

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Psychosociální prožívání života dětí v dětských domovech

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program: **REHABILITACE**

Autor: Aneta Witzanyová

Vedoucí práce: prof. MUDr. Miloš Velemínský, CSc., dr.h.c.

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „Psychosociální prožívání života dětí v dětských domovech“ jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Poděkování

Velmi děkuji svému vedoucímu práce panu prof. MUDr. Miloši Velemínskému, CSc., dr.h.c. za cenné rady, odborné vedení i čas, který mi při vytváření diplomové práce věnoval. Dále děkuji Nadačnímu fondu Veroniky Kašákové za možnost účastnit se projektu „Nový start s Veronikou“. V neposlední řadě pak děkuji informantům za poskytnuté odpovědi a taktéž mé rodině a blízkým, kteří mne po celou dobu studia podporovali.

Psychosociální prožívání života dětí v dětských domovech

Abstrakt

Pobyt dítěte v dětském domově znamená vždy velkou změnu v jeho dosavadním životě, která se jisto jistě promítá do jeho prožívání a hodnocení života. Pobyt v dětském domově ovlivňuje psychickou i sociální stránku prožívání dětí a to v některých případech pozitivně, v jiných naopak negativně. Důvody lze hledat předchozích zkušenostech z vlastních rodin i ve schopnosti přizpůsobit se novému prostředí. Cílem této práce je i upozornit na specifika prožívání dětí v dětských domovech minimálně v souvislosti s prožitými traumaty.

Tato diplomová práce si klade hned několik cílů. Stěžejním cílem osvěta a popularizace tohoto tématu a výzkum toho, co dětem v dětských domovech vadí a co naopak posiluje jejich kompetence. Výzkum byl realizován s cílem, aby se dětské domovy mohly zaměřit na zlepšení podmínek pro ještě lepší vývoj a pocit umístěných dětí. Dalším cílem výzkumu pak bylo zjistit, jaké mají děti vztahy s vychovateli a taktéž jaké mají vzhledem ke své minulosti plány do budoucnosti v oblasti životních cílů i rodinného života.

Teoretická část práce se zabývá rodinou, systémem ústavní výchovy a vymezením dětského domova. Dále teoretická část reflektuje příčiny umístování dětí do dětského domova, rizika ústavní výchovy i problém psychické deprivace a osobností dítěte i adolescenta. V dalších kapitolách je pak rozebírána role vychovatelů a vychovatelek či psychosociální prožívání dětí v dětských domovech. Empirická část práce se pak zabývá samotným výzkumem, sumarizací a prezentací získaných dat a v neposlední řadě i stanovením odpovědí na výzkumné otázky.

Výzkum byl prováděn na základě kvalitativního šetření technikou zakotvené teorie pomocí třístupňového kódování a stanovení zakotvených tvrzení. Data byla zpracovávána v softwarovém programu ATLAS.ti, ve kterém pak následně vznikly i grafické výstupy, které v empirické části diplomové práce doplňují každou kategorii i subkategorii.

Analýzou a interpretací získaných dat bylo zjištěno, že přesto, že děti vyjadřují určitou nespokojenost s režimem a zákazy v dětském domově, některé další věci jim vadí a ovlivňují je i jejich minulé zkušenosti, pobyt v dětském domově pro ně není až na výjimky zcela stresující a většina z nich je alespoň relativně spokojená. Přesto je určité dále možné, a i nutné, podmínky dětských domovech zlepšovat, což je výzvou především pro personál dětského domova. Výzkum dále ukázal, že vztahy s vychovateli mají děti vesměs dobré a založené na vzájemné důvěře i přes občasné neshody. Dalším zjištěním jsou pak budoucí cíle a ambice dětí v dětských domovech, které se dotýkají změn v jejich budoucím rodinném životě, které povedou k dobrému vztahu s vlastními dětmi a umožní jim řádnou osobní péči o ně. Z hlediska dalších cílů by si děti rády plnily sny, dokončily vzdělání, založily rodinu, měly štěstí a „normální“ život.

Tato diplomová práce by mohla být přínosem pro osvětu a popularizaci tématu psychosociálního prožívání života dětí v dětských domovech. Dále by vzhledem ke svým výsledkům mohla sloužit jako návodný materiál pro pracovníky dětských domovů, aby věděli, v jakých oblastech se mohou zlepšovat, čeho se vyvarovat a s čím jsou naopak děti spokojené. Výzkum je velmi rozsáhlý a celorepublikový, což by mohlo svědčit o jeho relativně velké validitě, přičemž je postaven na reálných výpovědích dětí z dětských domovů, což lze vnímat jako reálné svědectví v tomto tématu.

Klíčová slova

psychosociální prožívání; dětský domov; děti; vychovatelé a vychovatelky; důvěra; rady; životní cíle; postoje k rodinnému životu

Psychosocial experiencing of children's lives at children's home

Abstract

Placement in a children's home constitutes an immense change of a child's life as the child has known it so far; this is certainly reflected in the child's experience and evaluation of life. Life at a children's home affects mental and social aspects of children's experience, in certain cases favourably and in other cases adversely. Reasons for that can be found in previous experience from own families and the ability to adapt to the new environment. One of the objectives of the present thesis is to point out specifics of children's experience in children's homes at the very least in connection with any trauma experienced.

This diploma thesis pursues several objectives. The pivotal objective is to raise awareness of and popularize the aforementioned theme and to carry out research into what kind of complaints children might have as regards children's homes and, on the contrary, what factors reinforce their competences. The research was performed with the aim of helping children's homes focus on improving conditions for better development and psyche of the children who live there. Another objective of the research was to explore the relationship between children and their carers, and to determine their future plans with respect to their past when it comes to life goals and family life.

The theoretical part of the thesis is concerned with the family, institutional upbringing system and defines a children's home. In addition, the theoretical part reflects upon causes for placing children in a children's home, risks of institutional upbringing as well as the problem of mental deprivation and personality of a child or an adolescent. The following chapters analyse the role of male and female carers and psychosocial experience of children in children's homes. The empirical part of the thesis is engaged in the research *per se*, summarization and presentation of data acquired and, last but not least, determination of replies to research questions.

The research was carried out on the basis of a qualitative survey using the technique of anchored theory, by means of three-level coding and determination of anchored statements. Data were processed in the software programme ATLAS.ti, where graphic

outputs were generated in order to supplement every category and subcategory in the empirical part of the thesis.

The analysis and interpretation of the data acquired revealed that despite the fact that children express certain dissatisfaction with the schedule that they have to keep in children's homes, they complain of certain aspects and their past experience has an impact on them, their life in children's homes is not entirely stressful, subject to exceptions, and most of them are relatively happy. In spite of this, conditions in children's homes might and must be improved, which fact constitutes a challenge especially for staff of children's homes. Another outcome of the research showed that relationships between children and carers are mostly good and rely on mutual trust, despite occasional disagreements. The research also delved into future goals and ambitions of children in children's homes, which concern changes in their future family life, leading to solid relationships between them and their own children and enabling them to care of their children in a due form. From the perspective of other goals, children want their dreams to come true, complete their education, settle down, be happy and lead a "normal" life.

This diploma thesis could contribute to spreading awareness of and popularizing the theme of psychosocial experience of children in children's home. Furthermore, with respect to its results, the thesis might serve as instructional material for staff in children's homes to identify areas of improvement or risk areas and to learn what it is that makes children happy. Performed on the state-wide level, the extent of the research is very wide-ranging and is based on real responses of children from children's homes, which fact may be perceived as genuine testimony as to the theme explored.

Key words

Psychosocial experiencing; children's home; children; carers in children's home; trust; pieces of advice; life aims; attitudes to family life

OBSAH

Úvod	10
1 SOUČASNÝ STAV	12
1.1 Rodina	12
1.1.1 Definice rodiny	12
1.1.2 Funkce rodiny	13
1.1.3 Typologie rodin	14
1.2 Systém náhradní a ústavní výchovy	17
1.2.1 Ústavní výchova	18
1.2.2 Zařízení pro výkon ústavní péče.....	19
1.3 Dětský domov	21
1.3.1 Obecná charakteristika dětského domova	22
1.3.2 Statistka počtu dětských domovů a dětí.....	24
1.4 Příčiny umístování dětí do dětského domova	25
1.4.1 Příčiny umístění dítěte do dětského domova	27
1.5 Rizika ústavní výchovy	29
1.6 Problém psychické / citové deprivace.....	31
1.6.1 Psychická/citová deprivace v důsledku ústavní výchovy	32
1.7 Osobnost dítěte až adolescenta.....	34
1.7.1 Osobnost	34
1.7.2 Dítě	35
1.7.3 Charakteristika dospívání.....	37
1.7.4 Dopady pobytu v dětském domově na osobnost dítěte.....	40
1.8 Role vychovatelek a vychovatelů v dětském domově.....	40
1.9 Psychosociální prožívání života	42
1.9.1 Život v DD	43
1.9.2 Psychosociální potřeby dětí	44
1.9.3 Důvěra	48
1.9.4 Hodnoty a ambice dětí z dětských domovů	49
1.9.5 Odchod z dětského domova.....	50
2 CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	53
2.1 Cíle práce	53
2.1.1 Symbolický cíl	53
2.1.2 Aplikační cíl.....	53
2.1.3 Poznávací cíl	54
3 METODIKA	55

3.1	Výzkumná strategie	55
3.1.1	Zakotvená teorie – základní uspořádání výzkumu	56
3.1.2	Otevřené kódování.....	56
3.1.3	Axiální kódování	56
3.1.4	Selektivní kódování	57
3.1.5	Softwarový program ATLAS.ti	57
3.2	Metoda a technika sběru dat.....	57
3.3	Charakteristika výzkumného souboru.....	58
3.4	Proces sběru dat	58
3.5	Metodika vyhodnocování dat	59
4	PREZENTACE ZÍSKANÝCH DAT	60
4.1	Kategorizace získaných dat.....	60
4.1.1	K1 – Identifikační údaje	62
4.1.2	K2 – Schopnost svěřit tajemství	64
4.1.3	K3 – Důvěra vychovatelům.....	79
4.1.4	K4 – Vady dětského domova.....	99
4.1.5	K5 – Postoj k rodinnému životu	115
4.1.6	K6 – Životní ambice	130
4.1.7	K7 – Ublížování v dětském domově	149
4.1.8	K8 – Odchod z dětského domova.....	167
4.1.9	K9 – Rada vychovatelům	188
4.2	Konstrukce teorie	207
4.2.1	Paradigmatický model.....	207
4.2.2	Klíčová kategorie výzkumu.....	218
4.3	Formulace zakotvených teorií.....	219
5	DISKUZE	222
6	ZÁVĚR	238
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	240
8	SEZNAM SCHÉMÁT A TABULEK	250
8.1	SCHÉMA	250
8.2	TABULKA	254
9	PŘÍLOHY	255
9.1	Příklad osnovy a zaznamenaných dat	255

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma, které se týká prožívání dětí v dětských domovech a to především z důvodu touhy nahlédnout, jak určité věci vnímají a jaký je jejich náhled nejen na pobyt v dětském domově, ale i na budoucnost.

Dalším důležitým důvodem, který mne vedl k výběru tématu „Psychosociální prožívání života dětí v dětských domovech“, je fakt, že se jedná o zajímavou oblast a navíc je dle mého názoru důležité zmapovat názory dětí v dětských domovech, aby tato instituce mohla poskytovat služby co možná nejlépe.

Pobyt v dětském domově a důvody, které vedly k umístění dítěte, jsou často nesmazatelnými stopami v životě takového jedince. Přizpůsobení novému prostředí, režim a způsob výchovy, na které děti leckdy nebyly zvyklé, vedou ke změnám v jeho životě. Pobyt v dětském domově zasahuje do všech oblastí života dítěte, ať již se jedná o schopnost důvěry či vztahy a komunikaci s ostatními dětmi i personálem. Prožitá traumata a minulé zážitky pak značně ovlivňují náhled dítěte na budoucí život, ať již z hlediska životních cílů, tak zázemí. Pobyt v dětském domově znamená v životě dítěte kompletní změnu, která často proměňuje dítě samotné i jeho přístup k okolnímu světu a to jak v pozitivním, tak negativním smyslu. V dětském domově existují různé věci, které dětem pobyt v něm znepríjemňují, avšak také věci a chování, které podporují jeho spokojenost a možnost zdárného vývoje nejen po fyzické, ale i psychické a sociální stránce. Mým cílem je zjistit, jak děti v dětském domově svůj pobyt prožívají, jaké mají pocity, co je vede ke spokojenosti a co jim naopak vadí. Dalším cílem pak je zjistit, jaké vztahy mají s vychovateli a v neposlední řadě také zmapovat, jaké mají životní ambice a cíle do budoucnosti i v oblasti rodinného života.

Touto prací bych ráda upozornila širší veřejnost na možnost zcela jiného prožívání dětí v dětských domovech, které i vzhledem k tomu, že ve svém životě prožily mnoho traumat, nahlíží na svět trochu jinou optikou a často s mnohem větší nedůvěrou. Výzkumem bych chtěla upozornit na specifika prožívání a psychosociálních dopadů na tyto děti, ale také na jejich celkové vnímání pobytu v dětském domově. Získané poznatky by bylo možno využít jako návodný materiál pro lepší porozumění dětem, zlepšení přístupu k nim i pro lepší návaznou pomoc po odchodu z dětského domova. Ráda bych, aby se právě i tato práce nesla v tomto duchu.

Značnou oporou mi při zpracování práce byly knihy renomovaných autorů, kteří se věnují této problematice a jí příbuzným oborům. Samotná praktická část se pak zabývá výzkumem psychosociálního prožívání života dětí v dětských domovech, jehož výsledky byly zpracovány třístupňovým kódováním v rámci techniky zakotvené teorie. Empirická část práce je doplněna grafickými výstupy, které vznikly v rámci zpracovávání, kódování a kategorizace dat v softwarovém programu ATLAS.ti. Celkem práci doprovází 115 schémat vytvořených v tomto programu.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Rodina

Vzhledem k zaměření práce je jednou ze stěžejních kapitol rodina, neboť má v životě člověka zásadní význam a její absence či narušenost v případě dětí, které nevyrostají v běžné rodině má vcelku zásadní vliv na jejich další život. Cesta do dětského domova má počátky téměř vždy v rodině a svým způsobem pak dítě ovlivňuje i při pobytu v ústavní péči či po jejím opuštění.

1.1.1 Definice rodiny

Je nesnadné uvést obecně platnou definici rodiny, neboť je na tento pojem nahlíženo z mnoha perspektiv a oborů – právo, psychologie, demografie... (Výrost, Slaměník, 1998). Jak autoři dále uvádějí na rodinu je možno nahlížet i z aspektu socializace, způsobu komunikace, rolového chování, vztahů, ale i z hlediska jednotlivých přístupů, jako je behaviorismus, psychoanalýza a podobně. Lze-li ale uvést alespoň trochu obecnou definici, pak rodina je v tradičním pojetí skupinou lidí, jež mezi sebou pojí pokrevní příbuznost nebo právní svazky, jež vznikají například uzavřením manželství či osvojením dítěte (Matoušek, 2016). Podobně se k definici staví i Langmeier a Kňourková (1984), podle nichž je rodina institucionalizovaná biosociální skupina minimálně dvou osob rozličného pohlaví, které k sobě nevážou pokrevně příbuzenské vztahy, tyto vztahy vznikají až v podobě jejich dětí.

Rodina taktéž tvoří základní jednotku společnosti, je vztahovou sítí a propojuje generace, mezi kterými podporuje solidaritu a kontinuální zachování rodu (Matoušek, 2003). Jak autor dále definuje, rodina ovlivňuje člověka nejen z hlediska biologie, ale taktéž kulturním začleněním do společnosti. To potvrzuje i Odehnal v knize Aplikovaná sociální psychologie autorů Výrosta a Slaměníka (1998, s. 304): „rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu i praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny.“ Znakem dobrého navázání vztahů v rodině je i jejich stálost a „věčnost“, kdy navázání citového vztahu trvá často po celý život, k čemuž bohužel v případě umístění dítěte do některé z forem náhradní výchovy

nedochází a dítě si toto „stigma“ často nese po celý život (Matějček, 1994). „V rodině si dítě osvojuje a testuje základní návyky, dovednosti a strategie, které jsou pak rozhodující pro jeho orientaci v interpersonálních vztazích a ve společnosti (Krejčí, 1998, s. 12).“

Rodina je nenahraditelnou institucí, která hraje významnou úlohu v životě dítěte i dospělého, neboť v ní dochází k vzájemnému naplňování potřeb jejích členů (Matoušek, 2003). Autor dále uvádí, že pro hodnotově zralého dospělého člověka je rodina jednou z nejvýznamnějších hodnot v životě, děti pak ke svému zdravému duševnímu vývoji potřebují emocionální angažovanost ze strany rodičů či jiných členů rodiny. Dle Lupa (2011) je rodina ideálním prostředím pro růst a vývoj dítěte.

Ideální rodina by dle Čechové et al. (2010) měla obsahovat:

- Oba rodiče žijící v rovnocenném a harmonickém vztahu
- Děti obou pohlaví
- Přítomnost prarodičů a dalších členů širší rodiny
- Kontakty s rodinnými přáteli
- Kontakty s učiteli a dalšími osobami pomáhajícími s výchovou a vzděláním
- Výchovu zaměřenou na uspokojení všech potřeb
- Citovou atmosféru tvořenou oběma rodiči

Rodina v současné době však již delší dobu prochází významnou proměnou, která spočívá především v důrazu na naplňování citových potřeb partnerů, což často vede k nárůstu neúplných či rekonstituovaných rodin (Matoušek, 2013). Jak autor dále podotýká, přibývá taktéž dětí, jež své biologické rodiče mají, avšak ti se o ně nechtějí nebo nemohou starat a tyto děti tak musejí být po pečlivém uvážení a analýze nastalé situace umístěny do náhradní rodinné či ústavní péče. Na toto dohlíží především orgán sociálně právní ochrany dětí, jež se řídí zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů.

1.1.2 Funkce rodiny

Pro zdravý vývoj dítěte musí rodina náležitě zajišťovat určité funkce, které se mohou během času i značně proměňovat, avšak základní funkce rodiny zůstávají neměnné a z hlediska podpory rodiny se stát pomocí různých opatření a dávek snaží tyto funkce podporovat k jejich řádnému naplňování (Kraus, 2014).

1. **Biologicko-reprodukční funkce** – jež je důležitá nejen pro jedince, ale i celou společnost a zajišťuje především plynulé pokračování lidstva (Kraus, 2014).
2. **Sociálně-ekonomická funkce** – rodina je základní jednotkou státu i ekonomického trhu, neboť členové rodiny do ekonomiky přispívají svou činností, ale i spotřebiteli na tomto trhu (Kraus, 2014).
3. **Ochranná funkce** – tato funkce je stěžejní pro zdravý vývoj dítěte, neboť pečuje nejen o jeho základní životní potřeby, ale i zbytku rodiny (Kraus, 2014)
4. **Socializačně-výchovná funkce** – je důležitá hlavně pro socializaci dítěte do okolní společnosti a to jak pomocí výchovy, tak modelací vzorů a vzorců chování v mezilidských vztazích, čímž ovlivňuje chování dítěte v interakci s okolím (Matějček, 1994). Důležitou roli tato funkce hraje i pro přípravu dítěte na vstup do běžného života, výchova, návyky a způsob chování jsou důležitou výbavou pro další život (Kraus, 2014). Tato funkce je bohužel často postrádána dětmi v ústavní výchově.
5. **Rekreační a relaxační funkce** – je důležitá pro zachování rodiny jako celku a při správném naplňování této funkce se dítě učí smysluplně trávit volný čas (Kraus, 2014).
6. **Emocionální funkce** – zcela nezastupitelná funkce, kterou nedokáže poskytnout žádná jiná instituce, protože pouze rodina dokáže dítěti zajistit adekvátní citové zázemí, ve kterém by mělo pociťovat životní jistotu a tím pádem i pocit bezpečí (Kraus, 2014; Pöthe, 1999). Dle míry naplnění této funkce si pak dítě buduje míru jistoty, čímž je jeho sebevědomí. S jistotou tak lze říci, že nenaplňování emocionální funkce rodiny výrazně ovlivňuje zdravý duševní vývoj dítěte (Pöthe, 1999).

Pokud není některá z funkcí plněna řádně, dochází ke značným problémům, jež mohou značně ovlivňovat vývoj a budoucí život dítěte (Dunovský, 1999). Rodina, rodinná výchova a rodinné prostředí jsou velmi důležitým faktorem, který utváří psychické, tělesné a především sociální charakteristiky vývoje dítěte a následky si pak nese s sebou celý svůj život (Průcha et al., 2013).

1.1.3 Typologie rodin

Hlavním typem jsou funkční rodiny, které s naplňováním výše zmíněných funkcí nemají problém a ve společnosti je jich naštěstí většina – cca 85% (Zelená, Klégrová,

2006). Existují však rodiny, jež tyto funkce řádně naplňovat nedokážou a vznikají rodiny problémové, dysfunkční či afunkční (Dunovský, 1999). Dysfunkční rodinu definuje autor jako neschopnou naplňovat některé či všechny funkce, což ji ohrožuje jako celek a má dopad především na vývoj dítěte. V rodině se nevyskytuje efektivní komunikace, ale naopak špatné vzorce a vztahy, kdy členové nevyjadřují pocity a nehledají racionální řešení svých problémů (Hunt, 2014). Tyto poruchy rodina často nezvládne sama vyřešit a je nutné podstoupit nápravné kroky, ať již ve formě sanace rodiny či v krajním případě umístěním dětí mimo rodinu (Dunovský, 1999).

Rodiny, které neplní své funkce lze dle Voilandové a Buella v knize *Metody a řízení sociální práce* (Matoušek, 2013) dělit následovně:

1. **Perfekcionistické rodiny** – rodiny s důrazem na represi a mravní chování. Děti mají obavu, aby neudělaly něco špatně, rodiče po nich vyžadují výkon a výsledky za všech okolností bez ohledu na jejich možnosti (Matoušek, 2013). Jak autor dále uvádí, jedná se o nejsnáze ovlivnitelné rodiny a ve většině případů není nutné větších represivních opatření ze strany úřadů a soudů.
2. **Nepřiměřené rodiny** – nevyspělé rodiny, kdy pečující osoby velmi často při řešení problému čekají na pomoc zvenčí od širší rodiny či sociálního zabezpečení státu. Jejich problémy obvykle nebývají extrémně závažného charakteru, který by rodina nebyla schopna vyřešit i sama, avšak jejich problémem je odhadování situace do budoucnosti a v některých případech si nepřipouští ani přítomné problémy (Matoušek, 2013). Autor dále ale podotýká, že vzhledem k tomu, že problémy se povětšinou týkají hospodaření a ekonomické situace či výchovy dětí, pod náležitým vedením zdatného sociálního pracovníka často dojde k nápravě problému.
3. **Egocentrické rodiny** – problém je v chladnosti a rozštěpenosti rodiny, která klade důraz na prestiž a kariéru, která taktéž převažuje nad vzájemnými vztahy. Každý je samostatnou jednotkou, která nebere ohledy na druhé a významnosti v rodině nabývá pouze úspěchem (Matoušek, 2013, Průcha, 2013). Vztahy mezi partnery jsou často doprovázeny sklony k násilí, jež je ale navenek velmi dobře utajeno, děti trpívají psychickou deprivací a velmi častým jevem je i zanedbávání povinné školní docházky (Matoušek, 2013). Jak autor dále uvádí, zásahy do tohoto typu rodiny jsou často doprovázené nenávisťnými projevy a úspěch je nejistý.

4. **Asociální rodiny** – agresivní, deviantní či delikventní rodiny, kdy je značná absence hodnotového nebo sociálního napojení na běžnou společnost a rodiny se často stahují do ústraní a izolace (Zelinková, 2011). Jak autorka dále zmiňuje, vztahy v rodině jsou značně nezodpovědné bez valné kvality. Manželství je často impulsivní, děti neplánované a často ponechány k adopci (Matoušek, 2013). Častým rysem těchto svazků je násilí, ale i týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, neboť rodiče nechodí do práce, užívají návykové látky zcela ignorují společenské normy (Matoušek, 2013, Průcha, 2013). Tento typ rodiny je úřady sociálně-právní ochrany dětí řešen velmi často na udání okolí a je nejproblémovějším typem rodiny. K řešení problému často přistupuje laxně a prognóza sociální práce s takovou rodinou není dobrá a nezdědka dochází k odebrání dětí z rodiny (Matoušek, 2013).

Účinným nástrojem, pomocí něhož lze rodinám pomoci je sanace, jíž upravuje zákon 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů. Dle Bechyňové a Konvičkové (2011) je sanace rodiny účinným nástrojem prevence v rodinách, kde se vyskytly problémy, jež ovlivňují péči o děti a slouží jako účinná podpora těchto rodin. *„Sanace rodiny je soubor opatření sociálně-právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen. Důsledkem neřešené, nebo akutní situace ohrožení dítěte, může být jeho umístění mimo rodinu. Základním principem sanace rodiny je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině.“* (Bechyňová, Konvičková, 2011, s. 18). Efektivním nástrojem pomoci se jeví být i případová konference, která může v rámci jednotlivých intervenčních metod sanace rodiny pomoci individuálnímu rozvoji plánů, které jsou zaměřeny na rodinu jako celek a při tom vyžadují úzkou spolupráci všech zúčastněných stran s cílem rodinu uzdravit a pokud možno dítě ponechat v jeho přirozeném prostředí (Kim et al., 2019)

V krajních případech, kdy se sanace rodiny nepodaří, je někdy nutné dítě z rodiny odebrat v rámci zachování jeho zdravého vývoje (Matoušek, 2013). Dalším důvodem pro umístění mimo orientační rodinu je pak, kdy se rodiče o své dítě nechtějí nebo nemohou starat (Dunovský, 1999).

1.2 Systém náhradní a ústavní výchovy

V této kapitole bych se ráda věnovala systému náhradní a ústavní výchovy v České republice. Většina dětí vyrůstá v běžné rodině, avšak ne všechny mají bohužel to štěstí a z různých důvodů ve fungujícím rodinném prostředí vyrůstát nemohou. Pro takové děti jsou vyhrazeny formy náhradní a ústavní výchovy. V první řadě je upřednostňována náhradní výchova v rodinném prostředí, teprve pakliže není z nějakého důvodu možná, pak následují formy ústavní výchovy (Skasková, 2012). Péče o děti v ústavním zařízení ani při nejlepší snaze personálu nedokáže dítěti nahradit láskyplné prostředí v rodině (Škoviera, 2007). Instituce ústavní výchovy dokáže dítěti zajistit potřeby stability, jistoty, bezpečného prostoru, emocionální podporu i jasný řád, avšak další značně významné potřeby dítěte, jako je například úzká citová vazba na dospělou autoritu, již často nejsou zcela saturovány, vzhledem k tomu, že dle profesionálních a etických kodexů by si měl pracovník zachovat mírný odstup od osudů dětí (Matějček, 1994). Možný je i vznik deprivace v souvislosti s pobytem v ústavním zařízení, vzhledem k tomu, že jsou na dítě kladeny menší nároky, jsou omezeny podněty, s nimiž se dítě setkává, a to vše může mít za následek regresi, horší schopnost komunikace, apatii, hledání náhradního uspokojení v jiných věcech či jiné znaky deprivace (Vyskočil, 2019).

Oblast náhradní a ústavní výchovy se dle legislativy řídí především zákonem 109/2002 Sb., o ústavní a ochranné výchově ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Dalším právním pramenem je pak zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Náhradní rodinná péče, jež se řídí především zákonem 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí a zákonem 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník, má pak tyto formy – adopce, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu a poručenství (Skasková, 2012).

Zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu jsou zřizovány zejména Ministerstvem školství České republiky (Zákon 109/2002 Sb., o ústavní a ochranné výchově ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů). Další instituce, které pečují především o děti vyžadující okamžitou pomoc jsou pak zřizovány Ministerstvem práce a sociálních věcí či Ministerstvem zdravotnictví. Jedná se především o dětská centra, kojenecké ústavy a dětské domovy

pro děti do 3 let věku – tato zařízení pečují o děti mladšího věku (Skasková, 2012). Jak autorka dále uvádí, starší děti pak vykonávají ústavní výchovu v dětských domovech, dětských domovech se školou, diagnostických ústavech nebo výchovných ústavech. V případě dětí se zdravotním postižením pak ústavní výchova může být vykonávána v domovech pro osoby se zdravotním postižením.

1.2.1 Ústavní výchova

Ústavní výchova dítěte je uplatňována v případech, kdy se rodina není schopna či ochotna o dítě postarat či jí péči o toto dítě znemožňuje nějaký jiný důvod (Matoušek, 2016). Autor dále zmiňuje, že umístění dítěte do zařízení ústavní výchovy je na základě soudního rozhodnutí, pokud výchovu dítěte nelze zajistit jiným odpovídajícím způsobem. Toto umístění je plánováno na nezbytně dlouhou dobu a takovým způsobem, aby dítěti byly zajištěny podmínky řádného zdravého vývoje, výchovy a vzdělání tak, aby rozvíjelo důvěru v sebe sama, své citové a ostatní potřeby, jež odpovídají stupni jeho vývoje (Matoušek, 2016).

Nový občanský zákoník 89/2012 Sb. pak dále uvádí, že ústavní výchova může být soudem nařízena, pakliže je narušena výchova, řádný vývoj či tělesná, rozumová a duševní stránka osobnosti dítěte, případně jsou-li vážné důvody, pro které rodiče nemohou či nedokáží zabezpečit výchovu dítěte. Pověštinou se pak jedná o nápravné opatření, přičemž je vždy zvažováno, není-li možno svěřit dítě do péče jiné způsobilé fyzické osobě, která by byla schopna a ochotna se o dítě postarat (zákon 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník). Na případy, kdy se jedná pouze o časově omezenou neschopnost péče o dítě, pamatuje zákon 89/2012 Sb. možností svěřit dítě do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kde však dítě smí pobývat pouze po dobu 6 měsíců, není-li pobyt ze závažných důvodů prodloužen. Je však nutno podotknout, že ústavní výchova jako taková nemůže být soudem nařízena z důvodu špatného materiálního či sociálního zázemí rodičů, pokud jsou jinak schopni zajistit výchovu dítěte (zákon 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník). Vzhledem k tomu, že zákon i mezinárodní úmluvy vždy přednostně směřují k zachování rodiny a možnosti, aby dítě mohlo vyrůstat v rodinném prostředí, jsou pak ze strany obecních úřadů či orgánů sociálně-právní ochrany dětí podnikány kroky k sanaci rodiny a snaze pomoci zlepšit sociální zázemí v rodině a to ve spolupráci s různými dalšími organizacemi, školou či neziskovým sektorem (Matoušek, 2016).

Ústavní výchova je nařizována soudem a to maximálně na dobu 3 let, přičemž soud stanoví i konkrétní místo výkonu ústavní výchovy s přihlédnutím k zájmům dítěte a stanovisku orgánu sociálně-právní ochrany dětí (zákon 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník). Jak je dále uvedeno, tuto lhůtu lze opakovaně prodloužit v případě, že důvody pro umístění dítěte stále trvají, avšak vždy maximálně na dobu 3 let, přičemž každého půl roku musí soud nechat přezkoumat, zda se nezměnily podmínky, za kterých bylo toto rozhodnutí vydáno či zda není možné zajistit náhradní rodinnou péči. Zákon dále stanovuje, že soud spolupracuje při tomto s orgánem sociálně právní ochrany dětí, dítětem, pokud má již dostatečnou rozumovou vyspělost, případně požádá o stanovisko rodiče dítěte.

1.2.2 Zařízení pro výkon ústavní péče

Dle zákona č.109/2002 Sb., o ústavní a ochranné výchově ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, je možné ústavní výchovu vykonávat v těchto zařízeních:

- 1) **Diagnostický ústav** – toto zařízení je primárně určeno k diagnostickým účelům, v rámci kterých je na dítě zpracována diagnostická zpráva, jejímž pokladem je široké spektrum vyšetření z oblasti diagnostické, sociální, výchovné, vzdělávací či terapeutické (zákon č. 109/2002 Sb., o ústavní a ochranné výchově ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů). Jak je v zákoně dále stanoveno, diagnostická zpráva obsahuje návrhy a specifická doporučení, jež kopírují výchovné a vzdělávací potřeby konkrétního dítěte tak, aby opatření plně vyhovovala jeho zájmu. Součástí diagnostické zprávy pak může být i posouzení, zda je vhodné dítě osvojit či jej svěřit do pěstounské péče anebo dát doporučení k umístění do určitého typu ústavního zařízení. Pobyt v diagnostickém ústavu je možný pouze po dobu 8 týdnů a nástup na diagnostický pobyt probíhá buď z nařízení soudu či dobrovolně v případě, že dojde ke shodě mezi diagnostickým ústavem, dítětem a jeho zákonnými zástupci (Matoušek, Matoušková, 2011).
- 2) **Dětský domov pro děti do 3 let věku** – Jedná se o zdravotnická léčebně preventivní zařízení, která poskytují výchovnou péči dětem od narození do 3 let věku a spadají pod patronát Ministerstva zdravotnictví České republiky (Křižanová, Klusáček, 2018). Autoři dále uvádějí, že tento typ zařízení ve své

podstatě nahrazuje bývalé kojenecké ústavy a povětšinou nese název „Dětské centrum“ nebo Dětský domov pro děti do 3 let věku dle služby, kterou toto zařízení poskytuje. Ačkoliv je služba poskytována s co možná největší péčí, zkušenosti ukazují, že forma ústavní výchovy pro takto malé děti opravdu není přínosem a je dlouhodobým trendem, který se naštěstí daří naplňovat, trvale snižovat počty dětí v těchto zařízeních a umisťovat je spíše do jiných typů náhradní rodinné péče, jako je například pěstounská péče a přechodnou dobu (Křižanová, Klusáček, 2018).

- 3) **Dětský domov** – Tento typ zařízení dle zákona 109/2002 Sb. zajišťuje individuální potřeby dětí s důrazem na výchovnou, vzdělávací a sociální funkci a jsou zde umisťovány děti ve věku od 3 do 18 let, při soustavné přípravě na budoucí povolání maximálně do věku 26 let, přičemž je možno umístit i mladistvé matky s dítětem. Dětský domov je dle zákona primárně určen pro děti, které sice mají nařízenou ústavní výchovu, avšak nemají závažné poruchy chování a školní docházku plní většinou mimo areál dětského domova. Ačkoli je na institut dětského domova leckdy pohlíženo z různých úhlů pohledu, často je tato instituce bezpečným a klidným místem pro děti, jež ve své původní rodině zažily různé zacházení a zkušenosti (Škoviera, 2007). Více bude uvedeno v kapitole Dětský domov.
- 4) **Dětský domov se školou** – tento typ zařízení plní stejné funkce jako dětský domov, avšak je již určen pro děti, které mají nejen nařízenou ústavní výchovu, ale mají i závažné výchovné problémy, vyžadují vzhledem ke svému duševnímu stavu nejen výchovnou, ale i léčebnou péči či je jim uložena ochranná výchova. Dětský domov se školou je místem pobytu i u nezletilých matek, které musí plnit povinnou školní docházku a je potřeba, aby navštěvovaly školu v rámci dětského domova (zákon č. 109/2002 Sb., o ústavní a ochranné výchově ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů). Věkové rozpětí dětí je zde povětšinou od 6 let do ukončení povinné školní docházky, tedy 15 let. Ze zákona vyplývá, že cílem je zajistit současně vzdělání i léčebnou péči a pokud možno předcházet prohlubování již vzniklých poruch chování. Zákon č. 109/2002 Sb. pamatuje i na návaznou péči, protože pakliže není možné, aby se dítě po ukončení povinné školní docházky vzhledem ke svému problémovému chování dále vzdělávalo

návazným středním vzděláním mimo areál dětského domova nebo uzavřelo pracovně-právní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu

- 5) **Výchovný ústav** – Tento typ zařízení plní stejnou funkci jako dětský domov se školou, avšak je určen pro starší děti s výchovnými problémy. Věk umístěných dětí se pohybuje od 15 let, ve výjimečných případech jsou umístěny děti starší 12 let s nařízenou ochrannou výchovou, které vzhledem k závažnosti poruch chování nemohou být umístěny v dětském domově se školou (zákon č. 109/2002 Sb., o ústavní a ochranné výchově ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů). Jak dále uvádí zákon, tento typ zařízení stejně jako všechny předešlé plní funkci výchovnou, vzdělávací a sociální a jsou zřizovány oddělené výchovné ústavy pro děti s nařízenou ústavní a uloženou ochrannou výchovou. Umístění do výchovného ústavu je však možné nejen na základě soudního rozhodnutí, ale i soudním usnesením o předběžném umístění v ústavu nebo po dohodě s rodiči dětí se závažným problémovým chováním (Matoušek, Matoušková, 2011). Jak autoři dále uvádějí, hlavním cílem je příprava na budoucí povolání a zároveň poskytnutí dlouhodobé péče.
- 6) **Domovy pro osoby se zdravotním postižením** – jedná se o zvláštní formu ústavní péče, která poskytuje sociální službu dětem, jimž zdravotní postižení snižuje soběstačnost a potřebují odbornou pomoc, podporu a péči druhé osoby (zákon č. 108/2006, o sociálních službách). Nezaopatřeným dětem se zde dle zákona poskytují některé služby a osobní věci či drobné předměty s ohledem na jejich specifické potřeby.

1.3 Dětský domov

V této kapitole bych se ráda věnovala obecné charakteristice fungování dětského domova, dále bych ráda uvedla počty dětských domovů, které se v České republice nacházejí a dle statistických údajů uvedu i počty dětí v nich. Taktéž bych ráda stručně zmínila právní podklad, v rámci kterého dětský domov provozuje svoji činnost.

Dětský domov je institucí, jež poskytuje zaopatření dětem a mladistvým ve věku od 3 do 18 či 19 let věku, jež mají soudem nařízenou ústavní výchovu, avšak netrpí žádnými závažnými poruchami chování či postiženími, pro které by bylo nutné využít služeb jiného školského, zdravotnického či sociálního zařízení (zákon č.109/2002, o výkonu

ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů). Jak zákon také uvádí, do dětského domova mohou být umístovány i nezletilé matky společně se svými dětmi, dále v případě soustavné přípravy na budoucí povolání, mohou služeb dětského domova využívat i zletilé osoby maximálně však do věku 26 let. Dle zákona (109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů) žádost o prodloužení pobytu v dětském domově podává dotčená zletilá osoba, u níž trvá nezaopatřenost, po ukončení nařízené ústavní výchovy a na základě této žádosti může tato osoba nadále využívat služeb dětského domova stejně jako děti a mladiství s nařízenou ústavní výchovou.

System zaopatření a péče o ohrožené děti skrze zařízení ústavní a ochranné výchovy je v specifický zejména svou územní provázaností i návazností a je ceněn jak v rámci České republiky, tak ve světě, přičemž převedším mnohaletá praxe ukázala jeho užitečnost, na kterou poukazuje i odborná veřejnost (Asociace náhradní výchovy, ©2020). Zachování systému ústavní péče je značně důležité, protože i přesto, že sílí trend jiných forem náhradní výchovy, jež jsou bezpochyby pro dítě prospěšné, však nedokážou poskytnout zaopatření všem ohroženým dětem (Škoviera, 2007). Autor dále podotýká, že odebrání dítěte z rodiny a jeho následná výchova mimo ni, nemusí být vždy konečným oddělením, ale naopak může poskytnout všem členům rodiny „oddechový čas“ pro vyřešení mnoha nastalých problémů a díky tomu může následně dojít i k opětovnému shledání a návratu dítěte do původní rodiny.

1.3.1 Obecná charakteristika dětského domova

Dětský domov je školské zařízení, jež poskytuje komplexní péči dětem a mladistvým nejčastěji ve věku od 3 do 18 let a plní sociální, výchovné a vzdělávací úkoly skrze pracovníky s pedagogickým vzděláním, jež jsou pro svou práci psychicky způsobilí, což prokazuje psychologické vyšetření, které se provádí před nástupem do pracovního poměru (zákon č.109/2002, o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů). Z hlediska zaopatření ve věcech sociálního charakteru je pak zajištěna spolupráce se sociálním pracovníkem, jenž má na starost vedení spisové dokumentace, jednání s úřady, orgánem sociálně-právní ochrany dítěte či pomáhá zprostředkovávat

kontakt s rodiči (zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů). Zákon taktéž pamatuje na odbornou způsobilost sociálního pracovníka, vymezuje jeho další předpoklady pro výkon povolání, jako je plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost. Z lidského hlediska jsou důležité i osobní předpoklady – empatie, vstřícnost, tolerance, ale taktéž sebepoznání a umění přiznat si svoji nedokonalost či předsudky (Kopřiva, 2016; Janebová, 2014).

Dětem a mladistvým je v dětském domově poskytováno ubytování, strava, ošacení a další věci nezbytné pro jejich dobrý vývoj, včetně učebních pomůcek a dalších potřeb nezbytných k zajištění výuky, jako jsou různé exkurze, pobyty či stravování ve škole formou obědů (zákon č.109/2002, o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů). Dětem je dle tohoto zákona taktéž poskytováno kapesné, osobní dary jako dárky k životním milníkům či jako motivace a odměna v případě dosažení dobrých výsledků, ale i věcná pomoc v případě odchodu ze zařízení. V případě odchodu ze zařízení je taktéž možné, aby odchozí přechodně využili sociální službu – dům na půl cesty, která jim může pomoci překlenout těžké období, než se postaví na vlastní nohy a je určena osobám do 26 let věku po opuštění ústavní či ochranné výchovy (zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů). V rámci služeb dětského domova jsou dětem a mladistvým taktéž hrazeny náklady na dopravu do školy a zdravotní služby, léky, zdravotnické prostředky a výkony, které nehradí jejich zdravotní pojišťovna (zákon č.109/2002, o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů). Dále jsou dle tohoto zákona hrazeny i náklady na volný čas a relaxaci, jako je kulturní, oddechová činnost či různé soutěže a zájmové kroužky, ale i náklady na dopravu k rodičům či jiným osobám odpovědným za výchovu.

Organizačně jsou děti v dětských domovech zařazeny do rodinných skupin v počtu 6 až 8 dětí (Asociace náhradní výchovy, ©2020). Jak je dále uvedeno, toto uspořádání dobře slouží k tomu, že dětem alespoň trochu připomíná rodinné prostředí, vzhledem k tomu, že si děti společně se svým klíčovým pracovníkem ve skupině vytváří pravidla, rodinou kulturu a tradice i řád, který se dodržuje stejně, jako kdyby žili v běžném rodinném prostředí. K pocitu běžného rodinného života přispívá i genderová různorodost ve skupině, která má suplovat sourozenecké vztahy, ve skupině tak jsou jak chlapci i dívky, kteří jsou do jednotlivých skupin zařazováni s ohledem na jejich výchovné,

vzdělávací i zdravotní potřeby, přičemž sourozenci se ve většině případů nerozdělují (Asociace náhradní výchovy, ©2020). V dětském domově je zřizováno nejčastěji od 2 do 6 rodinných skupin, přičemž jsou dle Rady asociace náhradní výchovy (©2020) upřednostňovány spíše menší ubytovací jednotky, jako jsou byty, domy či případně centrální dům s odděleným ubytováním.

1.3.2 Statistika počtu dětských domovů a dětí

Pro úplnost je vhodné uvést statistické údaje ohledně počtu dětských domovů a dětí, které v nich žijí. Bohužel není zcela snadné dohledat aktuální informace, avšak pro dokreslení situace lze zohlednit data Federace dětských domovů České republiky – FICE, která uvádějí počet dětských domovů v jednotlivých krajích a jejich kapacitu k datu 15.3.2014

Tabulka č.1 – Počty dětských domovů v krajích a jejich kapacita

KRAJ	POČET DD	CELKOVÁ KAPACITA V KRAJI
PRAHA	3	181
STŘEDOČESKÝ KRAJ	17	611
JIHOČESKÝ KRAJ	9	353
PLZEŇSKÝ KRAJ	7	290
KARLOVARSKÝ KRAJ	6	255
ÚSTECKÝ KRAJ	17	836
LIBERECKÝ KRAJ	7	291
KRÁLOVEHRADECKÝ KRAJ	8	339
PARDUBICKÝ KRAJ	7	221
VYSOČINA	10	205
JIHOMORAVSKÝ KRAJ	13	354
ZLÍNSKÝ KRAJ	12	300
MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ	18	745
OLOMOUCKÝ KRAJ	12	362

Zdroj: Federace dětských domovů České republiky – FICE (2014) – zpracování vlastní

I přes snahu umisťovat děti spíše do jiných forem náhradní rodinné péče je kapacita dětských domovů spíše naplněna (Asociace náhradní výchovy, ©2020). O tom svědčí i údaje z Knihovny náhradní rodinné péče (©2020), jež uvádí data k 31.12.2018, kdy v některé z forem ústavní výchovy, tedy nejenom v dětských domovech, ale i dětských domovech se školou, výchovných ústavech či diagnostických ústavech, bylo umístěno 6018 dětí, přičemž kapacita dětských domovů v celé České republice (dle údajů

Federace dětských domovů České republiky – FICE z roku 2014) je 5280 míst. Kapacitně tak, jsou dětské domovy stále velmi využívanou formou ústavní výchovy (Asociace náhradní výchovy, ©2020). Avšak pozitivní zprávou je, že počet dětí umístěných v některé z forem ústavní výchovy stále klesá, což dokládají údaje na stránkách Knihovny náhradní rodinné péče (©2020), kde v porovnání posledních údajů s rokem 2014 došlo k úbytku umístění zhruba 1700 dětí. Tento trend, kdy klesá počet dětí umístěných v institucionální péči potvrzuje i Vavrečková et al. (2018).

1.4 Příčiny umístění dětí do dětského domova

Vzhledem k tomu, že Česká republika je právním státem, který se důsledně řídí zákony a právy osob a dítě tak od svých rodičů může být proti jejich vůli odloučeno pouze na základě rozhodnutí příslušného orgánu – soudu v souladu s platným právním řádem a to pokud možno vždy tak, aby se jednalo v zájmu dítěte (Sdělení č. 104/1991, o sjednání Úmluvy o právech dítěte).

Odebrání dítěte z rodiny a umístění do dětského domova by mělo a naštěstí ve většině případů i je, až poslední instancí v případě řešení problémů spojených s problémovým či úplným neplněním jednotlivých funkcí rodiny (Matoušek, 2013). V dětských domovech se tak nalézají děti, jejichž rodiče se o ně nemohou, nechtějí či se nedokáží adekvátně postarat (Škoviera, 2007).

Příčiny, proč se rodiče nemohou postarat o své děti lze v podstatě rozdělit na ty případy, kdy je na vinně objektivní příčina, se kterou dotyčné osoby nemohou nic udělat, jako je například úmrtí nebo nemoc, a pak na příčiny, které se odvíjí od situace, ve které se rodiče nebo jiní pečovatelé nacházejí a které je možné v rámci určitých intervencí postupně řešit (Škoviera, 2007). Jak autor uvádí, jedná se většinou o situace, kdy se rodina či rodiče nachází v závažné nepříznivé sociální situaci, jsou uživateli drog a jiných návykových látek či projevují jiné závislostní chování, jsou ve výkonu trestu či nemají dostatečné bytové podmínky. Avšak dle Nového občanského zákoníku (č. 89/2012) nesmí být ústavní výchova nařízena pouze z důvodu nedostatečných bytových či ekonomických podmínek rodičů, pokud jsou tyto osoby jinak způsobilé k tomu, aby se o své děti starali a plnili si své rodičovské povinnosti. Špatné bytové a ekonomické podmínky se však často pojí i s nedostatečnou hygienou, výživou, ošacením či se zanedbaným zdravotním stavem, což již naplňuje podstatu zanedbání dítěte, vzhledem k čemuž může být dítě z rodiny odebráno (Škoviera, 2007).

Neschopnost postarat se o své děti však souvisí například i s jejich zanedbáváním, ať již po stránce psychické či fyzické, přičemž psychické zanedbávání nezřídka vede k citové a psychické deprivaci dítěte, vzhledem k neuspokojení potřeby náklonosti, sounáležitosti a pocitu bezpečí (Langer, 2008). Často je to spojeno i s věkem rodiče, kdy nezletilé matky nejsou ještě dostatečně vyspělé na to, aby se adekvátně bez pomoci staraly o své malé děti a často jsou samy v zaopatření ústavní výchovy. Vazba rodiče k dítěti by totiž měla obsahovat schopnost vcítit se do jeho pocitů, dodávat mu jistotu a bezpečí, a především o něj pečovat způsobem, který odpovídá jeho potřebám (Brisch, 2012)

Nechuť starat se o své děti je většinou spojena s nevytvořením citové vazby a opuštěním či odložením dítěte, kdy se ho buď zřeknou nebo jej svěří do péče známých či příbuzných bez dalšího zájmu o něj (Škoviera, 2007).

Poslední skupinou důvodů pro nařízení ústavní výchovy jsou situace, kdy rodiče mají zajištěné podmínky pro výchovu dítěte, avšak tuto výchovu z různých příčin nezvládají a o dítě se nedokáží adekvátně postarat (Škoviera, 2007). Jak autor dále uvádí, jedná se především o situace, kdy má dítě výchovné problémy, nerespektuje autoritu rodiče ani jiné autority a nezřídka má i blízko k páchání přestupků či trestné činnosti a jejich rodiče tyto situace nezvládají a nemají je pod kontrolou. Tyto děti jsou často drzé, vulgární, potulují se či utíkají z domova a často se i zdržují v partě lidí, která má problémy se zákonem či konzumací alkoholu a jiných drog (Langer, 2008). Dle autora je dalším průvodním jevem problémového chování spojeného s výchovnými problémy záškoláctví, kdy si dítě myslí, že jeho chování je jen a pouze v jeho kompetenci a nemusí se řídit žádnými pravidly. Poměrně často se objevují případy, kdy mají tyto děti zameškáno mnoho hodin školní docházky, přičemž jejich rodiče o tom buď vůbec nevědí nebo v rámci eliminace problémů své děti alespoň částečně kryjí (Langer, 2008). Umisťování dětí s výchovnými problémy do některé z forem ústavní výchovy je však ve většině případů spojeno s nápravou těchto výchovných problémů a nejsou tak umisťovány do běžných dětských domovů, které jsou s těžejně rozebírány v této diplomové práci. Dále se tak budu věnovat příčinám, kdy se rodiče nemohou o své děti starat.

Ústavní výchova však může být nařízena i z důvodu zneužívání, zanedbávání a týrání dítěte, tedy naplnění podstaty syndromu CAN anebo i kvůli navrácení z pěstounské

péče (Veřejný ochránce práv ombudsman, 2011). Rozvinutí syndromu CAN u dětí, které si v rodině prošly nějakou formou týrání či zneužívání, ať již fyzického, psychického nebo sexuálního charakteru je pochopitelnou reakcí na nutnost ochrany před vlastním rodičem či jiným pečovatelem, přičemž tyto děti jsou velmi zasaženy ve všestranném vývoji, což vede ke zvýšenému zájmu všech zúčastněných institucí, neboť jsou ve zvlášť těžké nepříznivé situaci (Matoušek, Pazlarová, 2014, Dunovský, 2005).

Existují i případy, kdy o nařízení ústavní péče požádá samo nezletilé dítě nebo jeho rodiče, avšak jedná se spíše o výjimečné případy a většinou ve starší věkové kategorii dětí (Veřejný ochránce práv ombudsman, 2011).

Značnou roli při posuzování důvodů, kdy navrhnout odebrání dítěte z rodiny má institut orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jak již bylo dříve uvedeno (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů). Pracovníci tohoto orgánu mají právo a při zjištění závažných nedostatků ve výchově dítěte i povinnost navrhnout konkrétní opatření k zajištění řádné výchovy dítěte a to pomocí různých prostředků – nařízení dohledu, omezení či zbavení rodičovských práv anebo nařízení ústavní výchovy (Bechyňová, Konvičková, 2011).

1.4.1 Příčiny umístění dítěte do dětského domova

- Závislostní chování – nejčastěji se jedná o závislost na drogách či alkoholu, k čemuž se váže velmi nepředvídatelné chování vzhledem k reakci na návykovou látku nebo naopak na její absenci (Barnardová, 2011). Autorka dále zmiňuje, že vývoj dítěte je často ohrožen vzhledem k neřídké vazbě rodičů na trestnou činnost a značně chaotickému prostředí, ve kterém vyrůstají, či dokonce přítomnosti zanedbávání a týrání dítěte.
- Výkon trestu odnětí svobody – trestná činnost se často váže k závislostnímu chování, avšak i v jiných případech, nicméně v případě odsouzení rodiče nebo rodičů je nutné najít náhradní pečovatelskou osobu v rodině nebo je nutné odebrání dítěte (Barnardová, 2011).
- Prostituce rodiče/rodičů – poskytování sexuálních služeb za určitou formu úplaty spadá do forem sociální patologie, která může ohrozit mravní vývoj dítěte a tím pádem může i přispět k odebrání dítěte (Urban, Dubský, 2012).
- Úmrtí rodiče/rodičů – úmrtí je závažným problémem, který se váže k umístění dítěte do dětského domova, neboť vzhledem k náročnosti vyrovnání se se ztrátou

milované osoby se nemusí najít nikdo, kdo by byl ochoten, a především schopný, se o pozůstalé dítě postarat a to se tak musí vyrovnat ještě s adaptací na nové prostředí (Matějček, Dytrych, 1994). Naštěstí se nejedná o častou situaci (Výrost, Slaměník, 2003).

- Onemocnění rodiče/rodičů – onemocnění může vést ke snížené schopnosti, případně neschopnosti se o dítě postarat a zajistit mu dostatečnou péči – jedná se například o osoby trpící závažnou duševní chorobou či poruchou osobnosti (Kulhánek, Krtičková, 2019).
- Poruchy chování dítěte – jak již bylo výše zmíněno, jedná se spíše o případy, kdy rodič nezvládá výchovu svého dítěte vzhledem k jeho výchovným problémům, přičemž jeho zázemí pro výchovu často ani nevykazuje známky závažné patologie, avšak rodiče selžou z hlediska jiné stránky (Vágnerová, 2014). Příčiny vzniku poruch chování autorka označuje kombinací rozličných faktorů, od biologických, přes ovlivnění sociální situací v rodině či okolním prostředí po působení jiných nepříznivých faktorů. Poruchy chování dítěte lze dále rozdělit dle prostředí, kde se vyskytují (rodina, škola...) a podle jejich formy na agresivní a neagresivní, přičemž se mohou samozřejmě vzájemně prolínat (Vágnerová, 2014).
- Syndrom CAN – syndrom týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte, který zasahuje do integrity dítěte a poškozuje jeho vývoj po fyzické, psychické, sociální a v některých případech i sexuální stránce osobnosti a je důsledkem nevhodného jednání, chování a zacházení rodiče či jiného pečovatele s dítětem (aktivní ubližování, nedostatečná péče...), v důsledku kterého vzniká mnoho negativních důsledků pro další život dítěte a je nezbytně nutné dítě z takového prostředí neprodleně odebrat (Čech, 2011). Rizikovými faktory pro vznik syndromu CAN jsou určité typy vztahů v rodině (nezletilí rodiče, rodiče s nižší úrovní mentálních schopností, závislé osoby, duševně nemocné osoby, osoby se sklony k agresi, nevyzrálí jedinci...), ale také rizikové děti (děti s postižením, osiřelé děti, děti nenaplňující představy svých rodičů...) a rizikové situace (nouze, stres, rozvod, nechtěnost dítěte...) (Kalátová, Sedláková, 2010).

Syndrom CAN je nebezpečný i svými dalšími následky na budoucí život dítěte, protože děti jsou značně traumatizované s velkým množstvím fyzických, psychických i sociálních obtíží, které vedou ke změně chování směrem k agresi nebo naopak značné apatii (Vodáčková et al., 2012). Jak autorka dále zmiňuje,

mohou se objevit i konflikty s vrstevníky, nerespektování autorit a tyto děti mívají ke svým rodičům ambivalentní a velmi komplikovaný vztah, přičemž mnohá traumata si nesou až do dospělého věku a to ve všech oblastech (sexuální, psychické, fyzické problémy, včetně somatických obtíží bez objektivního nálezu).

1.5 Rizika ústavní výchovy

Vzhledem k tomu, že dle dostupných údajů, je průměrná délka pobytu dítěte v dětském domově zhruba 14,5 roku, je možno podotknout, že pobyt v zařízeních ústavní péče má ve většině případů značně negativní dopad na další život těchto dětí (Folda et al., 2009, MV ČR, 2007). Ve většině případů má dítě v ústavní výchově za sebou řadu traumat, které způsobují emocionální i sociální narušení a mohou pocházet z různých dob života, ať již se jedná o těhotenství, pobyt v nestabilním, značně konfliktním či dokonce násilnickém prostředí domova nebo i z doby náhradní výchovy (Škoviera, 2007). Jak autor dále podotýká, aby se mohla osobnost dítěte vyvíjet pozitivním směrem, je nutné na těchto traumatech pracovat a pokud možno je postupně odstraňovat. Filippelli et al. (2017) taktéž vyzdvihuje včasnou identifikaci konkrétního problému, aby se mohlo začít pracovat na jeho odstranění.

Co se týče samotných rizik ústavní výchovy, je možno poukázat na několik věcí:

- Deprivační syndrom – jedno z hlavních rizik ústavní výchovy vzhledem k nedostatečné míře uspokojení základních psychických potřeb (Langmeier, Matějček, 2011). K deprivačnímu syndromu může docházet i ve špatném rodinném prostředí, avšak v ústavní výchově je problém především to, že se o děti stará více osob, které pracují na směny, děti mají menší množství podnětů a pozornosti, než jaké by se jim dostávalo v rodinách a podobně (Matoušek, 1999). Více se deprivačnímu syndromu budu věnovat v samostatné podkapitole.
- Skleníkový efekt – termín, kterým Běhounková (2012) označuje navyknutí na režim zařízení a následnou značně špatnou orientaci v okolním světě a především vztazích. Matoušek (1999) tento stav označuje jako hospitalizmus, tedy riziko dlouhodobého pobytu v ústavní péči, kdy si dítě zcela navykne na řád a podmínky ústavního zařízení a není schopno vnímat a reflektovat podmínky vnějšího světa, ve kterém si následně připadá ztracené a odchod ze zařízení pro ně pak znamená „vztahové a existenční vakuum“. Vávrová et al.

(2016) tento problém taktéž označuje jako institucionalizaci jedince, kdy se dítě stává na ústavním zařízení závislé a není schopno žít svůj vlastní život mimo něj, což často vede k vyhledání dalšího ústavního zařízení i po odchodu z dětského domova (Matoušek, 1999).

- Stereotypizace života je dalším z rizik pobytu v ústavní výchově vzhledem k tomu, že děti mají pevně daný řád a program, který určuje, kdy se provádí která činnost, kdy se vstává, kdy se jí a kdy je čas na volnou zábavu (Matoušek, 1999). Řád a struktura dne je dle autora nezbytná z hlediska pracovních podmínek personálu i pro určitou jistotu dětí, avšak přílišná stereotypizace vede ke stereotypnímu uvažování, což může mít za následek neschopnost adaptace na proměnlivé prostředí běžného života. Stereotypní prostředí pak může dle Heluse (2004) vést i k nižší toleranci, psychické zranitelnosti a k impulzivnímu jednání, lze taktéž hovořit o tak zvané „ponorkové nemoci“.
- Efekt zlaté klece označuje situaci, kdy si dítě navykne na určitý materiální standard, který je ústavní výchovou zajištěn a zasahuje to někdy i jeho hodnotový systém (Pěnkava, 2011). Autor dále poukazuje, že poté, co se pak chovanec postaví na vlastní nohy, často velmi obtížně dosahuje na úroveň zajištění, kterou měl v ústavním zařízení, a to velmi často produkuje další problémy, jako je například finanční zadlužení.
- Zanedbání práce s rodinou je taktéž značným rizikem ústavní péče, přičemž Žufniček et al. (2012) tvrdí, že za klienta by měla být považována celá rodina, neboť umístění či problémy dítěte jsou často následkem dynamiky rodinného systému jako celku. Z hlediska pouze dočasného umístění dítěte mimo rodinu a možnosti jeho návratu zpět do původního rodinného prostředí je pak dle Matouška a Pazlarové (2014) nezbytně nutné posilovat rodinné vztahy, neboť nedostatečný kontakt s původní rodinou může znamenat rozvolnění vztahů a taktéž vznik možnosti, že dítě již v původní rodině nenajde své místo i vzhledem k tomu, že v některých případech je nejzodpovědnějším členem domácnosti (Matoušek, 1999).
- Vztah vychovatelů a klientů je z určitého hlediska taktéž rizikem, neboť může dojít k rozdílným očekáváním dětí a postojům vychovatelů (Matoušek, 1999). Ústavní zařízení dětem alespoň rámcově nahrazuje domov, avšak pro vychovatele se jedná o zaměstnání, ve kterém tráví pevně vymezený čas,

přičemž dětský domov je místem výkonu profese a děti předmětem činnosti, přičemž vlastní domov a emoční zázemí mají pracovníci jinde (Matoušek, 1999). Běhounková (2012) k tomu dodává, že emoční odstup vychovatelů a dalších pracovníků pak může mít negativní vliv sebevědomí dítěte a na uvědomění si sebe sama a dále také i na proces jeho osamostatňování a plány do budoucna. Škoviera (2007) na situaci nahlíží podobně a to především z hlediska toho, že problematičtější je zvýšená fluktuace na těchto pracovních pozicích vzhledem k psychické náročnosti povolání i pracovních podmínek, avšak u dětí se to projevuje především nestabilitou výchovného prostředí.

- Mezi další rizika pak lze stručně ještě zařadit ztrátu soukromí, nedostatečně individuální přístup k jednotlivým dětem, možnost šikany či absence mužského vzoru vzhledem k tomu, že pozice vychovatelů je velmi často obsazována spíše ženami (Matoušek, 1999). Žufníček et al. (2012) k tomu dodává, že tento problém nastává hlavně u chlapců, kteří nemají možnost se pozitivně identifikovat s mužským vzorem a náhled na správné chování muže si vytváří dle literatury, filmů či jinými alternativními způsoby, což může mít za následek pokřivené vnímání mužské role.

1.6 Problém psychické / citové deprivace

„Psychická deprivace je psychický stav, vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu (Matějček, 2005 s.198)“.

Projev deprivace se může objevit hned v několika formách, například pokud nemá žádné podněty v okolním prostředí nebo naopak nadbytek těchto podnětů, kdy je dítě přetěžováno a nejsou zohledňovány jeho opravdové potřeby (Dunovský et al., 1995). Dítě si někdy také dle autorů nedokáže přivyknout na prostředí a osoby, které o něj pečují vzhledem k tomu, že se vše neustále mění a dítě si připadá nezorientované. Odmítání mateřské role ze strany matky dítěte pak často vede ke stagnaci takzvaného sociálního já a dítě se pak nedokáže vcítit do pocitů jiných lidí, chápat jejich potřeby a přání (Dunovský et al., 1995). Následkem psychické deprivace může být i sebepoškození či jiné destruktivní chování (Wacker, 2017). Lupu (2011) uvádí, že nemůže dojít k nápravě problémů a dalšímu pozitivnímu vývoji osobnosti ve chvíli, kdy

dítě nedokáže pochopit, smířit se a pracovat s pocity, které v souvislosti s minulostí zažívá.

Mezi hlavní faktory vzniku psychické, potažmo citové deprivace patří extrémní formy sociální izolace, ústavní výchova, separační prožitky, ale i problémy v rodině či smyslové a motorické problémy dítěte (Dunovský et al., 1995). Konkrétně se v této podkapitole budu zabývat hlavně psychickou deprivací kvůli ústavní výchově.

1.6.1 Psychická/citová deprivace v důsledku ústavní výchovy

Je rozlišováno celkem 5 typů, jak děti reagují na deprivaci, kterou zažívají vzhledem k ústavní péči, přičemž je vše vztaženo k budoucím partnerským vztahům (Langmeier, Matějček, 2011).

- Dobře přizpůsobitelné děti – děti, jež se dobře přizpůsobily situaci, do dětského domova byly přijaty jako malé a velmi dobře navázaly vztahy s vychovatelkami, případně dalšími osobami, staly se miláčky a v klidu navazují další kontakty, díky čemuž mají poměrně uspokojivě saturované psychické potřeby (Langmeier, Matějček, 2011). Problém dle autorů však může nastat mimo navyklé prostředí, kdy pak tyto osoby bývají sebestředné a často selhávají v partnerských vztazích vzhledem k neschopnosti odepřít si nová lákadla. Jedná se zhruba o polovinu dětí v dětských domovech.
- Útlumové děti – deprivace u těchto dětí často způsobuje nižší inteligenci nebo aktivitu, vzhledem k apatii a nezájmu či neschopnosti získat si pozornost okolí, což v budoucnosti může mít za následek nefunkčnost vztahu, potažmo vlastní rodiny (Langmeier, Matějček, 2011).
- Sociálně hyperaktivní děti – taktéž jim chybí pozornost, avšak jejich problémem není nízká inteligence, ale často dosahují nižšího vzdělání na speciálních školách vzhledem k tomu, že se o nic sami aktivně nezajímají (Langmeier, Matějček, 2011). Dle autorů však ochotně navazují vztahy, ty však nevydrží vzhledem k neznalosti pojmu věrnost, naopak promiskuita jim není cizí, což je způsobeno nemožností navázání na mateřskou osobu v ranném dětství.
- Sociálně provokující děti – děti, které rádi provokují, pozornost si vynucují žárlením, agresí a lásky se domáhají útočně (Langmeier, Matějček, 2011). Autoři však dále vysvětlují, že jsou velmi empatictí k problémům okolo sebe a

v případě možnosti navázání na konkrétní osobu například v adoptivní rodině či ve své vlastní rodině jsou pak velmi dobrými partnery a rodiči.

- Bezcitné děti – tyto děti vyhledávají uspokojení v nižších potřebách a pudech – jídlo, sexuální autoerotika, manipulace s věcmi a lidmi, ale i týrání zvířat či narcismus, který jim pomáhá saturovat nedostatek citového uspokojení (Langmeier, Matějček, 2011). Autoři dále podotýkají, že hlavním problémem u těchto osob je absolutní neschopnost navázat dobrý a kvalitní vztah ať již v rovině partnerské či rodičovské.

Výše zmíněné typy reakce na psychickou/citovou deprivaci nemusí vždy dokonale převládat, ale naopak může docházet k vzájemnému prolínání.

K citové deprivaci může docházet nejen v ústavních zařízeních, ale i v rodinách, avšak v zařízeních ústavní péče k ní dochází častěji, neboť dětem chybí vztah ke konkrétní pečovatelské osobě, která by jim za všech okolností dodávala pocit bezpečí (Bechyňová, Konvičková, 2011). Velmi často se projevuje opožděním řeči, patlavostí a omezenou slovní zásobou, dále z hlediska fyziologie může docházet k opožděnému vývoji jemné motoriky i návyků v sociální oblasti (Matoušek, 2013). Velmi častým jevem, který na tuto formu deprivace navazuje je odklad školní docházky u dětí, které vyrůstají v dětském domově, protože nevykazují dostatečnou emoční vyspělost, ani kloudné sociální a pracovní návyky, což často směřuje k horším budoucím školním výsledkům, než by v ideálním případě mohly vykazovat (Vágnerová, 2014). Tyto děti se často musí vypořádávat s mnoha zlozvyky a jejich vztahy k druhým lidem bývají často povrchní a krátkodobé, byť to není jejich cílem (Matoušek, 1999). Běhounková (2012) dodává, že čím mladší dítě je svěřeno do péče ústavní výchovy a s tím samozřejmě ve většině případů souvisí i delší doba pobytu, tím horší jsou následky z hlediska deprivativního syndromu a budoucího vývoje dítěte.

Podobně na situaci psychické deprivace vzhledem k umístění v dětském domově nahlíží i Oláh (2016), navíc ještě dodává, že se často může jednat i o trvalé následky do budoucna, vzhledem k tomu, že tyto děti, potažmo později dospělí lidé, častěji selhávají v navazování osobních vztahů a vazeb, s čímž obvykle souvisí i neschopnost lásku dát, ale i přijmout a často je jejich problémem obtížná socializace do společnosti.

Pokud se však dítě nalézá v alespoň relativně příznivých podmínkách a je mu poskytován dostatek času a podnětů, pak je značná naděje, že se s důsledky deprivace

alespoň částečně vyrovná (Matoušek, Pazlarová, 2014). Posláním zařízení, které poskytuje ústavní péči je pak i snažit se předcházet předsudkům a jiným špatným dopadům, které by se mohly objevit v souvislosti s pobytem v ústavní péči (Pacnerová, et al. 2015).

1.7 Osobnost dítěte až adolescenta

V této kapitole bych ráda alespoň stručně rozebrala vývoj osobnosti dětí, které v dětském domově žijí. Jak již bylo několikrát zmíněno, v dětských domovech jsou nejčastěji děti ve věku 3-18 případně 19 let, v určitých případech je možno jejich pobyt v tomto typu ústavního zařízení na základě dobrovolnosti prodloužit až do věku 26 let. Pro potřeby této práce se však budu zabývat dětmi převážně zhruba od 8 let, tedy mladší školní věk, neboť věková hranice 8 let byla nejnižším věkem dítěte, které se zúčastnilo výzkumu. Naopak horní věkovou hranicí výzkumu bylo 22 let, tedy již vývojové stádium adolescent.

1.7.1 Osobnost

Každý jedinec a s ním i jeho osobnost, jež lze ve zkratce vymezit jako soubor všeho, co ke člověku náleží – jeho vlastnosti, fyzické, povahové rysy, osobité „kouzlo“, způsoby jednání a komunikace i jeho myšlení, lze označit za zcela jedinečné a neopakovatelné, neboť nelze na světě nalézt dvakrát totožného člověka (Říčan, 2010). Dle Vágnerové (2012) je osobnost jednotný komplex, který lze charakterizovat individualitou a vztahem charakteristických rysů vůči psychickým a fyzickým vlastnostem, které se vzájemně ovlivňují a prolínají. Dále taktéž autorka podotýká, že každá osobnost je ve značné interakci se svým okolím, tedy společností a prostředím, ve kterém jedinec pobývá, a během života se jeho osobnost vyvíjí a proměňuje ve 3 rovinách. Tyto tři roviny jsou – vztah k vlastnímu tělu a jeho charakteristikám (vzhled, rysy...), vztah k okolí a prostředí a vztah k sobě samému (Vágnerová, 2012).

Smékal (2002) se pak u pojmu osobnost zmiňuje ještě o ovlivnění pomocí cirkadiálních rytmů, tedy pravidelnému střídání různých biorytmů organismu v návaznosti na jeho fyziologické funkce během dne. Jak autor dále poznamenává, všechny tyto funkce probíhají automaticky na základě činnosti metabolismu, endokrinního systému, krevního tlaku či třeba teploty, bez toho, aniž by si to jedinec uvědomoval, což vede dle aktuálního stavu a rozpoložení jedince k ovlivnění jeho nálady, chování, jednání, prožívání, soustředění ale i průběh vykonávaných činností a v celkovém měřítku i

k ovlivnění jeho zdraví. K podobnému ovlivnění však dochází i pomocí jiných mechanismů, jako je například počasí, denní doba či roční období (Smékal, 2002).

1.7.2 Dítě

Z právního hlediska dle Úmluvy o právech dítěte (1989) lze za dítě považovat každou osobu mladší 18 let, pokud dle právního řádu dané země nedosahuje zletilosti dříve.

Z hlediska vývojové psychologie se v tomto období rozlišuje více vývojových stádií – od narození do 6 týdnů věku se jedná o novorozence, do období jednoho roku věku dítěte jde o kojenecké období, dále navazuje období batolecí období do 3 let věku dítěte (Vágnerová, 2012, Langmeier, Krejčířová, 2006). Období 3-6 let věku lze označit za předškolní věk a je to také období, kdy se značně formují intelektuální, morální i individuální vlastnosti dítěte (Yakubova, 2016). Následuje období školního věku, které se dělí na mladší a starší školní věk, jež se částečně kryje i s jiným vývojovým obdobím, jímž je puberta (Vágnerová, 2012). Autorka dále definuje, že přibližné vymezení mladšího školního věku je od 6/7 let do zhruba 11 let, starší školní věk lze pak definovat věkovým rozmezím přibližně 11–15 let. Poslední fází je pak adolescent, jímž se ukončuje fáze dospívání člověka a trvá zhruba do věku 20 let, tato věková hranice je v současné chvíli však trochu vratká a individuální, principiálně ji však lze brát za hranici dospělosti (Vágnerová, 2012).

Pro potřeby této práce se výrazněji budu zabývat školním věkem dítěte a jeho dospíváním, tedy obdobím puberty a adolescence

1.7.2.1 Charakteristika školního věku

Jak již bylo zmíněno, školní věk lze rozdělit na mladší školní věk a starší školní věk a dle Ericksona je toto období možné označit za latentní fázi vývoje, kdy se dítě vyrovnává s nástupem do školy a s tím souvisejícím vnitřním konfliktem mezi snaživostí a méněcenností, neboť úspěch vyvolává radost a neúspěch pocit méněcennosti (Drapela, 2011). Autor vyzdvihuje i to, že období je náročné na přechod od hry k produktivním činnostem, což vyžaduje především zaměření na určitý úkol a využití dovedností i nástrojů.

Mladší školní věk je determinován nástupem dítěte do školy, což je značný sociální mezník v životě dítěte (pro jeho dosažení je nutná určitá věková hranice, úroveň zralosti dítěte a taktéž potvrzuje „normalitu“ dítěte) (Vágnerová, 2012). Jak autorka dále uvádí,

role školáka má určité společností očekávané znaky, které by dítě mělo naplňovat, a to s sebou nese i určité nároky, které jsou na dítěti vyžadovány. Pro příklad lze uvést přijetí odpovědnosti za vlastní jednání, osamostatnění se a respekt dalších autorit. Pro úspěch je nutné zvládnout i roli spolužáka, protože právě skupina spolužáků je referenční skupinou, v rámci které se poměřuje výkon i chování dítěte (Langmeier, Krejčířová, 2006). Značně důležitý je pocit sounáležitosti se spolužáky, protože skrze tuto skupinu lze taktéž částečně uspokojit potřebu citové jistoty, bezpečí a v konečném důsledku i potřebu seberealizace (Kaufmannová-Huberová, 1998). Důležitá je však dle autorek v tomto období i rodina, která u dítěte školního věku tvoří součást jeho identity, protože mu poskytuje vzor rolí a modelů chování, ve většině případů je pro dítě zdrojem bezpečí a jistoty. Pro správný dětský vývoj je důležitá úplná fungující rodina, protože v případě rozpadu či úplné absence rodinného prostředí je dítě ochuzeno o mnoho pozitivních zkušeností, jistotu trvalého ukotvení v rodině a víru v existenci dobrého fungování rodinné jednotky (Vágnerová, 2012). To je pak ve většině případů zásadní problém u dětí vyrůstajících v dětských domovech.

Mezi mladším a starším školním věkem lze identifikovat ještě tak zvaný střední školní věk, jež předchází hranici počátku dospívání, tedy puberty, se kterou se značně prolíná starší školní věk (Vágnerová, 2012). Toto období je dle autorky časově vymezeno od zhruba 8 let a trvá přibližně tři roky, přičemž jej charakterizuje přechod z prvního na druhý stupeň základní školy. Je to období relativního klidu, kdy se dítě snaží mít ve všem jasno za pomoci pokud možno hmatatelných důkazů a hodnocení z prostředí školy se stává součástí jeho identity, ale dítě si taktéž osvojuje určitou autonomii i v sebehodnocení (Vágnerová, 2012). V tomto období lze vyzorovat značnou schopnost osamostatnění se a identifikaci se skupinou vrstevníků, jež mají na dítě velký vliv, dítě z této skupiny přejímá normy, které jsou někdy i v rozporu s normami vlastní rodiny a prožívá velký rozvoj socializace (Langmeier, Krejčířová, 2006). Pomocí vrstevníků dochází k částečnému uspokojení potřeby citové jistoty či seberealizace, přičemž úspěch ve skupině je důležitý pro dobrý rozvoj sebehodnocení (Sedláčková, 2009). Důležitým aspektem tohoto období je identita dítěte, která se odvíjí od toho, kým se dítě cítí být, což se odvíjí od názorů a srovnání s jinými lidmi (Vágnerová, 2012). Identitu dle autorky dále tvoří i skupina, ke které se dítě cítí být příslušné a samozřejmě taktéž rodina. Ke konci tohoto období je sebepojetí již značně diferenciované a dítě si na základě zkušeností vytváří určitý ideál identity, což je následně motivuje.

Potřeba kontaktu s vrstevníky je jednou z nejvýznamnějších hodnot školního věku a úspěch je založen především na zdatnosti, pohyblivosti, ale také i vlastnictví atraktivních věcí dokáže zvýšit společenskou prestiž (Sedláčková, 2009). Autorka dále mluví o tom, že v kolektivu jsou oceňovány děti, které extrémně nevybočují z norem, mají správné oblečení, jméno a vše další, co je pro děti známé a přijatelné, což v nich podporuje pocit jistoty. Naopak extravagantní věci jsou vrstevnickou skupinou spíše odmítány, protože pocity jistoty naopak narušují a vrstevníci je vyčleňují (Sedláčková, 2009).

U dětí se v tomto období značně utvářejí rodičovské postoje, které pak mohou samy používat v chování ke svým dětem a již zvládnou dobře pečovat o své mladší sourozence (Matějček, 2013, Langmeier, Krejčířová, 2006). V těchto rodičovských postojích pak lze hledat i příčinu toho, proč některé děti, které žijí v dětských domovech, nedokáží udržet funkční rodinu, postarat se o své děti a velmi často sklouznou k chování svých rodičů.

1.7.3 Charakteristika dospívání

Dospívání je obdobím, kdy se z dítěte stává dospělý člověk a skládá se z období puberty, někdy také označováno za starší školní věk, a z období adolescence (Vágnerová, 2012). Dle pojetí Eriksona je období dospívání charakteristické konstruováním identity s ohledem na předchozí představy a to v mnoha oblastech života – politika, náboženství, sexuální identita či pracovního směřování (Drapela, 2011). Konfliktem je zde zmatení rolí v životě versus koncept vlastní identity a ego v tomto období dodává jedinci důvěru, že jeho sebepojetí odpovídá tomu, jak ho vnímá okolí, přičemž hlavní čteností tohoto období je věrnost jak směrem k hodnotám, tak k životnímu směřování (Drapela, 2011).

Dle jiného hlediska lze dospívání rozdělit na časnou adolescenci (11 až 13 let), střední adolescenci (14 až 16 let) a pozdní adolescenci (17 až 20 let) (Macek, 2003).

V průběhu celého dospívání se mění hodnoty, ideje, motivace, postoje, zájmy, ale i vztah k sobě a ostatním lidem, čímž dochází k diferenciaci osobnosti (Stará et. al, 2006)

1.7.3.1 Puberta

Pubescence neboli v jiných zdrojích starší školní věk je vymezena intervalem cca 11 až 15 let a mimo biologických a hormonálních změn je charakteristická i změnami

psychickými a sociálními (Vágnerová, 2012). Jak autorka dále vyzdvihuje, období je ukončeno významným sociálním milníkem, jímž je ukončení povinné školní docházky a ve většině případů přechod na střední školu, s čímž souvisí volba povolání. Dochází ke ztrátě mnoha jistot, které jedince ukotvovaly a je nutné vytvořit jistoty nové a přehodnotit pohled na svou identitu tím, že si ve společnosti opět naleznou novou, ale stabilní pozici (Vágnerová, 2012). Velkým úkolem tohoto období je i odpoutání se od rodičů a přerušování závislosti na nich. Dle Říčana (2010) je pubescence asi nejdramatičtější období provázené zvýšenými emocemi, krizovými stavy i mnoha zvraty, o nichž svědčí prudké a náhlé změny nálad, impulsivní reakce či nepředvídatelné reakce, což značně souvisí s nejistotou jedince ohledně jeho postavení ve společnosti. Důvodem pro přehnané reakce a emoční nestabilitu je především dočasná nevyzrálá nervová soustava, což dále způsobuje mnoho konfliktů i změnu ve vnímání a hodnocení sebe sama, kdy je jedinec zranitelnější a víc vztahovačný (Vágnerová, 2012, Hájek et. al, 2011). Zvýšená je i potřeba sebehodnocení, egocentričnosti a potřeb k někomu vzhlízet a vzývat jej, celkově je však sebehodnocení značně kolísavé a chování labilní (Macek, 2003).

Na důležitosti značně nabývá hodnocení zevnějšku a tělesná atraktivita se stává hodnotou sociálního charakteru (Vágnerová, 2012). Utváření nové identity je nevyhnutelný proces, který probíhá v tomto vývojovém období a jedinec musí poznat své slabé i silné stránky a především své schopnosti (Kaufmannová-Huberová, 1998). Jedinec pro vytvoření nové identity potřebuje podporu skupiny, se kterou se identifikuje, což v případě identifikace se špatnou sociální skupinou může vést ke vzniku deviantního chování, neboť jedinec často přejímá normy skupiny (Vágnerová, 2012). Součástí nové identity je dle autorky však i sociálně-profesní role, která je ovlivněna mírou identifikace s vlastní rodinou.

Odpoutání od rodiny, vytvoření nového pojetí náhledu na rodinu a dosažení emancipace bez přerušování pozitivních vztahů s rodiči je hlavním úkolem puberty a má značný vliv na budoucí navazování citových vztahů (Vágnerová, 2012, Langmeier, Krejčířová, 2006). Dle autorů je rodina primární sociální skupinou, která má nezastupitelnou roli ve výchově i vnímání budoucnosti a formování jedince.

Období puberty je ale velmi rozmanité i po stránce rozvoje inteligence a myšlení (Říčan, 2014). Charakteristická je dle Říčana (2014) i neumělá snaha o rovnost vztahů

s dospělými a značná kritika k autoritám, ať již se jedná o učitele, rodiče či vychovatele v dětských domovech. Z hlediska milostných vztahů se dle autora jedná o období prvních lásek, často zatím pouze v platonické rovině, avšak v průběhu tohoto období dochází ke značnému rozvoji sexuality jedinců a zájmu o vše, co s ní souvisí. První milostná vzplanutí, sexuální stimulace i zkušenosti hrají klíčovou roli pro další psychosociální pojetí sebe sama včetně vzniku různých komplexů a psychických bloků (Nakonečný, 1999).

1.7.3.2 Adolescence

Adolescence nebo-li dospívání je období zhruba od 15 do 20, případně 22 let věku, jedná se zhruba o období, kdy většina jedinců absolvuje střední, případně vysoké vzdělání pro přípravu na profesní život (Čechová et. al, 2010). Adolescence je, jak autorky podotýkají, předstupněm dospělosti a jedná se taktéž o složité období, v rámci kterého dochází ke konečnému zrání osobnosti, ať již stále ještě po stránce fyzické, tak po stránce psychosociální. Přesto, že jedinec je již schopen sofistikovaných forem kognitivní kontroly a učení, jeho schopnosti stále ještě procházejí vývojem a zráním (Dawidov et. al, 2018). Dochází k postupné stabilizaci emoci a dokončování fyzického vývoje (Nakonečný, 1999). Dle autora jsou zájmy a postoje adolescenta již poměrně stálé, formuje se sebevědomí a závislost na rodičích je stále menší. Typická je i touha po rovném jednání a partnerském vztahu s dospělými (Hrdličková, Pávková, 1987).

Důležitou roli stále hraje vrstevnická skupina, přičemž pocit sounáležitosti s ní je ještě silnější než v období puberty, přičemž stále přetrvává i kritika k rodičům či jiným výchovným autoritám (Čechová et al, 2010). Proměňuje se vztah k rodičům a autoritám a to i za pomoci konfliktů a hádek, díky kterým dochází k vyjednávání rovnějšího vztahu mezi zúčastněnými (Branje, 2018). Konec tohoto období je dle autorek charakteristický mírnější kritikou k rodičům a částečným odpoutáváním od vrstevnické skupiny, což vede k vyhraňování vlastních názorů a především k uvědomění si vlastní finální identity.

Účelem adolescence je osamostatňování, uvědomění si zodpovědnosti, nezávislost a příprava na budoucí pracovní zařazení (Čechová et al, 2010). Značný význam mají pro jedince v adolescentním období plány, sny a životní perspektivy, pomocí nichž se připravují na ekonomickou soběstačnost, výkon povolání, ale i založení vlastní prokreační rodiny a vyvíjí se potřeba partnerství (Nakonečný, 1999).

1.7.4 Dopady pobytu v dětském domově na osobnost dítěte

Na formování osobnosti má zásadní vliv prostředí a taktéž rodina, která je důležitým socializačním činitelem v životě dítěte a její absence má dopad na utváření osobnosti dítěte případně dospívajícího (Vágnerová, 2012). Vztahy s rodiči jsou i v tomto období pro dítě zásadní a ovlivňují formování jeho identity (Branje, 2018). Chybné či žádné modely chování a rodinného života vedou k pochybnostem o sobě samém a k častějším patologiím v utváření náhledu na sebe sama a vlastní identitu (Langmeier, Krejčířová, 2006). Tyto děti a dospívající jsou často ochuzeni o pozitivní příklady a zkušenosti v rodinném soužití, což může vést k častějším patologiím ve vlastních budoucích vztazích (Vágnerová, 2012). Taktéž potřeba vyhranit se proti autoritám není úplně zcela saturována a v konečném důsledku i přechod na střední či další vzdělání je pro děti z dětských domovů poměrně složitý vzhledem k tomu, že se často musí postavit na vlastní nohy (Hrdličková, Pávková, 1987). Špatná kvalita rodinných vztahů v období dospívání má dle autorek často dopad na kázeň dítěte či adolescenta. Sociální a osobní nejistota pak má vliv na udržování psychopatie v průběhu dospívání (Meeus, 2016). Obecně tak lze říci, že dětský domov zajišťuje výchovu a zabezpečení dítěte, na jeho psychosociální prožívání a utváření vlastní identity však má spíše negativní dopad z hlediska toho, že osoby, které dětským domovem prošly, mají obecně těžší start do života a období dospělosti (Vágnerová, 2012, Hrdličková, Pávková, 1987).

Problémem je i absence trvalého citového objektu, jak popisuje Klimeš (©2020), kdy se jedinec nedokáže citově fixovat na jednu osobu, což pak často vede ke snílkovství a promiskuitě dívek v dalším životě a agresi i deviantním sexuálními sklonům u chlapců. Za další problém pak lze dle autora označit i pocit derealizace a depersonalizace, kdy mají tyto osoby pocit, že svět okolo nich se jich netýká a dívají se na něj jako na film, což umocňuje pocit jejich vlastní zbytečnosti a neschopnost empatie vůči druhým, což někdy vede až ke značně bezcitnému a krutému jednání.

1.8 Role vychovatelek a vychovatelů v dětském domově

V této podkapitole bych se ráda věnovala osobnosti a roli, kterou vychovatelé v dětských domovech zastávají.

Vychovatel v rámci dětského domova zastává velmi důležitou roli vzhledem k tomu, že zajišťuje péči o tyto děti, dohlíží na jejich výchovu a zároveň se snaží svým způsobem dětem suplovat rodinné zázemí, avšak dle Škoviera (2017) by vychovatel/ka neměl/a

suplovat rodiče. Autor dále podotýká, že je mnohdy značně náročné rozpoznat, co se s dítětem děje, neboť většina dětí přichází z rodinného prostředí s opožděným vývojem a vyžaduje zvýšenou pozornost a péči bez které by práce vychovatele byla dle autora značně povrchní. Na vychovatele je kladen především nárok z hlediska znalosti biologických, psychických i sociálních zvláštností dětí a dospívajících. Pro práci se staršími dětmi je dobré, aby byl vychovatel zkušenější, neboť pro dospívající je důležité mít vzor, kterého si mohou vážit a stává se zdrojem jejich citových prožitků (Škoviera, 2017).

Profese vychovatele v dětském domově přináší aspekty osobní zodpovědnosti za děti a v rámci nepřímé pedagogické činnosti i mnoho dalších úkolů, jako jsou návštěvy lékařů, zařizování volnočasových aktivit, příprava různých akcí či zajištění oblečení a v rámci pedagogické činnosti především přípravu dětí do školy (Stránská, 2006)

Dle Bendla et al. (2015) lze činnosti vychovatele rozdělit do několika oblastí – administrativní činnost, organizační činnost, koordinační činnost, metodická činnost, diagnostická činnost a v neposlední řadě přímá výchovná a vzdělávací činnost. Z hlediska rolí, které vychovatel v dětském domově zastává lze dle Řezníčka (2000) rozlišit tyto role: poradce a terapeut, pečovatel a poskytovatel služeb v běžném životě, činitel sociálních změn při řešení sociálních problémů, cvičitel sociální adaptace pro zvládání norem společnosti, zprostředkovatel služeb a taktéž případový manažer pro konkrétní případ dítěte a poskytnutí koordinovaného přístupu při řešení jeho problému a sociální situace.

Z hlediska zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů musí vychovatel dosáhnout středoškolského vzdělání s maturitou v oboru vychovatelství nebo pedagogika volného času. Zákon pamatuje i na osoby, které dosáhly středního vzdělání s maturitou v jiném oboru, takže je možné si vzdělání doplnit některým z kurzů celoživotního vzdělání zaměřeného na vychovatelství a sociální či volnočasovou pedagogiku. Další možností je dle zákona absolvování vyšší odborné školy v oborech sociální či speciální pedagogika, pedagogika volného času nebo vychovatelství. Vzdělání si lze opět doplnit i kurzem celoživotního vzdělání, jak je popsáno výše. Nejvyšší kvalifikací pro výkon vychovatele v dětském domově je vysokoškolské studium v oboru pedagogických věd, jak uvádí zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů. Bendl et al. (2015) podotýká,

že vychovatelé, stejně jako ostatní pedagogičtí pracovníci podléhají povinnostem dalšího vzdělávání, v rámci kterého se musí účastnit různých vzdělávacích kurzů, které doplňují jejich znalosti a dovednosti. Dále je dle Bendla et al. (2015) i nutné, aby vychovatel byl plně způsobilý k právním úkonům, byl bezúhonný, zdravotně způsobilý pro výkon této profese a prokazatelně znal český jazyk.

Vychovatel v dětském domově musí splňovat jednak požadavky ohledně vzdělání, jež jsou dány zákonem, ale dále je velmi důležité, aby měl i určité osobní kompetence, díky kterým tuto profesi může vykonávat a jejich výčtu se věnuje hned několik autorů. Bendl et al. (2015) mezi základní osobní kompetence řadí pozitivní vztah k dětem a mladistvým, dobré komunikační schopnosti a s tím související schopnost rychle a dobře reagovat, tedy improvizovat, dále pak uvádí velkorysost, smysl pro humor, organizační schopnosti a musí být pro děti autoritou. Ve stejném duchu se k osobním vlastnostem vychovatele vyjadřuje i Sekera (2009), který vyzdvihuje především schopnost být pro děti vzorem, což vyžaduje dobrou emoční kontrolu a chování, za které se nemusí stydět, ale zároveň je za něj odpovědný. Ke stejnému tématu se vyjadřuje i Hájek et al. (2011), kde autoři vyzdvihují především dobré poznávací procesy člověka – dobrá paměť, pozornost, schopnost prožívat a ovládat své emoce a spíše kladné charakterové vlastnosti. Jak autoři dále podotýkají, že negativní či slabé stránky své osobnosti by vychovatel měl umět identifikovat, pracovat na nich a umět je ovládat. Z hlediska rysů osobnosti jsou žádoucí především empatie, schopnost naslouchat druhým, dobrá verbální i neverbální komunikace, vyšší míra frustrační tolerance, optimismus, nekonfliktnost, zájem o osudy dětí a potěšení z možnosti komunikace a práce s nimi (Hájek et al., 2011).

Vychovatel se v rámci výkonu svého povolání může dopouštět i několika chyb, které souvisí s poznáváním svěřenců, ale zároveň i s jeho osobnostním nastavením (Čáp, Mareš, 2007). Jak autoři podotýkají, jedná se například o předsudky, haló efekt, čili chybu prvního dojmu, projekci vlastních pocitů do druhých osob, individuální subjektivní zkreslení, kdy na svých svěřencích vidí spíše jen ty negativní vlastnosti, či stereotypizaci a schématického zařazování.

1.9 Psychosociální prožívání života

Psychosociální prožívání člověka je možné vztáhnout především k psychosociálním potřebám člověka, které se v rámci jeho života buď vůbec, částečně nebo zcela naplňují

(Klasifikace potřeb, ©2020). Jak je dále uvedeno, psychosociální potřeby jsou takové potřeby, které nejsou vrozené, ale člověk má pro předpoklad pro jejich naplňování, přičemž míra naplnění a uspokojení závisí především na prostředí, v němž člověk žije a rozvíjí se hlavně sociálními vlivy. Z hlediska psychologie mezi ně pak lze zařadit zhruba těchto 6 okruhů psychických potřeb (Klasifikace potřeb, ©2020).

- Potřeba citové jistoty a bezpečí – je uspokojována zejména kvalitními osobními vztahy s lidmi, jež vytvářejí emoční zázemí a zdroj jistoty
- Potřeba stimulace – potřeba stimulace je z fyziologického hlediska nutná pro všechny jedince, avšak míra a množství podnětů pro udržení žádoucí bdělosti je již zcela individuální
- Potřeba poznání – jedná se o poznání světa z více hledisek a pochopení různých zákonitostí, s čímž souvisí i potřeba přiměřené orientace a taktéž má tato potřeba návaznost i na potřebu bezpečí a jistoty, neboť známé situace člověka neohrožují. Celkově se jedná o potřebu učení, poznávání a adaptace
- Potřeba sociálních kontaktů – potřeba patřit do společenství lidí je nesmírně důležitá a neuspokojení této oblasti zapříčiňuje značný dopad na subjektivní prožívání a nedostatek specifických zkušeností
- Potřeba seberealizace – rozvoj vlastních předpokladů a potvrzení vlastní hodnoty dosažením určité žádoucí věci, co vede i k ocenění od okolí. Tato potřeba má značně sociální podtext, vzhledem k tomu, že se člověk porovnává s jinými lidmi.
- Potřeba smyslu vlastní existence – smysl života je pro člověka koordinačním motorem motivace a to jak ve směru k minulosti, tak hlavně do budoucnosti

Prožívání je pak vnitřní a zcela subjektivní proces založený na cítění, poznávání a snaze (Kelnarová, Matějková, 2010).

Podobně psychosociální prožívání a potřeby rozdělil i Abraham Harold Maslow ve své známé pyramidě potřeb, tomu se však budu věnovat v jedné z následujících podkapitol.

1.9.1 Život v DD

Co se týče života v dětských domovech, ráda bych v této podkapitole zabývala především kvalitou života dětí v těchto institucionálních zařízeních.

Pojem kvalita života je ryze subjektivní a autoři se neshodují na jeho zcela přesném vymezení. Pro úplnost tak uvádím například definici dle Světové zdravotnické organizace, která uvádí, že kvalita života je subjektivní vnímání jedince vzhledem k aktuální životní situaci ve vztahu ke kultuře, hodnotovému systému, vlastním životním cílům, očekáváním i běžným zvyklostem ve společnosti. Z uvedené definice vyplývá, že WHO do kvality života zařazuje fyzickou, psychickou i sociální situaci člověka, což dokládají i testy, které se kvalitou života zabývají, například HRQoL (Health-Related Quality of Life).

S termínem „kvalita života“ úzce souvisí i termín „životní styl“, ani zde však není jednotný názor na přesnou definici. Jako nejpřínosnější definici však vnímám definici Diderota (1996), který životní styl vnímá jako způsob života, který u jedinců či sociálních skupin převládá v závislosti na reprodukčních charakteristikách, pracovních vztazích, způsobu trávení volného času či sociálním působení. Je dle něj však také velmi ovlivněn prostředím, tradicemi, hodnotami člověka i společnosti a sociální i ekonomickou situací. Vzhledem k této definici lze konstatovat, že děti, které žijí v dětském domově, mají svůj specifický životní styl, což je principiálně ovlivněno hlavně prostředím, ve kterém vyrůstají.

Dětem je v dětském domově zajištěna komplexní péče a s ohledem na svůj věk a možnosti se i podílejí na chodu dětského domova pro simulaci běžného života. Avšak jak jsem již zmínila rizika ústavní výchovy v jedné z předcházejících podkapitol, dětský domov je vždy svým způsobem velmi specifické prostředí, kde určité věci probíhají jinak než v běžné domácnosti a především pobyt v tomto prostředí velmi často ovlivňuje vývoj do budoucnosti (Matoušek, 1999). Dle Běhounkové (2012) často chybí především objektů, atmosféra rodiny, ale i přítomnost rodičů či stále pečující osoby.

1.9.2 Psychosociální potřeby dětí

Rozdělení potřeb se věnovalo a věnuje mnoho odborníků, avšak nepřekonatelný je v tomto ohledu Abraham Harold Maslow, který základní lidské potřeby přehledně seřadil do pyramidy, jak ukazuje obrázek (Říčan, 2010).

Obrázek č.1 – Maslowova pyramida potřeb

Zdroj: Univerzita-online.cz (Roman) (2012)

Hlavním pravidlem této pyramidy je fakt, že bez naplnění hierarchicky nižšího stupně potřeb nemohou být naplněny potřeby vyšší. Fyziologické potřeby jsou vývojově původní a jejich uspokojení je zajišťováno na základě instinktivních mechanismů (Říčan, 2010). Nejvíce jsou, jak komentuje Říčan (2010) Maslowa, uspokojeny všechny potřeby dítěte během těhotenství. Další potřeby v pyramidě již pak lze označit jako potřeby psychosociální, které jsou však taktéž nezbytně nutné pro spokojený život člověka.

Dunovský (1999) se k tomu vyjadřuje ve smyslu toho, že hlavní potřebou pro život dítěte je „dobře se narodit“, což bohužel ve většině případů dětí v dětských domovech naplněno není, neboť dítě má být zdravé, láskyplně očekávané se všemi předpoklady a schopnostmi pro úspěšný život a rozvoj.

Potřeby se společně s časovým horizontem značně proměňují a vnímání potřeb z hlediska dospělých a dětí může být někdy trochu odlišné, avšak lze bez jakýchkoli pochyb říci, že pro děti jsou důležité nejen potřeby biologické, ale i psychosociální (Smékal, 2002).

1.9.2.1 Specifika psychosociálních potřeb a chování dětí z dětských domovů

Z výzkumů u dětí, které jsou vychovávány mimo vlastní rodinné prostředí, bylo vyvozeno několik psychosociálních potřeb, které jsou nutné pro zdravý vývoj dítěte (Dunovský, 1999).

- Potřeba stimulace a dostatečného přísunu kvalitních podnětů – jedná se především o potřebu „smysluplného světa“, která zajišťuje, že se dítě dokáže dobře orientovat v okolním světě, dokáže se adaptovat na nové situace, osvojovat si strategie pro práci i dobré společenské chování a získává nové zkušenosti, čemuž napomáhá přiměřený řád a jistota (Dunovský, 1999). Druhou významnou potřebou, která spadá pod potřebu stimulace, je dle autora potřeba jistoty a bezpečí. Tato potřeba je v běžném prostředí zajištěna především matkou nebo jinou blízkou pečující osobou, která má k dítěti trvalý, pevný vztah plný lásky, což vede k tomu, že se dítě naučí lásku nejenom přijímat, ale i dávat svému okolí. V prostředí ústavní výchovy je tedy dobré, aby dítě mělo k některému pracovníkovi blíž a důvěřovalo mu, avšak vyvstává zde i etický problém či dilema příliš důvěrného navázání dítěte na pracovníka a naopak (Škoviera, 2007).
- Potřeba osobní identity – dítě si za vzor bere většinou hlavního vychovatele, aby dokázalo postupem času nalézt vlastní já, které se v průběhu dospívání dotváří a znovu hledá. Problémem je nedostatek sebevědomí a sebeúcty, často v důsledku prožitých traumat v rodině, což má pak za následek horší socializaci a zařazení do společnosti (Langmeier, Matějček, 2011, Dunovský, 1999).
- Potřeba „otevřené budoucnosti“ nebo taktéž životní perspektiva, která dětem přináší naději na změnu a možnost snít a plánovat (Langmeier, Matějček, 2011, Dunovský, 1999).

Z jiného výzkumu mezi dětmi v ústavní péči pak vyplynulo, že děti vyjadřují především potřebu někam patřit, mít někoho opravdu blízkého, být ochraňovány, podporovány, mít se komu svěřit a nalézt opravdové pochopení (Kubíčková, 2011). V období dospívání pak chovanci dle Kubíčkové (2011) žádají rovnocenný vztah založený na partnerství a respektu, přičemž jako značný problém vnímají pobyt v uzavřeném prostoru, neboť touží po volnosti a svobodě. Často pak dle autorky vyjadřují potřebu soukromí a času jen pro sebe, což je vzhledem k počtu dětí v domově často nemožné. Taktéž tyto děti označují za problém, že nemají možnost alespoň částečně rozhodovat o svém osudu a náplni (Březinová, 2007). „*Stejně jsme nikdy předtím o sobě nerozhodovala. Ani o tom, jestli budu mít třeba hnědý nebo červený boty, jestli si dám k večeři rizoto nebo třeba párek s kremžskou hořčicí, jestli půjdu v neděli do kina nebo zůstanu trčet u televize.*

Vybrali za mě jiný. A nebyli to rodiče. Jak bych teda teď mohla říct, co bych chtěla v životě“ (Březinová, 2007, s.8).

Děti z dětských domovů jsou samy o sobě specifickou skupinou, která má a vnímá některé potřeby trochu jinak než ostatní děti jejich věku vzhledem k tomu, že každé umístěné dítě má za sebou určitou traumatizující či deprimující zkušenost (Kubíčková, 2011).

Děti žijí hlavně přítomností, do budoucnosti nemají moc cílů, vizí a přání (Matějček, 1994). Jsou agresivnější a často mají potřebu vymezit se vůči autoritám a hlásí se o svá práva i naplňování fyziologických, psychických i sociálních potřeb, nevyjímaje potřeby materiální či požadavky na lepší stravu. V současné době je znát i trend vyšších nároků na aktivity a trávení volného času, než tomu bylo v minulosti (Jedlička, 2004).

Obdobným specifikem těchto dětí je jejich původ, který je v některých případech ze značně kriminálního, agresivního či jinak zcela nefunkčního prostředí, což se projevuje zvýšeným rizikem vzniku závislostního chování na alkoholu, drogách a jiných návykových látkách či na hracích automatech (Kubíčková, 2011). Dalším následkem jsou dle autorky nižší znalosti a zájem o vzdělání a taktéž to, že tyto děti mají často problém pochopit následky svých činů, mají problém se sebedůvěrou ale i často přehnanou impulzivitou a nezvládnutím emocí.

Z hlediska výchovných problémů je v dětských domovech často problém s kouřením, záškoláctvím, hospodařením s penězi, útěky či krádeže (Kubíčková, 2011). Charakterově se pak dle autorky častěji vyskytuje lenost, vulgarita a sklony ke lhaní, často pak dochází neschopnosti racionálního řešení konfliktů, pomlouvání či intrikaření. Na druhou stranu autorka podotýká, že tyto děti jsou často vystrašené, citlivé a snadno zranitelné.

Je nutné tato specifika brát v úvahu a snažit se poskytovat péči v dětských domovech tak, aby děti vedla ke správnému životu, ale zároveň respektovala trochu jiné prožívání dětí a třeba i určitou přecitlivělost v jistých ohledech, aby jejich psychosociální potřeby byly dobře naplněny a tyto děti tak mohly žít v budoucnu úspěšný a spokojený život (Kubíčková, 2011, Škoviera, 2007).

1.9.3 Důvěra

Důvěra je základním kamenem mezilidských vztahů a „je to jakýsi vztah, kdy se spoléháme na druhé bez možnosti bezpečně vědět, jak dopadne budoucí výsledek“ (Šraibová, ©2020). Jak autorka dále podotýká, důvěra je spjata i s intuicí a pocity, které v nás druhý člověk vyvolává, přičemž základní důvěru si člověk vytváří již v dětství, kdy je nucen spoléhat se na své rodiče a věřit, že vše dopadne dobře vzhledem k tomu, že se o něj rodiče postarají. Zde se opět nalézá kámen úrazu u dětí, které vyrůstají v dětských domovech, neboť jejich zkušenosti s prvotní důvěrou často nebývají pozitivní a buď velmi touží po tom, aby důvěřovat někomu mohly nebo naopak důvěru navázat nedokážou (Kubíčková, 2011). Důvěra je také velmi úzce spojena se sebedůvěrou a sebejistotou, přičemž celkově špatná výchova či obtížné podmínky vedou nejenom k narušení důvěry v sebe i okolí, ale i ke vzniku negativních vzorců do budoucnosti, na kterých se sice dá odborně psychologicky pracovat, avšak je to práce nesmírně těžká, která vyžaduje změnit přístup k sobě samé/mu (Šraibová, ©2020).

Co se týče důvěry dětí v dětských domovech, o tom vypovídá i článek z časopisu Zámeček, který sám sebe označuje za jediné oficiální médium pro dětské domovy v České republice (Anonym; Zámeček administrátor, 2014). Za největší problém děti považují fakt, že se někteří vychovatelé netají tím, že děti jsou pro ně pouze předmětem profesní činnosti a také, že neumí udržet tajemství, což se pak odráží na tom, že děti vůči vychovatelům ztrácejí pracně vybudovanou důvěru a na své problémy tak zůstávají leckdy samy, o čemž vypovídá i přímá citace z článku časopisu Zámeček (2014). „Všichni víme, že vychovatelé jsou jako naši náhradní rodiče, kteří se o nás starají. Abych se přiznal, některé tety a strejdy v dětském domově jsou jenom proto, že mají práci a nemají určitý vztah k dětem. Neříkám však, že je to v každém domově. Slyším nějaké dítě, jak se ptá strejdy: „Strejdo? Máte rád děti?“ A on odpoví, že ne! Toto je potvrzená pravda, která se mi dostala do e-mailu. Vychovatelům řekneme nějaký osobní problém a pak to vědí skoro všichni, dokonce i děti. Myslím si, že to je teď největší problém, který v dětských domovech je! Děti nemají důvěru k vychovatelům. Nevěří jim! Protože ví, že to někomu řeknou a nedodrží to, co slíbili“ (Anonym; Zámeček administrátor, 2014).

Jak již bylo popsáno výše vybudování důvěry dětí z dětských domovů je i vzhledem k předchozím zkušenostem z rodiny často velmi složitý proces a je škoda, když se ve

svých vychovatelích taktéž zklamou a o důvěru opět přijdou. Samozřejmě se asi nejedná o příklady vhodné k celkové paušalizaci, avšak bylo by dobré, aby se vychovatelé takovýchto chyb, které v konečném důsledku vedou k dalšímu poškození dítěte do budoucnosti, pokud možno vyvarovali (Anonym; Zámeček administrátor, 2014). Jako vhodný se ukazuje dle článku v Zámečku spíše jiný postup. „*Mně samému trvalo dlouho, než jsem si aspoň k jedné osobě, k tetě, našel osobnější vztah. Co se mi na té tetě líbí, je to, že vše mi dokáže říct narovinu, dokáže mi pomoci, když se přiznám, ocení to, když udělám nějakou špatnost, myslí to dobře a chce mi pomoci, abych to příště už neudělal. Uvědomím si to. Ale teta a strejdivé, kteří chodí do práce si jenom popovídat, sedět na vychovatelně a kecat tam, pomlouvají...to mi přijde nevhodné*“ (Anonym; Zámeček administrátor, 2014).

1.9.4 Hodnoty a ambice dětí z dětských domovů

V této podkapitole bych se ráda věnovala cílům, jakož to pracovním ambicím a vnímání založení i chování ve vlastní prokreační rodině, tedy jinak řečeno i tím, jaké chování a hodnoty děti z dětských domovů vnímají jako důležité.

Hodnoty a utváření hodnotového žebříčku je bezpochyby stěžejním procesem, který probíhá v rámci celého života a socializace (Hartl, Hartlová, 2015). Definice hodnot a hodnotového žebříčku je složitá, neboť se jedná o značně subjektivní vnímání. Dle Výrosta a Slaměníka (2008) však lze hodnoty definovat jako objektivní společenské a přírodní jevy, které mají materiální či spirituální podstatu a slouží k udržení i rozvíjení vztahů mezi člověkem a okolní společností, ale taktéž mezi přírodou a člověkem tak, aby se rozvíjel samotný člověk. Z hlediska funkce se v podstatě jedná o uvědomělé tendence, které slouží k naplnění bio-psycho-socio-spirituální potřeby člověka a jednoduše řečeno se jedná o to, co má pro člověka v jeho životě nezastupitelný význam (Cakirpaloglu, 2004). Hodnoty a jejich pořadí na pomyslném žebříčku ovlivňují různé životní situace, zážitky, ale i vlastní vnímání, rodina, škola, vrstevníci či média (Cakirpaloglu, 2004). Právě vliv rodiny na utváření hodnot opět může být problémem u dětí, které vyrůstají v dětských domovech vzhledem k tomu, že se dítě učí hlavně nápodobou, mohou mít pokřivený žebříček hodnot z rodiny (Minuchin, 2013). Naopak je však ale taktéž možné, že vzhledem ke komplexní péči a značnému materiálnímu zajištění dětí si pak bez správné korekce poskládají hodnotový žebříček trochu odlišně (Pěnkava, 2011).

1.9.4.1 Ambice dětí z dětských domovů

Z hlediska ambicí ve vzdělání a posléze i v pracovním životě byl realizován výzkum, na základě kterého Klusáček (2014) zpracoval krátkou brožuru, ve které shrnuje výsledky výzkumu. Málo dětí studuje střední školu zakončenou maturitní zkouškou, pozitivní však je, že více než 40% dotázaných mělo ambice takovou školu vystudovat, případně pak pokračovat vysokoškolským vzděláním například pedagogického oboru, což se týkalo především dívek (Klusáček, 2014). Avšak je také nutno dodat, že dle výzkumu téměř 25% dotázaných chlapců a 14% dívek nemá zájem o další vzdělávání. Z hlediska pracovního uplatnění by pak dle Klusáčka (2014) téměř třetina dětí chtěla pracovat v oblasti gastronomie nebo v dělnických profesích, populární jsou i sociální, pedagogické a kosmetické služby.

Co se týče vnímání prokreační tedy vlastní vytvořené rodiny, je pozorováno, že děti z dětských domovů ve svých rodinách častěji tápou vzhledem k tomu, že si obvykle nesou traumata z dětství a vůbec celkově jsou poznamenány z hlediska směřování svého života (Vávrová et al., 2016). Kvalita dětství má značný vliv na budoucí rodičovství a plnění rodičovské role, což potvrzuje i Matějček (2006): *„je dobře prokázáno, že lidé, kteří měli šťastné dětství a vyrůstali v citově vřelém a pevném rodinném společenství, mají k rodičovství snazší a radostnější cestu než ti, kdo právě šťastné dětství neprožili. Jaká byla naše citová výchova, jaké vzory citového a sexuálního chování jsme měli kolem sebe, jaké zkušenosti jsme měli z prvních přátelství a kamarádství s druhými lidmi, jaké byly naše první lásky a pak ty druhé a ty další. To vše se sčítá a vstupuje s námi do vztahu k té nové lidské bytosti (třeba ještě nenarozené), která je z nás a přitom samostatná a svébytná“* (Matějček, 2006, s. 253). Velkým a častým přáním a zároveň ambicí těchto dětí je nechovat se jako jejich rodiče a nedovolit, aby se jejich děti taktéž dostali do ústavní výchovy (Kubíčková, 2011). Někdy je to však poměrně složitá a trnitá cesta, která se ne vždy zcela vydaří, vzhledem k tomu, že si každý jedinec nese určité vzorce z původní orientační rodiny, ať již na základě dědičnosti či na základě učení nápodobou (Minuchin, 2013).

1.9.5 Odchod z dětského domova

Odchod z dětského domova je nevyhnutelnou součástí života dětí, které v dětském domově vyrůstají, přičemž rozdílnost věku odchodu z dětského domova je dle zákona č. 109/2002 Sb., o ústavní a ochranné výchově ve školských zařízeních a o preventivně

výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, dána délkou soustavné přípravy na budoucí povolání. Pomyšlení na odchod vyvolává v dětech různé emoce a pocity a již v době pobytu v dětském domově by se měly na odchod připravovat, aby byly schopné fungovat v běžném životě mimo dětský domov. Pro překlenutí prvotních potíží slouží dle zákona 109/2002 Sb., o ústavní a ochranné výchově ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, jednorázový finanční příspěvek nebo věcná pomoc s přihlédnutím k jeho aktuální situaci, přičemž před odchodem nebo i po něm je svěřenci poskytována poradenská pomoc orgánu sociálně právní ochrany dětí se zajištěním bydlení a práce. Jako záchytná pomoc pak slouží sociální služba dům na půli cesty, která jim může dočasně pomoci překlenout těžkosti a potíže (zákon č. 108/2006, o sociálních službách).

Dle výzkumu Klusáčka (2014) necelá třetina dětí uvedla, že na odchod se společně s vychovatelem připravuje, zhruba 29% dětí však také uvedlo, že na odchod se nepřipravuje nijak nebo že má na přípravu ještě čas. Dle Foldy et al. (2009) však většina dětí na odchod z dětského domova není řádně připravena a nemají dostatečnou schopnost převzít odpovědnost za vlastní život, což uvádí i Běhounková (2012), přičemž vyzdvihuje nedostatečnou samostatnost dětí. Dle výzkumu Diraditsileho a Nyadzy (2018) téměř 90% dětí by ocenilo pomoc s hledáním budoucí práce a většina tuto formu pomoci označila jako velmi žádoucí a potřebnou. Nesamostatnost a určitá forma nepřipravenosti na život u těchto jedinců vede i k tomu, že více než polovina z nich se za nějakou dobu navrací do určité formy státního zařízení nebo sociální služby (Folda et al., 2009). Hlavním důvodem bývá nejčastěji nedostatek finančních prostředků pro zvládnání samostatného života (Běhounková, 2012). Častým následkem je dle autorky taktéž to, že se značná část dětí po odchodu z dětského domova uchyluje zpět do původního rodinného prostředí a to i tehdy, kdy podmínky v rodině nebyly sanovány, avšak alespoň nějaké zázemí je pro ně důležité. Trochu lepší situace nastává u dětí, které v dětském domově zůstávají déle vzhledem k tomu, že se připravují na budoucí povolání a mají tedy více času na to dospět a zajistit si zázemí po odchodu z dětského domova (Folda et al., 2009).

Jako značný problém je odbornou veřejností vnímán fakt, že pro osoby opouštějící ústavní péči je dostupných jen velmi málo návazných služeb, které by jim nějak systematicky pomohly, a tak trochu jim nedovolily v určitých případech zcela

podlehnutí vlivům špatných sociálních či vrstevnických skupin (Staněk, 2008, Matoušek, Pazlarová, 2014). Dalším problémem je pak neochota dětí si přiznat problém a začít jej včas řešit, neboť nechtějí mít pocit selhání a doufají, že vše vyřeší svépomocí (Běhounková, 2012). Částečným řešením existenčních problémů těchto mladých lidí by mohla být i existence sociálního bydlení v rámci propracované sociální pomoci těmto lidem (Cerqueirová, 2019).

Z hlediska pocitů může jít často o rozporuplné reakce, kdy se děti na odchod těší a zároveň z něj mají strach (Folda et al., 2009). Dle výzkumu Klusáčka (2014) se však jednalo častěji spíše o negativní emoce, jako je hněv, smutek či obava a strach ve spojení s myšlenkou na odchod z dětského domova. Avšak, jak dokazuje výzkum, děti taktéž prožívají radost a těší se na volnost a svobodu bez příkazů. Rozložení těchto emocí je však rozdílné i dle věku dotázaných, přičemž zcela negativní pocity zažívají spíše starší děti před odchodem z dětského domova, kdy si již uvědomují tíhu nadcházející situace a zcela pozitivní pocity mají spíše mladší děti (Klusáček, 2014). Smíšenost pocitů v jednotlivých věkových skupinách výzkumu se téměř nemění a jedná se zhruba o čtvrtinu dotázaných dětí.

2 CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.1 *Cíle práce*

Cílem práce je zjistit, jaké mají děti v dětských domovech vztahy se svými vychovateli a vrstevníky, s čímž souvisí pocity spokojenosti či hrozba ubližování. Neméně podstatným cílem je zjistit, jaké ambice mají děti dětských domovů.

2.1.1 *Symbolický cíl*

Cílem je upozornit širší veřejnost na možnost zcela jiného prožívání dětí v dětských domovech, které i vzhledem k tomu, že ve svém životě prožily mnoho traumat, nahlíží na svět trochu jinou optikou a často s mnohem větší nedůvěrou. Za nežádoucí považují stav, kdy je na děti z dětských domovů někdy pohlíženo jako na méněcenné a neschopné, vzhledem k tomu, že prožitá traumata leckdy mohou vést k deprivaci a poškození v dalších oblastech života, ve kterých bohužel nemají zažitý pozitivní vzor z běžného rodinného prostředí. Dle mého názoru je nezbytně nutný respekt k jejich pozměněnému prožívání, je nutné praktikovat individuální přístup k nalezení ztraceného sebevědomí a řádně je připravit na plnohodnotný život, čemuž by měla být dle mého názoru uzpůsobena i případná návazná pomoc po odchodu z dětského domova. Na všechny tyto uvedené skutečnosti bych ráda upozornila společnost a zástupce zákonodárných orgánů, aby došlo k optimalizaci přístupu k těmto dětem a zároveň i ke zlepšení možností návazné pomoci. Větší povědomí o psychosociálních dopadech na prožívání dětí z dětského domova by dle mého názoru mohlo přispět ke zlepšení situace a objektivnějšímu vnímání této skupiny dětí.

2.1.2 *Aplikační cíl*

Za žádoucí považuji, aby došlo ke zvýšení informovanosti společnosti o odlišném prožívání a tím pádem v některých případech i chování dětí z dětských domovů. V průběhu jejich života se leckdy objevují problémy, které jsou zapříčiněny buď prožitými traumaty nebo nezkušeností vzhledem k tomu, že neměly možnost poznat pozitivní vzor chování v běžném rodinném prostředí. Zvýšení osvěty ohledně této problematiky, by mohlo vést k většímu pochopení chování těchto jedinců a mohlo by pomoci ke zlepšení a zacílení stávající návazné podpory po odchodu z dětského domova, kdy se tyto děti leckdy ocitají ve svízelné situaci vzhledem k absenci zázemí

mimo dětský domov a rychlého sledu změn v jejich životě. Výzkumem bych chtěla zjistit specifika prožívání a psychosociálních dopadů na tyto děti, ale také, jak celkově vnímají svůj pobyt v dětském domově. Výsledky výzkumu, by tak mohly ukázat, co dětem na dětských domovech vadí. Získané poznatky by pak bylo možno využít jako návodný materiál pro lepší porozumění dětem, zlepšení přístupu k nim i pro lepší návaznou pomoc po odchodu z dětského domova. Tato práce by mohla být využita jako podpůrný materiál pro zaměstnance dětských domovů v rámci vzdělávacích seminářů k lepšímu pochopení prožívání dětí z dětských domovů, což by bylo možno skrze Federaci dětských domovů. Dále by tato práce mohla být předložena Ministerstvu práce a sociálních věcí a Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, kdy by ministerstva mohla získat ucelený pohled na prožívání těchto dětí a jejich pocity v souvislosti s pobytem v dětském domově a mohly by tyto informace zohlednit například při tvorbě novelizací stávajících zákonů a tvorbě návazné pomoci v této oblasti.

2.1.3 Poznávací cíl

Jaké mají děti v dětských domovech vztahy s vychovateli?

Jaké pocity děti v dětských domovech zažívají?

Jak se chtějí děti z dětských domovů vyvarovat chyb svých rodičů?

3 METODIKA

Výzkum psychosociálního prožívání života dětí v dětských domovech, byl proveden kvalitativní analýzou dat, konkrétně technikou zakotvené teorie. Bylo získáno velké množství informantů a informantek, jež byli ochotni se k danému tématu vyjádřit a kteří dále obohacovali výzkum. To je důvodem tak velkého rozsahu této práce, která se snaží postihnout a uvést mnoho vyjádření i názorů na život, jež děti v dětských domovech po celé České republice vyjadřovaly. Rozsáhlý datový soubor byl vyhodnocen pomocí třístupňového kódování. Oblast výzkumu byla zpracována pomocí otevřeného kódování, kdy vytvořené kódy byly následně shrnuty do kategorií. Dalším krokem bylo axiální a selektivní kódování. Na základě induktivních postupů pak byla z dat výzkumu vyvozena zakotvená tvrzení, která v teoretické rovině shrnují některé výsledky výzkumu. Grafické výstupy v jednotlivých kategoriích byly zpracovány v analytickém softwarovém programu ATLAS.ti 8.

3.1 Výzkumná strategie

Výzkum psychosociálního prožívání života dětí v dětských domovech byl realizován kvalitativní výzkumnou strategií. Kvalitativní výzkumná strategie byla zvolena hlavně z důvodu jejího hloubkového zaměření, což umožňuje důkladné zkoumání sociálního jevu či jevů (Hendl, 2012). Jak autor dále uvádí, hlavním cílem tohoto výzkumu je vytvoření komplexního obrazu problému či jevu a zjistit, jak jej lidé vnímají a jak mu rozumí. Jedná se o rozbor a pochopení, jak lidé daný problém řeší v určitém sociálním kontextu.

Za hlavní cíl je považováno vytvoření bohatého, detailního a platného popisu skutečnosti, protože kvalitativní výzkum uchopuje realitu značně osobitě, protože ji vnímá jako sociálně konstruovanou (Hendl, 2012).

Disman (2011) uvádí, že na počátku výzkumu je obšírně formulována otázka, následuje proces sběru dat, kdy se výzkumník snaží nalézt určité pravidelnosti a pravidla opakování, z čehož se pak mohou formulovat předběžné závěry. Tyto závěry se pak dle autora dalším zkoumáním dat buď potvrdí nebo vyvrátí, čímž vznikne nově vytvořená teorie. Stejně k této výzkumné strategii přistupuje i Švaříček (2005), jež vyzdvihuje induktivní logiku kvalitativního výzkumu, která je založena na opakování.

Kvalitativní výzkum ukazuje data v jejich největší bohatosti a popisuje běžný každodenní život, přičemž tato data jsou značně určena lokalitou, avšak nejsou vytržena z kontextu okolního dění (Hendl, 2012). Dle autora je benefitem této metody práce s daty kódování, kdy výzkumník text zcela rozebere a jednotkám přiřadí nová jména. Údaje jsou tak dle Hendla (2012) rozebrány, seřazeny a znovu poskládány do celku jiným způsobem.

3.1.1 Zakotvená teorie – základní uspořádání výzkumu

Zakotvená teorie je jedním z hlavních uspořádání kvalitativního výzkumu a stanovuje rozsah, ve kterém je výzkum prováděn (Lewis-Beck et al., 2004).

Dle Lewis-Beck et al. (2004) je zakotvená teorie řadou systematických induktivních postupů, jež krok za krokem vedou k vytvoření teorie. Strauss a Corbinová (1999) zakotvenou teorii popisují jako induktivně odvozenou pomocí studia vybraného jevu. Dle autorů je tak vlastně vyvozena díky shromažďování dat o daném jevu a jejich zkoumání. Hlavní výhodou tohoto postupu je stimulace přemýšlet o zkoumaném jevu i z jiného úhlu, což je možné hlavně díky užití kódovacích technik (Lewis-Beck, 2004).

Kódovací techniky zakotvené teorie jsou jednoduché i komplikovanější, jejich užití je však propojené (Ezzy, 2002). Nejjednodušším stupněm kódování je otevřené kódování, které ve své podstatě součástí každého kvalitativního výzkumu (Hendl, 2012). Jako další stupně kódování autor uvádí kódování axiální, po kterém následuje kódování selektivní.

3.1.2 Otevřené kódování

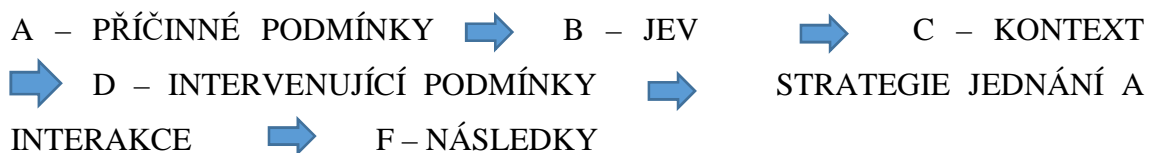
V rámci otevřeného kódování jsou vytvářeny kódy, které vycházejí přímo z v textu a jevům se tak přidělují jména (Strauss, Corbinová, 1999). V rámci této kódovací techniky dle autorů proces dále pokračuje kategorizací, kdy jsou kódy zařazeny pod určitý stejný jev. V případě mého výzkumu vzniklo více než 4000 kódů, které byly postupně dále kategorizovány.

3.1.3 Axiální kódování

Axiální kódování je dalším kódováním, které navazuje na kódování otevřené, přičemž hlavním cílem je nalézt spojitost mezi kategoriemi a subkategoriemi, čímž dojde k vzájemnému provázání dat (Strauss, Corbinová, 1999). Dle autorů je užitečné použití paradigmatického modelu, díky kterému je možno o datech přemýšlet jinak, v z jiného

pohledu a vzájemně je vztahovat jinými vazbami. Strauss a Corbinová (1999) uvádějí, že základem je rozřídění kategorií dle paradigmatického modelu a dále se pak hledá vztah jejich subkategorií.

Vzhled paradigmatického modelu:

Axiální kódování je však pouze pomůckou pro třídění získaných dat a dále možnost, jak se na problematiku podívat trochu jiným způsobem, nejedná se však o bez výhrady platný model vykládání jevů (Strauss, Corbinová, 1999).

3.1.4 Selektivní kódování

Strauss a Corbinová (1999) selektivní kódování vnímají jako výběr jedné hlavní kategorie, která je zásadní pro celou zkoumanou oblast a všechny ostatní kategorie se k ní vztahují. Dle autorů by tato klíčová kategorie měla být důkladně vybrána tak, aby dobře vystihovala zkoumanou problematiku. Výsledkem je pak formulování nové teorie, která vychází ze vztahů mezi jednotlivými kategoriemi (Strauss, Corbinová, 1999). Dle autorů by dobře vystižená teorie měla obsahovat proces, kdy různá jednání jsou spolu velmi úzce provázána a ovlivňují tak daný jev.

3.1.5 Softwarový program ATLAS.ti

Program ATLAS.ti byl vyvinut pro kvalitativní analýzu dat různého formátu a značně pomáhá najít komplexy jevů, které jsou v datech na první pohled ukryté (Konopásek, 2005). Prostředí programu umožňuje soustředit se na analyzovaný obsah a dále pak získané kódy i graficky zpracovat a obohatit tak výzkum zajímavými orientačními schémata (Friese, 2019).

3.2 Metoda a technika sběru dat

Data, která byla výzkumem získána byla pořízena za využití metody dotazování, konkrétně technikou strukturovaného zapsaného rozhovoru realizovaného písemnou formou. Dotazování ve většině případů prováděli pracovníci Nadačního fondu Veroniky Kašákové. Strukturovaný rozhovor je charakteristický přesně daným, předem stanoveným, sledem otázek, na které informant odpovídá (Hendl, 2012). Tato technika

byla zvolena vzhledem k velkému počtu informantů, které v rámci jednotlivých návštěv v dětských domovech na otázky odpovídaly a přesný sled otázek tak značně usnadnil vyhodnocování dat a zaměření výzkumu. Děti na otázky odpovídaly často rozsáhle. Úkolem výzkumníka je pak dle Dismana (2011) nalézt v získaných datech významné informace, které informant považuje za důležité.

3.3 Charakteristika výzkumného souboru

Základní soubor tvořily děti z dětských domovů, které se účastnily besedy s Veronikou Kašákovou v rámci jejího projektu „Nový start s Veronikou“, který je garantován Nadačním fondem Veroniky Kašákové. Přednášky probíhaly po celé České republice a po jejich absolvování byl s dětmi proveden výzkum, kterého se účastnily postupně všechny děti, které přednášku absolvovaly a zároveň byly ochotné na otázky odpovídat. V souboru se téměř rovnocenně vyskytovaly dívky i chlapci v různých věkových kategoriích, přičemž nejmladšímu informantovi bylo 8 let a nejstaršímu pak 24 let. Důležitým faktorem pro účast na výzkumu pak byla ochota spolupracovat a komunikovat.

Metodou výběru výzkumného vzorku byl záměrný výběr, konkrétně výběr na základě dostupnosti vzhledem k tomu, že výzkumu se zúčastnily vždy děti z dětského domova, což je vlastnost, jež je spojovala a zajišťovala tak homogenitu vzorku. Zároveň se však jednalo o děti, které byly v danou chvíli k dispozici a byly ochotné se zúčastnit. Celkem se záměrným výběrem na základě dostupnosti podařilo získat 577 informantů a informantek, konkrétně 258 chlapců a 319 dívek. Jak již bylo zmíněno, tento rozsáhlý výzkumný soubor se snaží postihnout různé názory i přání, což je i důvodem značné rozsáhlosti práce.

3.4 Proces sběru dat

Sběr dat probíhal v období květen 2016 – duben 2020 a to přímo v dětském domově bez přítomnosti dalších osob. Všichni informanti a informantky věděli, za jakým účelem na otázky odpovídají, byli ubezpečeni o absolutní anonymitě a nemožnosti ztotožnění výpovědi s jejich osobou. Všichni taktéž potvrdili, že se výzkumu účastní dobrovolně. Data byla zaznamenávána písemnou formou jako odpovědi na předem přesně dané otázky. Tyto záznamy byly po vyhodnocení a převedení do elektronické podoby znehodnoceny.

Data byla získána ze všech krajů České republiky postupně tak, jak probíhaly přednášky v dětských domovech.

3.5 Metodika vyhodnocování dat

Vyhodnocení probíhalo v rámci jednotlivých krajů a data byla vyhodnocována postupně tak, jak byla sebrána. Vzhledem k velmi nízkému počtu dětí v Ústeckém kraji, jež byly ochotné se do výzkumu zapojit, byl tento kraj sloučen s výsledky v kraji sousedním – Libereckém.

Záznamy byly převedeny elektronické podoby. V příloze (kapitola 9) je přiložen příklad osnovy a záznamu dat, konkrétně se jedná o odpovědi 14leté dívky z Jihomoravského kraje. Vzhledem k množství informantů a informantek nejsou v textu označování čísla, neboť by došlo ke značné nepřehlednosti. Výsledky výzkumu mezi dětmi byly dále kategorizovány a jako subkategorie pak byly vyhodnoceny jednotlivé kraje, ve kterých ke sběru dat došlo. Pokud se v textu vyskytlo jméno, ať již některého z informantů a informantek či někoho z personálu, bylo jméno nahrazeno označením XX pro ženu a XY pro muže.

Můj hlavní přínos v tomto výzkumu spočívá ve stanovení otázek pro osnovu strukturovaného rozhovoru a dále pak ve vyhodnocení dat pomocí analýzy dokumentů. Obsahovou analýzou dat došlo k jejich dalšímu třídění. Data byla pečlivě seřazena a roztříděna, nedůležité informace byly vyřazeny. Dále pak následovalo třístupňové kódování, a nakonec formulace zakotvených tvrzení v rámci techniky zakotvené teorie.

Prvním stupněm kódování bylo otevřené kódování. V rámci něho byly kódy shrnuty do jednotlivých kategorií. V kategoriích byly identifikovány ještě další významné subkategorie, které spolu úzce souvisí, čímž hlavní kategorii v podstatě utvářejí. Jedná se konkrétně o jednotlivé kraje České republiky, které byly hodnoceny samostatně. Dále následovalo kódování axiální a tvorba paradigmatického modelu, což umožnilo nazírat na získaná data i z jiných úhlů pohledu a objevit tak jiné souvislosti. Naposled pak bylo využito selektivní kódování, v rámci kterého byla stanovena centrální kategorie výzkumu.

Jednotlivé kategorie jsou doprovázeny grafickými schémata. Ta byla vytvořena v rámci programu ATLAS.ti 8, přičemž pro autenticitu byly ve schématech, která kopírují výpovědi dětí, ponechány i nespisovné výrazy či případné gramatické chyby.

4 PREZENTACE ZÍSKANÝCH DAT

4.1 Kategorizace získaných dat

Během výzkumu bylo získáno množství dat, z nichž byly otevřeným kódováním vytvořeny kódy a následně vzniklo větší množství kategorií. Tyto kategorie pak byly dále slučovány jako subkategorie pod větší kategorické celky, přičemž vzniklo celkem 9 hlavních kategorií, které jsou popsány v následujícím textu.

Kvalitativní analýza těchto dat pomohla zachytit vzájemné vztahy mezi kategoriemi a dala vzniknout několika schématům vytvořeným programem ATLAS.ti, která kategorie doprovázejí.

Některé kategorie spolu poměrně úzce souvisí a některé skutečnosti získané ve výzkumu lze řadit hned do několika kategorií. To je důvodem k tomu, že se v různých kategoriích některá témata mohou opakovat.

Byly vytvořeny tyto základní kategorie:

- ❖ **K1:** Identifikační údaje – informace, které charakterizují počet dětí, jež se zúčastnily výzkumu, jejich umístění dle kraje, věkovou strukturu, ale též i rozlišení jejich pohlaví.
- ❖ **K2:** Schopnost svěřit tajemství – tato kategorie uvádí schopnost svěřit se pracovníkům dětských domovů s tajemstvím, případně důvody, které k tomu děti vedou či nevedou. Kategorie se skládá z jednotlivých subkategorií, jež tvoří kraje, v nichž došlo k provedení výzkumu a součástí je též závěrečná subkategorie, která se zaměřuje na celkové shrnutí této kategorie za celou republiku.
- ❖ **K3:** Důvěra k vychovatelům – v této kategorii jsou shrnuty údaje ohledně důvěry či nedůvěry dětí vůči vychovatelům. Kategorie se skládá z jednotlivých subkategorií, jež tvoří kraje, v nichž došlo k provedení výzkumu a součástí je též závěrečná subkategorie, která se zaměřuje na celkové shrnutí této kategorie za celou republiku.
- ❖ **K4:** Vady dětského domova – kategorie se zabývá především stanovenými pravidly a věcmi, které děti v rámci jejich pobytu v dětském domově štvou. Kategorie se skládá z jednotlivých subkategorií, jež tvoří kraje, v nichž došlo

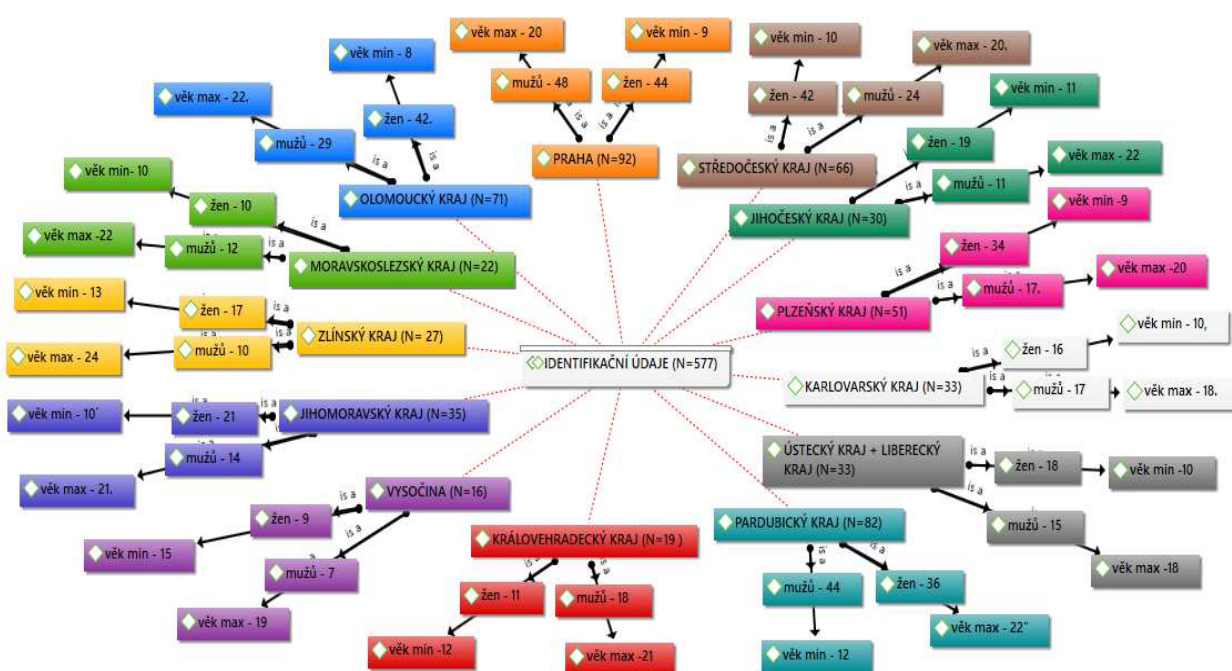
k provedení výzkumu a součástí je též závěrečná subkategorie, která se zaměřuje na celkové shrnutí této kategorie za celou republiku.

- ❖ **K5:** Postoj k rodinnému životu – v této kategorii se věnují postojům a názorům dětí vůči své budoucí rodině, což postihuje především změny, které by chtěly v chování učinit oproti svým rodičům či jiným vychovatelům. Kategorie se skládá z jednotlivých subkategorií, jež tvoří kraje, v nichž došlo k provedení výzkumu a součástí je též závěrečná subkategorie, která se zaměřuje na celkové shrnutí této kategorie za celou republiku.
- ❖ **K6:** Životní ambice – v této kategorii jsou shrnuty cíle a životní ambice dětí z dětských domovů, jež by chtěly v průběhu života dosáhnout. Kategorie se skládá z jednotlivých subkategorií, jež tvoří kraje, v nichž došlo k provedení výzkumu a součástí je též závěrečná subkategorie, která se zaměřuje na celkové shrnutí této kategorie za celou republiku.
- ❖ **K7:** Ublíživání v dětském domově – tato kategorie se zaměřuje, zda mají děti v dětských domovech, pocit, že je jim ublížováno či ne a případně, kdo nebo co jim v dětském domově ubližuje. Kategorie se skládá z jednotlivých subkategorií, jež tvoří kraje, v nichž došlo k provedení výzkumu a součástí je též závěrečná subkategorie, která se zaměřuje na celkové shrnutí této kategorie za celou republiku.
- ❖ **K8:** Odchod z dětského domova – kategorie se zabývá otázkou, zda se děti těší na odchod z dětského domova a jaké je k tomu vedou důvody. Kategorie se skládá z jednotlivých subkategorií, jež tvoří kraje, v nichž došlo k provedení výzkumu a součástí je též závěrečná subkategorie, která se zaměřuje na celkové shrnutí této kategorie za celou republiku.
- ❖ **K9:** Rada vychovatelům – poslední kategorie se zabývá tím, co by měli vychovatelé udělat, aby jim děti více věřily, byly spokojené a oni si tak získali jejich plnou důvěru. Kategorie se skládá z jednotlivých subkategorií, jež tvoří kraje, v nichž došlo k provedení výzkumu a součástí je též závěrečná subkategorie, která se zaměřuje na celkové shrnutí této kategorie za celou republiku.

4.1.1 K1 – Identifikační údaje

Identifikační údaje v této práci mají vypovídající hodnotu hlavně z hlediska počtu dětí, které se výzkumu zúčastnily, dále je okrajově zmíněn i jejich věk, pohlaví a především kraj, ve kterém se nalézá jejich dětský domov. Jednotlivé kraje pak v dalších kategoriích tvoří důležité subkategorie. Pro vyhodnocení dat byl použit softwarový program ATLAS.ti 8 a vzhledem k obsáhlosti dat jednoduché prvky popisné statistky, jako je minimum a maximum v oblasti věku. Výsledky znázorňuje schéma č.1.

Schéma č.1 – Identifikační údaje

Zdroj: Vlastní výzkum

Výzkumu se zúčastnily dětské domovy ze všech 14 krajů České republiky, přičemž pouze v případě Ústeckého kraje došlo ke sloučení s krajem Libereckým. Vzhledem k tomu, že počet účastníků v Ústeckém kraji byl nízký, byl pro účely vyhodnocení dat tento kraj sloučen se sousedním Libereckým krajem, což zajistilo větší průkaznost a lepší analýzu získaných dat.

V Praze se výzkumu zúčastnilo 92 informantů a informantek, přičemž počet mužů byl 48, žen pak 44. Věkové rozmezí dotázaných v Praze se pohybovalo mezi 9 a 20 lety věku.

Ve Středočeském kraji se výzkumu zúčastnilo 66 dětí. Mužského pohlaví bylo 24 z nich a ženského pak 42. Nejmladšímu účastníkovi výzkumu bylo 10 let a nejstaršímu pak 20 let.

V Jihočeském kraji bylo dotázáno celkem 30 informantů a informantek. Počet zúčastněných žen byl vyšší, konkrétně se jednalo o 19 žen a 11 mužů. Informanté byli ve věku od 11 do 22 let.

V Plzeňském kraji bylo dotázáno celkem 51 informantů a informantek, přičemž se jednalo o 34 žen a 17 mužů ve věku od 9 do 20 let.

V Karlovarském kraji se výzkumu zúčastnilo celkem 33 dětí. Mužské pohlaví bylo zastoupeno v počtu 17 informantů a ženské pak v počtu 16 informantek. Věk dětí se pohyboval v intervalu od 10 do 21 let.

Ve sloučených krajích – Libereckém a Ústeckém se výzkumu zúčastnilo celkem 33 informantů a informantek. Dotázáno bylo 18 žen a 15 mužů ve věku od 10 do 18 let.

Počet účastníků výzkumu v Pardubickém kraji byl 82. K mužskému pohlaví se hlásilo 46 dětí a k ženskému pak 36 dětí. Věková skupina dotázaných byla ohraničena spodní hranicí 12 let a horní hranicí 22 let.

V Královéhradeckém kraji se výzkumu zúčastnilo 19 dětí. Informantek bylo 11, informantů pak 8. Věk dětí se pohyboval od 12 do 21 let.

Výzkumu v kraji Vysočina se zúčastnilo 16 informantů a informantek, z toho bylo 9 žen a 7 mužů. Věkové rozmezí dotázaných se pohybovalo mezi 15 a 19 lety věku.

V Jihomoravském kraji do celkového výzkumu přispělo svými odpověďmi celkem 35 dětí. Jednalo se konkrétně o 21 žen a 14 mužů ve věkovém rozmezí od 10 do 21 let.

Ve Zlínském kraji se výzkumu zúčastnilo 17 žen a 10 mužů. Celkem tedy byla v tomto kraji získána data od 27 informantů a informantek ve věku od 13 do 24 let.

V Moravskoslezském kraji byla data získána celkem od 22 dětí, přičemž se jednalo o 12 mužů a 10 žen. Věkové rozmezí informantů a informantek pak bylo od 10 do 22 let.

V Olomouckém kraji bylo dotázáno celkem 71 dětí. Konkrétně se jednalo o 42 žen a 29 mužů ve věku od 8 do 22 let.

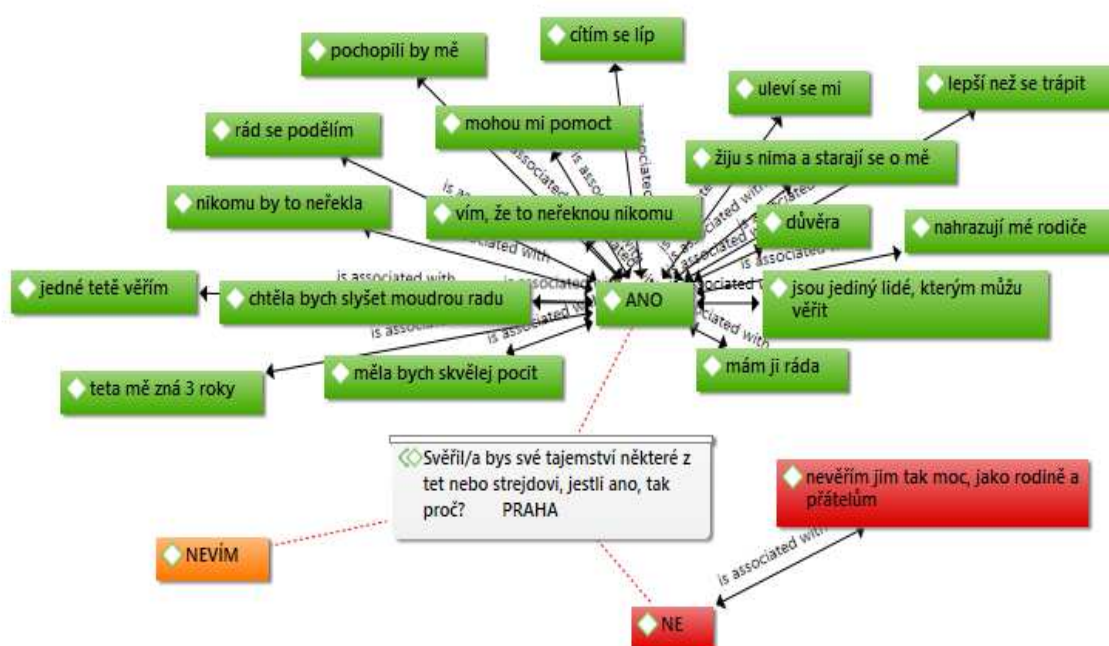
4.1.2 K2 – Schopnost svěřit tajemství

Kategorie „Schopnost svěřit tajemství“ zachycuje, zda jsou děti ochotné se svěřit svým tetám a strejdům v dětském domově se svými tajemstvími a taktéž se snaží mapovat důvody, které k tomu děti vedou či naopak ne.

4.1.2.1 Praha

Situaci v Praze dokládá schéma č.2.

Schéma č.2 – Schopnost svěřit tajemství – Praha

Zdroj: Vlastní výzkum

Velmi často se v odpovědích dětí objevovala spíše kladná odpověď, což reflektuje i schéma.

Negativní odpověď se ve výsledcích výzkumu sice vyskytla taktéž několikrát, avšak podstatně méně než odpověď kladná. Svoji odpověď pak děti zdůvodňovaly především nedostatečnou důvěrou, jak dokládá například tato odpověď: „nevěřím jim tak moc, jako své rodině a blízkým přátelům.“

Neutrálně, tedy odpovědí neví, se vyjádřilo pouze pár jednotlivců, přičemž je otázkou, zda opravdu neví, jestli by se některé z tet nebo strejdů svěřily, či zda se jim jen nechtělo vysvětlit důvod svého rozhodnutí.

Převažovaly však kladné odpovědi, tedy ty, kdy se děti vyjádřily, že by se se svým tajemstvím svěřily, a to hned z mnoha důvodů. Sdílení s druhou osobou by dětem pomohlo cítit se lépe, s čímž souvisí i úleva od trápení. Potřeba podělit se, a především důvěra v různých podobách, pak byla jednou z nejčastějších odpovědí, protože děti ví, že se na své vychovatele mohou spolehnout, protože jim věří a jejich tajemství se nerozšíří dál. Dalším motivem pro kladnou odpověď pak byla i možnost toho, že jim vychovatelé mohou s tajemstvím či problémem pomoci, pochopí je a mohou poradit, jak uvedl v odpovědi jeden z chlapců: „*Chtěl bych slyšet nějakou moudrou radu*“. Roli sehrávala v Praze ale i délka pobytu v dětském domově, ale i osobní sympatie a oblíbenost, neboť ne všem tetám a strejdům jsou děti ochotné se svěřit, jedná se často pouze o konkrétní jedince, se kterými mají vřelý vztah a mají k nim pozitivní citovou vazbu. Odpověď „*nahrazují mé rodiče*“ a „*jsou jediný lidé, kterým můžu věřit*“ pak svědčí o důležitosti vychovatelů v životě dětí v dětských domovech v Praze. Důvěra k nim pak pramení i z toho, že vychovatelé tvoří dětem zázemí a částečně s nimi tak trochu bydlí a poskytují jim péči – „*ano, protože žiju s nima a starají se o mě*“.

4.1.2.2 Středočeský kraj

Schéma č.3 reflektuje situaci ohledně svěřování tajemství ve Středočeském kraji.

Schéma č.3 – Schopnost svěřit tajemství – Středočeský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

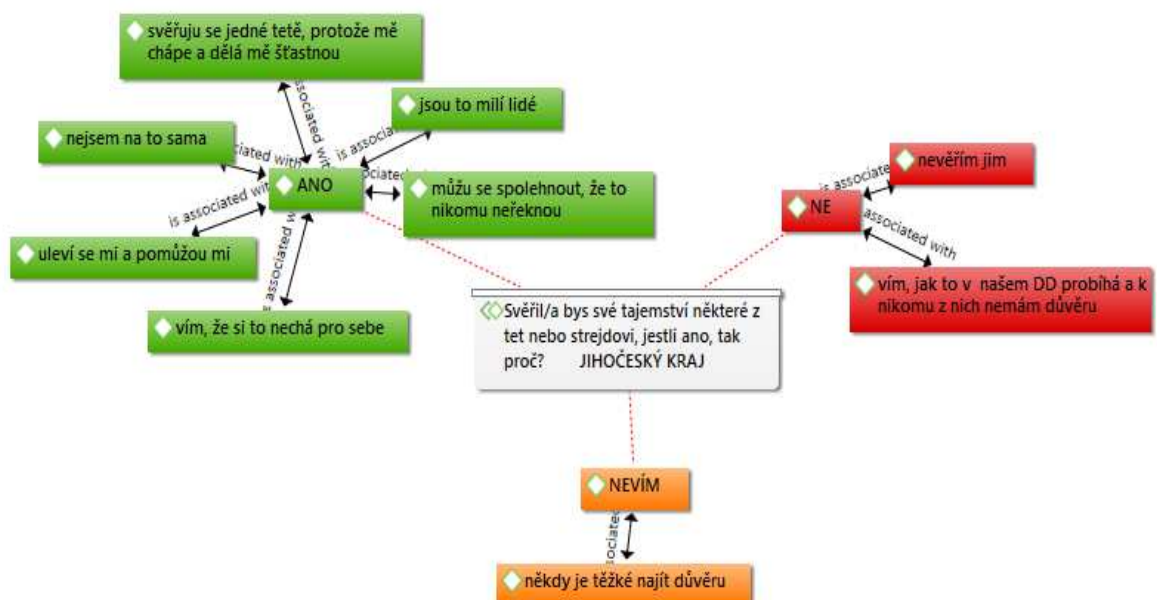
Taktéž ve Středočeském kraji převládaly hlavně kladné odpovědi. I zde byl hlavní motiv důvěry, povětšinou konkrétní osobě – „jedné tetě věřím“, ale roli sehrává například i to, že se některé tety taktéž dokážou dětem svěřit se svým tajemstvím a zároveň dokáží jejich tajemství zachovat a nechají si ho pro sebe. V jedné z odpovědí se pak objevilo i to, že vychovatelé mohou pro děti být někdy i více než přátelé – „Věřím jim víc, než přátelům“. Úleva, pomoc a zmírnění trápení se objevovalo v odpovědích dětí taktéž velmi často. Odpověď - „Podělit se o tajemství je pro mě osvobozující, nemusím nic skrývat“, to pak jen dokládá. Emocionální vztah k vychovatelům pak popisovaly další děti, kdy bylo zmíněno i to, že jim tety a strejdové nahrazují rodiče, konkrétně hlavně matku. Motivem pro svěření tajemství však někdy může být i to, že je dětem smutno a překvapivě i jiný faktor – „ano, protože mi dává kapesné“.

Taktéž ve Středočeském kraji se objevilo pár negativních odpovědí, kdy děti nejsou ochotné svěřit se svým vychovatelům s tajemstvím, avšak nepadlo zdůvodnění proč, stejně jako děti v některých případech odpovídaly neutrální odpovědí „nevím“.

4.1.2.3 Jihočeský kraj

Schéma č.4 se zabývá svěřováním tajemství dětí v Jihočeském kraji.

Schéma č.4 – Schopnost svěřit tajemství – Jihočeský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Hlavním důvodem pro svěřeni se s tajemstvím byla úleva, možnost se podělit a zároveň jistota, že se jejich tajemství nerozšíří dále po dětském domově – „*Můžu se spolehnout, že to nikomu neřeknou*“. Jiné odpovědi pak reflektovaly kladný vztah k některému vychovateli nebo vychovatelům celkově a oceňovaly jejich přívětivé vystupování – „*Svěřuju se jedné tetě, protože mě chápe a dělá mě šťastnou*“ nebo „*jsou to milí lidé*“.

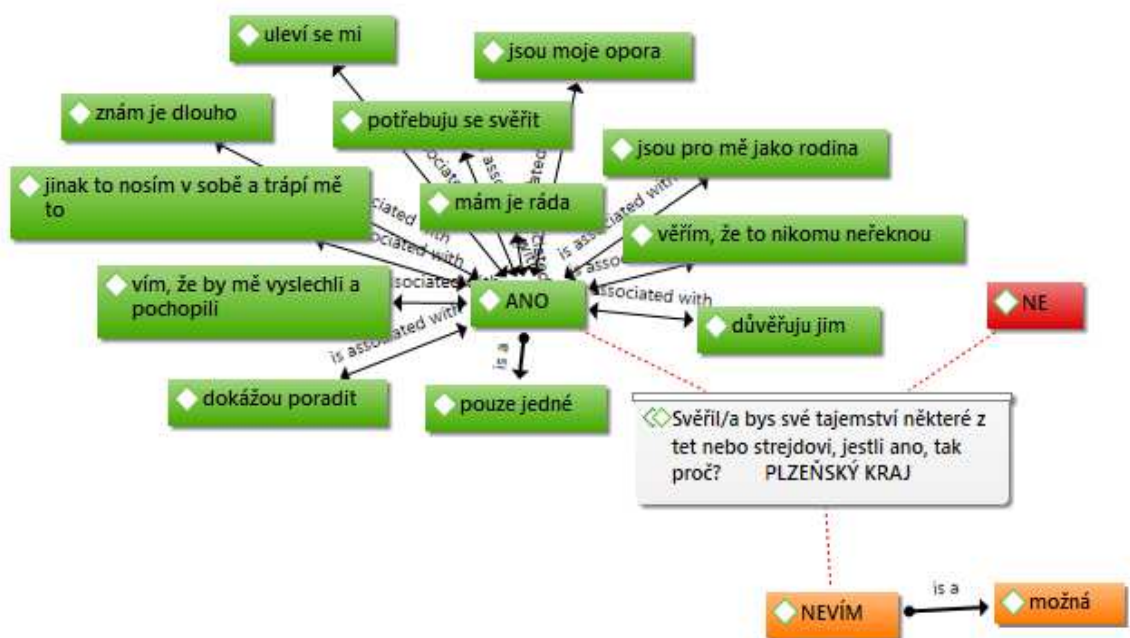
V jihočeském kraji se však již objevily i zdůvodněné negativní odpovědi, jejichž hlavním motivem byla nedůvěra k vychovatelům – „*nevěřím jim*“ nebo „*tetám se nedá věřit*“. Odpověď „*Vím, jak to v našem DD probíhá a k nikomu z nich nemám důvěru.*“, pak evidentně svědčí o špatných zkušenostech informanta.

Neutrálně se pak jedno z dětí vyjádřilo taktéž ve smyslu otázky důvěry, kdy neví, zda by se svěřilo s tajemstvím, neboť „*někdy je těžké najít důvěru*“.

4.1.2.4 Plzeňský kraj

Schéma č.5 znázorňuje ochotu dětí z dětských domovů se svěřovat s tajemstvím v Plzeňském kraji.

Schéma č.5 – Schopnost svěřit tajemství – Plzeňský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Sdílení, schopnost poradit, pomoci a následná úleva byla taktéž častým motivem pro svěřeni se s tajemstvím alespoň některému z vychovatelů i v Plzeňském kraji. Jako

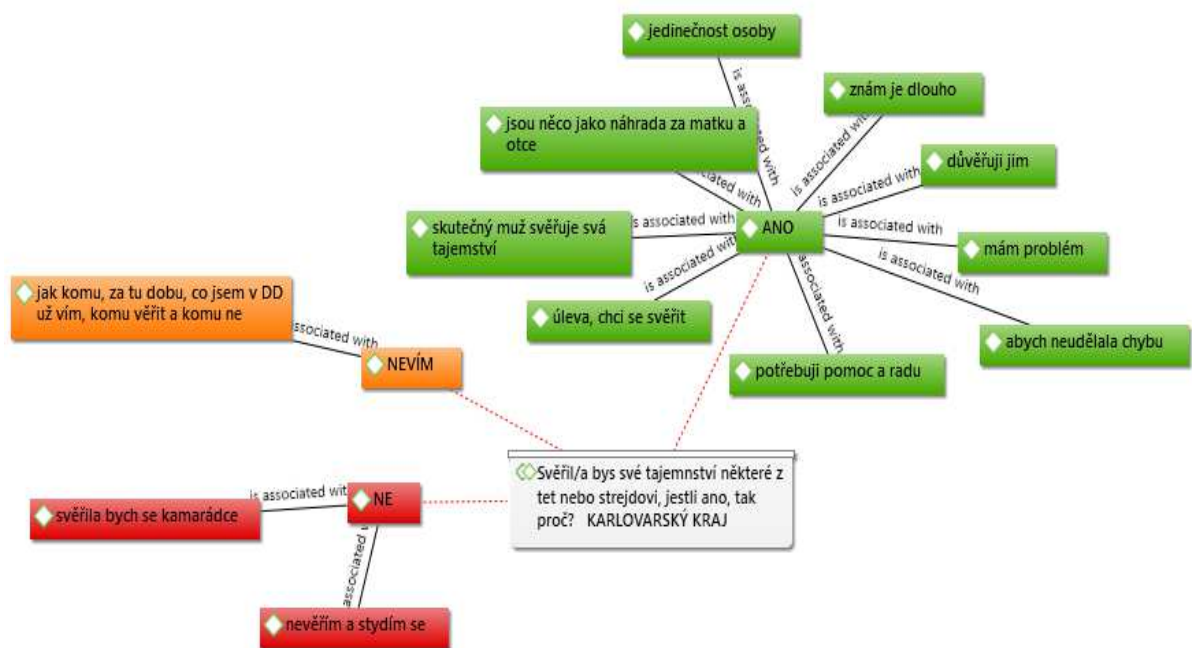
příklady odpovědí lze uvést „potřebuju se svěřit“, „vím, že by mě vyslechli a pochopili“ či „jinak to nosím v sobě a trápí mě to“. Důležitým faktorem v Plzeňském kraji ale je dle odpovědí nejen dlouhodobost pobytu v dětském domově, ale opět i emoční vztah k vychovatelům, kteří jim dokážou poskytnout oporu. „Jsou moje opora“, „jsou pro mě jako rodina“ nebo „mám je ráda“, tyto odpovědi pak tuto skutečnost jen dokládají. Bezesporu značně významná je pro schopnost svěřit se s tajemstvím i důvěra a víra, že tajemství zůstane i nadále tajemstvím.

Negativní odpověď „ne“ byla i v tomto kraji zmíněna zřídka a „nevím, možná“ odpovědělo taktéž pouze jedno z dětí.

4.1.2.5 Karlovarský kraj

Odpovědi v Karlovarském kraji zachycuje schéma č.6.

Schéma č.6 – Schopnost svěřit tajemství – Karlovarský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Důvodem pro svěřeni tajemství u dětí v dětských domovech v Karlovarském kraji byla obdobně jako v jiných krajích důvěra směrem k vychovatelům a možnost podělit se o své trápení či problém a následně rada a pomoc. Dalším motivem pak byl i strach „abych neudělala chybu“, „jedinečnost osoby“ nebo i to, že dle slov jednoho z chlapců „skutečný muž svěřuje svá tajemství“. Dalším důležitým faktorem pak nadále byla i

dlouhodobost pobytu, se kterou se pojí jistá znalost vychovatelů a v neposlední řadě i to, že pro děti vychovatelé často jsou „něco jako náhrada za matku a otce“.

„Ne“ však děti v Karlovarském kraji taktéž uvedly a důvodem byla opět nedůvěra a stydlivost nebo větší důvěra k jiným osobám – „svěřila bych se kamarádce“. O tom, komu se dá věřit a komu pak ve své odpovědi polemizovala jedna z dívek – „nevím, jak komu, za tu dobu, co jsem v DD, už vím, komu věřit a komu ne.“

4.1.2.6 Liberecký + Ústecký kraj

Odpovědi dětí z Libereckého a Ústeckého kraje ukazuje schéma č.7

Schéma č.7 – Schopnost svěřit tajemství – Ústecký + Liberecký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

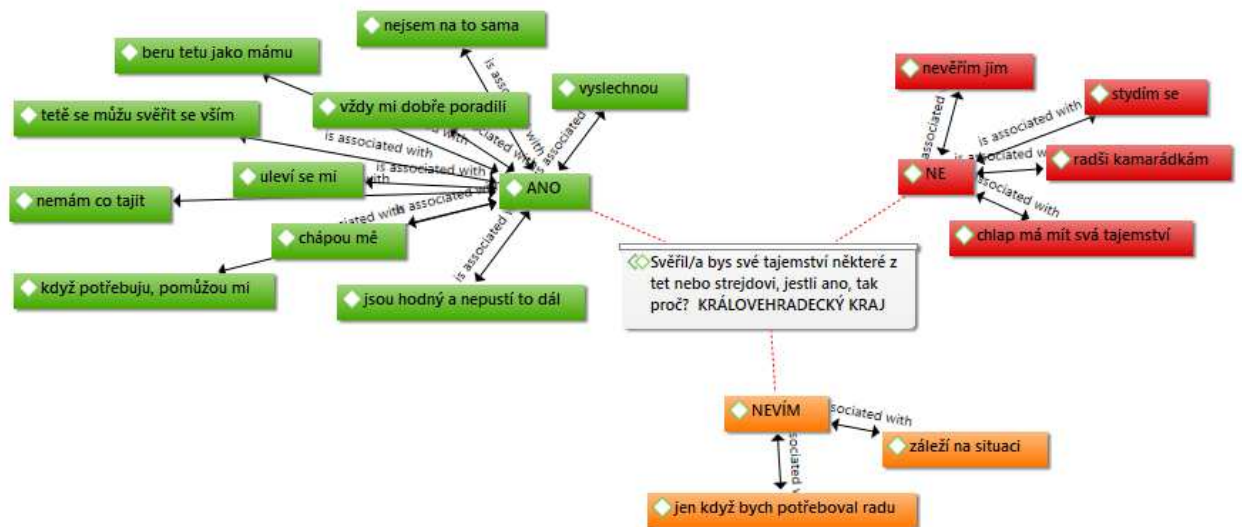
Důvěra a opora u konkrétních vychovatelek byla i v tomto kraji důležitým faktorem pro svěření se s tajemstvím. Děti taktéž volí možnost svěřit se se svým tajemstvím z důvodu úlevy, pomoci a často také proto, že hledají pochopení. Důvodem ale může být i osobní přesvědčení – „myslím si, že je to důležité“, ale třeba také to, že se nestydí svěřit, jak dokazuje odpověď: „nestydlím se za to“.

Z hlediska negativních odpovědí zazněla odpověď „ne“ jen minimálně a důvodem jednoho z informantů byla nechuť se svěřovat. Minimálně byla zmíněna taktéž odpověď „nevím“.

4.1.2.7 Královehradecký kraj

Schéma č.8 předestírá názory dětí v Královehradeckém kraji.

Schéma č.8 – Schopnost svěřit tajemství – Královehradecký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

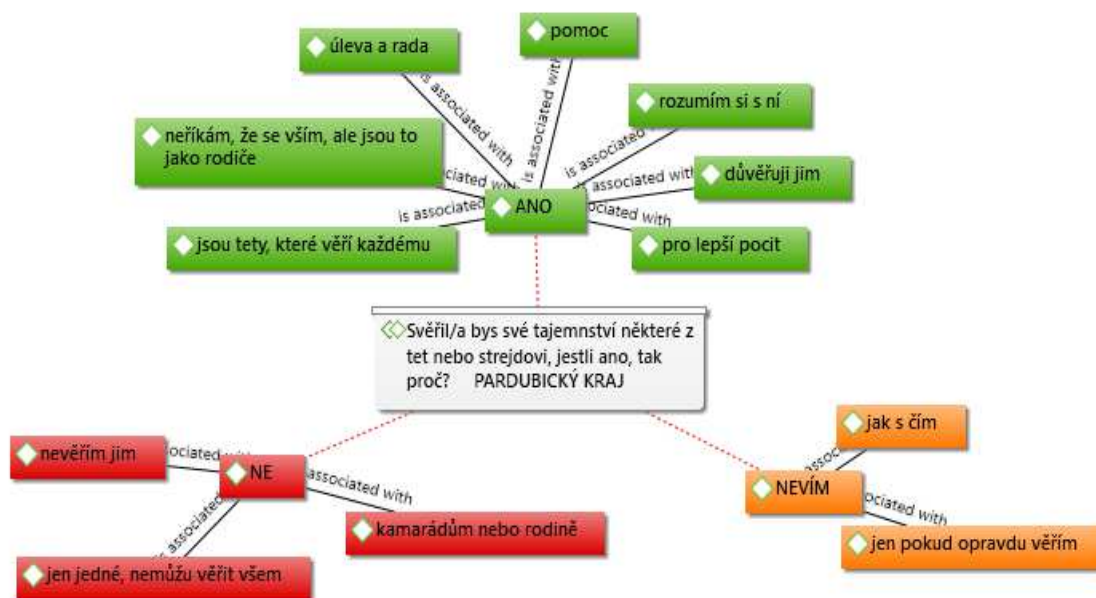
V Královehradeckém kraji převažovala spíše kladná odpověď. Jako hlavní důvod, proč by se děti v tomto kraji svěřily s tajemstvím byla uváděna úleva a případná pomoc či rada. Příkladem mohou být odpovědi: „uleví se mi“, „nejsem na to sama“, „když potřebuju, pomůžou mi“ nebo „vždy mi dobře poradili“. Poslední zmíněná výpověď informanta pak svědčí i o minulé zkušenosti, kdy se mu svěřením tajemství vyplatilo. Dalším motivem pro svěřením tajemství pak byl i emocionální vztah založený především na důvěře – „beru tetu jako mámu“ nebo „tetě se můžu svěřit se vším“. Důvěru ve své výpovědi zmínila i další informantka, která kvitovala především to, že svěřené tajemství zůstane i nadále tajemstvím a nerozšíří se po celém dětském domově. Jiný důvod uvedly informantky, které by se se svým tajemstvím svěřily hlavně z důvodu pochopení. Jeden z informantů pak k tomuto tématu dodal: „nemám co tajit“.

Negativních a neutrálních odpovědí v tomto kraji bylo vcelku málo, avšak vyskytly se. Jako důvod, proč se se svým tajemstvím nesvěřit pak děti uváděly stud či nedůvěru. Jedna z informantek by se radši svěřila kamarádkám. Jiný informant pak uvedl svou filozofii: „chlap má mít svá tajemství“. Z hlediska neutrálních odpovědí pak informanté glosovali, že by záleželo na situaci, přičemž jeden z informantů dodal, že by se svěřil jen kdyby potřeboval poradit.

4.1.2.8 Pardubický kraj

Schopnost svěřit se s tajemstvím v Pardubickém kraji reflektuje schéma č.9

Schéma č.9 – Schopnost svěřit tajemství – Pardubický kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Kladná odpověď v Pardubickém kraji taktéž převažovala, avšak ne tak dominantně jako v jiných krajích. Motivací pro svěřením se s tajemstvím byla u dětí, stejně jako v jiných krajích, hlavně úleva a pomoc, případně rada. Odpověď: „ano, svěřila bych se pro lepší pocit“, se taktéž dá klasifikovat jako snaha o ulevení vlastní mysli. Zásadním důvodem je pak důvěra a porozumění či jinak řečeno lidská blízkost – „rozumím si s ní“. Nejenom důvěra dětí vůči vychovatelům je ale důležitý faktor, důležité je dle výpovědi „jsou tety, které věří každému“ taktéž to, aby věřili i vychovatelé dětem. I v Pardubickém kraji pak byla zmíněna důležitost osoby vychovatele v životech dětí, vzhledem k tomu, že jim nahrazují rodiče, jak dokládá tato odpověď: „neříkám, že bych se svěřila se vším, ale jsou to jako rodiče“.

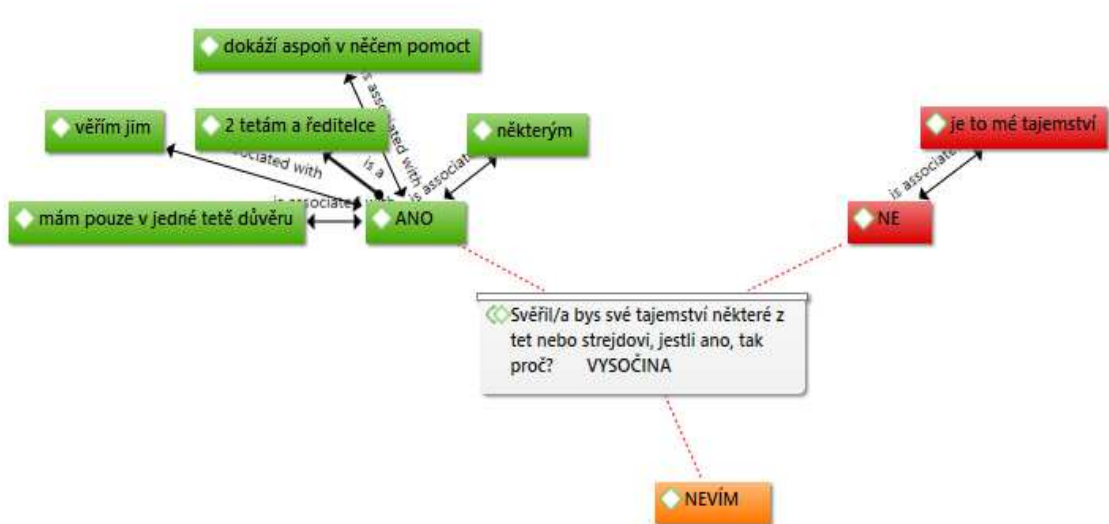
Negativní a neutrální odpovědi byly v tomto kraji zmíněny více než v krajích jiných. Důvodem pro neochotu se svěřit se svým tajemstvím pak byla nedůvěra k většině personálu – „nevěřím jim“ či „jen jedné, nemůžu věřit všem“. Upřednostnění jiné osoby, jako je například kamarád či rodina, však také dle výzkumu sehrálo roli, proč se nesvěřit vychovatelům s tajemstvím. U neutrální odpovědi „nevím“ pak děti uváděly

nejistotu ve smyslu obsahu tajemství - „*jak s čím*“, a taktéž nutnost 100% důvěry, což dokládá odpověď: „*jen pokud opravdu věřím*“.

4.1.2.9 Vysočina

Výsledky kraje Vysočina ukazuje schéma č.10.

Schéma č.10 – Schopnost svěřit tajemství – Vysočina

Zdroj: Vlastní výzkum

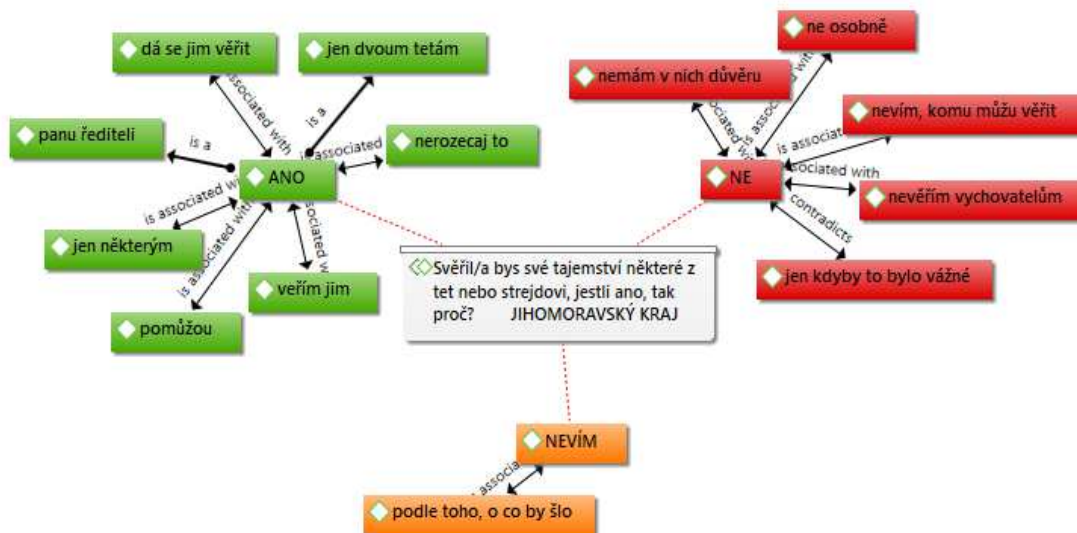
V tomto kraji dominovala jako důvod pro svěřeni se s tajemstvím důvěra konkrétním osobám, jak dokládají odpovědi: „*mám pouze v jedné tetě důvěru*“, „*některým*“ či „*2 tetám a ředitelce*“. Jako další motivaci pak lze zmínit, že vychovatelé dokáží pomoci a poradit.

Negativní odpověď se v tomto kraji vyskytla minimálně a neochotu svěřit tajemství pak byla zdůvodněna tím, že „*je to mé tajemství*“. Taktéž odpověď „*nevím*“ nebyla hojnou odpovědí.

4.1.2.10 Jihomoravský kraj

Odpovědi z Jihomoravského kraje zachycuje schéma č.11

Schéma č.11 – Schopnost svěřit tajemství – Jihomoravský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

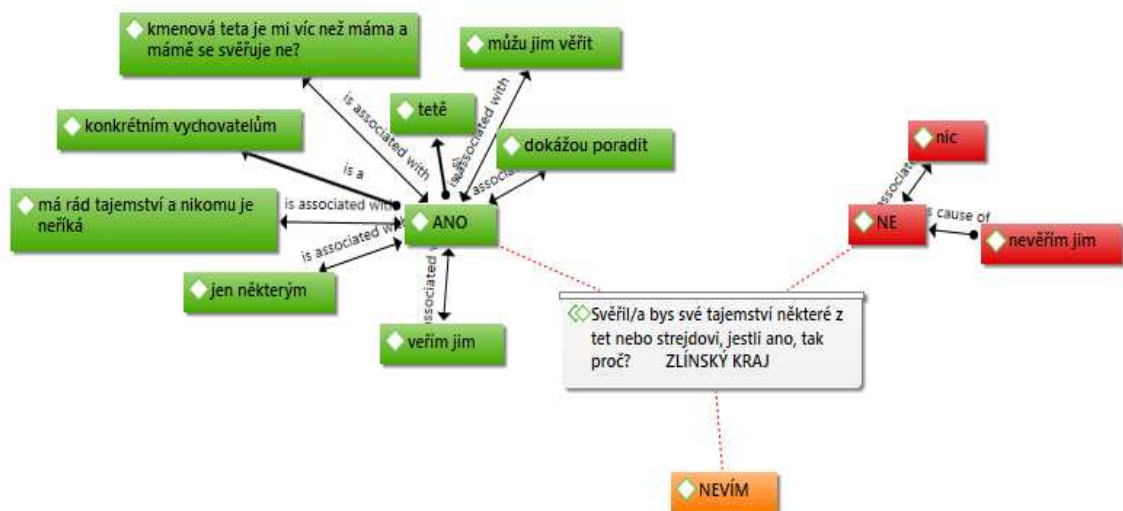
Taktéž Jihomoravský kraj byl jedním z krajů, kdy výsledky výzkumu nebyly ryze pozitivní. Důvodem k tomu, aby se děti svěřily se svým tajemstvím, byla jako již tradičně důvěra konkrétním osobám – „*panu řediteli*“, „*jen některým*“, „*jen dvoum tetám*“ se zdůvodněním například „*dá se jim věřit*“. Motivací však dle výzkumu je opět i pomoc ze strany vychovatelů nebo jistota, že tajemství zůstane tajemstvím, jak dokládá odpověď – „*nerozkecaj to*“.

Jihomoravský kraj je krajem s nejvíce negativními důvody proč, se nesvěřit s tajemstvím. Děti jako důvod uváděly nedůvěru – „*nevěřím vychovatelům*“, případně „*nevím, komu můžu věřit*“, ale roli hrál třeba i stud, protože jedna z informantek odpověděla, že tajemství by rozhodně nesvěřila osobně. Případně by ke svěření tajemství přistoupilo jedno z dětí ve chvíli, kdy by se jednalo o závažnou věc, s čímž taktéž koreluje důvod neutrální odpovědi „*nevím, podle toho, o co by šlo*“.

4.1.2.11 Zlínský kraj

Ochotou svěřit své tajemství ve Zlínském kraji se zabývá schéma č. 12.

Schéma č.12 – Schopnost svěřit tajemství – Zlínský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

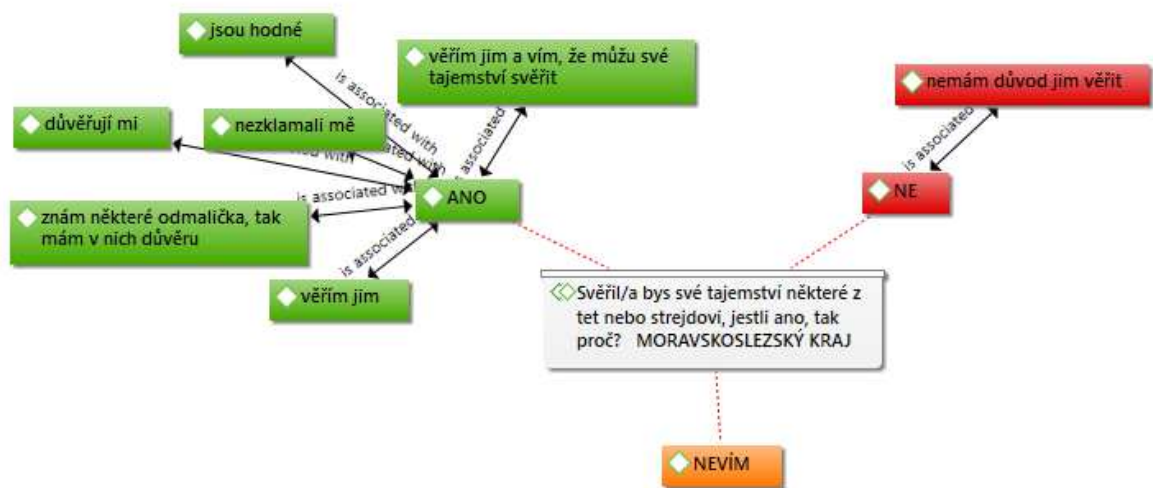
I ve Zlínském kraji se jako dominantní motiv objevuje důvěra konkrétním osobám vzhledem k tomu, že děti některým svým vychovatelům věří a můžou jim dle jejich přesvědčení věřit. Jako motivace však byla označena i možnost získat radu či záliba v tajemstvích – „*má rád tajemství a nikomu je neříká*“. Jako další důležitý faktor pro svěření se, se objevil silný citový vztah k vychovatelce a snaha tak trochu mít běžné vztahy i když informantka nevyrůstá v rodinném prostředí – „*Kmenová teta je mi víc než máma a mámě se svěřuje ne?*“.

Z hlediska negativních a neutrálních odpovědí pak byl zaznamenán pouze důvod nedůvěry – „*nevěřím jim*“, a neochoty se k danému tématu vyjadřovat – „*nic*“.

4.1.2.12 Moravskoslezský kraj

Odpovědi v Moravskoslezském kraji znázorňuje schéma č. 13.

Schéma č.13 – Schopnost svěřit tajemství – Moravskoslezský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Moravskoslezském kraji se jako hlavní důvod pro svěřením tajemství objevuje motiv důvěry, která by měla být oboustranná, ale také třeba to, že informantka zná své „tety a strejdy“ dlouho. Motiv důvěry pak dokládají tyto odpovědi informantů a informantek: „znám některé odmalička, tak mám v nich důvěru“, „věřím jim a vím, že můžu své tajemství svěřit“ nebo „důvěřují mi“. Další informant pak uvedl, že by se svěřil s tajemstvím proto, že jej vychovatelé zatím nezklamali. Jiná informantka k tomu dodala, že důvodem pro svěřením jsou u ní osobnostní vlastnosti – „jsou hodné“, tato odpověď to dokládá.

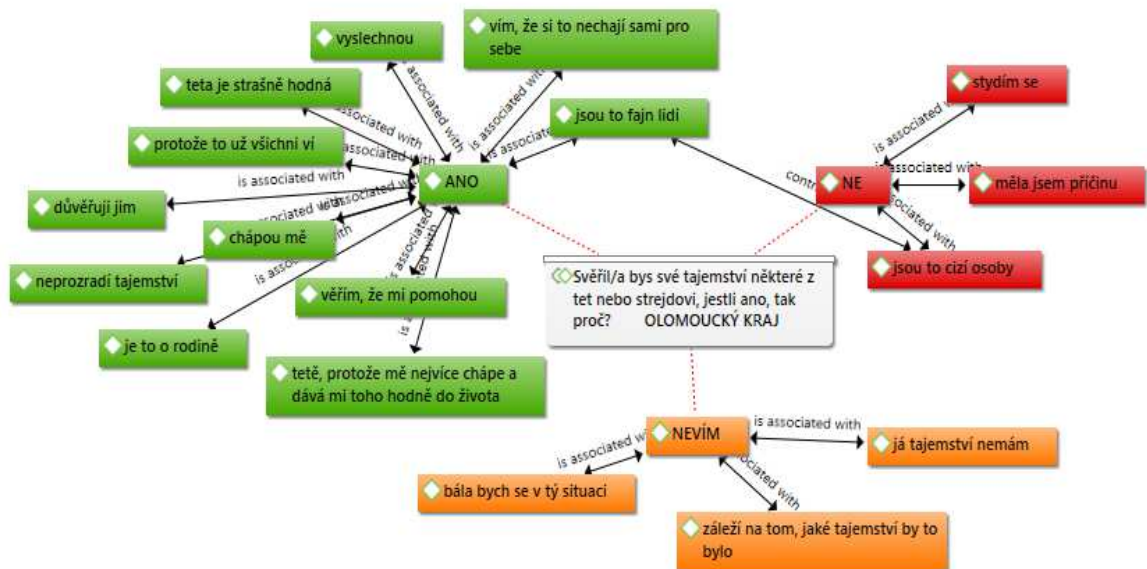
Negativních odpovědí se objevilo jen málo, přičemž jako důvod jeden z informantů uvedl: „nemám důvod jim věřit“.

Neutrální odpověď „nevím“ taktéž nebyla uváděna často.

4.1.2.13 Olomoucký kraj

Schéma č.14 dokresluje situaci v Olomouckém kraji

Schéma č.14 – Schopnost svěřit tajemství – Olomoucký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Olomouckém kraji bylo často zmiňováno jako důvod, proč se svěřit s tajemstvím, pochopení, naslouchání, ale taktéž osobnostní charakteristiky vychovatelů, jak dokládají odpovědi: „vyslechnou“, „teta je strašně hodná“, „tetě, protože mě nejvíce chápe a dává mi toho hodně do života“ či „jsou to fajn lidi“, což je tak trochu v kontrastu s tím, že ne všechny děti sdílí tento názor, pro některé z nich jsou naopak vychovatelé cizími osobami. Dále se objevoval motiv důvěry, pomoci, ale i zachování tajemství – „vím, že si to nechají sami pro sebe“. Faktorem pro sdílení tajemství opět byla i sounáležitost a náhrada rodiny, ale taktéž i fakt, že tajemství jedné z informantek již všichni znají.

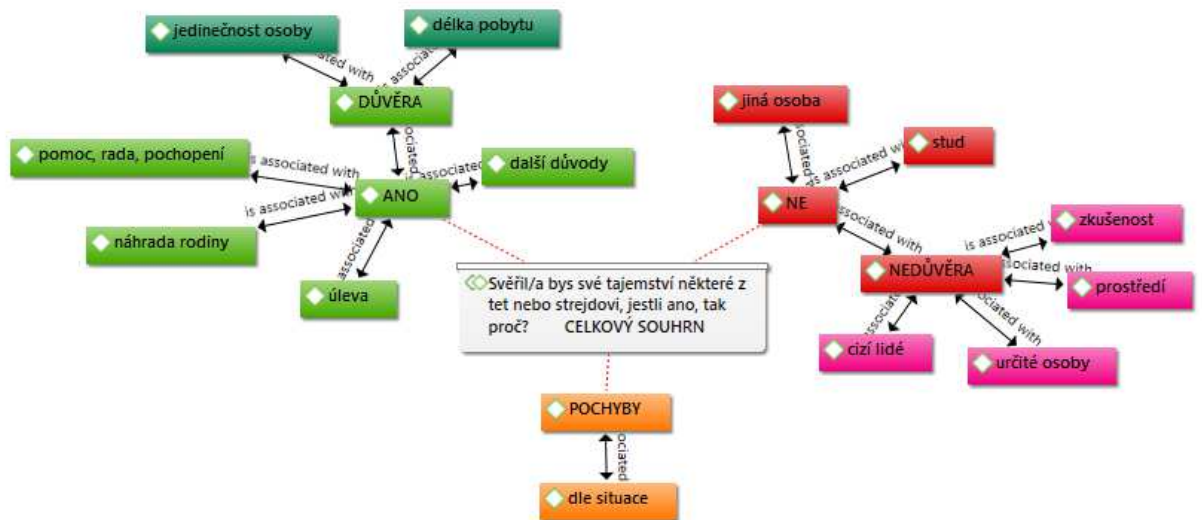
Pro negativní odpověď se vyjádřilo poměrně málo informantů, přičemž v tomto kraji se nejednalo o neochotu se svěřit s tajemstvím z důvodu nedůvěry, ale spíše stydlivosti a neznalosti vychovatelů. Pouze jedna informantka se vyjádřila „ne, protože jsem měla příčinu“, což lze zhodnotit jako záměnu pojmu důvod a příčina.

Neutrální odpověď „nevím“ se opět pojí s rozmanitostí obsahu tajemství – „záleží, jaké tajemství by to bylo“, ale taktéž jeden z informantů odpověděl, že tajemství nemá. Zmíněn byl i strach sdělit tajemství: „bál bych se v té situaci“.

4.1.2.14 Celorepublikový souhrn kategorie K2

Komplexní situaci ohledně schopnosti dětí v dětských domovech svěřit se s tajemstvím v celé České republice reflektuje schéma č. 15.

Schéma č. 15 – Schopnost svěřit tajemství – Celkový souhrn

Zdroj: Vlastní výzkum

Z celkového hlediska byly shrnuty důvody, proč byli informanté ochotni svěřit své tajemství a proč naopak ne. Stěžejním důvodem pro svěření tajemství dle výpovědí informantů a informantek je důvěra. S důvěrou je spjato více okolností, které svědčí pro její zdárné vybudování. Jedná se o jedinečnost osoby, což znamená, že děti si většinou důvěru nevybudovali ke všem vychovatelům, ale povětšinou jen k některým vyvoleným, jimž však bezmezně důvěřovaly. Důvěra jako taková i důvěra k určité osobě je dle odpovědí informantů a informantek značně ovlivněna emocionálním vztahem k danému vychovateli. Důvěru ovlivňuje i délka pobytu v dětském domově, neboť za určitou dobu děti své vychovatele již dobře znají a vědí, co od nich mohou očekávat, a tedy i zda je daná teta či strejda důvěryhodnou osobou.

Dalším velmi významným důvodem, proč by se děti svěřily se svým tajemstvím je úleva a možnost podělit se o svou starost či radost. V návaznosti na to pak někteří informanté očekávají pomoc, radu či jen pouhé pochopení. Jako jiný důvod pak značná část informantů uváděla, že by se svěřila proto, že své tety a strejdy považuje za svou rodinu. Vychovatelé jsou často jejich jediní blízcí lidé a informanté si je tak „označí“ za

své náhradní rodiče. Svědčí pro to například výpověď: „*Kmenová teta je mi víc než máma a mámě se svěřuje ne?*“.

Dalším důvodem, proč by se jeden z informantů svěřil se svým tajemstvím, pak bylo například to, že mu teta dává kapesné. Jednalo se však o ojedinělý případ.

Z hlediska negativních odpovědí pak převládal důvod nedůvěry. Informanté uváděli, že by se se svým tajemstvím nesvěřili především proto, že svým vychovatelům nevěří. Tato nedůvěra pak pramenila z různých věcí. Jednou z nich byla minulá zkušenost, kdy se informant či informantka se svým tajemstvím již někdy svěřili, avšak nevyplatilo se jim to, vzhledem k tomu, že se tajemství velmi rychle rozšířilo i mezi osoby, kterým ho nesvěřili. Nedůvěra pak dále pramenila i ze znalosti prostředí, což tak trochu navazuje na předchozí důvod, neboť některé děti odmítly své tajemství svěřit vzhledem k tomu, že ví, jak v prostředí dětského domova fungují „tamtamy“. Nedůvěra pak pramenila dle výpovědí i z absence blízkého vztahu k vychovatelům, kdy je některé děti považují za zcela cizí osoby. Někteří informanté pak nevěřili pouze některým osobám a pouze těm by své tajemství rozhodně nesvěřili.

Mezi další motivy, proč by informanté své tajemství nesvěřili svým vychovatelům, patřil stud, kdy se informanté vyjadřovali ve smyslu toho, že se stydí se svým tajemství svěřit. Jiné děti pak uváděly, že ke svěřením tajemství by si vybraly jiné osoby, nejčastěji se pak jednalo o kamarády.

Z hlediska pochyb o tom, zda se se svým tajemstvím svěřit či ne, se jednalo především o situační motiv, kdy informanté uváděli, že značně záleží na situaci, osobách i konkrétním tajemství a v danou chvíli nevěděli, zda-li by se svěřili.

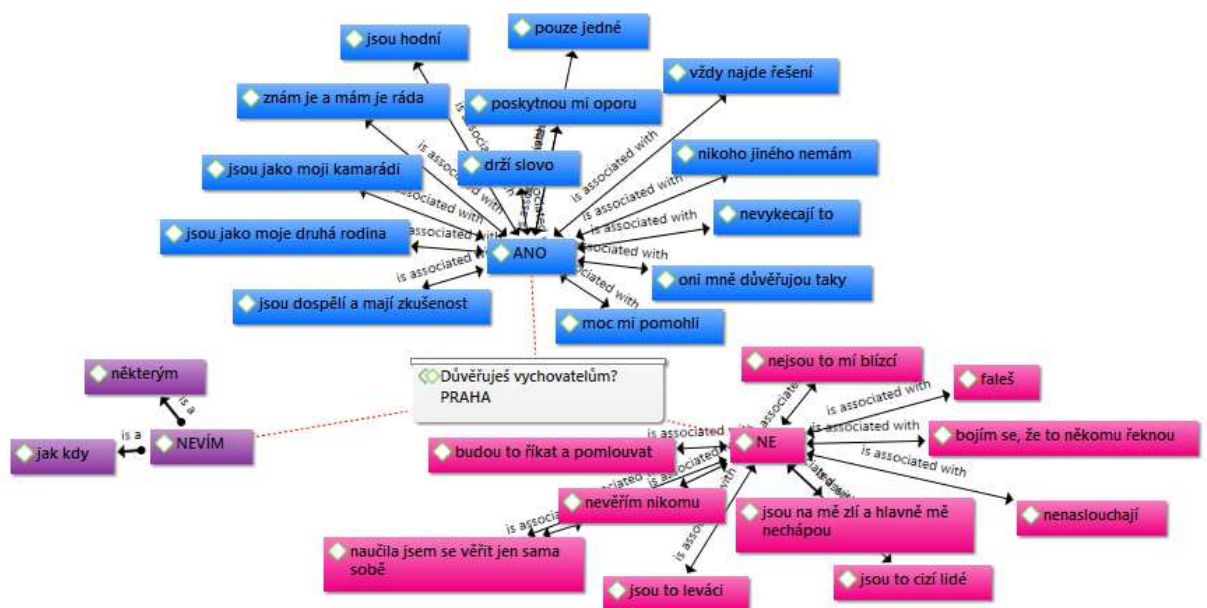
4.1.3 K3 – Důvěra vychovatelům

Kategorie „Důvěra vychovatelům“ shrnuje údaje ohledně důvěry či nedůvěry dětí vůči vychovatelům a reflektuje důvody, které děti mají k tomu, aby jim důvěřovaly či případně nikoliv.

4.1.3.1 Praha

Výsledky výzkumu v Praze dokládá schéma č.16.

Schéma č.16 – Důvěra vychovatelům – Praha

Zdroj: Vlastní výzkum

Důvody, proč děti důvěřují vychovatelům, jsou rozmanité, lze je však shrnout do několika oblastí. Některé z dětí otázku vztáhly k předchozí kategorii tajemství a důvěru k vychovatelům jim posiluje fakt, že jej udrží – „*nevykécají to*“, „*drží slovo*“. Důležitá je i vzájemná důvěra, kdy nejenom děti důvěřují vychovatelům, ale i vychovatelé dětem. Důvodem pro důvěru je i pomoc, podpora a nalezení řešení problémů. Děti na vychovatelích taktéž oceňují jejich zkušenosti – „*jsou dospělí a mají zkušenosti*“. Výrazným důvodem, proč děti věří vychovatelům však jsou hlavně osobnostní charakteristiky, vzájemná blízkost či absence jiné blízké osoby, jak dokládají například odpovědi: „*jsou hodní*“, „*jsou jako moje druhá rodina*“, „*znám je a mám je ráda*“ či „*nikoho jiného nemám*“.

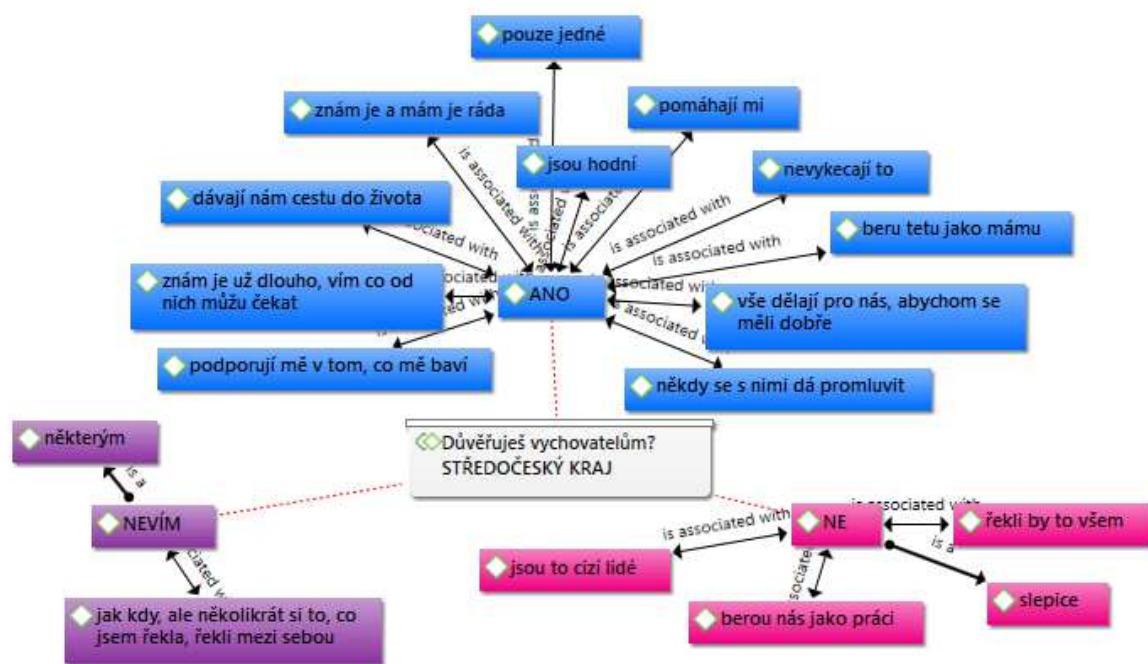
Děti v Praze mají ale i mnoho důvodů, proč vychovatelům nevěřit. Jako stěžejní lze uvést všeobecnou nedůvěru, kdy děti nevěří nikomu a spoléhají se jen samy na sebe nebo neautenticitu a faleš či strach, že důvěrné informace budou vyzrazeny. Příkladem mohou být odpovědi: „*naučila jsem se věřit jen sama sobě*“, „*jsou to leváci*“ či „*bojím se, že to někomu řeknou*“. Jako další důvody, proč vychovatelům nedůvěřovat, děti uvedly absenci blízkého vztahu k vychovatelům – „*jsou to cizí lidé*“, a nepochopení – „*jsou na mě zlí a hlavně mě nechápu*“, s čímž souvisí i nenaslouchání.

Co se týče neutrální odpovědi „*nevím*“, zde informanti uváděli, že záleží na situaci a osobě, které by měli důvěřovat.

4.1.3.2 Středočeský kraj

Důvěru vychovatelům ve Středočeském kraji znázorňuje schéma č.17.

Schéma č.17 – Důvěra vychovatelům – Středočeský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve Středočeském kraji spíše převládaly důvody, proč děti svým vychovatelům věří. Mezi hlavní důvody lze uvést osobní charakteristiky vychovatelů a taktéž to, že děti je znají již delší dobu a stihly si k nim vytvořit důvěrný vztah, jak dokládají některé odpovědi: „*jsou hodní*“, „*znám je už dlouho a vím, co od nich můžu čekat*“, „*znám je a mám je ráda*“. Významným faktorem pro důvěru je i emocionální vazba dětí

k vychovatelům, kdy si k nim vytváří blízký vztah – „beru tetu jako mámu“. Další motivací pro to, aby děti věřily je pak vědomí, že někteří vychovatelé dokáží udržet tajemství a dokáží naslouchat, jak uvedl jeden z informantů – „někdy se s nimi dá rozumně promluvit“. Stejně je však dle výpovědí dětí i podpora a pomoc ze strany vychovatelů, která vede k lepšímu směřování životem a taktéž k tomu, aby se děti měly dobře a byla spokojené. Odpovědi: „podporují mě v tom, co mě baví“, „dávají nám cestu do života“, „vše dělají pro nás, abychom se měli dobře“.

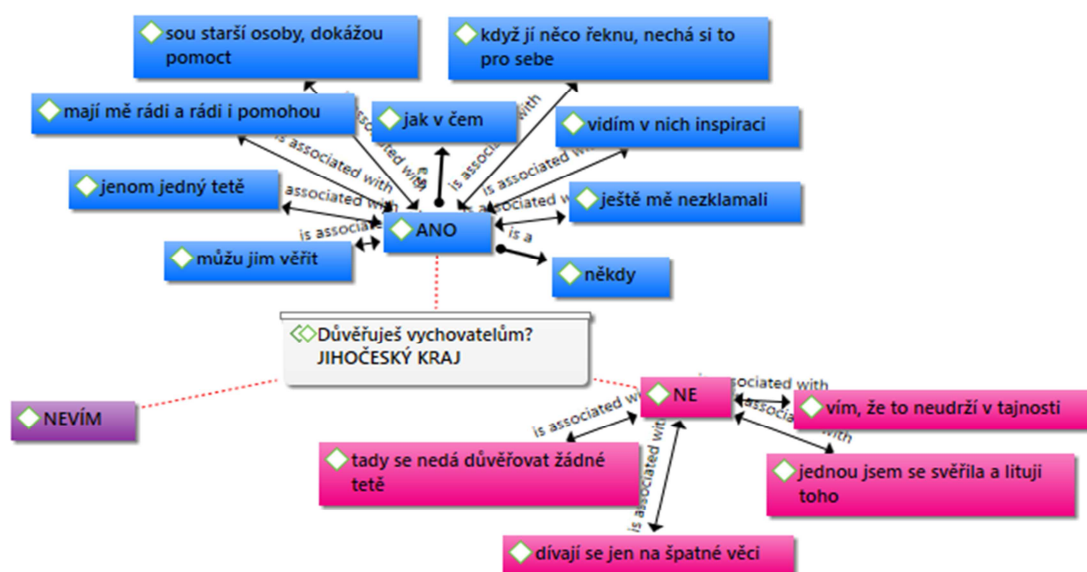
Z hlediska důvodů, proč děti vychovatelům nedůvěřují, byly uvedeny především opačné důvody než v případě kladných odpovědí. Jedná se například o neudržení tajemství, absence blízkého vztahu k vychovatelům či hanlivé vyjádření na jejich adresu – „řekli by to všem“, „jsou to cizí lidé“, „slepice“. Zajímavým důvodem, proč jedna z informantek ve Středočeském kraji vychovatelům nevěří, pak bylo to, že vychovatelé neberou děti jako osobnosti, ale jako předmět své práce, jak vyjadřuje odpověď: „berou nás jen jako práci“.

Neutrální odpověď, spjatá s „nevím“, se vyskytovala stejně jako v Praze zřídka a důvodem pro ni byla konkrétnost osob a situací – „jak kdy, ale několikrát si to, co jsem řekla, řekli mezi sebou“.

4.1.3.3 Jihočeský kraj

Důvěru k vychovatelům a důvody pro ni v Jihočeském kraji zachycuje schéma č.18

Schéma č.18 – Důvěra vychovatelům – Jihočeský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Jihočeském kraji informanti uváděli různé důvody, proč důvěřovat vychovatelům. Důvěřovat lze například za určitých okolností a určitým osobám. Významným motivem pak byla i pomoc vzhledem k větším kompetencím pro řešení problému z hlediska věku a emocionální blízkosti – „*sou starší osoby, dokážou pomoci*“, „*mají mě rádi a rádi i pomohou*“. Děti však své vychovatele mohou vnímat i jako vzor, což dokládá odpověď jedné z informantek: „*vidím v nich inspiraci*“. Zásadním důvodem, který děti v Jihočeském kraji uváděly, však byla možnost vychovatelům věřit vzhledem k tomu, že udělají tajemství a nezklamou důvěru v ně vloženou. Příklad lze opět hledat v odpovědích informantů – „*můžu jim věřit*“, „*ještě mě nezklamali*“ či „*když jí něco řeknu, nechá si to pro sebe*“.

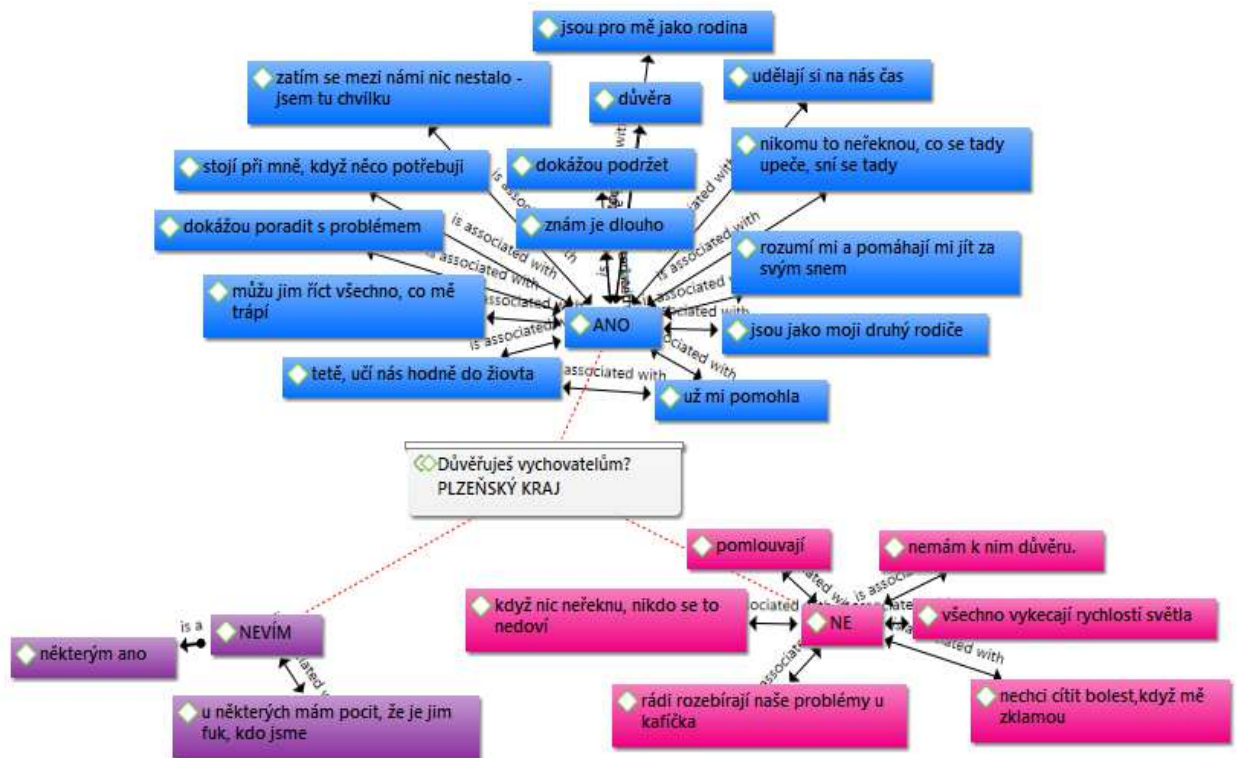
Negativní odpovědi pak směřovaly především k nemožnosti vychovatelům věřit vzhledem k určité situaci, která se v minulosti udála. Jedná se například o vyzrazení tajemství či pocit, že se žádné vychovatelce nedá věřit – „*vím, že to neudrží v tajnosti*“, „*jednou jsem se svěřila a lituji toho*“ nebo „*tady se nedá důvěřovat žádné tetě*“. Dalším důvodem, který jeden z informantů uvedl, pak bylo – „*dívají se jen na špatné věci*“, což může souviset například s nedostatečnou pochvalou a naopak přemírou kritiky.

Neutrální odpověď „*nevím*“ v tomto kraji nebyla dále zdůvodněna, což může souviset s neochotou se k dané situaci vyjádřit.

4.1.3.4 Plzeňský kraj

Schéma č.19 ukazuje výsledky v Plzeňském kraji.

Schéma č.19 – Důvěra vychovatelům – Plzeňský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Plzeňském kraji byly uváděny obdobné důvody pro důvěru jako v krajích předcházejících. Možnost svěřit se, pomoc, opora a porozumění vedou děti k tomu, že svým vychovatelům důvěřují. „Stojí při mně, když něco potřebuji“, „dokážou poradit s problémem“, „dokážou podržet“, „můžu jim říct všechno, co mě trápí“, „rozumí mi a pomáhají mi jít za svým snem“... jsou příklady odpovědí, které dokazují, že informanti vychovatelům důvěřují z důvodu toho, že se na ně mohou spolehnout a očekávat od nich pomocnou ruku nejen v případě potíží. Faktorem, který ovlivňuje, že děti v Plzeňském kraji svým vychovatelům věří je i fakt, že jim vychovatelé alespoň částečně suplují rodinu – „jsou pro mě jako rodina“, „jsou jako moji druhý rodiče“. Důležité je ale i to, že si vychovatelé na děti udělají čas a snaží se je rozvíjet, což posiluje jejich vzájemnou důvěru, jak dokládá odpověď jedné informantky: „důvěřuji tetě, učí nás hodně do života a už mi pomohla“. Schopnost udržet tajemství pak taktéž pomáhá, aby informanti svým vychovatelům věřili, protože, jak uvedla jedna

V Karlovarském kraji informanti podobně jako v ostatních krajích oceňují hlavně to, že se vychovatelům dá věřit i svěřit a tajemství zůstane uchováno, protože *„je na ně spoleh“*. Větší zkušenosti i rady pak také značně přispívají k tomu, že děti vychovatelům věří – dokládají to jejich odpovědi: *„mají zkušenosti“*, *„pomůžou a poradí“*, *„můžu se svěřit a nebudou mě soudit“* či *„ukazují mi správnou cestu do života“*. Důležité jsou i osobní charakteristiky – *„jsou hodní“*, ale i čas, po který děti své vychovatele znají – *„znám je dlouho“* či *„věřím ze zvyku“*. Silné pouto a vytvoření vztahu stejně jako v jiných krajích svědčí o tom, že vychovatelé dětem částečně nahrazují rodinu. Důvodem, proč důvěřovat vychovatelům je dle jednoho z informantů i fakt, že má nedostatek přátel. Je však také nutno zmínit, že důvěra je oboustranný vztah a je proto nutné si věřit navzájem – odpověď *„věří mi“*, může sloužit jako důkaz toho, že informantka důvěřuje, protože cítí, že je důvěra vzájemná. Samozřejmě ale i v tomto kraji se vyskytovaly odpovědi, které naznačují, že děti nemají důvěru všeobecně ke všem vychovatelům, ale jen k některým nebo v určitých případech – *„jak kterým“*, *„jak v čem“*. Děti ale oceňují i podporu a snahu vychovatelů, jak dokresluje odpovědi: *„stojí při mně jako andělé strážní“* nebo *„snaží se pro nás dělat to nejlepší“*.

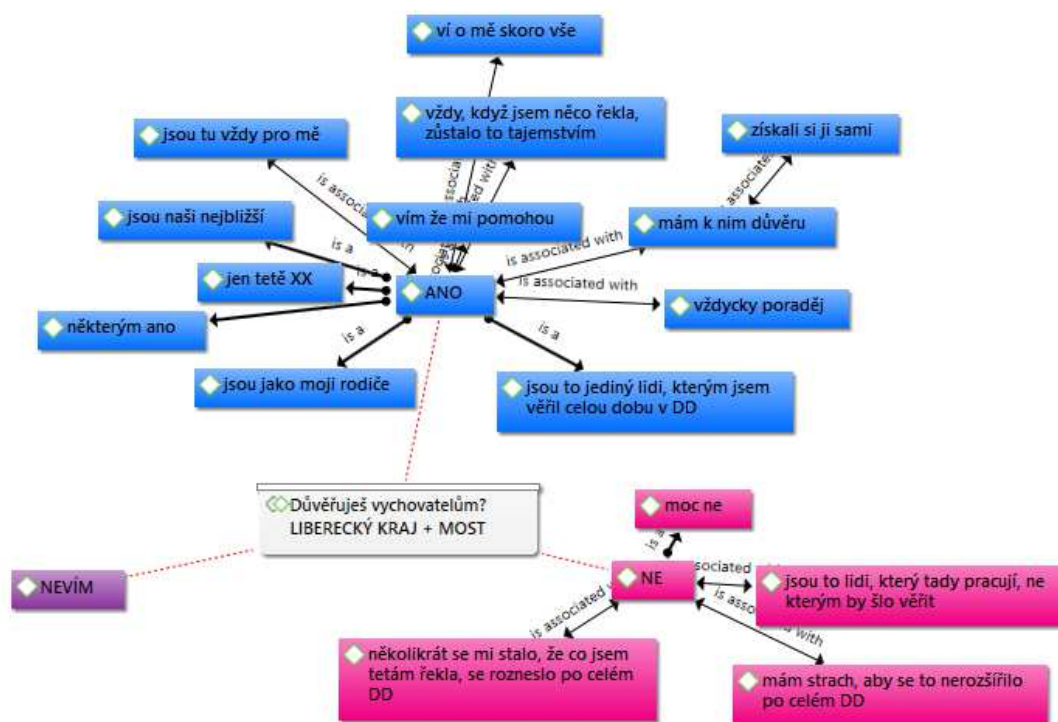
Nedůvěra pak v tomto kraji pramenila ze všeobecné důvěry, kdy informantka vychovatelům prostě nevěří, dalším důvodem bylo, že někteří vychovatelé *„neudrží tajemství“* a posledním pak fakt, že informantka prý nedokáže věřit lidem, kteří se o ní starají jen vzhledem k tomu, že *„je to jejich práce“*.

„Nevím“ pak bez hlubšího zamyšlení vyjádřil informant, který důvěřuje jen někomu.

4.1.3.6 Liberecký + Ústecký kraj

Výsledky ve sloučených krajích – Libereckém a Ústeckém, vyjadřuje schéma č.21.

Schéma č.21 – Důvěra vychovatelům – Liberecký + Ústecký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Důvěra v těchto dvou sloučených krajích pramení hlavně ze vztahu a pomoci, kterou jsou vychovatelé dětem schopni poskytnout. Odpovědi informantů „mám k nim důvěru a získali si ji sami“ nebo „jsou to jediní lidi, kterým jsem věřil celou dobu v DD“ jsou příkladem. Blízký vztah k vychovatelům pak dokládají výpovědi: „jsou jako moji rodiče“, „jsou naši nejbližší“, „jsou tu vždycky pro mě“ či „ví o mě skoro vše“. Jistota pomoci a podpory je také nesmírně důležitým stavebním pilířem důvěry, i to děti ve svých odpovědích uváděly – „vždycky poradějí“, „vím, že mi pomohou“. I udržení tajemství je ale důvodem k tomu, proč důvěřovat vychovatelům, nebo alespoň některým z nich. Informantka uvedla: „vždy, když jsem něco řekla, zůstalo to tajemstvím“.

Negativní odpověď ohledně důvěry vychovatelům pak děti uváděly hlavně v souvislosti se strachem, že svěřená informace nebo tajemství se rozšíří mezi ostatní děti a pracovníky – „několikrát se mi stalo, že co jsem tetám řekla, se rozneslo po celém DD“ či „mám strach, aby se to nerozšířilo po celém DD“. Avšak stejně jako v Karlovarském kraji se i zde objevil názor, že důvod nedůvěřovat vychovatelům je ten, že se jedná o

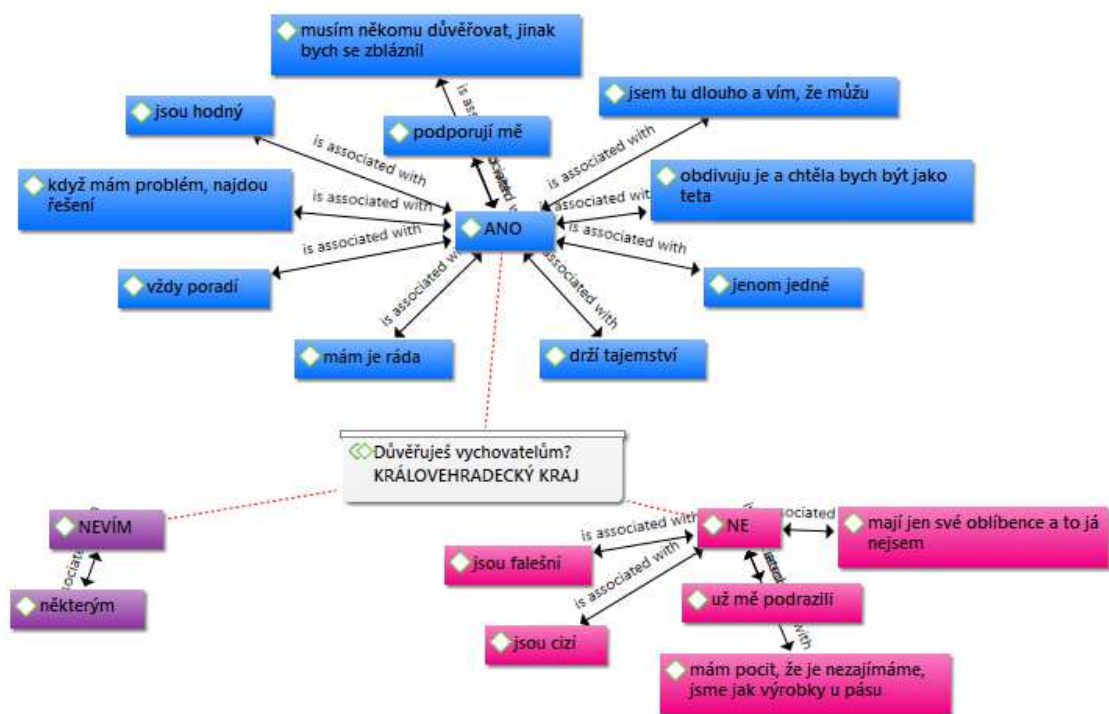
jejich zaměstnání, jak uvádí odpověď: „*jsou to lidi, který tady pracují, ne kterým by šlo věřit*“.

Neutrální odpověď se taktéž vyskytla, avšak nebyla zdůvodněna.

4.1.3.7 Královehradecký kraj

Výsledky Královehradeckého kraje ukazují schéma č.22.

Schéma č.22 – Důvěra vychovatelům – Královehradecký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Důvěra v Královehradeckém kraji u informantů a informantek pramenila z různých důvodů. Vychovatelé jsou dle výpovědí dětí zdrojem podpory a pomoci, o čemž svědčí například výpověď informantky, která uvedla: „*když mám problém, najdou řešení*“ nebo dle vyjádření dalších informantů alespoň přispějí radou. Důvodem pro důvěru vychovatelům pak byly i jejich pozitivní osobnostní charakteristiky – „*jsou hodný*“ a všeobecně emocionální vztah k vychovatelům. Pro další informantku je pak vychovatelka vzorem, který obdivuje a v budoucnu by si přála „*být jako teta*“. Jiná odpověď se týkala důvěry pouze konkrétní osobě. Informant, který je v dětském domově již delší dobu k tomu pak dodal: „*jsem tu dlouho a vím, že můžu*“, což svědčí o tom, že i délka pobytu může ovlivnit míru důvěry, minimálně v případě, že dotyčná

osoba nebyla zrazena. Uchování tajemství pak kvitovala další informantka, jež uvedla, že díky tomu, že vychovatelé umí držet tajemství, jim věří. Zajímavou odpověď pak uvedl informant, který se ve své výpovědi dotkl možná tak trochu filozofického tématu, a to nutnosti někomu důvěřovat pro uchování psychického zdraví – „*musím někomu důvěřovat, jinak by se zbláznil*“.

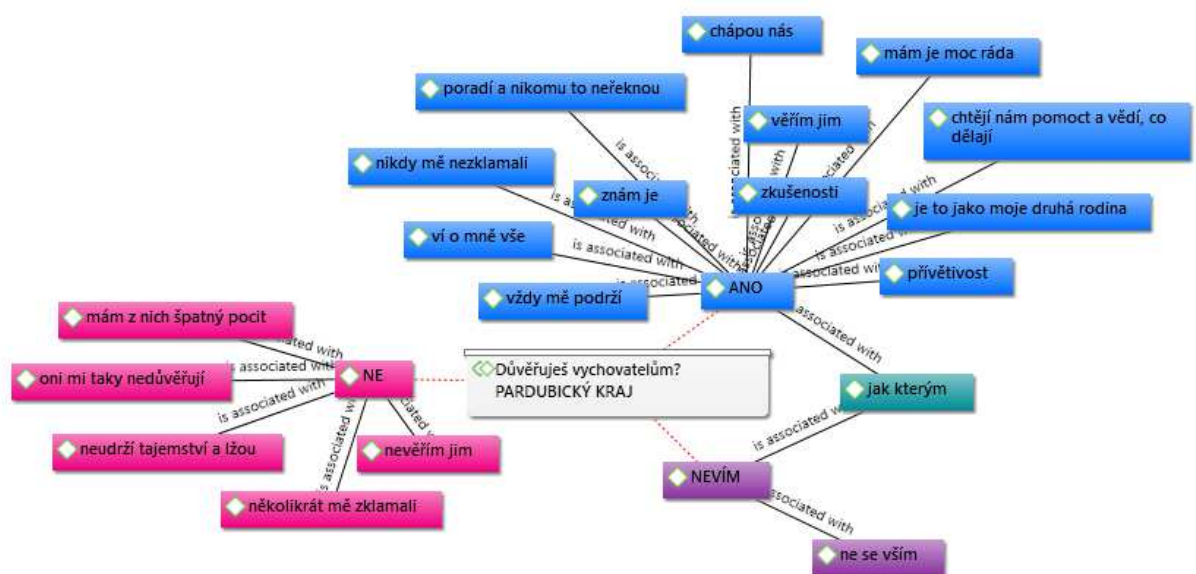
Nedůvěra v tomto kraji pak vycházela z důvodu minulé zkušenosti – „*už mě podrazili*“ či absence blízkého vztahu k vychovatelům, kdy je informantka považovala za zcela cizí osoby. Dalším důvodem, který jeden z informantů uvedl, pak byla přetvářka a faleš či zaměření vychovatelů na konkrétní děti, jak dokládá následující odpověď: „*ne, nedůvěřuju, mají jen své oblíbence, a to já nejsem*“. Je otázkou, zda jsou některé děti v tomto dětském domově opravdu protěžovány či zda to tak daný informant jen vnímá. I v Královehradeckém kraji se objevila výpověď, která reflektuje pocit dětí, že vychovatelé svou profesi berou pouze jako zdroj finančních příjmů – „*mám pocit, že je nezajímáme, jsme jak výrobky u pásu*“.

Neutrální postoj byl taktéž vyjádřen, kdy informanté uváděli odpověď „*nevím*“ například se zdůvodněním, že důvěřují jen některým vychovatelům.

4.1.3.8 Pardubický kraj

Důvěru dětí k vychovatelům v Pardubickém kraji názorně ilustruje schéma č.23.

Schéma č.23 – Důvěra vychovatelům – Pardubický kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Jako důvod, proč důvěřují vychovatelům, uváděly děti vzájemnou znalost – „*znám je*“, „*věřím jim*“ či „*ví o mně vše*“. Pomoc, podpora a pochopení je jako ve všech lidských vztazích i pro děti v dětských domovech velmi důležitá, o čemž svědčí i výpovědi informantů, kteří uváděli: „*vždy mě podrží*“, „*chtějí nám pomoci a vědí, co dělají*“, „*poradí a nikomu to neřeknou*“ nebo třeba „*chápu nás*“. Ocenění hodné jsou i zkušenosti, kterými vychovatelé dokáží dětem předat alespoň částečné vzory, jak se v určitých situacích chovat. Stejně jako v předchozích krajích některé děti své vychovatele vnímají jako svoji rodinu a vytvořily si k nim blízkou citovou vazbu a kvitují některé jejich vlastnosti, jako je třeba přívětivost – příkladem mohou být odpovědi: „*mám je moc ráda*“ nebo „*jsou jako moje druhá rodina*“.

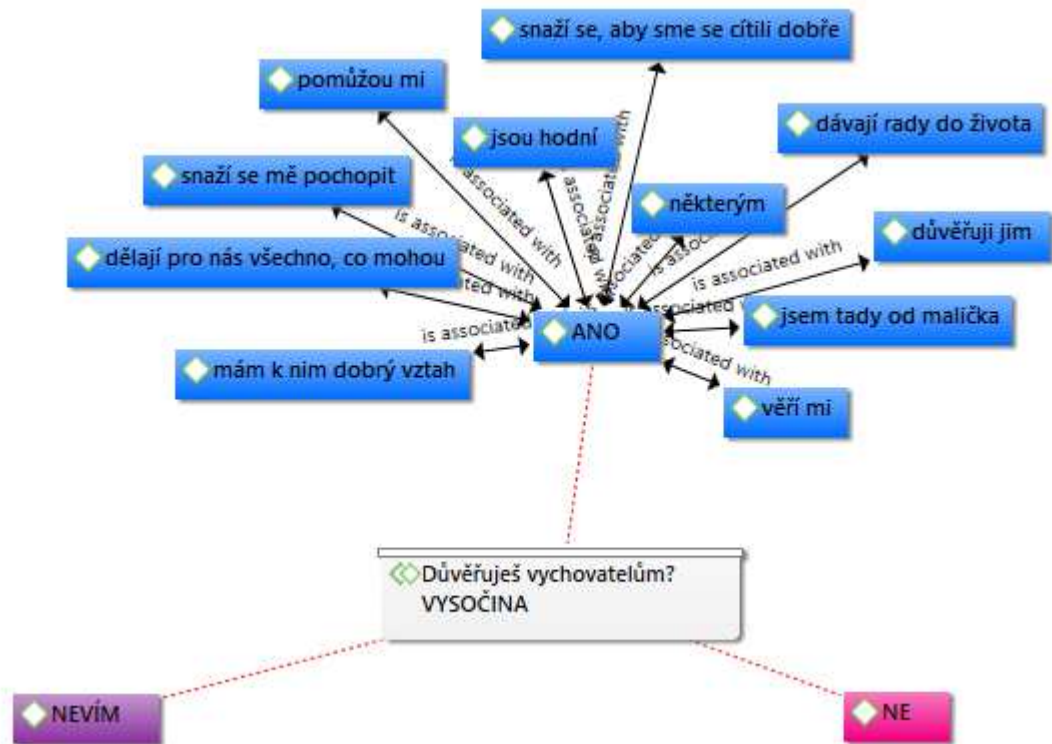
Nedůvěru pak dle vyjádření dětí v Pardubickém kraji zapříčiňovala špatná zkušenost, nedůvěra ze strany vychovatelů či vlastní pocit informanta, jak dokládají odpovědi: „*neudrží tajemství a lžou*“, „*několikrát mě zklamali*“, „*oni mi taky nedůvěřují*“, či „*mám z nich špatný pocit*“.

Odpověď „*nevím*“ se nejčastěji pojila důvodem, že důvěřovat lze pouze některým vychovatelům a v určitých případech, protože „*ne se vším*“ by byl jeden z informantů ochoten se svěřit vychovatelům.

4.1.3.9 Vysočina

Schéma č.24 ukazuje výsledky výzkumu v kraji Vysočina.

Schéma č.24 – Důvěra vychovatelům – Vysočina

Zdroj: Vlastní výzkum

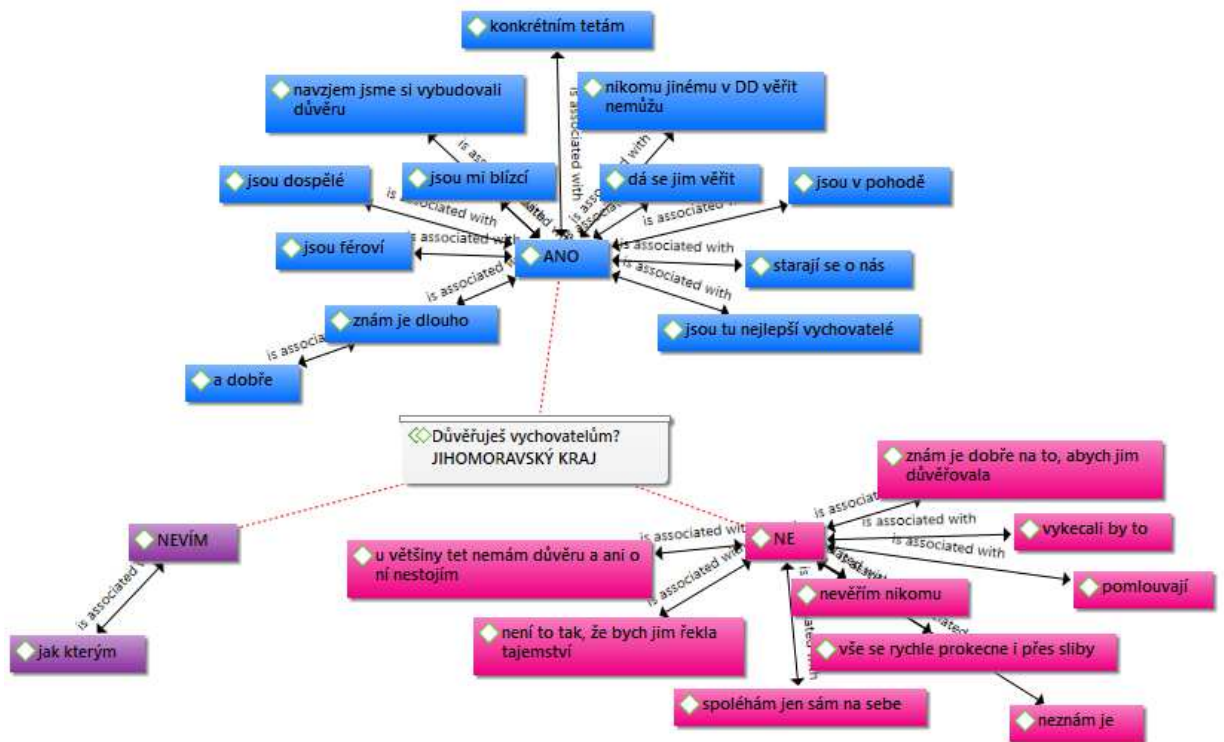
Jak naznačuje schéma, v kraji Vysočina značně převládaly kladné odpovědi, kdy děti svým vychovatelům důvěřují, což je jistě značně pozitivní. Z hlediska důvodů se pak jedná o dlouhodobost pobytu – „jsem tady od malička“, vzájemně dobré vztahy, což ilustruje i vzájemná důvěra mezi vychovatelem a dětmi, jak dokládají odpovědi: „mám k nim dobrý vztah“, „věří mi“, „ano, důvěřuji jim“. Jeden z informantů ocenil, že jsou vychovatelé hodní, a proto jim může důvěřovat. Poslední skupinou důvodů, které děti vedou k tomu, aby svým vychovatelům důvěřovaly, je pak jejich chování k nim, kdy se je snaží pochopit, podpořit a případně pomoci tak, aby děti byly spokojené a cítily se dobře. Toto dokládají odpovědi informantů – „dělalí pro nás všechno, co mohou“, „snaží se mě pochopit“, „pomůžou mi“, „dávají rady do života“ a „snaží se, aby sme se cítili dobře“.

Neutrální a negativní odpověď v tomto kraji byly zmíněny jen zcela zřídka a bez uvedení důvodů.

4.1.3.10 Jihomoravský kraj

Důvěru vychovatelům a důvody, proč jim děti v Jihomoravském kraji důvěřují vykresluje schéma č.25.

Schéma č.25 – Důvěra vychovatelům – Jihomoravský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Jihomoravském kraji nejsou výsledky výzkumu ohledně důvěry a nedůvěry vychovatelům úplně zcela pozitivní vzhledem k tomu, že v tomto kraji se našlo větší množství informantů, kteří svým vychovatelům z různých důvodů nedůvěřují.

Důvody, proč lze vychovatelům důvěřovat jsou různorodé. Jeden z informantů uvedl, že věří jen konkrétním tetám, jiný naopak uvedl, že v dětském domově má ty nejlepší vychovatele, vše je tedy evidentně o konkrétních lidských vztazích. Faktor, který ovlivňuje důvěru, je například délka pobytu v dětském domově, jak ukazuje odpověď – „znám je dlouho a dobře“. Charakteristiky vychovatelů, jako například „jsou férovi“, „jsou v pohodě“ či „jsou dospělí“ pak taktéž značně napomáhají ke vzniku důvěry. Jedna z informantek uvedla, že důvěru si vybudovali s vychovatelem vzájemnou, což je také nesmírně důležité. Blízkost, absence jiné blízké osoby a možnost důvěřovat je pak dalším důvodem, proč vztahy mezi vychovatelem a dětmi v dětském domově dobře

fungují. Odpovědi: „jsou mí blízcí“, „nikomu jinému se v DD důvěřovat nedá“ či „dá se jim věřit“, to pak jen dokládají.

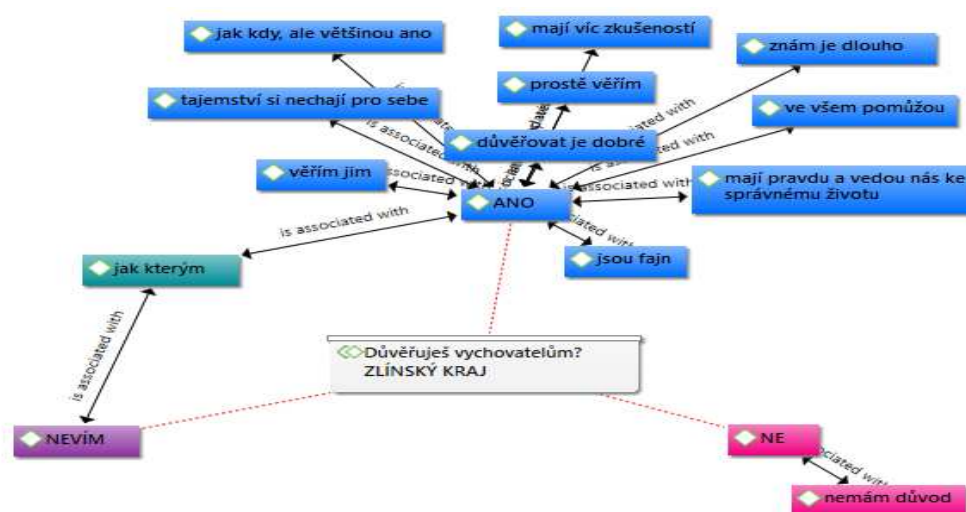
Nedůvěra k vychovatelům je však v tomto kraji rozšířena více než v krajích ostatních. Jako důvody byly uváděny všeobecná nedůvěra, rozšíření tajemství a znalost vychovatelů a místních poměrů. „Nevěřím nikomu“ nebo „spoléhám jen sám na sebe“ pak ukazují, že traumata z rodiny někdy dokáží poznamenat schopnost důvěřovat druhým na hodně dlouhou dobu. Důvěra je značně křehká věc a ve chvíli, kdy se naruší pomluvami, dokáže se velmi rychle vytratit, o čemž následně svědčí i odpovědi informantů: „není to tak, že bych jim řekla tajemství“, „vše se rychle prokecne i přes sliby“, „vykecali by to“ a „pomlouvají“. Nedůvěra a nedůvěřivost vychovatelů vůči dětem se ale evidentně podepisuje na schopnosti dětí důvěřovat vychovatelům a následná nechuť jakkoli budovat vztah. Příkladem může být výpověď: „u většiny tet nemám důvěru a ani o ní nestojím“. Nedůvěru ale může zapříčinit i znalost nebo naopak neznalost vychovatelů, která brání tomu, aby se jim děti otevřely. „Znám je dobře na to, abych jim důvěřovala“ nebo naopak „ne, neznám je“, tyto odpovědi to jen potvrzují.

Neutrální odpověď „nevím“ pak byla opět zdůvodněna obligátním důvodem, že důvěřovat se dá jen některým vychovatelům.

4.1.3.11 Zlínský kraj

Schéma č.26 naznačuje výsledky ve Zlínském kraji

Schéma č.26 – Důvěra vychovatelům – Zlínský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

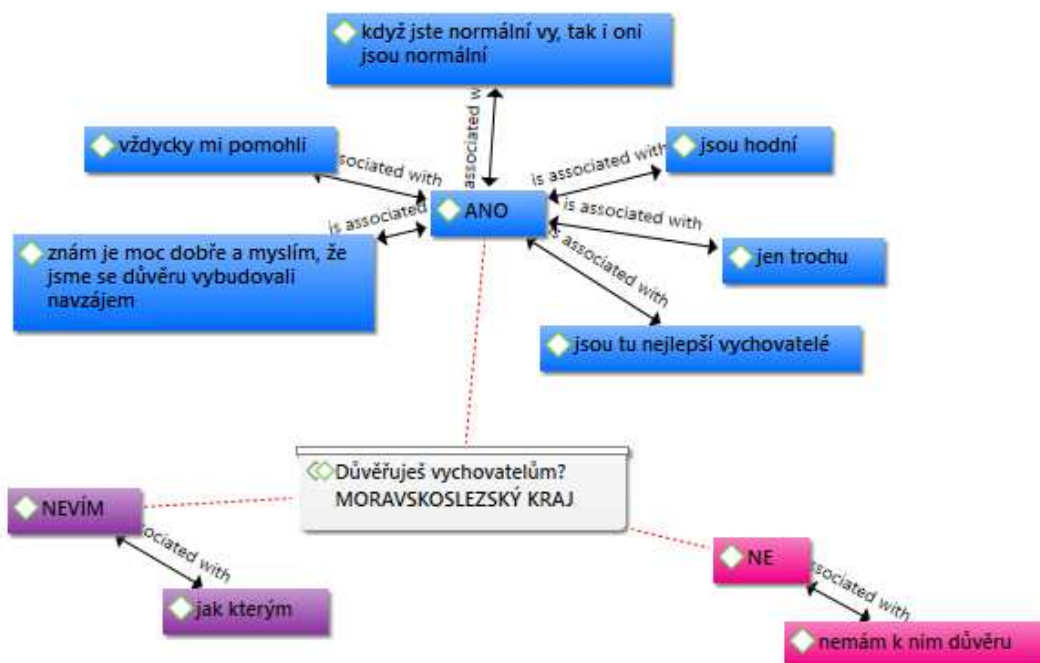
Ve Zlínském kraji byly odpovědi naopak spíše ve skrze pozitivní. Důvodem, proč důvěřovat vychovatelům pak bylo například to, že „mají pravdu a vedou nás ke správnému životu“. I další informané oceňovali přístup a zkušenosti vychovatelů. Zmíněna však byla i elementární důvěra, kdy informantky vychovatelům prostě věří a jiný informant k tomu dodal, že „důvěřovat je dobré“. I v tomto kraji se objevil motiv délky pobytu, kdy k důvěře vede, že informantka své vychovatele zná dlouho. Jistou nejistotu pak vyjádřil informant ve své výpovědi: „jak kdy, ale většinou ano“, což může souviset s určitou ambivalencí vztahu s vychovatelem. Dostupná pomoc a charakteristika „jsou fajn“ pak dokresluje plejádu důvodů, pro děti v Jihomoravském kraji věří svým vychovatelům.

Negativní odpověď „ne“ se pak vyskytla v souvislosti s důvodem, že informantka nemá důvod vychovatelům věřit. Neutrální odpověď se pak již tradičně pojila se zdůvodněním „jak kterým“.

4.1.3.12 Moravskoslezský kraj

Důvěru dětí vůči vychovatelům v Moravskoslezském kraji ilustruje schéma č.27.

Schéma č.27 – Důvěra vychovatelům – Moravskoslezský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

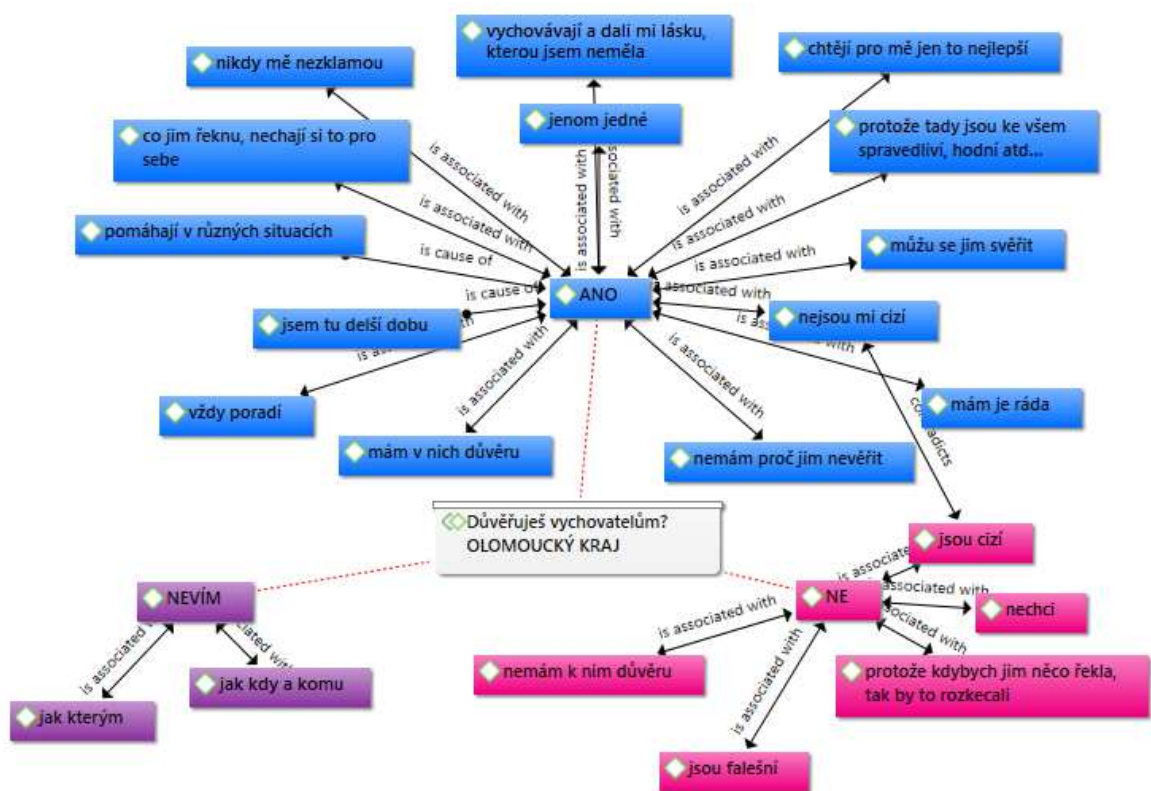
I v Moravskoslezském kraji převládaly pozitivní důvody, proč lze vychovatelům důvěřovat. Informanté uváděli jako důvody své osobní vnímání vychovatelů, ale i jejich osobnostní vlastnosti či pomoc z jejich strany. Příkladem mohou být tyto odpovědi: „jsou tu nejlepší vychovatelé“, „jsou hodní“ či „vždycky mi pomohli“. Další informant uvedl, že chování k sobě navzájem je pro důvěřování velmi důležité – „když jste normální vy, tak i oni jsou normální“. Délka pobytu pro důvěru hraje roli, jak naznačuje i výpověď další informantky, která vnímá, že důvěra mezi ní a vychovatelem je oboustranná – „znám je moc dobře a myslím si, že jsme si důvěru vybuudovali navzájem“. Jiný informant pak uvedl, že sice vychovatelům důvěřuje, ale „jen trochu“, což je tak trochu podobné neutrální odpovědi „nevím“, kterou jiná informantka doprovodila důvodem, že důvěřuje jen některým vychovatelům.

Negativních odpovědí bylo v tomto kraji poskrovnu, což je značně pozitivní a důvodem informantů bylo – „nemám k nim důvěru“ či „neznám je a je to jejich práce“.

4.1.3.13 Olomoucký kraj

Schéma č.28 dokládá výsledky v Olomouckém kraji

Schéma č.28 – Důvěra vychovatelům – Olomoucký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Důvody, které děti v Olomouckém kraji vedou k tomu, že svým vychovatelům důvěřují, jsou podobné jako v jiných krajích České republiky a taktéž jsou značně rozmanité. K důvěře je vede osobní emočně zabarvený vztah k vychovatelům a jejich dobré osobnostní charakteristiky. Jako příklad lze uvést odpovědi: „*protože tady jsou ke všem spravedliví, hodní atd...*“, „*mám je ráda*“ či „*vychovávají a dali mi lásku, kterou jsem neměla*“. Blízkost, kdy informanti nepovažují vychovatele za cizí osoby, vede i k ochotě se svěřit se svým trápením a vytváří prostředí, ve kterém děti mohou důvěřovat. Jak uvedl jeden z informantů: „*nemám proč jim nevěřit*“. Pomoc, rada a zachování tajemství pak taktéž svědčí pro vznik důvěryhodného vztahu, ve kterém se vychovatelé snaží zajistit dobré prostředí pro dětský vývoj. Odpovědi: „*vždy poradí*“, „*pomáhají v různých situacích*“ nebo „*chtějí pro mě jen to nejlepší*“ jsou toho důkazem. Zachování tajemství – „*co jim řeknu, nechají si pro sebe*“ a snaha nezklamat očekávání informantů jsou pak také důležitými důvody, proč děti důvěřují svým vychovatelům. Jako důvod důvěry však taktéž nelze opomenout délku pobytu, protože jeden z informantů věří, protože, jak sám dodává: „*jsem tu delší dobu*“.

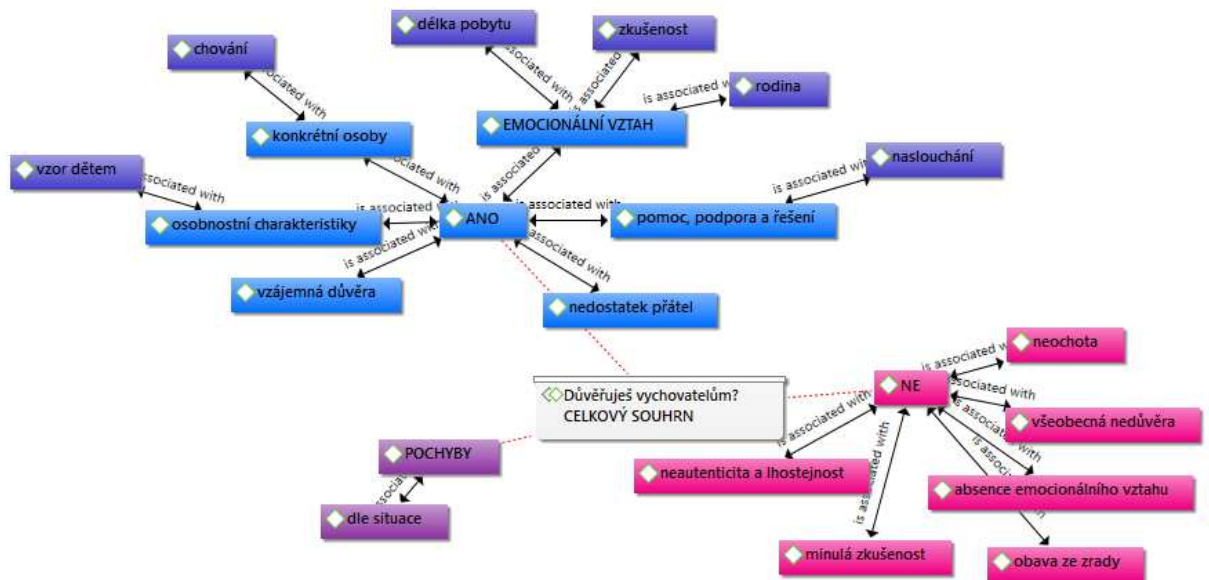
Nedůvěra pak v Olomouckém kraji byla zapříčiněna nedostatečnou blízkostí, strachem z vyzrazení sdělené informace či tajemství, nechuť a pocitem nedůvěry, ale taktéž i osobnostními charakteristikami vychovatelů, jak dokládají výpovědi informantů. Odpověď – „*jsou cizí*“ naznačuje absenci blízkého vztahu k vychovatelům, „*nechci*“ a „*nemám k nim důvěru*“ pak svědčí pro nechuť se svěřovat. Strach z vyzrazení tajemství ukazuje odpověď: „*protože kdybych jim něco řekla, tak by to rozkecali*“ a názor na charakter vychovatelů pak vyjadřuje výpověď jiného z informantů – „*jsou falešní*“.

Neutrálně informanti odpovídali opět v souvislosti s konkrétními osobami a situací – „*nevím, jak kdy a komu*“ či „*jak kterým*“.

4.1.3.14 Celorepublikový souhrn kategorie K3

Souhrnné výsledky kategorie K3 – Důvěra vychovatelům zobrazuje zobecněné schéma č.29.

Schéma č.29 – Důvěra vychovatelům – Celkový souhrn

Zdroj: Vlastní výzkum

Z hlediska celkového souhrnu problematiky důvěry vychovatelům lze říci, že dle výpovědí informantů a informantek je stěžejním důvodem pro důvěru vychovatelům emocionální vztah, který k nim děti chovají. Tento vztah je pak nejčastěji založen na pozitivních zkušenostech, kdy se dětem již někdy vyplatilo svým vychovatelům důvěřovat třeba vzhledem k tomu, že jim pomohli či poskytli radu v případě problému. Emoční navázání na vychovatele se dle výsledků výzkumu děje i na základě vzájemné blízkosti a snaze nahradit si rodinu. Mnoho informantů a informantek ve svých odpovědích zmiňovalo, že důvěru k vychovatelům chovají především proto, že je mají rádi a berou je jako svou náhradní rodinu, případně druhé rodiče. Pozitivní vztah k vychovatelům se pak dle vyjádření dětí utváří i na základě délky pobytu, kdy s postupujícím časem děti již věděly, co mohou od svých vychovatelů očekávat a pouto důvěry se mezi nimi stávalo ještě silnějším.

Mezi další důvody, které lze uvést jako stěžejní pro důvěru vychovatelům, jistě patří i pomoc, podpora a řešení problému. Informanté uváděli, že svým vychovatelům věří

z důvodu poskytnutí pomoci či snahy nalézt řešení problému, který je trápí. V souvislosti s tím bylo často vyzdvihoáno i naslouchání, které děti velmi kvitovaly.

Informanté ve svých vyjádřeních ohledně důvěry vychovatelům vyzdvihovali i jejich osobnostní charakteristiky, konkrétně například to, že jsou hodní, přátelští, milí, spravedliví či empatictí. Některé děti pak uváděly, že jsou pro ně vychovatelé vzorem, který by rádi následovali, jak vyjádřila například informantka z Královehradeckého kraje – „*obdivuju je a chtěla bych být jako teta*“. Pozitivní příklad a vzor je pro tyto děti, které pocházejí často ze špatného prostředí jistě velmi prospěšný a může posilovat jejich kompetence k tomu, aby později úspěšně zvládli život po odchodu z dětského domova.

V nejednom případě pak děti uváděly, že vychovatelům sice důvěřují, avšak pouze konkrétním osobám, což je zakořeněno hlavně v jejich chování, díky kterému si důvěru u dětí vybudovali.

Jako další důvody, proč informanté věří svým vychovatelům, uváděly vzájemnost důvěry, tedy situaci, kdy je důvěra oboustranná a věří jak děti vychovatelům, tak vychovatelé dětem. V neposlední řadě se pak jako důvod důvěry objevila i absence přátel či jiných osob, který by informanté mohli bez obav důvěřovat.

Z hlediska důvodů, proč naopak vychovatelům nedůvěřovat informanté uváděly v podstatě opaky výše uvedených důvodů. Nedůvěra pramení z absence emocionálního vztahu, který si daní informanté k vychovatelům z různých příčin nevytvořili. Nejčastěji byl tento důvod zastoupen vyjádřením, že vychovatelé jsou pro ně cizí lidé. Další důvody, které děti uváděly, se pak dotýkaly minulých zkušeností, které nebyly zrovna pozitivní vzhledem k tomu, že se jim nevyplatilo vychovatelům důvěřovat. S tím souvisí i další důvod, kterým je obava ze zrady, tedy strach, aby bezmezná důvěra nevedla ke zklamání a zradě ze strany vychovatelů. V této souvislosti byla často zmiňována obava z vyzrazení tajemství.

Pozůstatky předchozího prostředí se na dětech často podepsaly tím, že nevěří nikomu a všeobecná nedůvěra je pro ně obranným preventivním mechanismem proti zklamání. Příkladem může být výpověď: „*nikdy nikomu nevěřím*“. Se všeobecnou nedůvěrou souvisí i neochota důvěřovat, kdy se informanté vyjadřovali v tom smyslu, že sice asi nemají přímo důvod k tomu, vychovatelům nedůvěřovat, avšak prostě a jednoduše těmto osobám důvěřovat nechtějí.

Neautenticita a lhostejnost pak byla dalším důvodem, který děti napříč kraji uváděly. Problém spočívá v pocitu dětí, které si myslí nebo mají důvod si myslet, že vychovatelé svou práci berou pouze jako prostředek k vydělání finančních prostředků a na dětech jim dle jejich soudu moc nezáleží. Tento důvod je tak trochu alarmující, avšak byl vyjádřen sice napříč kraji, nikoliv však hojně. Může se jednat o selhání jednotlivců například vlivem syndromu vyhoření nebo přecitlivělost daných informantů. Nesporné však je, že by se měla přizpůsobit komunikace tak, aby děti tento pocit neměly a mohly začít svým vychovatelům důvěřovat.

Pochyby vyjádřené nejčastěji odpovědí „nevím“ pak lavírovaly s různými situacemi, ve kterých lze anebo nelze vychovatelům důvěřovat.

Pozitivní však je, že děti vychovatelům spíše důvěřují, než nedůvěřují, jak dokazují přehledy výpovědí v jednotlivých krajích.

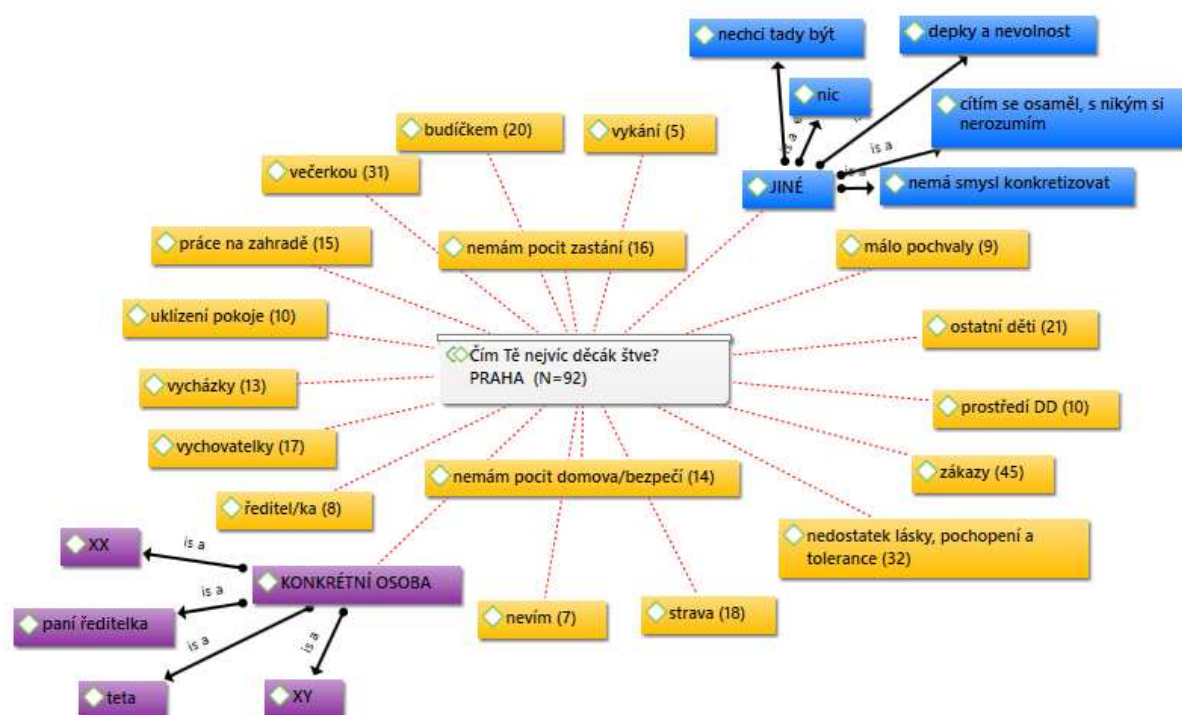
4.1.4 K4 – Vady dětského domova

Kategorie „Vady dětského domova“ se zabývá především stanovenými pravidly a věcmi, které děti v rámci jejich pobytu v dětském domově štvou a vadí jim. Děti odpovídaly různě a často vyjmenovaly více věcí. V rámci opakování byly stanoveny konkrétní subkategorie jako celek pro všechny kraje České republiky a dále subkategorie „jiné“, která zobrazuje odpovědi, které jinde zahrnuty nejsou. Pro úplnost je v každém grafickém schématu vyobrazen počet kódů, které se pod danou subkategorií skrývají a taktéž celkový počet dětí, které odpovídaly, což pomůže si tak trochu představit, co dětem v dětských domovech celkově vadí nejvíce.

4.1.4.1 Praha

Výsledky výzkumu z hlediska toho, co dětem vadí v dětských domovech v Praze, ukazuje schéma č.30.

Schéma č.30 – Vady dětského domova – Praha

Zdroj: Vlastní výzkum

Dětem v Praze nejvíce vadily zákazy, na které si stěžovala značná část dotázaných informantů. Nedostatek lásky, pochopení a tolerance pak byl v závěsu za zákazy, což svým způsobem není úplně pozitivní zjištění, protože pochopení a pocit lásky děti

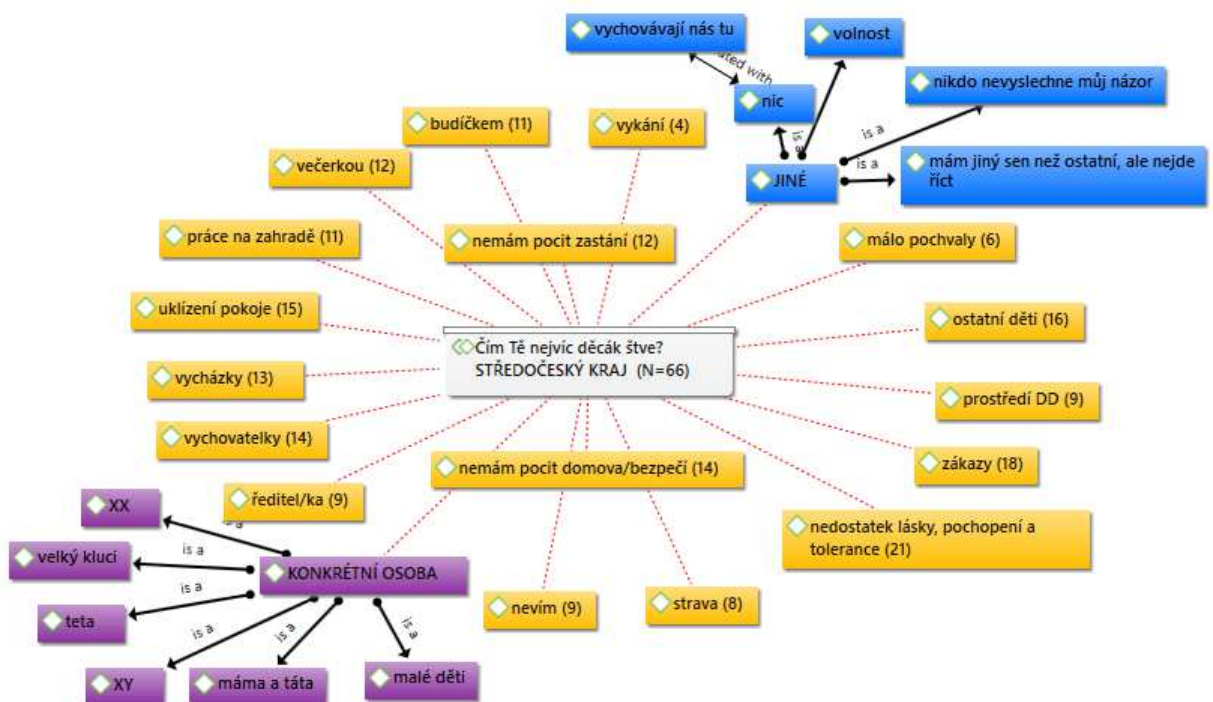
potřebují ke svému zdárnému vývoji a v tomto kraji si na její nedostatek stěžovalo statisticky téměř každé třetí dítě... Je otázkou, zda se jedná v pražských dětských domovech o problém trvalejšího rázu či zda šlo jen o náhodné špatné rozpoložení dětí. Dětem dále vadila večerka, ostatní děti, budíček či měly výhrady ke stravě. Naopak nejméně si děti stěžovaly na vykání a pana ředitele či ředitelku. Avšak i osoba ředitelky byla zmíněna jako konkrétní osoba, která informantovi vadila, spolu s dalšími dětmi XX a XY, ale i určitou konkrétní tetou.

Co se týče odpovědí, které nebyly zkatégorizovány do dalších subkategorí, pak za zmínku jistě stojí výpovědi informantů, které naopak pozitivně reagují, že jim v dětském domově nic nevadí. Avšak další výpovědi byly již veskrze negativní, neboť jedna z informantek v dětském domově nechce být, pro jiného informanta „nemá smysl konkretizovat“, co vše mu vadí. V jiných odpovědích se pak vyskytl motiv špatného psychického stavu a osamění, jak dokládají odpovědi: „mám tu depky a nevolnost“ a „cítím se osaměle, s nikým si nerozumím“.

4.1.4.2 Středočeský kraj

Schéma č.31 se zabývá výsledky výzkumu ve Středočeském kraji.

Schéma č.31 – Vady dětského domova – Středočeský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

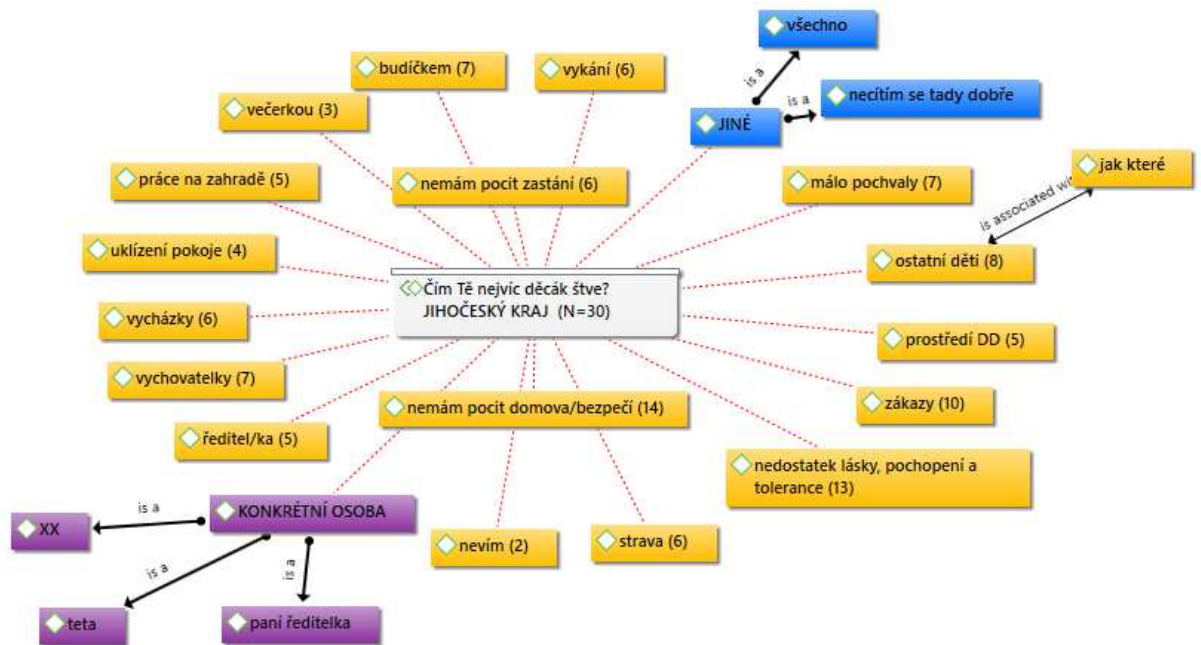
I ve Středočeském kraji děti za největší problém označovaly málo lásky, pochopení a tolerance, přičemž zákazy byly taktéž zmiňovány velmi hojně. Výsledky v tomto ohledu poměrně korelují s výsledky v Praze a taktéž nejsou úplně pozitivní, neboť i zde statisticky vzato pocit nedostatku lásky, pochopení a tolerance zmínilo každé třetí dítě. Dětem dále vadily ostatní děti v dětském domově, uklízení pokoje, vychovatelky či pocit, že nemají domov a bezpečné zázemí. Nejméně pak dětem ve Středočeském kraji vadilo vykání a málo dětí si též stěžovalo na to, že se jim nedostává pochvaly, což je naopak spíše pozitivní zjištění. Co se týče konkrétních osob, ke kterým měly děti výhrady, pak se jednalo o konkrétní tetu, ostatní děti „XX“ a „XY“ či případně celkově „malé děti“, problém jedné informantce však dělají i „velký kluci“. V neposlední řadě pak byla uvedena i odpověď „máma a táta“, což svědčí o tom, že i v prostředí mimo rodinu děti jejich minulost a zážitky trápí, případně jim naopak chybí přítomnost rodičů.

Z hlediska dále nekategorizovaných odpovědí stojí za zmínku odpověď: „*nic mi nechybí, vychovávají nás tu*“, přičemž se tato odpověď, kdy si informant na nic nestěžoval, vyskytla vícekrát. Některé děti v dětském domově mají problém se zákazy, které musí respektovat, avšak našla se i informantka, které naopak vadí přílišná „volnost“. Další stížnost pak směřovala k odlišným představám, neboť jedna z odpovědí také zněla: „*mám jiný sen než ostatní, ale nejde říct*“ a další z informantů si pak stěžoval, že nikdo není ochoten vyslechnout jeho názor.

4.1.4.3 Jihočeský kraj

Vady dětského domova v Jihočeském kraji vyobrazuje schéma č.32.

Schéma č. 32 – Vady dětského domova – Jihočeský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

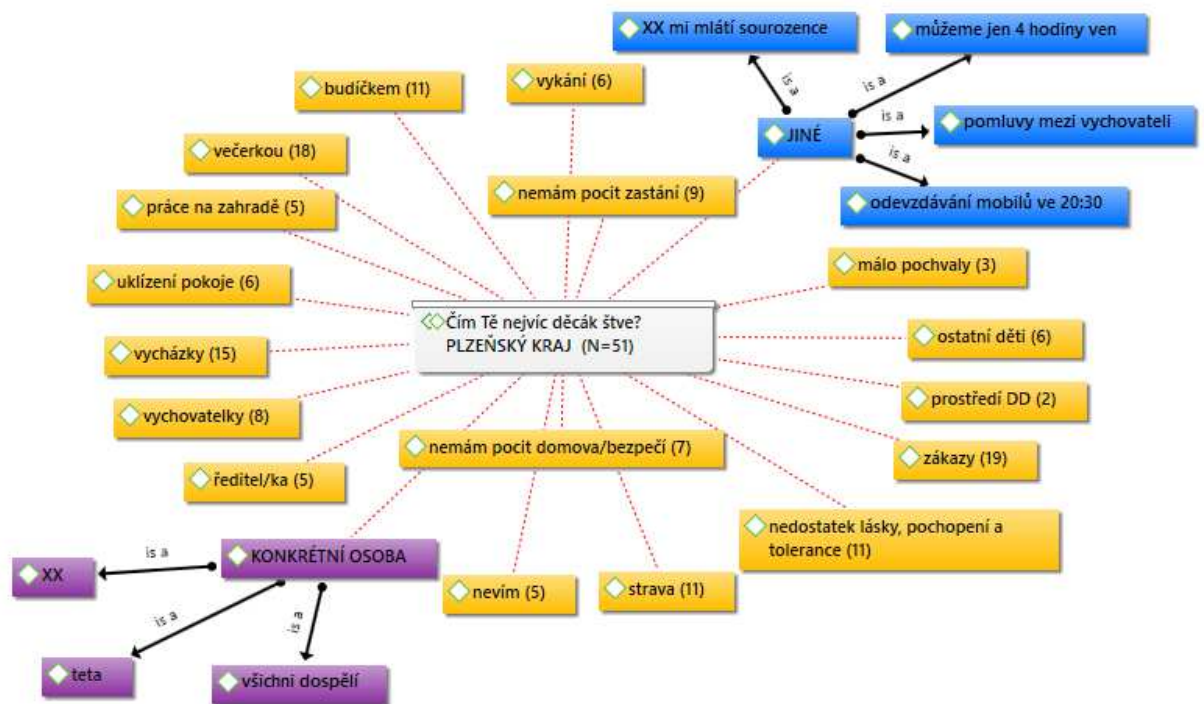
V Jihočeském kraji na pomyslném žebříčku „vad“ vévodí pocit dětí, že nemají domov nebo se necítí bezpečně, ve velmi těsném závěsu se pak opět objevuje nedostatek pochopení a tolerance, který stejně jako v předchozích krajích se statisticky vzato objevuje u každého třetího dítěte. Dále jsou mezi dětmi nepopulární zákazy, ostatní děti, což jak jeden z informantů podotkl, záleží „jak které“ a dále pak některé děti nejsou spokojené s vychovatelkami, budíčkem, či mají pocit, že jsou málo chváleny. Nejméně si pak děti stěžovaly na večerku a uklízení pokoje. Jako konkrétní osoby, se kterými děti nevycházejí nebo mají jiný problém, pak byla zmíněna „paní ředitelka“, „XX“ a konkrétní teta.

Co se týče dalších odpovědí, které byly v rámci výzkumu zaznamenány, pak jedné informantce v dětském domově vadí zcela „všechno“ a jiná informantka k tomu dodala, že se v dětském domově necítí dobře.

4.1.4.4 Plzeňský kraj

Vady dětských domovů v Plzeňském kraji zachycuje schéma č.33.

Schéma č.33 – Vady dětského domova – Plzeňský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

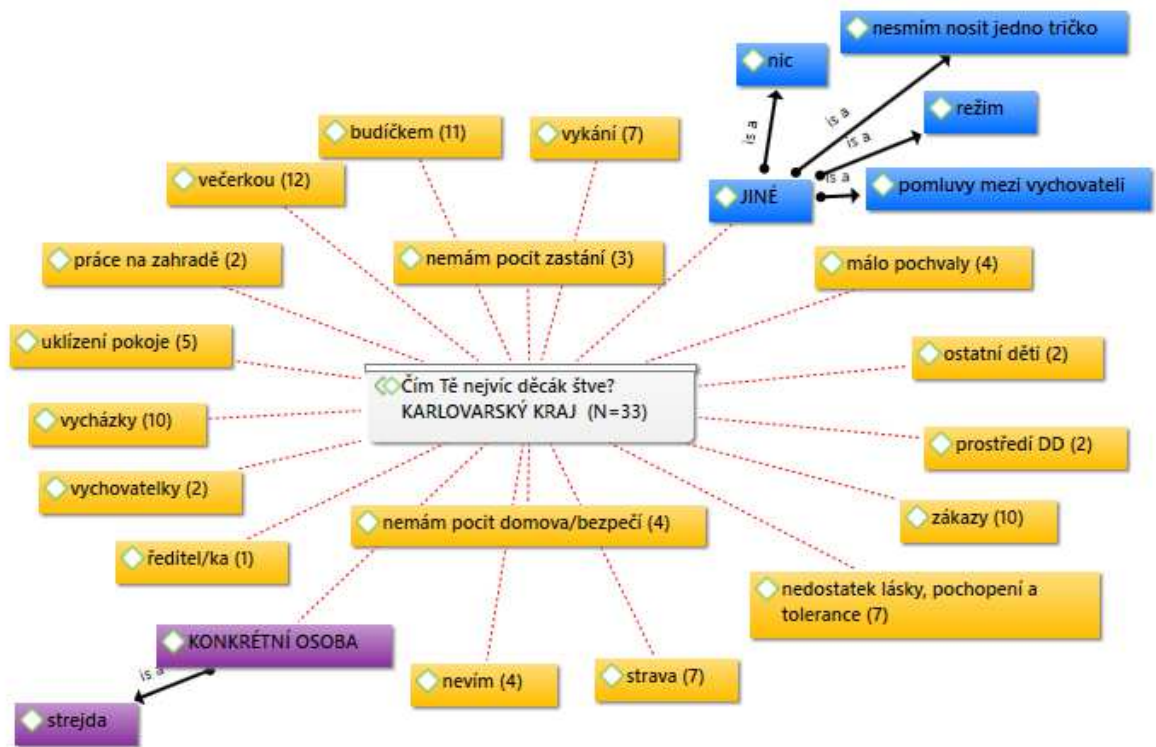
V Plzeňském kraji měly děti nejvíce problém se zákazy a následně pak s večerkou, jejíž délka jim nevyhovovala. Pozitivní je, že v tomto kraji se „vada“ nedostatek lásky, pochopení a tolerance nevyhoupla do předních pozic, ale předběhly ji vycházky a jako srovnatelné „vady“ lze zmínit budíček či horší chuť a kvalitu stravy. To je v kontextu s předchozími kraji pozitivní výsledek. Nejméně dětem v Plzeňském kraji naopak vadilo prostředí dětského domova a taktéž si téměř nestěžovaly na nedostatek pochvaly, což je tak značně pozitivní. Jako konkrétní osoby, které dětem pobyt v dětském domově znepríjemňují nebo jim tedy tyto osoby vadí, byla zmíněna konkrétní teta a „XX“. V jedné z odpovědí se taktéž vyskytlo, že informantce vadí „všichni dospělí“.

Jako další odpovědi, které nebylo možné zařadit do dalších subkategorií, se vyskytl problém s odevzdáváním mobilů, délkou pobytu venku, násilí v dětském domově či vztahy mezi vychovateli. Dokládají to tyto odpovědi dětí: „odevzdávání mobilů ve 20.30“, „můžeme být venku jen 4 hodiny“, „XX mi mlátí sourozence“ či „pomluvy mezi vychovateli“.

4.1.4.5 Karlovarský kraj

Schéma č.34 se zabývá výsledky v Karlovarském kraji.

Schéma č.34 – Vady dětského domova – Karlovarský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

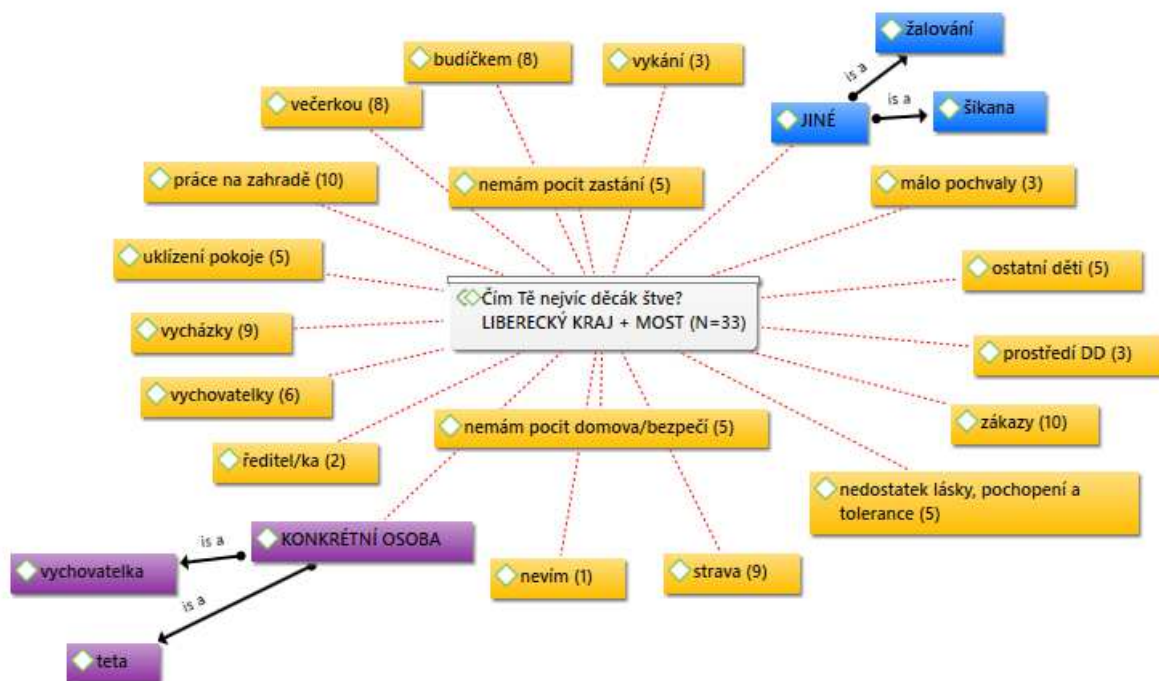
V Karlovarském kraji děti jako největší problém, který jim vadí v dětském domově, vnímají večerku a budíček. Problém mají i se zákazy a nedostatečným počtem či délkou vycházek. Dále si stěžovaly i na vykání, předkládanou stravu a opět i na nedostatek lásky, pochopení a tolerance, byť v tomto kraji se opět nejedná o značné stížnosti. Nejméně dětem naopak vadila paní ředitelka. Jako konkrétní osoba byl zmíněn jeden z vychovatelů, tedy „strejda“.

Z hlediska jiných dále neklasifikovatelných stížností se taktéž jednalo o „pomluvy mezi vychovateli“, jiná informantka měla problémem s režimem v dětském domově a další z informantů si stěžoval na nutnou obměnu nošeného oblečení, jak dokládá jeho výpověď: „nesmím nosit jedno tričko“. Další z dětí bylo naopak spokojeno se vším a v dětském domově mu nechybí „nic“.

4.1.4.6 Liberecký + Ústecký kraj

Vady dětského domova ve sloučených krajích – Libereckém a Ústeckém ukazuje schéma č.35

Schéma č. 35 – Vady dětského domova – Liberecký + Ústecký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

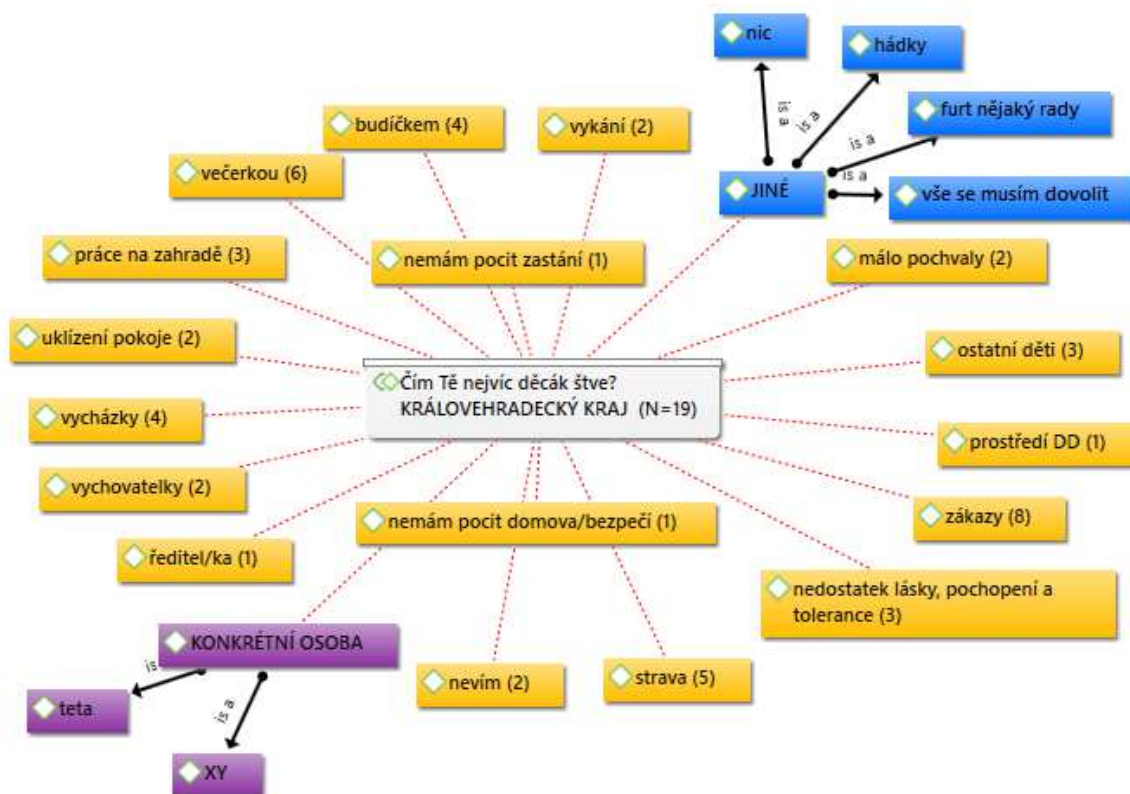
Ve sloučeném Libereckém a Ústeckém kraji děti jako největší problém vnímaly zákazy a práce na zahradě. Dále jim vadila podávaná strava a její kvalita i délka a četnost vycházek. Čas večerky i budíčku se taktéž objevil na „seznamu“ nejčastějších vad života v dětském domově. Nejméně si děti naopak stěžovaly na pana ředitele/paní ředitelku, vykání, prostředí dětského domova či na pocit, že se jim nedostává pochvaly. Jako konkrétní osobu děti v těchto dvou sloučených krajích uváděly konkrétní tetu.

Z hlediska jinam nezařaditelných odpovědí se pak vyskytla stížnost na „žalování“ a jedna z informantek poukázala na šikanu, což je jistě závažný problém, který by se v daném dětském domově měl neprodleně řešit.

4.1.4.7 Královehradecký kraj

Schéma č. 36 ilustruje vady, které děti z dětských domovů v Královehradeckém kraji považují za stěžejní.

Schéma č.36 – Vady dětského domova – Královehradecký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Královehradeckém kraji měly děti nejvíce problém se zákazy a večerkou. Dále byl zmiňován čas a délka vycházek a brzký budíček. Nespokojenost informanté vyjadřovali také s pracemi na zahradě, ostatními dětmi, ale taktéž byl opět v několika případech zmíněn nedostatek lásky, pochopení a tolerance, avšak ze statistického pohledu výrazně méně než v některých jiných krajích. Velmi pozitivní je, že pouze jednotlivci si stěžovali na prostředí dětského domova, pana ředitele či ředitelku, pocit absence domova a bezpečí či pocit, že se jich nikdo nezastane.

Co se týče konkrétních osob, děti si stěžovaly na tetu a „XY“.

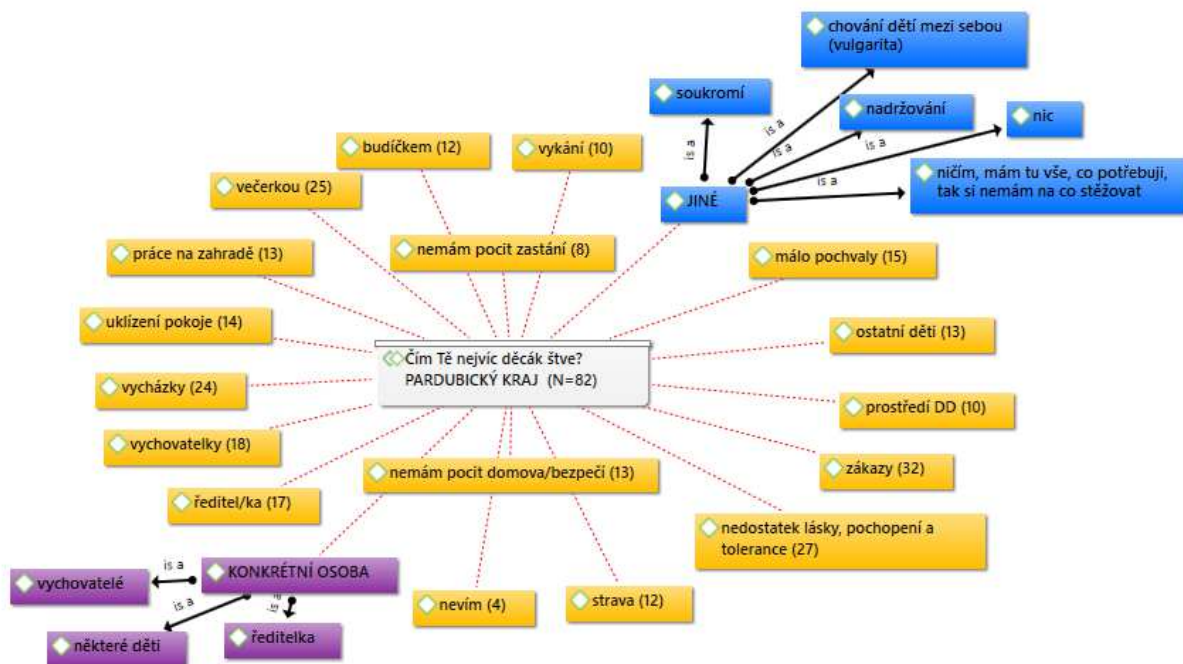
Mezi další odpovědi, které nebylo možné zařadit pod nějakou z vytvořených subkategorií, pak patřily stížnosti na hádky a nutnost se dovolovat. Jiný informant

uvedl, že mu vadí „furt nějaký rady“ a další informantka naopak uvedla, že ji v dětském domově nic neštve.

4.1.4.8 Pardubický kraj

Výsledky v Pardubickém kraji znázorňuje schéma č.37

Schéma č.37 – Vady dětského domova – Pardubický kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Pardubickém kraji si děti opět nejvíce stěžovaly na zákazy a taktéž na nedostatek lásky, pochopení a tolerance, přičemž se ze statistického pohledu jednalo taktéž o téměř každou třetí odpověď. Problém informanté dále spatřovali v čase večerky, délce a četnosti vycházek a jako „vadu“ též uváděli problémy s vychovateli či panem ředitelem nebo paní ředitelkou. Tyto dvě odpovědi se pak vyskytly i jako přímo uvedené konkrétní osoby, se kterými mají informanti a informantky v dětském domově problém, stejně jako s některými dalšími dětmi. Vcelku pozitivní je, že nejméně si děti stěžovaly na to, že mají pocit, že se jim nedostává zastání, což by mohlo znamenat, že v dětském domově mají nějaký zdroj opory. Problém děti taktéž téměř neměly s vykáním či prostředím dětského domova.

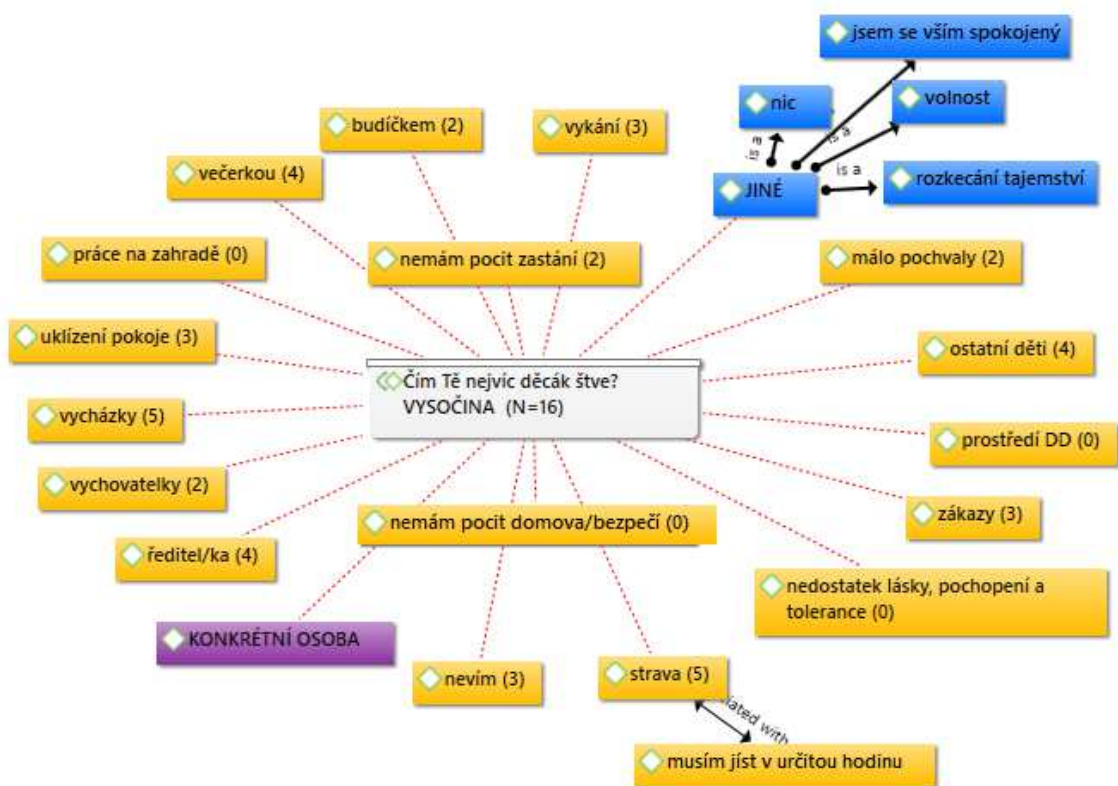
Z hlediska odpovědí, které nebylo možné zařadit do některé ze subkategorií se pak jednalo o odpověď, kdy si děti na nic nestěžovaly a v dětském domově jsou spokojené,

jak dokládá výpověď informantky: „ničím, mám tu vše, co potřebuji, tak si nemám na co stěžovat“. Jiní informanté ale již například měli problém s chováním mezi dětmi – „chování dětí mezi sebou (vulgarita)“ nebo přístupem vychovatelů k nim, které považují za nespravedlivé, jedná se například o nadřizování. Jedna z informantek pak zmínila, že v dětském domově jí nejvíce vadí to, že nemá téměř žádné soukromí.

4.1.4.9 Vysočina

Schéma č.38 vyobrazuje výsledky v kraji Vysočina.

Schéma č.38 – Vady dětského domova – Vysočina

Zdroj: Vlastní výzkum

V kraji Vysočina byla jako nejčastější „vada“ zmiňována strava, k čemuž jedna z informantek dodala: „musím jíst v určitou hodinu“, což jí zjevně nevyhovuje. Dále pak děti zmiňovaly četnost a délku vycházek, čas večerky, pana ředitele či paní ředitelku a ostatní děti. Velmi pozitivní je, že v tomto kraji žádné z dětí ve své odpovědi nenaznačilo, že by pociťovalo nedostatek lásky, pochopení a tolerance či že by v dětském domově nemělo pocit bezpečí a domova. Taktéž vůbec nezmínily problém s prostředím dětského domova a pracemi na zahradě.

hlídat, aby o ně nepřišla a zmínila i inovativní řešení: „lepší by byly nějaký skříňě na čipy, kde bysme si mohli dát všechno.“

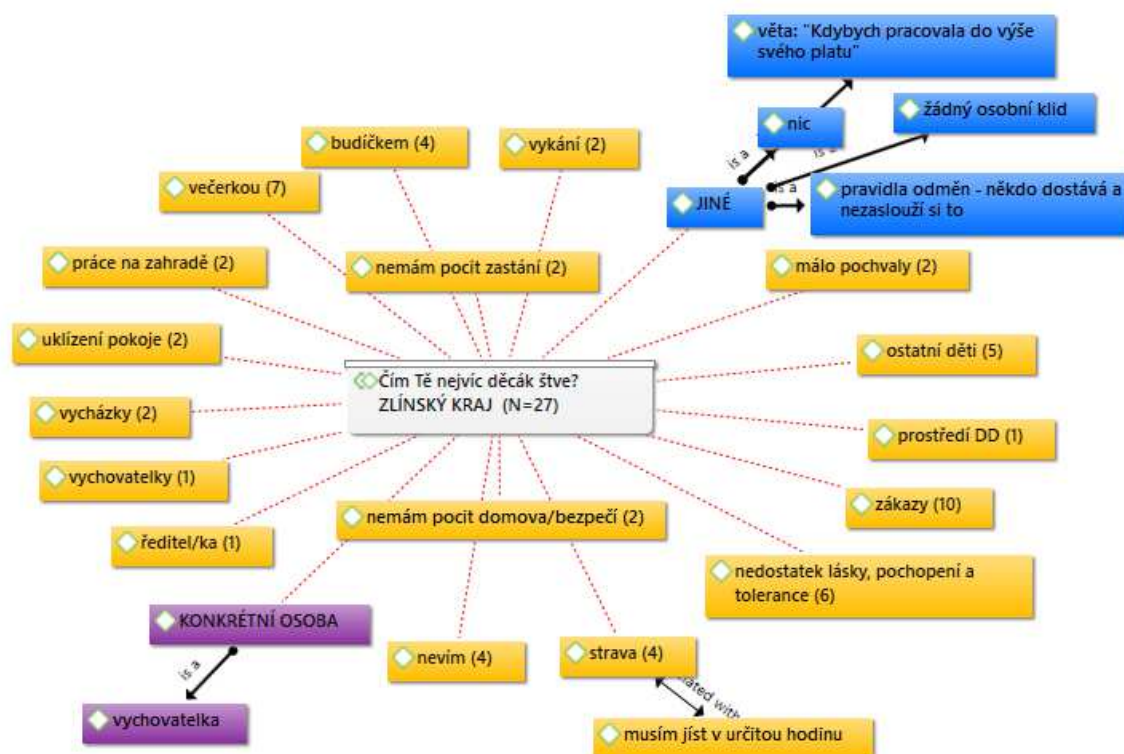
Konkrétními osobami, které dětem vadí v dětském domově, byla konkrétní teta a osoba „XX“.

Další odpovědi, které nesměřovaly do žádné ze subkategorií, pak naznačují, že některým dětem nevadí nic, jiným například vadí „hluk“, „slabá a blbě dostupná wifi“, „neustálé povinné výlety“ či fakt, že nemohou přespávat u přátel. Jako „vadu“ informanté taktéž označili zabavování mobilního telefonu, ale i školu v rámci dětského domova či špatný výběr dáreků k narozeninám.

4.1.4.11 Zlínský kraj

Vadami dětského domova ve Zlínském kraji se zabývá schéma č.40.

Schéma č.40 – Vady dětského domova – Zlínský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve Zlínském kraji se jako nejčastější problém jevíly zákazy a čas večerky. Děti si dále stěžovaly opět na nedostatek lásky, pochopení a tolerance, byť v tomto kraji ne tak markantně jako v jiných předešlých krajích. Problémem pro některé informanty a

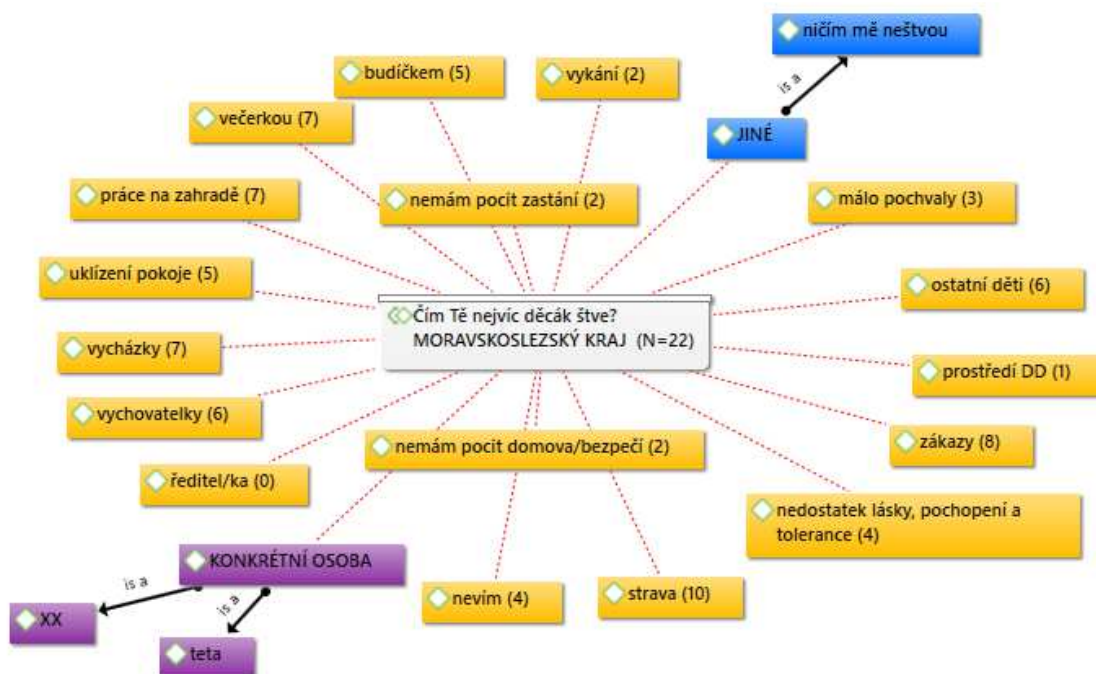
informantky byly i ostatní děti, ale i budíček či strava. K tomu jeden z informantů taktéž dodal, že mu vadí, že musí jíst v určitou hodinu. Nejméně si děti naopak stěžovaly na prostředí dětského domova, vychovatelky a paní ředitelku, přičemž toto zmínil vždy pouze jeden z informantů a informantek. Jako výrazný problém děti v tomto kraji taktéž nevnímají vykání, četnost vycházek a ani veskrze nemají pocit, že by se jich nikdo nezastal, pokud je potřeba. To je vcelku pozitivní výsledek.

Z hlediska dalších odpovědí pak lze zmínit, že jednomu z informantů vadí způsob odměňování – „*pravidla odměn, protože někdo dostává a nezaslouží si to*“. Stížnost byla i na absenci osobního klidu a jednu z informantek dokáže rozčlít věta vychovatelek: „*kdybych pracovala do výše svého platu*“, což je jistě značně neprofesionální říci před dítětem, které dětský domov a jeho personál vnímá jako své zázemí a určité věci může vnímat jinak a značně citlivěji. I v tomto kraji se však také našli informanté, kterým dětském domově nic nevadí.

4.1.4.12 Moravskoslezský kraj

Výsledek výzkumu v Moravskoslezském kraji uvádí schéma č.41.

Schéma č.41 – Vady dětského domova – Moravskoslezský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Moravskoslezském kraji se jako největší problém jevila kvalita a chuť podávané stravy. Jako další důvody pro hněv pak informané uváděli zákazy, práce na zahradě, brzký čas večeřky či délku a četnost vycházek. Nespokojenost informané vyjadřovali i s ostatními dětmi, uklízením pokojů, časem budíčku či některými vychovatelkami. Vcelku pozitivní je, že poměrně málo informantů se ve svých odpovědích dotklo oblasti lásky, pochopení a tolerance, ve které cítí nedostatečnou podporu. Vykání se taktéž nejevilo jako velký problém, stejně tak jako pocit nedostatku zastání či pocit, že děti nemají domov, ve kterém se mohou cítit bezpečně. Taktéž proti prostředí dětského domova měl výhrady pouze jeden z informantů, což je poměrně pozitivní výsledek. Na vedení dětského domova, tedy pana ředitele či paní ředitelku si nestěžoval nikdo.

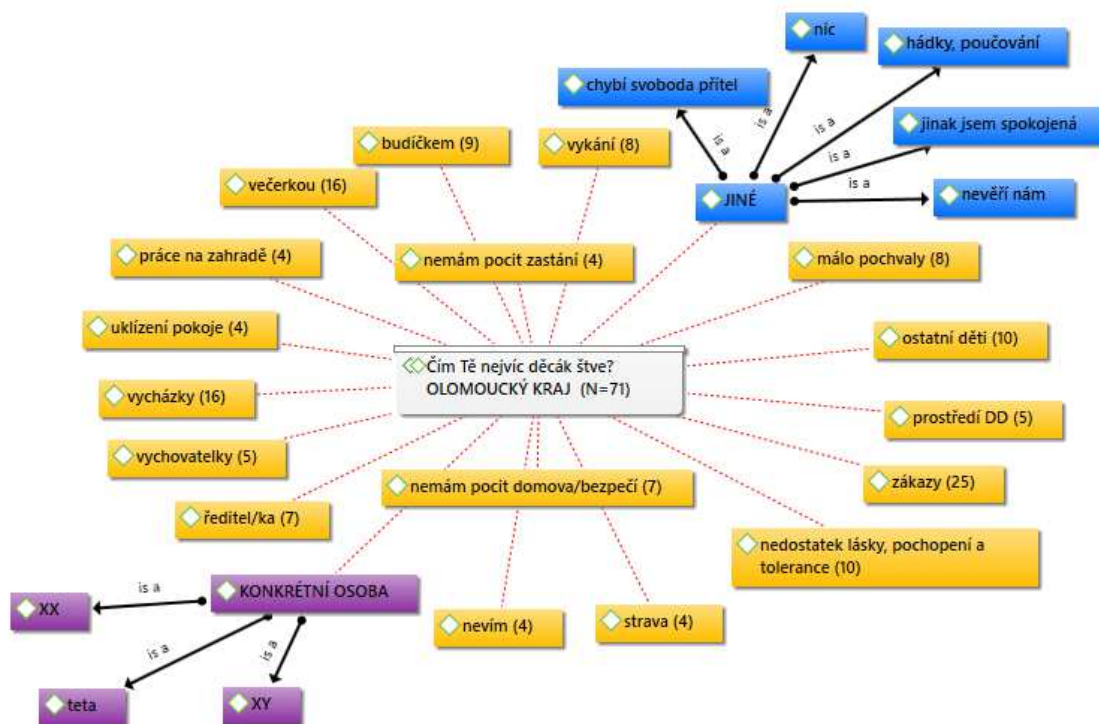
Z hlediska konkrétních osob si pak informané stěžovali na osobu „XX“ a určitou tetu.

Z dalších odpovědí, které informané uvedli pak lze zmínit ještě fakt, že některým z nich v dětském domově nevaří nic, což dokládá odpověď informanta – „ničím mě neštvou“.

4.1.4.13 Olomoucký kraj

Schéma č.42 vyobrazuje vady dětského domova v Olomouckém kraji.

Schéma č.42 – Vady dětského domova – Olomoucký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

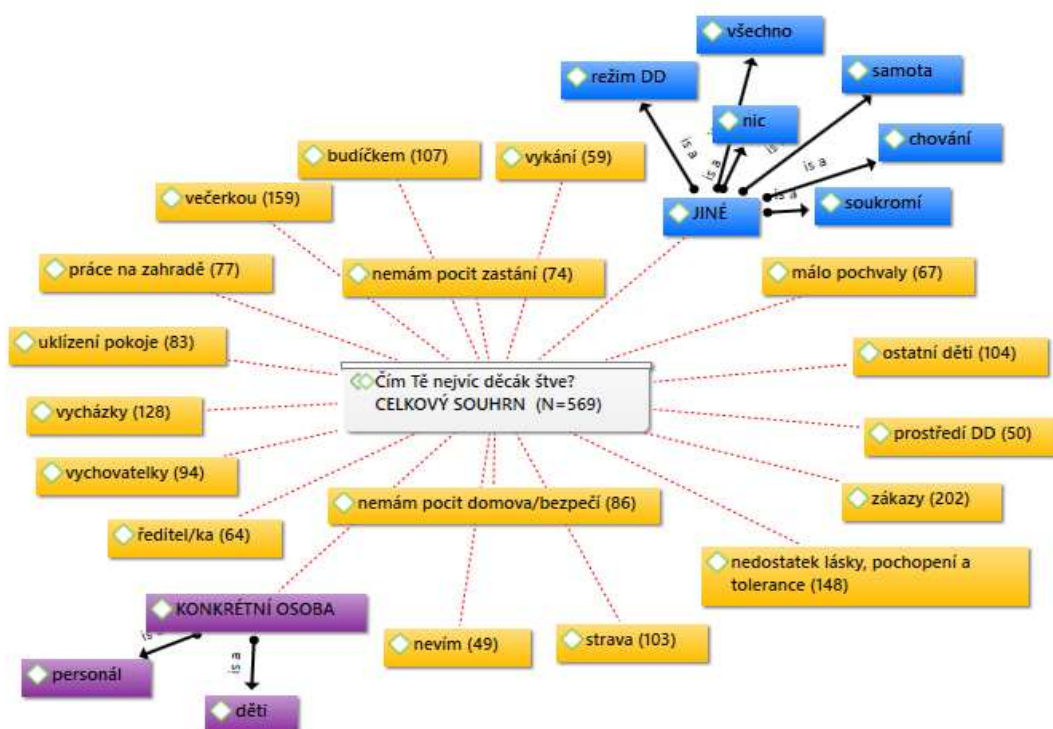
V Olomouckém kraji děti jako největší problém vnímají zákazy, dále pak čas večeřky a četnost i délku vycházek. Některým z dětí vadí ostatní děti a taktéž i v tomto kraji se objevovala odpověď, která zmiňuje málo lásky, pochopení a tolerance, i když v Olomouckém kraji se jedná o mnohem menší výskyt než v krajích jiných. Nejméně si informanté naopak stěžovali na kvalitu stravy, povinnost uklízet si pokoj či pomáhat s pracemi na zahradě. Taktéž jen velmi málo dětí zmínilo, že nemá pocit zastání, což je opět velmi pozitivní. Jako konkrétní osoby, které dětem v dětském domově vadí, pak byla uvedena konkrétní teta, „XX“ a „XY“.

Jako další, jinam nezařaditelné, odpovědi pak děti uváděly, že jim vadí nedůvěra ze strany vychovatelů a personálu dětského domova celkově – „nevěří nám“, konflikty a jistá forma moralizování – „hádky a poučování“ či absence svobody a blízké osoby, konkrétně přítele. Avšak opět se vyskytli i informanté, kterým nic nevadí, jak uvedla třeba informantka: „jinak jsem spokojená“.

4.1.4.14 Celorepublikový souhrn kategorie K4

Souhrnné výsledky kategorie K4 – Vady dětského domova zobrazuje zobecněné schéma č.43.

Schéma č.43 – Vady dětského domova – Celkový souhrn

Zdroj: Vlastní výzkum

Odovědi informantů z jednotlivých krajů byly vyhodnoceny v subkategoriích i v rámci celkového souhrnu. Nejvíce dětem v dětských domovech vadí zákazy, dále pak čas večerky, který je brzký a na pomyslném třetím místě se pak umístil nedostatek lásky, pochopení a tolerance. Tímto pocitem trpěl téměř každý čtvrtý informant. Ze statistického hlediska se sice však jedná o lepší výsledek než v některých krajích jednotlivě. Přesto by možná bylo vhodné, aby vedení dětských domovů zvažilo, co tento pocit může v dětech vyvolávat a diskuzí se snažit nalézt způsob, jak děti tohoto pocitu zbavit.

Co se týče dalších věcí, které dětem v dětských domovech vadí, jednalo se o čas a délku vycházek, čas budíčku či ostatní děti, které dotázaným informantům někdy lezou na nervy. Určitá část informantů a informantek si pak stěžovala i na kvalitu stravy.

Naopak nejméně si děti stěžovaly na prostředí dětského domova, vykání a vedení, tedy pana ředitele či paní ředitelku. Především malý počet stížností na prostředí dětského domova svědčí o tom, že prostředí dětských domovů nejsou dětem nepříjemná.

Z hlediska konkrétních osob, které informantů a informantkách působí potíže, se pak jednalo o personál dětského domova, nejčastěji o nějakou konkrétní tetu a dále pak některé z dětí.

V dalších odpovědích, které nebylo možné zařadit do žádné ze subkategorií, se pak děti ve svých výpovědích dotýkaly samoty či nedostatku soukromí. Jiným informantům a informantkám vadilo chování ať již mezi dětmi, kdy zmiňovali různé hádky, konflikty, posměšky či dokonce v ojedinělých případech šikanu, tak chování vychovatelů, kdy kritizovali především pomlouvání. V odpovědích se objevoval i režim dětského domova jako takový, nejen jeho určité součásti jako je například večerka či budíček. Dále pak lze také konstatovat, že některým dětem vadilo „*všechno*“ a jiným naopak „*nic*“.

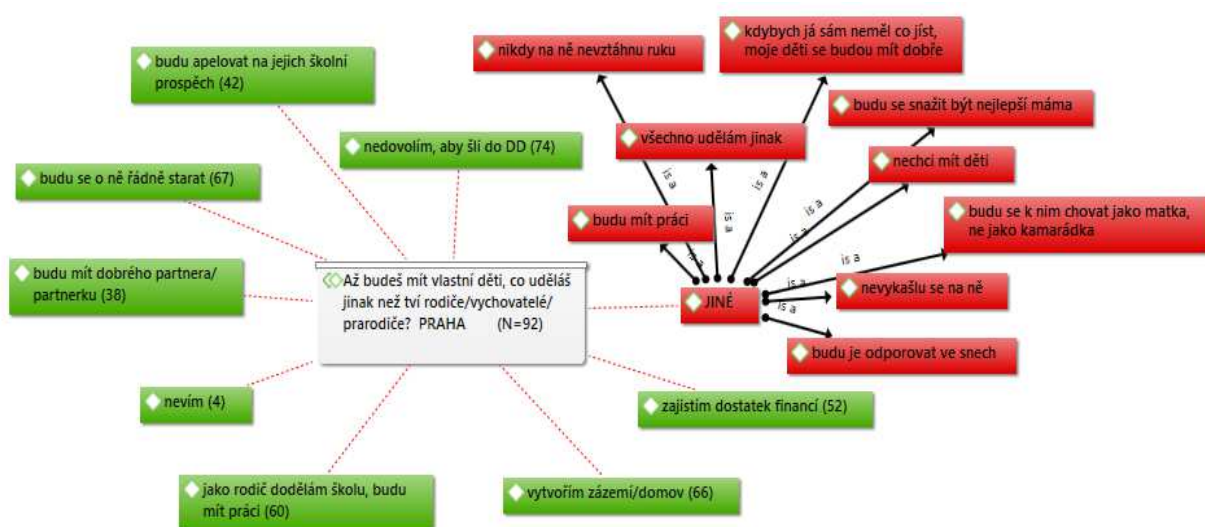
4.1.5 K5 – Postoj k rodinnému životu

Kategorie „Postoj k rodinnému životu“ se věnuje postojům a názorům dětí vůči své budoucí rodině, což postihuje především změny, které by chtěly v chování učinit oproti svým rodičům či jiným vychovatelům. V rámci opakování byly stanoveny konkrétní subkategorie jako celek pro všechny kraje České republiky a dále subkategorie „jiné“, která zobrazuje odpovědi, které jinde zahrnuté nejsou. Pro úplnost je v každém grafickém schématu vyobrazen počet kódů, které se pod danou subkategorii skrývají a taktéž celkový počet dětí, které odpovídaly, což pomůže si tak trochu představit, jaké odpovědi volily děti nejvíce.

4.1.5.1 Praha

Postoje dětí k rodinnému životu v dětských domovech v Praze ilustruje schéma č. 44.

Schéma č.44 – Postoj k rodinnému životu – Praha

Zdroj: Vlastní výzkum

Postoj k rodinnému životu se u dětí v dětských domovech v Praze dotýkal nejvíce toho, že si děti nepřejí nebo se budou snažit nedovolit, aby jejich děti taktéž skončily v dětském domově. Dále se velmi často vyskytovaly odpovědi, které s tím souvisí a týkají se toho, že se o své děti budou řádně starat a vytvořím jim domov a zázemí. Děti reflektovaly i to, že je k tomu třeba dodělat školu a najít si dobře placenou práci, čímž zajistí své rodině dostatek financí. Paradoxně nejméně děti zmiňovaly, že si najdou

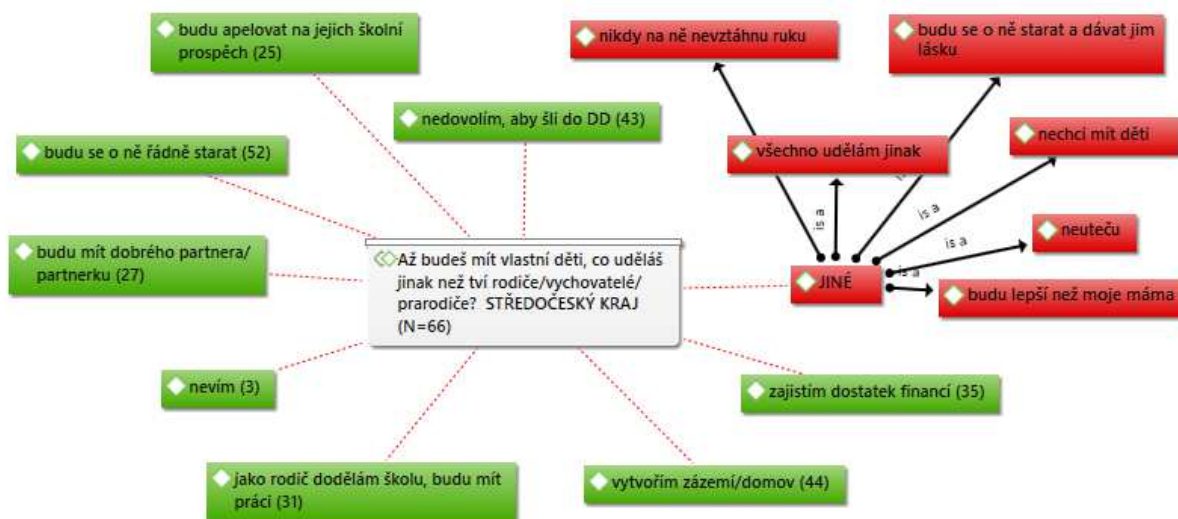
dobrého partnera nebo partnerku. Menší důraz pak také kladly na školní prospěch svých budoucích dětí.

Z hlediska odpovědí, které dále stojí za zmínku, se objevovaly různé změny toho, co by informanti a informantky udělali nebo udělají jinak. „Všechno udělám jinak“, „budu se snažit být nejlepší máma“, „budu je podporovat ve snech“, „nevykašlu se na ně“ či „nikdy na ně nevtáhnu ruku“... tyto odpovědi svědčí o tom, že v určitých případech v orientační rodině docházelo ke značné patologii a informanté se takového chování chtějí co možná nejvíce vyvarovat a mít ke svým dětem zcela odlišný přístup. S tím souvisí i odpověď jednoho informanta: „kdybych já sám neměl co jíst, moje děti se budou mít dobře“. Jiná informantka se naopak chce vystříhat přílišné benevolence ve výchově, jak uvedla. „budu se k nim chovat jako matka, ne jako kamarádka“. V reakci na špatné rodinné prostředí však může dojít i k opačnému jevu, kdy se děti rozhodnou pro zcela opačný pól rodinného života, a to nemít děti...

4.1.5.2 Středočeský kraj

Schéma č.45 znázorňuje výsledky výzkumu ve Středočeském kraji

Schéma č.45 – Postoj k rodinnému životu – Středočeský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve Středočeském kraji děti taktéž nejčastěji zmiňovaly odpovědi týkající se výchovy a péče o děti. Jejich odpovědi se pak povětšinou týkaly řádné péče o ně a následně toho, že chtějí dětem vytvořit hezké zázemí a domov. Informanté ale dále také zmiňovali, že

nechtějí, případně nedovolí, aby jejich děti skončily v dětském domově. Vzato statisticky téměř polovina dětí pak kladla důraz na zajištění financí, s čímž souvisí i dobré ukončené vzdělání a návazně na to dobrá stálá práce. Výběr dobrého partnera pak opět reflektovalo méně informantů a informantek, přes to, že i to je pro ně velmi významné. Méně důležitý pro děti ve Středočeském kraji byl i školní prospěch jejich budoucích dětí.

Další odpovědi, které se vyskytly, se týkaly opět především změny v chování k vlastním dětem, neboť se informanté vzhledem ke svým zkušenostem za každou cenu chtějí chovat jinak než jejich rodiče, jak dokládají odpovědi: „budu lepší než moje máma“, „nikdy na ně nevztáhnou ruku“, „neuteču“, „všechno udělám jinak“. Důraz někteří informanté kladli i na dostatek emočního zázemí, jak vypověděla jedna z informantek: „budu se o ně řádně starat a dávat jim lásku“. Ovšem i v tomto kraji se po svých vlastních zkušenostech někteří informanté rozhodli, že nechtějí mít děti.

4.1.5.3 Jihočeský kraj

Postoje dětí k vytvoření vlastní rodiny v Jihočeském kraji uvádí schéma č.46.

Schéma č.46 – Postoj k rodinnému životu – Jihočeský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Jihočeském kraji se nejvíce odpovědí dětí týkalo oblasti řádné péče o vlastní děti a následně pak toho, že nedovolí, aby jejich děti skončily v dětském domově. Důležité pro informanty bylo i ukončit své vzdělání a najít si dobrou práci, což jim zajistí možnost vytvořit zázemí a domov. Zajištění financí je dle informantů taktéž důležité pro

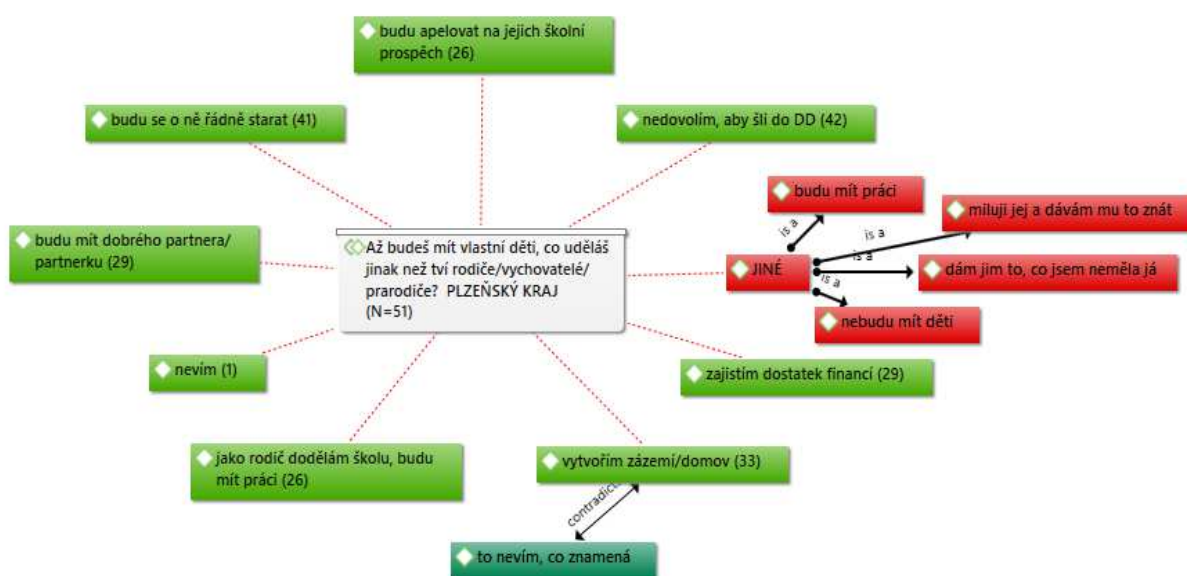
řádný rodinný život. Nejméně pak děti opět zmiňovaly dobrý vztah s partnerem či partnerkou a školní prospěch vlastních dětí pro ně taktéž nebyl prioritou číslo jedna.

Z hlediska dalších zmíněných odpovědí se pak informanté vyjadřovaly ve smyslu dobrého rodičovství a náhrady toho, co oni sami v dětství často nezažili. Příkladem mohou být odpovědi: „*budu milující matka*“ či „*budu jim věnovat veškerou svou pozornost*“. Vyskytla se však i odpověď, která popírá vinu rodičů na umístění informantky do dětského domova – „*já tu nejsem kvůli rodičům*“.

4.1.5.4 Plzeňský kraj

Výsledky v Plzeňském kraji reflektuje schéma č. 47.

Schéma č.47 – Postoj k rodinnému životu – Plzeňský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

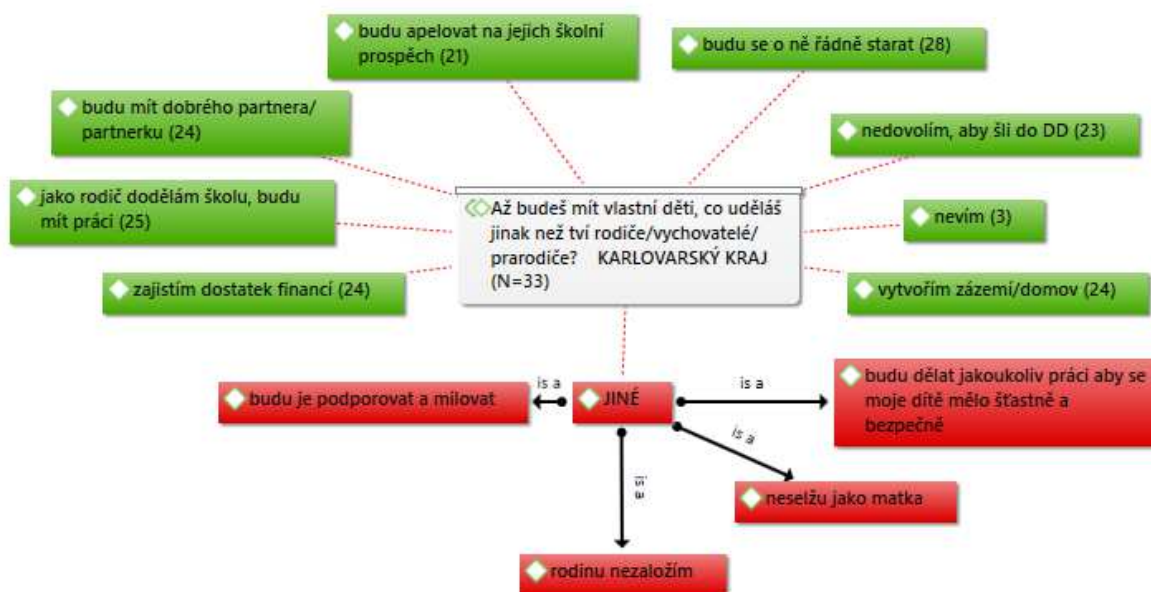
V Plzeňském kraji se mnoho odpovědí dotýkalo oblasti toho, že informanté nechtějí dovolit, aby jejich děti potkal stejný osud jako je, tedy aby skončily v dětském domově. S tímto rozhodnutím samozřejmě souvisí i řádná péče o své děti a vytvoření zázemí a tepla rodinného krbu, což ne všechny děti v dětském domově někdy poznaly... Příkladem může být odpověď: „*domov a zázemí... to vůbec nevím, co znamená*“. Děti dále považovaly za důležitou oblast financí, které je třeba pro chod rodiny zajistit, ale také výběr dobrého partnera či partnerky, se kterými společně založí rodinu. Menší důraz pak děti v Plzeňském kraji kladly na úspěšné dokončení vzdělání a nalezení dobré práce, ale i na školní prospěch svých případných dětí.

Co se týče dalších odpovědí, pak bylo zmíněno, že svým dětem chtějí dát to, co oni sami nikdy neměli a nepoznali. Jedna z informantek již byla dokonce sama matkou, takže se vyjádřila takto: „miluji jej a dávám mu to znát“. I v Plzeňském kraji se ale našel informant, který tvrdí, že nebude mít děti vzhledem ke svým vlastním špatným zkušenostem.

4.1.5.5 Karlovarský kraj

Schéma č.48 znázorňuje postoje dětí k rodinnému životu v Karlovarském kraji.

Schéma č.48 – Postoj k rodinnému životu – Karlovarský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Karlovarském kraji se mnoho dětí ve svých odpovědích značně opakovalo a odpovědi informantů a informantek točily hlavně kolem řádné péče o děti. Další výpovědi dětí byly velmi podobné a odpovídaly téměř stejně. Důležité pro děti bylo taktéž dokončit vzdělání a mít dobrou práci. Další odpovědi se týkaly dobrého vztahu s partnerem či partnerkou, společného vytvoření domova a zázemí či dostatku financí. Informanté taktéž nechtěly dovolit, aby jejich děti někdy skončily v dětském domově. Nejméně odpovědí ze všech se pak dotýkalo oblasti školního prospěchu jejich případných dětí.

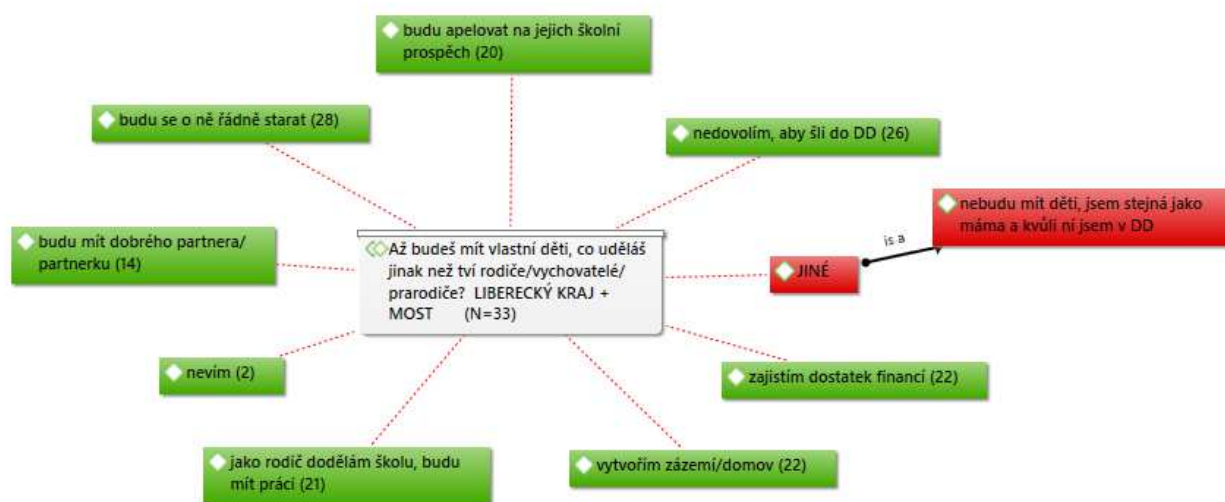
Další odpovědi, které v rámci výzkumu zazněly, se týkaly emočního vztahu k dětem, vyvarování se chování rodičů či důležitosti práce, jak dokládají výpovědi: „budu je podporovat a milovat“, „neselžu jako matka“, „budu dělat jakoukoliv práci, aby se moje

dítě mělo šťastně a bezpečně“. Opět byl však zmíněn i negativní názor, kdy informantka rodinu zakládat nechce, a tedy nechce mít děti.

4.1.5.6 Liberecký + Ústecký kraj

Postoje dětí k rodinnému životu ve sloučených krajích dokládá schéma č.49.

Schéma č.49 – Postoj k rodinnému životu – Liberecký + Ústecký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

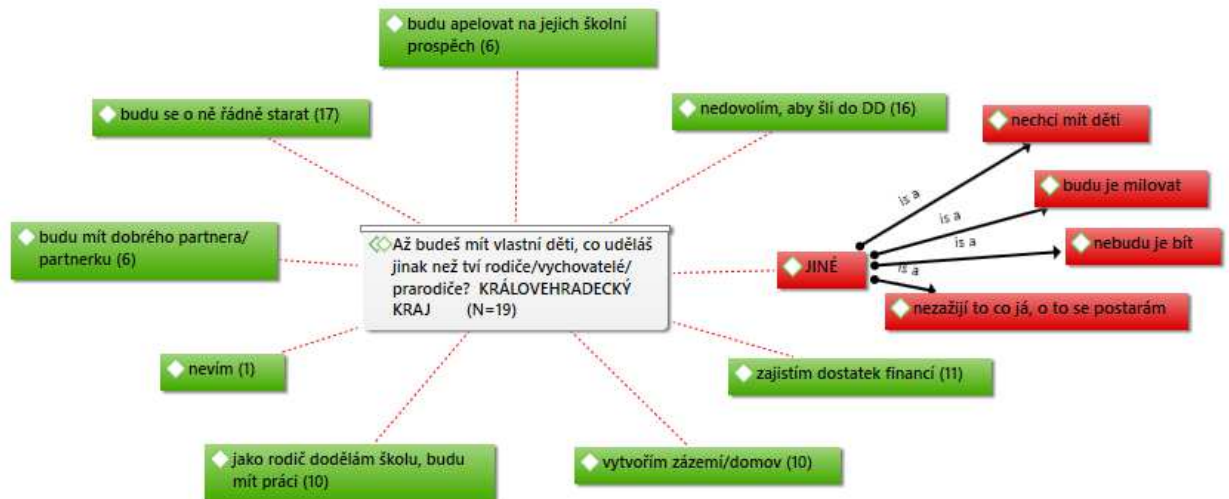
Ve sloučeném Libereckém a Ústeckém kraji se odpovědi dětí týkaly opět hlavně řádné péče a následně takového chování, aby se děti nedostaly do dětského domova. Další odpovědi byly u informantů velmi podobné a v hodnotovém žebříčku je tedy lze řadit na podobně vysokou úroveň – ať již se jedná o dostatek financí, zázemí a domov či zdárné ukončení studia a dobrou práci. Poměrně důležitě děti v těchto dvou krajích vnímají i školní prospěch svých budoucích dětí. Naopak poměrně málo dětí nějak vyjádřilo odhodlání mít dobrý vztah s partnerem či partnerkou.

Z hlediska jiných odpovědí pak lze zmínit odpor k založení vlastní rodiny vzhledem ke značné podobnosti s vlastní matkou, jak zmínila jedna z informantek: „*nebudu mít děti, jsem stejná jako máma a kvůli ní jsem v DD*“.

4.1.5.7 Královehradecký kraj

Schéma č.50 se zabývá výsledky výzkumu v Královehradeckém kraji.

Schéma č.50 – Postoj k rodinnému životu – Královehradecký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

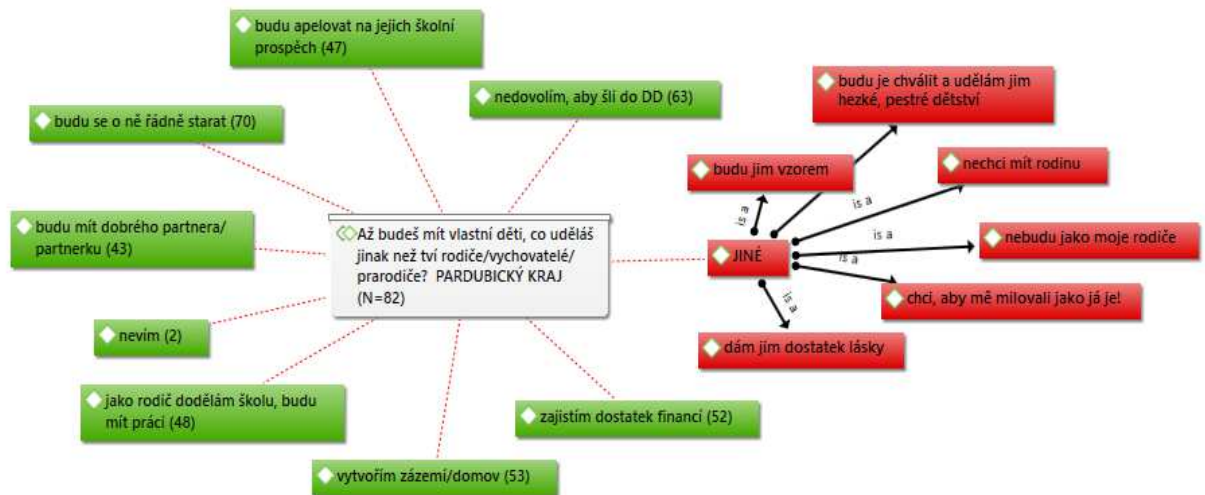
V Královehradeckém kraji se informanté ve svých výpovědích zaměřovali hlavně na odpovědi, které reflektovaly řádnou péči o děti a vynaložení takového úsilí, aby jejich děti nebyly umístěny v dětském domově. Často byla zmiňována i snaha zajistit dostatek financí pro zajištění rodiny. Vytvoření domova a zázemí či dokončení vzdělání a sehnání adekvátní práce pak pro dotázané informanty taktéž mělo značný význam. Naopak nejméně děti ve svých výpovědích uváděly, že u svých budoucích dětí budou dbát na jejich školní prospěch a taktéž výběr dobrého partnera či partnerky pro ně nebyl na prvním místě.

Co se týče dalších odpovědí, které nebylo možné zařadit do některé z vytvořených subkategorií, se pak informanté věnovali vztahu k dětem – „budu je milovat“ či „nebudu je bít“. Jedna informantka k tomu dodala, že se postará o to, aby její děti nezažily to, co ona. Další informant pak podotkl, že nechce mít děti.

4.1.5.8 Pardubický kraj

Výsledky výzkumu v Pardubickém kraji reflektuje schéma č.51.

Schéma č.51 – Postoj k rodinnému životu – Pardubický kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

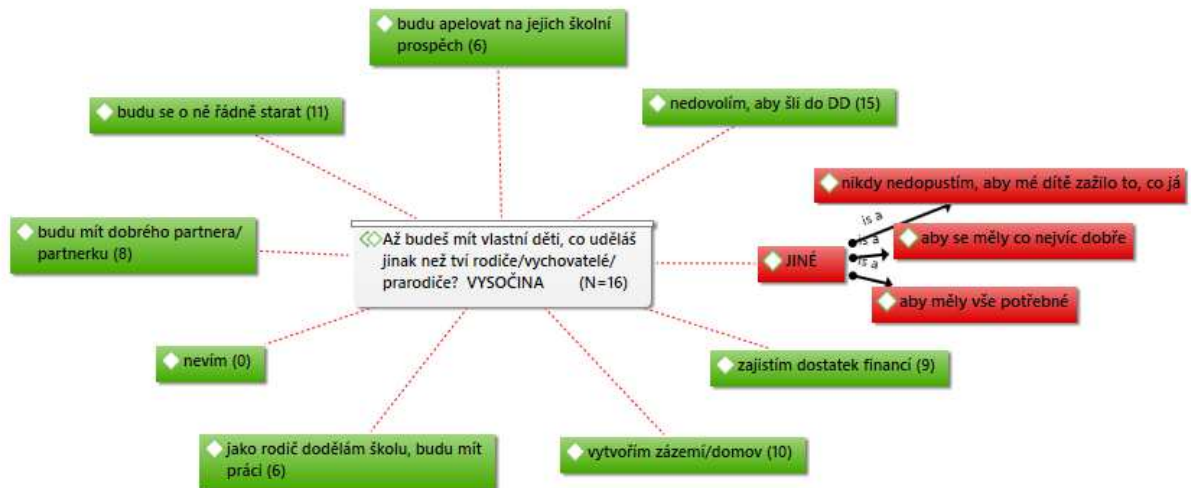
Mnoho informantů a informantek v Pardubickém kraji uvádělo, že jejich hlavní prioritou je se o své děti řádně starat a tím i nedovolit, aby musely být umístěny do dětského domova. Dále informanté poměrně často zmiňovali vytvoření příjemného domova a zázemí, ale i snahu zajistit dostatek financí, s čímž souvisí i řádné ukončení vzdělání a dobrá práce. Menší důraz by pak kladli na školní prospěch svých budoucích dětí a nejméně odpovědí se týkalo oblasti partnerského vztahu a výběr dobrého partnera.

Z dalších odpovědí, které nelze zařadit do žádné z vytvořených subkategorií, pak lze zmínit výpovědi, které zmiňují odlišné chování od vlastních rodičů – „nebudu jako moje rodiče“, či silný emocionální vztah, jak dokládají odpovědi: „dám jim dostatek lásky“ či „chci, aby mě milovali jako já je!“. Odlišný přístup ve výchově a dostatek pochvaly pak zmiňuje další z informantek: „budu je chválit a udělám jim hezké, pestré dětství“. Ambicí jiného z informantů je pak být pro své děti vzorem. I v Pardubickém kraji se však našli informanté, kteří na základě svých zkušeností nechtějí mít děti.

4.1.5.9 Vysočina

Schéma č.52 ukazuje výsledky výzkumu v kraji Vysočina.

Schéma č.52 – Postoj k rodinnému životu – Vysočina

Zdroj: Vlastní výzkum

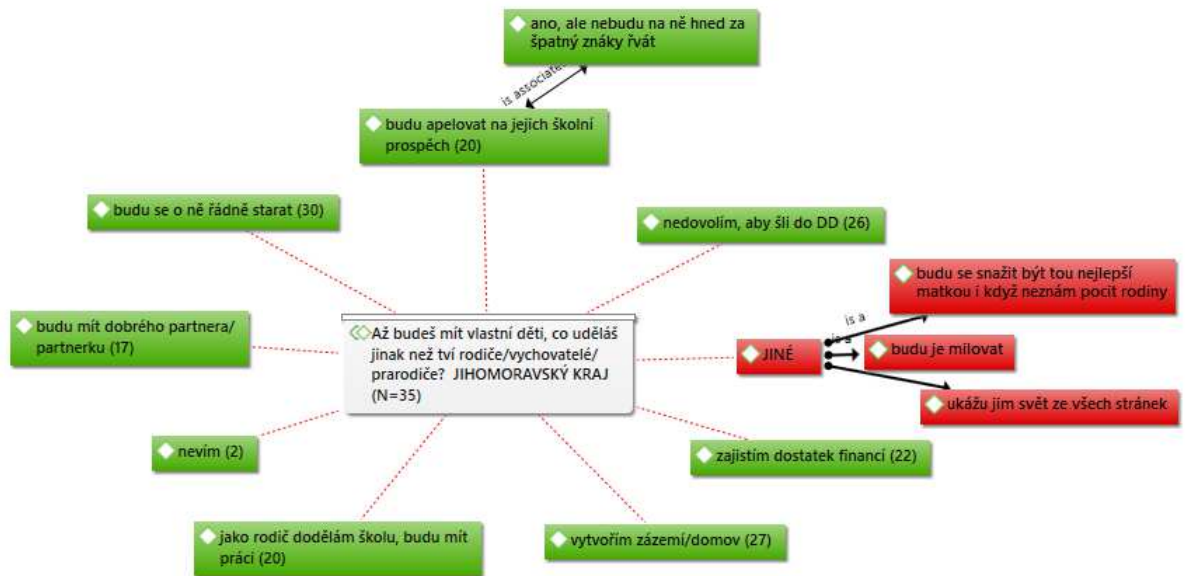
V kraji Vysočina děti kladly důraz hlavně na to, aby se jejich děti nedostaly do stejné situace jako oni, tedy do dětského domova. Další, velmi často zmiňovanou odpovědí pak byla řádná péče o své děti a následně vytvoření dobrého zázemí a domova. Dostatek financí a dobrý vztah s partnerem či partnerkou pak byl taktéž poměrně často reflektován. Naopak menší důraz děti v kraji Vysočina kladly na dokončení školy a nalezení dobré práce či na školní prospěch svých dětí, alespoň dle toho, jaké odpovědi ve svých výpovědích zmiňovaly.

Z hlediska dalších odpovědí pak lze zmínit, že někteří z informantů a informantek měli strach, aby jejich nepotkal stejný osud jako je a aby se měli v životě dobře. Dokládají to následující odpovědi: „*nikdy nedopustím, aby mé děti zažily to, co já*“, „*aby se měly co nejvíc dobře*“ či „*aby měly vše potřebné*“.

4.1.5.10 Jihomoravský kraj

Postoje dětí v Jihomoravském kraji vyobrazuje schéma č.53.

Schéma č.53 – Postoj k rodinnému životu – Jihomoravský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Jihomoravském kraji, stejně jako v některých předcházejících krajích, se nejčastější odpovědi informantů a informantek dotýkaly oblasti řádné péče o děti. Dále se zaměřovali na vytvoření zázemí a domova a taktéž na to, aby jejich děti nemusely být umístěny do dětského domova. Zajištění financí však pro ně taktéž představovalo důležitou věc, která je k založení úspěšné rodiny nutná, stejně jako dokončení vzdělání a nalezení dobré práce. Informanté se taktéž zmiňovaly o školním prospěchu svých dětí, na který by někteří z nich rádi dohlíželi, avšak, jak podotkla jedna z informantek, „školní prospěch je důležitý, to ano, ale nebudu na ně hned za špatný známky rvát“. Nejméně odpovědí se pak dotýkalo oblasti výběru partnera či partnerky.

Z hlediska dalších odpovědí lze zmínit, že informanté se ve svých odpovědích dále věnovali emocionálnímu vztahu ke svým dětem – „budu je milovat“, dobrému rodičovství – „budu se snažit být tou nejlepší matkou i když neznám pocit rodiny“ či snaze ukázat dětem svět ze všech stránek.

4.1.5.11 Zlínský kraj

Schéma č.54 se zabývá výsledky výzkumu ve Zlínském kraji.

Schéma č.54 – Postoj k rodičovství – Zlínský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

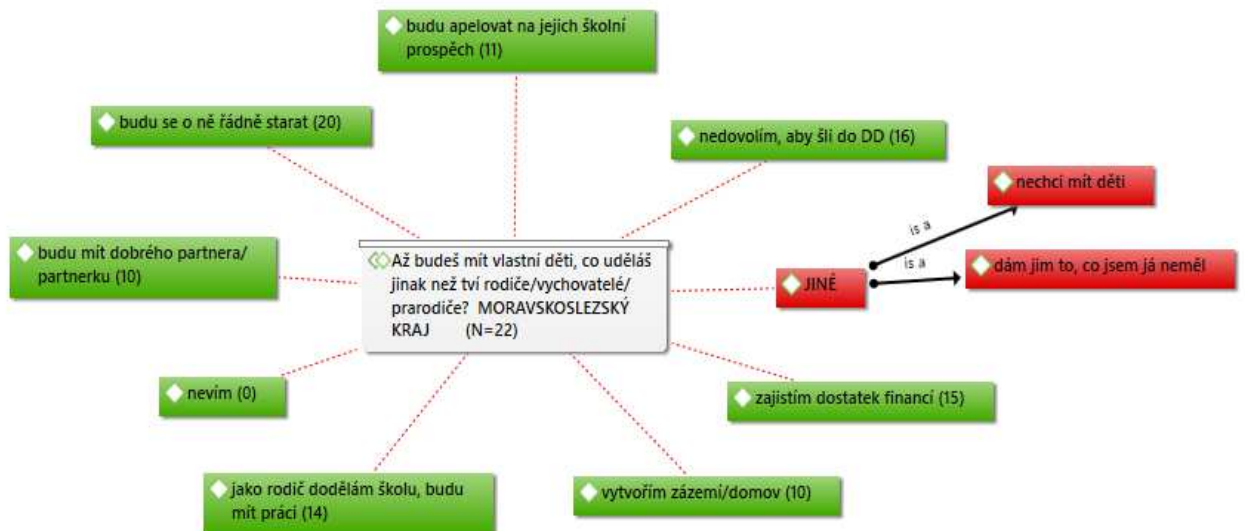
Ve Zlínském kraji se mnoho odpovědí dotýkalo oblasti toho, že informanté nechtějí dovolit, aby jejich děti skončily v dětském domově. Dále se pak zmiňovali o tom, že se o své děti chtějí řádně starat a vytvořit jim zázemí a klidný domov. Dostatek financí a dokončení školy a dobrá práce byly taktéž častou odpovědí. Nejméně se pak jejich odpovědi dotýkaly oblasti školního prospěchu jejich dětí a výběru či vztahu s partnerem.

Co se týče dalších odpovědí, pak jedna z informantek dodala, že chce svým dětem dát hlavně lásku. Jiná naopak vzhledem ke svým zkušenostem vůbec nemá motivaci zakládat rodinu – „*nebudu mít děti*“, její odpověď to jen potvrzuje.

4.1.5.12 Moravskoslezský kraj

Postoj k rodinnému životu v Moravskoslezském kraji ukazuje schéma č.55.

Schéma č.55 – Postoj k rodinnému životu – Moravskoslezský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

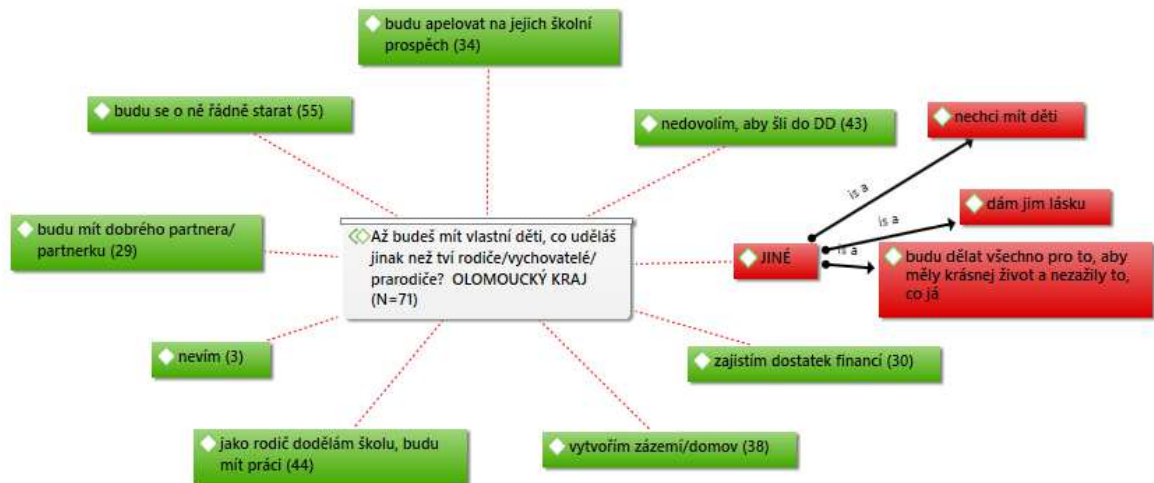
Značná část informantů v Moravskoslezském kraji ve své výpovědi vyjádřila, že se především chtějí řádně starat o své děti a nedovolit tak, aby se jejich potomci taktéž dostali do dětského domova. Dále se pak někteří informanté vyjadřovali, že by chtěli pro svou rodinu zajistit dostatek finančních prostředků, čemuž je dle jejich vyjádření důležité dokončit školu a mít dobrou práci. Ze statistického pohledu pak polovina informantů a informantek zmínila, že je pro ně důležitý prospěch jejich budoucích dětí a budou na něj jistě dbát. Vytvoření zázemí a domova bylo pro část informantů taktéž velmi důležité, stejně jako výběr partnera. Tyto dvě oblasti však byly celkově zmiňovány nejméně.

Co se týče dalších odpovědí, které nebylo možné zařadit do žádné ze zvolených subkategorií, pak jeden z informantů dodal, že svým dětem chce dopřát to, co jemu jeho rodiče nedali, jak dokládá jeho výpověď – „dám jim to, co jsem já neměl“. I v tomto kraji však zazněla odpověď, že na základě svých zkušeností se některé děti mohou rozhodnout, že své vlastní děti mít nechtějí. Jedna z informantek uvedla: „nehci mít děti“.

4.1.5.13 Olomoucký kraj

Výsledky výzkumu v Olomouckém kraji dokládá schéma č.56.

Schéma č.56 – Postoj k rodinnému životu – Olomoucký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

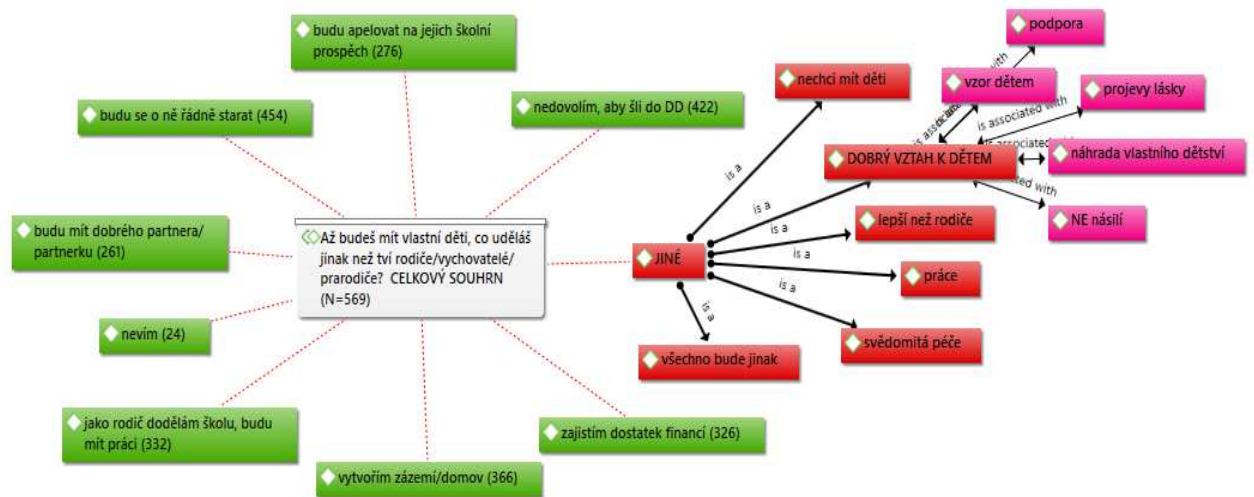
V Olomouckém kraji se odpovědi informantů a informantek zabíraly především péčí o děti. Dle výsledků výzkumu pro děti však bylo důležité i to, aby dokončily vzdělání a našli si dobrou práci. Následně pak často zmiňovaly motivaci k tomu, aby jejich děti neskončily v dětském domově, k čemuž by měla přispět snaha vytvořit dobré zázemí a domov. V tomto kraji děti také častěji než v jiných krajích kladly důraz na školní prospěch svých dětí, dokonce častěji než na dostatek finančních prostředků pro zajištění své rodiny. Nejméně zmiňovaná oblast odpovědí se pak dotýkala výběru partnera či partnerky a vztahu s nimi.

Z hlediska dalších odpovědí lze zmínit, že informanté uváděli motivaci k tomu, aby jejich děti měly lepší život a dětství než oni sami – „budu dělat všechno pro to, aby měly krásnej život a nezažily to, co já“, s čímž souvisí i emoční zázemí – „dám jim lásku“. Opět se vyskytl i negativní postoj k rodičovství, kdy informant nechce mít děti.

4.1.5.14 Celorepublikový souhrn kategorie K5

Souhrnné výsledky kategorie K5 – Postoje k rodinnému životu zobrazuje zobecněné schéma č.57.

Schéma č.57 – Postoj k rodinnému životu – Celkový souhrn

Zdroj: Vlastní výzkum

Co se týče změny ohledně vlastního rodičovství, informanté nejčastěji uváděly odpovědi, které spadaly do subkategorie řádné péče o dítě a následně vynaložení takové snahy a úsilí, aby jejich děti neskončily v dětském domově. Ze statistického hlediska tyto odpovědi zmínilo velké množství informantů. Dalším důležitým prvkem rodinného života pak pro dotázané informanty a informantky bylo vytvoření zázemí a domova, které je značně důležité pro správnou výchovu dítěte. Dokončení vzdělání a následné zaměstnání bylo taktéž uváděno ve více než polovině případů, stejně jako zajištění dostatku financí pro chod domácnosti, které s tím souvisí. Relativně nejméně děti ve svých výpovědích reflektovaly apel na školní prospěch svých budoucích dětí. Nejméně podstatný, dle výpovědí, je pro informanty a informantky výběr správného partnera, což je tak trochu zarážející, neboť právě špatné partnerství či jeho absence je často jedním z důvodů, proč děti mohou končit v dětských domovech.

V dalších odpovědích se pak informanté věnovali především dobrému vztahu s vlastními dětmi, který dle jejich slov spočívá v podpoře a projevech lásky. Někteří informanté uváděli, že svým dětem chtějí vynahradiť to, co oni sami v dětství neměli a především pak prý nedovolí, aby někdy zažili to, co zažili oni. V rámci dobrého vztahu s dětmi nepřipadá v úvahu násilí ani jiná forma ubližování. V odpovědích se dále

objevilo, že by informanté byli také rádi svým dětem vzorem a osobou, které si jejich případné děti budou moci vážit.

Informanté ve svých odpovědích dále zmiňovali, že je pro ně značně důležité, aby měli práci, čímž se odlišují od svých rodičů a dále pak zmiňovali, že jejich cílem je „*být lepší než rodiče*“. Ve výpovědích se dále objevilo, že se informanti budou snažit, aby jejich děti byly spokojené a šťastné, přičemž se toho budou snažit dosáhnout co možná nejlepší péčí dle jejich vlastního svědomí.

Co se týče krajních řešení, lze konstatovat, že někteří informanté uváděli, že oproti výchově a chování jejich rodičů bude jinak úplně všechno, a naopak druhá skupina informantů uváděla, že vzhledem ke svým zkušenostem nechce mít děti. Vyjádření „*nechci mít děti*“ či „*nebudu mít děti*“ pak bylo někdy doprovázeno vysvětlením podobnosti s rodiči a tedy i obavou, aby se ke svým dětem nechovali stejně.

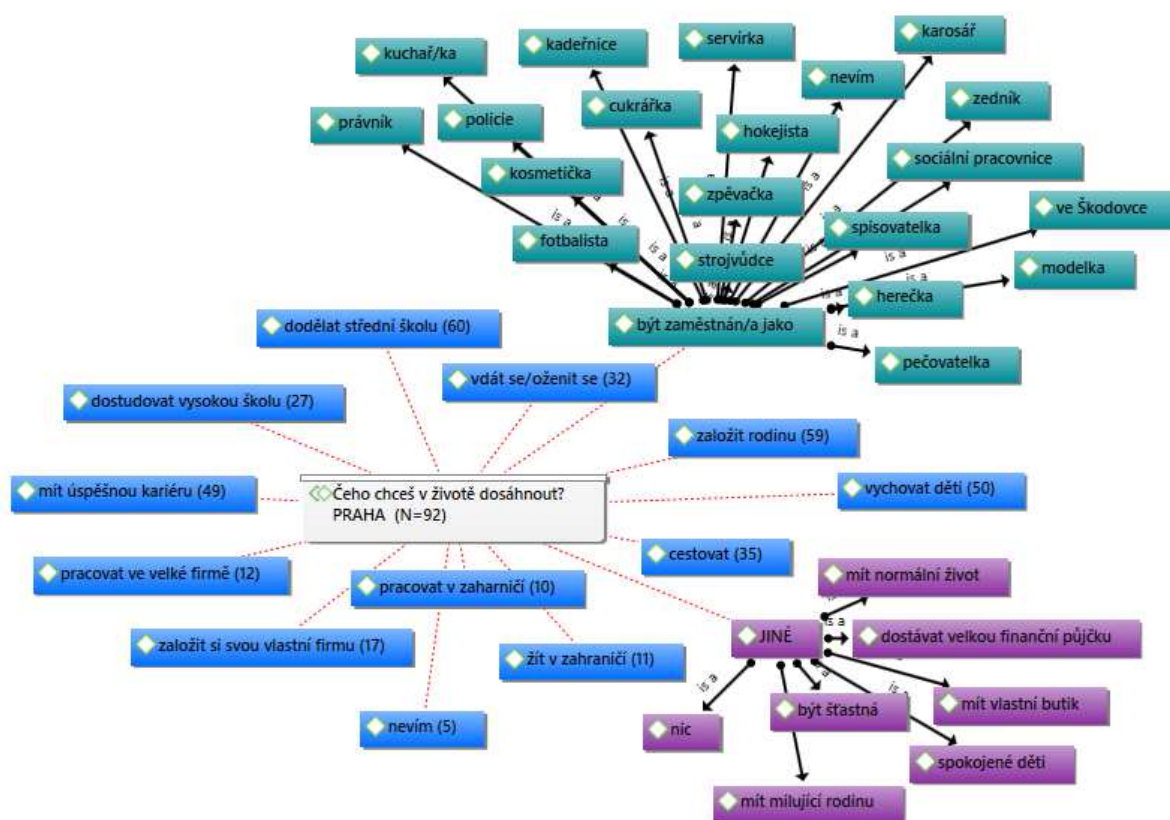
4.1.6 K6 – Životní ambice

Kategorie „Životní ambice“ shrnuje cíle a životní ambice dětí z dětských domovů, jež by chtěly v průběhu života dosáhnout. V rámci opakování byly stanoveny konkrétní subkategorie jako celek pro všechny kraje České republiky a dále subkategorie „jiné“, která zobrazuje odpovědi, které jinde zahrnuty nejsou. Pro úplnost je v každém grafickém schématu vyobrazen počet kódů, které se pod danou subkategorii skrývají a taktéž celkový počet dětí, které odpovídaly, což pomůže si tak trochu představit, jaké odpovědi volily děti nejvíce.

4.1.6.1 Praha

Životní ambice dětí v dětských domovech v Praze shrnuje schéma č.58.

Schéma č.58 – Životní ambice – Praha

Zdroj: Vlastní výzkum

Co se týče ambicí dětí v Praze, pak lze konstatovat, že nejvíce odpovědí se týkalo dokončení střední školy a založení rodiny. Mnoho informantů a informantek si za cíl kladlo vychování dětí, ale taktéž toužili po úspěšné kariéře. Populární mezi dětmi bylo i cestování a svatba. Studium vysoké školy lákalo statisticky vzato asi necelou třetinu

dětí. Pro menšinové skupinky dotázaných informantů pak bylo snem založit si vlastní firmu či v nějaké velké firmě pracovat a nejméně informantů se ve svých výpovědích dotklo života a práce v zahraničí.

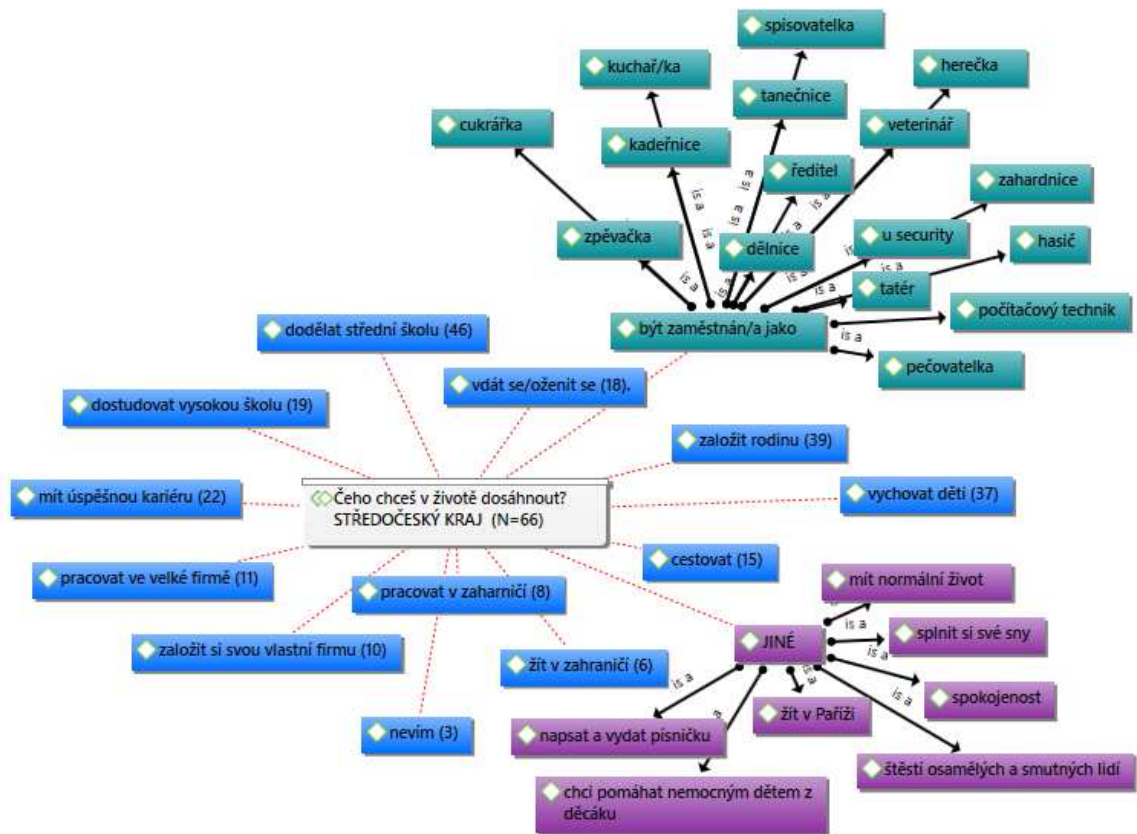
Z hlediska zaměstnání byly snovými profesemi informantů a informantek výuční obory a práce ve službách – příkladem takových profesí může být „zedník“, „karosář“, „kadeřnice“, „kuchař/ka“, „kosmetička“ či „servírka“ a „cukrářka“. Dále pak byly zmíněny profese, které vyžadují talent a jiné další předpoklady jako je například „herečka“, „zpěvačka“, „modelka“, „hokejista“, „fotbalista“ či „spisovatelka“. Některé z dětí však měly i vyšší ambice na zaměstnání, která vyžadují vyšší stupeň vzdělání a v některých případech vysokou školu či speciální kurz – „strojvůdce“, „právník“, práce u policie, „sociální pracovnice“ nebo „pečovatelka“. Jeden z informantů měl již i vybranou firmu, ve které by rád pracoval, jednalo se o práci v automobilovém průmyslu, ve firmě Škoda.

Co se týče dalších životních cílů a ambicí pak děti zmiňovaly touhy, které se týkají běžného a rodinného života – „mít normální život“, „být šťastná“, „spokojené děti“ či „mít milující rodinu“. Touhou jiné informantky pak bylo mít vlastní butik. Jeden z informantů pak jako životní cíl má: „dostávat velkou finanční půjčku“. Někteří další informanté pak dle svých výpovědí další ambice nemají.

4.1.6.2 Středočeský kraj

Schéma č.59 se věnuje výsledkům ve Středočeském kraji.

Schéma č.59 – Životní ambice – Středočeský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Ambice dětí ve Středočeském kraji se dotýkaly hlavně doděláním střední školy a založení rodiny, s čímž souvisí i výchova dětí. Trochu méně často pak děti zmiňovaly oblast úspěšné kariéry, studium vysoké školy pak láká statistickým pohledem necelou třetinu informantů a informantek. Další oblasti životních cílů se pak týkaly svatby a cestování. Užší skupinky dětí by pak chtěly pracovat ve velké firmě či si svou vlastní založit. Nejmenší zájem z oblastí životních cílů pak informanti a informantky projeví o práci a život v zahraničí.

Z hlediska zaměstnání pak informanté jako snové profese uváděli pracovní uplatnění ve službách či jiných oblastech s nutností získat výuční list, jedná se například o tyto profese: „cukrářka“, „kuchař/ka“ či „kadeřnice“. Některé další zmíněné profese pak vyžadují speciální schopnosti a talent – „zpěvačka“, „tanečnice“, „spisovatelka“, „herečka“ či „tatér“. Jiné naopak vyžadují odpovídající stupeň vzdělání či jiný speciální

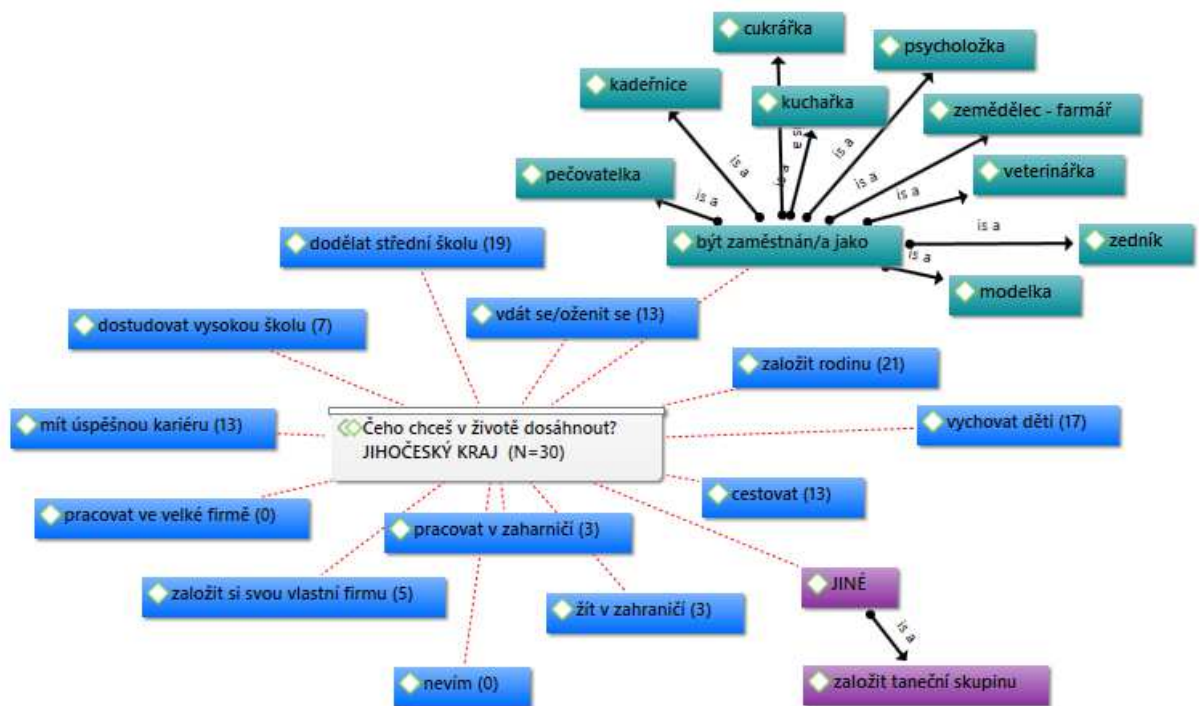
výcvik – „veterinář“, „práce u security bezpečnostní služby“, „zahradnice“, „počítačový technik“, „hasič“ či „pečovatelka“. Jiní informanté pak měli za cíl stát se ředitelem či naopak dělnicí.

Další odpovědi, které děti ve svých výpovědích zmiňovaly, se pak týkaly různých oblastí života, ať již jejich osobního či jiných lidí. Jedna z informantek by ráda žila v Paříži, jiná touží žít normální život. Další z informantů si pak chce splnit své sny, jiný pak napsat a vydat písničku. Důležitá je i spokojenost. Pro některé děti je však důležitým životním cílem i blaho dalších lidí, jak dokládají výpovědi: „šťěstí osamělých a smutných lidí“ či „chci pomáhat nemocným dětem z děčáku“.

4.1.6.3 Jihočeský kraj

Výsledky výzkumu v Jihočeském kraji vyobrazuje schéma č.60.

Schéma č.60 – Životní ambice – Jihočeský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Nejčastěji zmiňovaným životním cílem dětí v dětských domovech v Jihočeském kraji byla touha založit rodinu a následně dokončit střední školu. Jako důležitou informanté vnímají i výchovu dětí. Statisticky vzato necelá polovina informantů a informantek se touží vdát či oženit, stejně tak jako mít úspěšnou kariéru či cestovat. Ambici vystudovat vysokou školu pak má jen necelá čtvrtina dětí. Úzké skupinky dětí by si pak

chtěly založit svou vlastní firmu nebo pracovat či žít v zahraničí. V Jihočeském kraji se žádné z dětí nedotklo ve své výpovědi oblasti, že by chtělo pracovat ve velké firmě.

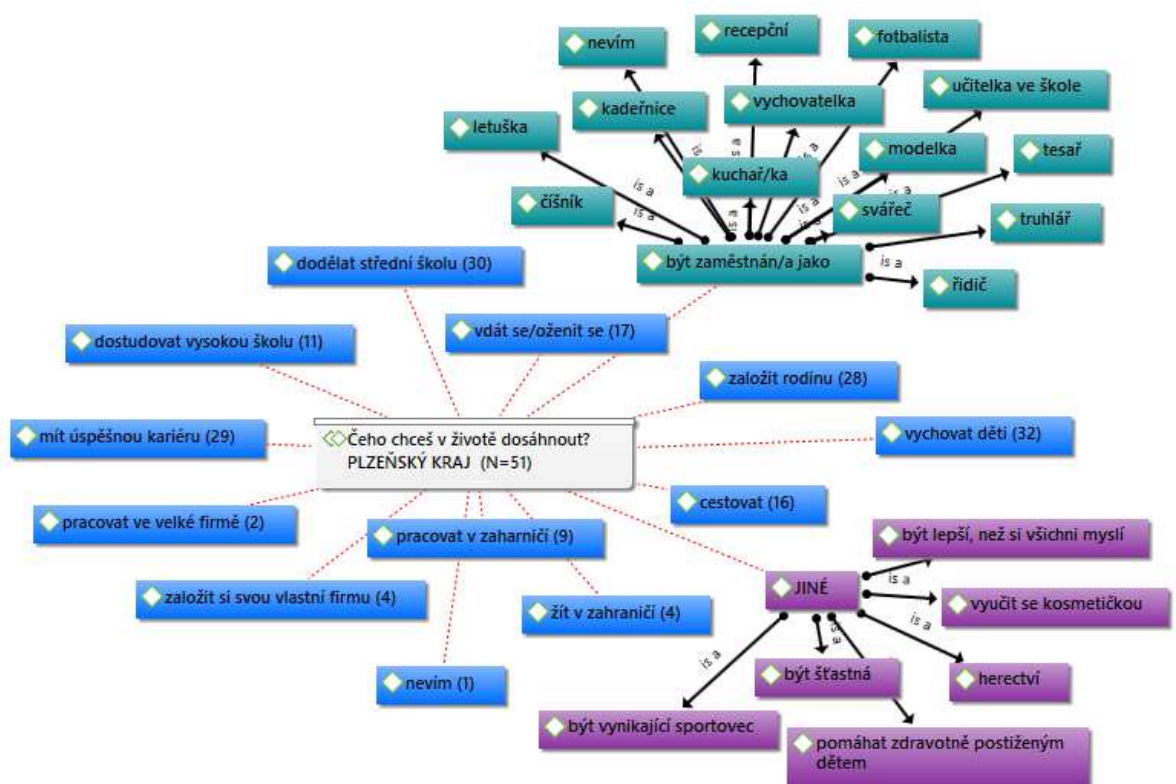
Co se týče profesí, pak ve službách s výučním listem by informanté rádi pracovali jako „kadeřnice“, „cukrářka“, „kuchařka“ či „zedník“. Z hlediska zaměstnání, pro něž je nutné mít nějaké další předpoklady pak jedna z informantek zmínila profesi modelky. Z profesí, které vyžadují vyšší stupeň vzdělání nebo nějaký jiný speciální kurz či výcvik informanté zmínili profese „psycholožka“, „veterinářka“, „zemědělec – farmář“ či „pečovatelka“.

Jako jiný životní cíl pak jedna informantka označila „založení taneční skupiny“.

4.1.6.4 Plzeňský kraj

Životní ambice dětí v Plzeňském kraji dokládá schéma č.61.

Schéma č.61 – Životní ambice – Plzeňský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Plzeňském kraji největší ambicí dětí bylo vychovat děti a následně pak doděláním střední školy, s čímž souvisí i úspěšná kariéra. Teprve na čtvrtém místě v pomyslném hodnotovém žebříčku se pak objevil cíl založení rodiny. Jako další motiv se

v odpovědích informantů a informantek objevovala touha vdát se či se oženit, avšak také cestování. Statisticky vzato ambice vystudovat vysokou školu měl pouze jen téměř každý pátý informant či informantka. V tomto kraji se našlo více dětí, které by rády pracovaly v zahraničí. Užší skupinky informantů a informantek by pak chtělo v zahraničí žít či si založit svou vlastní firmu. Nejméně se pak odpovědi dotýkaly oblasti práce ve velké firmě.

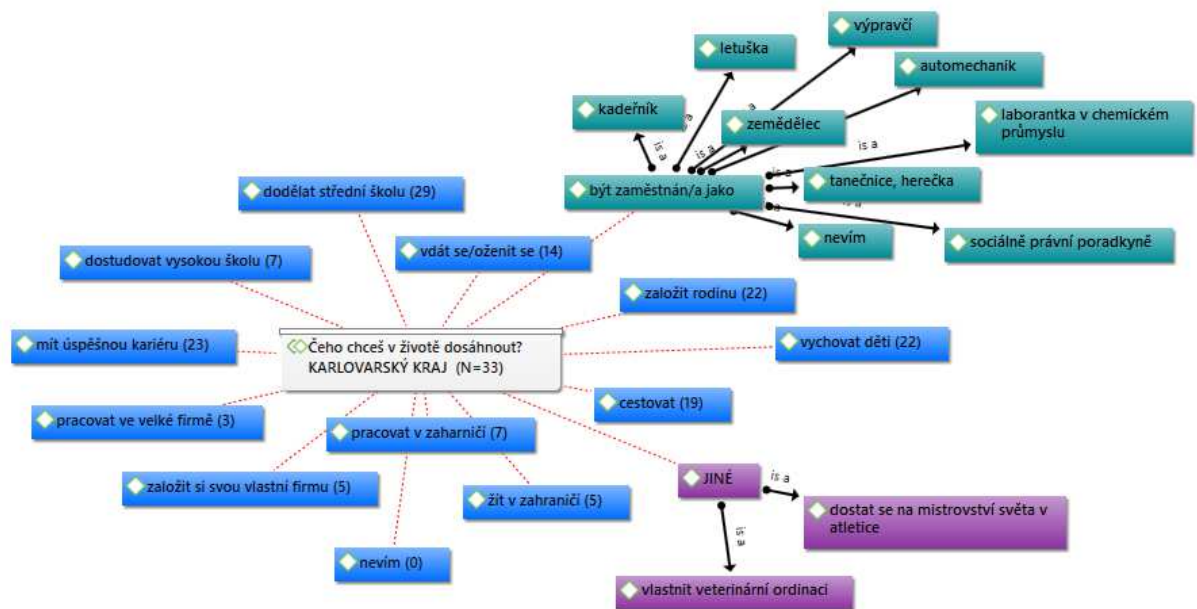
Co se týče zaměstnání, která by chtěli informanté vykonávat, se opět jedná o některá povolání s výučním listem, která jsou mezi těmito dětmi velmi oblíbená, jak naznačují i data z předchozích krajů – „kadeřnice“, „kosmetička“, „kuchař/ka“, „číšník“ ale i další řemeslné profese jako je třeba „truhlář“, „tesar“ či „svářeč“. Některé děti by pak chtěly vykonávat povolání, pro které je třeba vyšší vzdělání nebo nějaký jiný speciální výcvik... Jedná se například o profesi letušky, řidiče, vychovatelky či učitelky ve škole. Na pomyslném seznamu vysněných prací se však objevovaly i profese, pro které je potřeba mít zvláštní talent, jako je třeba „modelka“ či „fotbalista“. Našly se však i informanté, kteří ještě neví, co by chtěli v budoucím profesním životě dělat.

Z hlediska dalších odpovědí, které nebylo možné zařadit do žádné z vytvořených subkategorií, se jednalo především o touhu pocítit štěstí, splnit si sny a dokázat tak okolí, že předsudky jsou mylné. Příkladem mohou být tyto odpovědi: „být šťastná“, „herectví“, „být vynikající sportovec“ či „být lepší, než si všichni myslí“. Jedna z informantek má však dle své výpovědi taktéž touhu pomáhat ostatním – „chci pomáhat zdravotně postiženým dětem“.

4.1.6.5 Karlovarský kraj

Výsledky výzkumu v Karlovarském kraji ilustruje schéma č. 62.

Schéma č.62 – Životní ambice – Karlovarský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Karlovarském kraji mělo nejvíce dětí ambice dodělat střední školu, což by jim následně mohlo zajistit úspěšnou kariéru. Informanté však taktéž toužili po založení rodiny a řádné výchově dětí, přičemž mnoho z nich by předtím chtělo cestovat. Některé z dětí za svůj životní cíl pokládají i svatbu, avšak studium vysoké školy je cílem jen pro menší skupinku z nich, stejně jako práce v zahraničí. Několik dětí se ve svých výpovědích dotklo i ambice života v zahraničí či založení své vlastní firmy v rámci samostatného podnikání. Jen velmi málo informantů pak ve svých odpovědích zmínilo přání pracovat ve velké firmě.

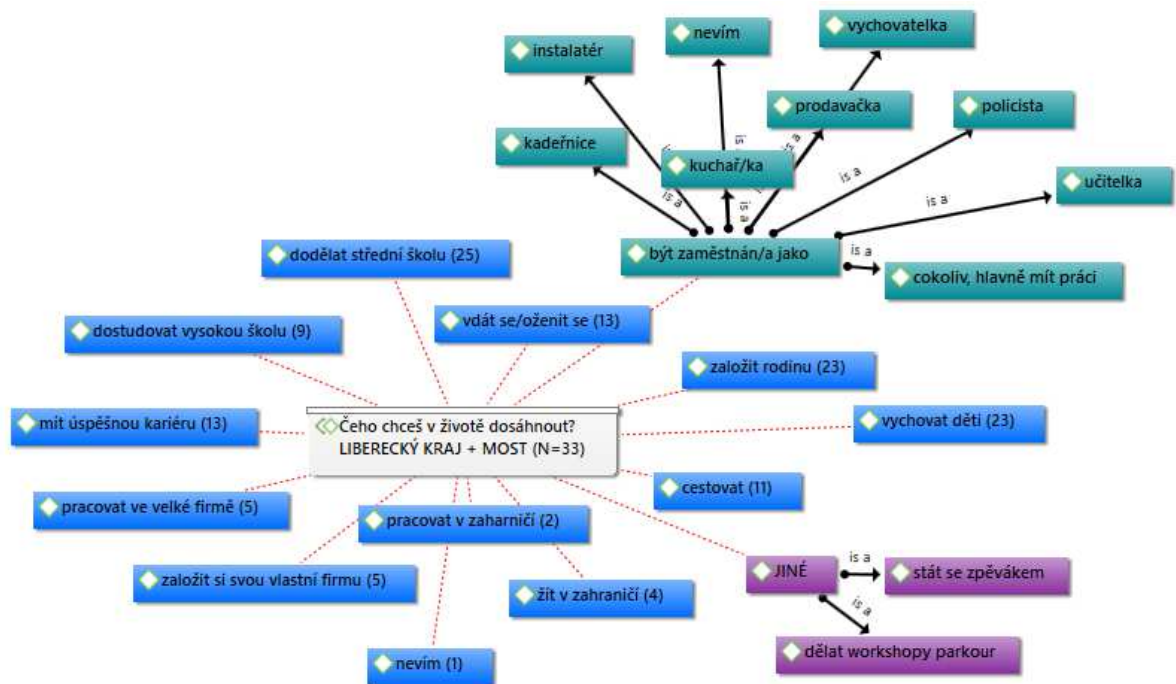
Taktéž v Karlovarském kraji mají děti své vysněné profese, jimž by se chtěli v dospělosti věnovat. Jedná se například o profese ve službách i průmyslu a zemědělství. Některé z nich jsou realizovatelné s výučním listem, jiné naopak potřebují vyšší vzdělání nebo nějakou speciální schopnost. Mezi vysněné profese informantů a informantek patří „kadeřník“, „automechanik“, „zemědělec“, „výpravčí“, „letuška“, „tanečnice a herečka“, „sociálně-právní poradkyně“ či „laborantka v chemickém průmyslu“. Našly se však i děti, jež svou vysněnou profesi teprve hledají...

Co se týče dalších cílů, kterých by někteří informanté chtěli ve svém životě dosáhnout, pak byla zmíněna touha „vlastnit veterinární ordinaci“ či „dostat se na mistrovství světa v atletice“.

4.1.6.6 Liberecký + Ústecký kraj

Schéma č.63 se zabývá životními ambicemi dětí v dětských domovech v Libereckém a Ústeckém kraji.

Schéma č.63 – Životní ambice – Liberecký + Ústecký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve sloučených krajích Libereckém a Ústeckém bylo nejčastěji zmiňovanou ambicí dětí touha dokončit střední školu a následně pak založit rodinu a v ní se věnovat řádné výchově dětí a péči o ně. Někteří informanté by se taktéž rádi oženili či se vdaly. Cílem, který se v odpovědích dětí také opakoval, byla touha mít úspěšnou kariéru a také touha cestovat po světě. Ze statistického hlediska by pak méně než třetina informantů chtěla vystudovat vysokou školu. Práce ve velké firmě či touha podnikat a založit si tak vlastní firmu pak byla cílem pro úzkou skupinu informantů a informantek. Další děti pak vyjádřily touhu žít v zahraničí, ale možnost práce v zahraničí pak lákala jen nepatrný zlomek informantů.

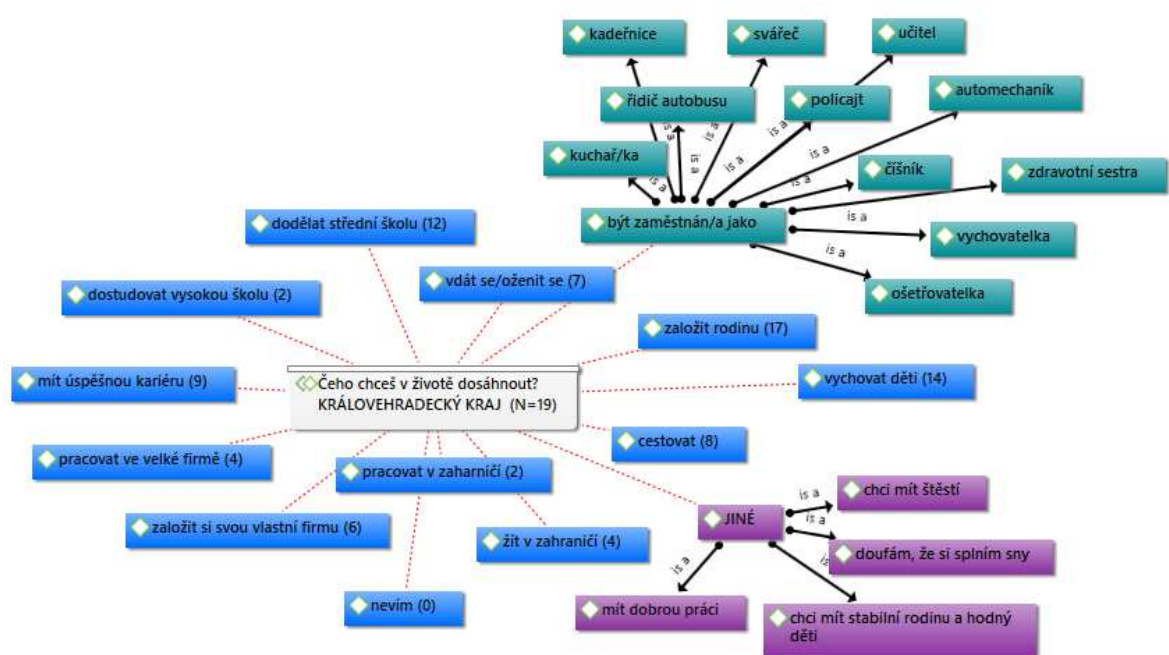
Profese, které by informanté v dospělosti chtěli vykonávat, se opět dotýkaly oblasti služeb – „kadeřnice“, „prodavačka“, „kuchařka“ či „instalatér“. Dále byla zmíněna povolání, pro jejich výkon je třeba mít speciální výcvik či vyšší vzdělání, jako například profese policisty, vychovatelky či učitelky. Jeden z informantů pak vyjádřil, že ještě neví, co by chtěl v budoucnu dělat a jiný k tomu dodal náhled na problematiku z jiného úhlu pohledu, že bude dělat „cokoliv, hlavně mít práci“.

Další touhy dětí se pak týkaly toho, co by chtěly v životě dokázat, jak dokládají odpovědi „chci se stát zpěvákem“ nebo „dělat workshopy parkour“.

4.1.6.7 Královehradecký kraj

Životní ambice dětí v Královehradeckém kraji zachycuje schéma č.64.

Schéma č.64 – Životní ambice – Královehradecký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Královehradeckém kraji děti ve svých odpovědích nejvíce reflektovaly touhu založit rodinu a následně v ní vychovat děti. Dle výpovědí informantů a informantek taktéž chtěli dodělat střední školu, s čímž souvisí i úspěšná kariéra. Určitou skupinku dětí dle výpovědí lákalo cestování a někteří informanté za svůj cíl označili i svatbu. Mezi méně výrazné životní cíle informanté ve svých výpovědích řadili založení vlastní firmy, práci ve velké firmě i život v zahraničí. Nejméně odpovědi se zabývalo možností vystudovat vysokou školu a práce mimo území České republiky.

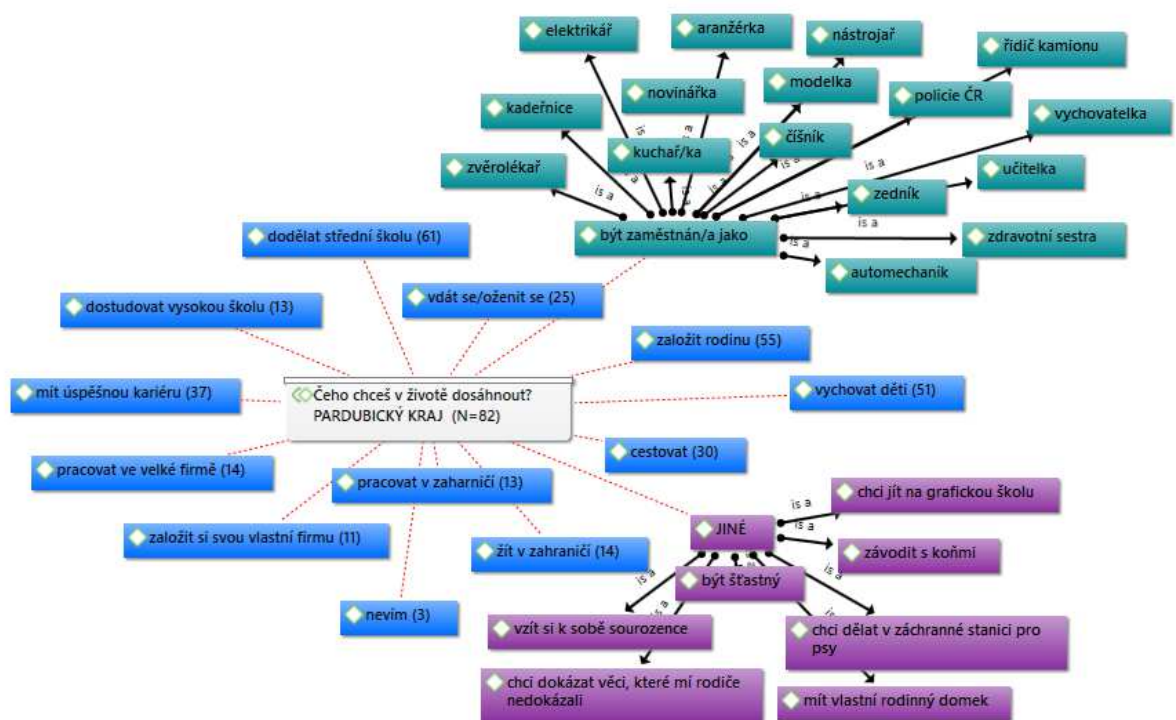
Z hlediska profesí, jimiž by se informané rádi živilí, pak byla zmiňována povolání, pro jejichž výkon je nutný výuční list – „kadeřnice“, „kuchař/ka“, „automechanik“, „svářeč“ nebo „číšník“. Další uvedené odpovědi se dotýkaly profesí, které potřebují vyšší vzdělání nebo nějaký speciální výcvik. Jednalo se třeba o zdravotní sestru, ošetřovatelku, učitele, řidiče autobusu, policistu či vychovatelku.

Mezi další odpovědi, které děti uváděly a nebylo je možné zařadit do některé z vytvořených subkategorií, pak stojí za zmínku například touha po štěstí a splnění snů. Informant k danému tématu dále uvedl: „chci mít stabilní rodinu a hodný děti“. Jiná informantka pak výrazně reflektovala potřebu dobré práce.

4.1.6.8 Pardubický kraj

Výsledky výzkumu v Pardubickém kraji vyobrazuje schéma č.65.

Schéma č.65 – Životní ambice – Pardubický kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

I v Pardubickém kraji nejčastější ambicí do života bylo úspěšně dokončit střední školu. Pro mnoho dětí bylo důležité i založit rodinu a následně pak vychovávat děti. Jako životní cíl značná část informantů označila i úspěšnou kariéru a cestování. Svatba se dle odpovědí radila k méně výrazným životním cílům. Užší skupinky dětí by pak chtěly žít

v zahraničí nebo pracovat ve velké firmě. Taktéž poměrně málo dětí uvedlo touhu vystudovat vysokou školu či pracovat v zahraničí. Nejméně odpovědí se pak dotýkalo oblasti vlastního podnikání, a tedy touhy založit si vlastní firmu.

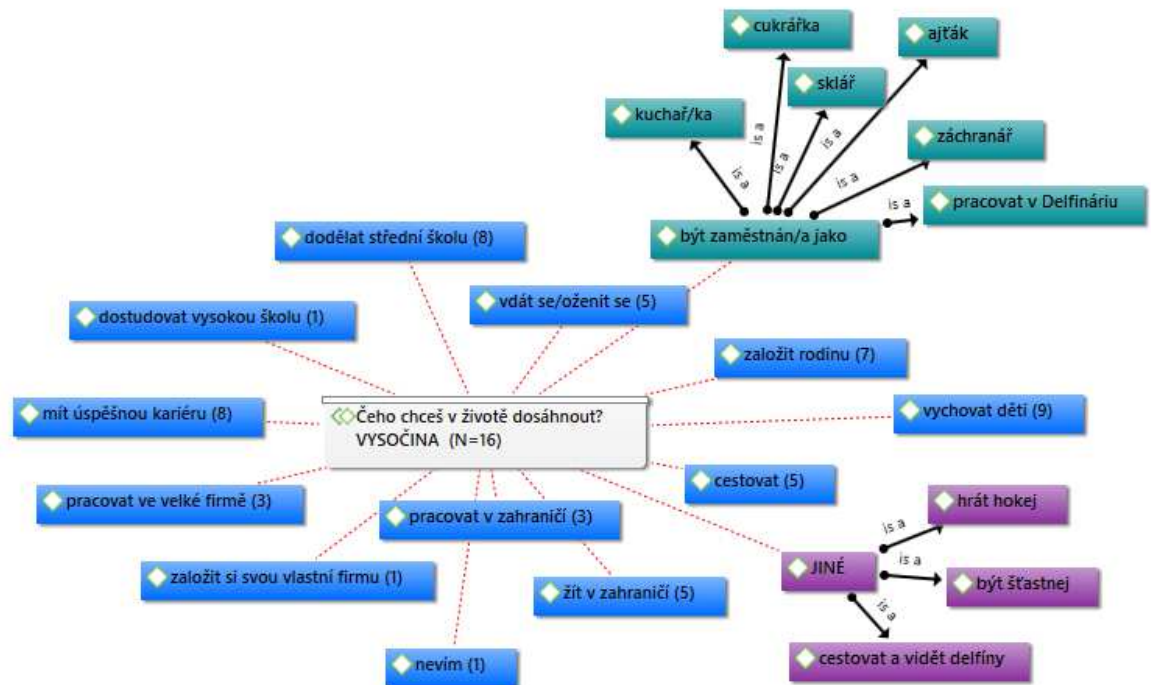
Z hlediska zaměstnání byly uváděny různá povolání – ať již se jednalo o povolání k jejichž výkonu je třeba výuční list – „kadeřnice“, „kuchař/ka“, „aranžérka“ „elektrikář“, „zedník“ či „automechanik“, či jiná povolání ve službách a průmyslu, jako je například „číšník“ či „nástrojář“. Ambice dětí ohledně povolání se však ubíraly i směrem k profesím, pro jejichž výkon je nutné mít vyšší vzdělání či jiný speciální výcvik nebo kurz. Jednalo se například o profese zvěrolékaře, zdravotní sestry, učitelky, vychovatelky, řidiče mezinárodní kamionové dopravy či o práci u police České republiky. Některé z informantek by se pak rády věnovaly modelingu.

Další cíle, které informanté v životě mají, se pak týkaly různých oblastí života. Zmiňovali touhu dokázat, že jsou lepší než jejich rodiče, touhu vychovávat sourozence či pouhé štěstí, jak dokládají následující odpovědi: „*chci dokázat věci, které mí rodiče nedokázali*“, „*vzít si k sobě sourozence*“ nebo „*být šťastný*“. Další vyjadřovaná přání a ambice se pak týkaly i specifické náplně profesního života či přání vlastnit v budoucnu rodinný dům. Odpovědi: „*chci jít na grafickou školu*“, „*závodit s koňmi*“, „*chci dělat v záchranné stanici pro psy*“ nebo „*mít vlastní rodinný domek*“, to pak jen dokazují.

4.1.6.9 Vysočina

Schéma č.66 přibližuje výsledky výzkumu v kraji Vysočina.

Schéma č.66 – Životní ambice – Vysočina

Zdroj: Vlastní výzkum

V kraji Vysočina se nejvíce odpovědí dětí věnovalo oblasti toho, že by rádi vychovali své děti. Ze statistického hlediska pak polovina informantů a informantek nějakým způsobem vyjádřila přání dokončit střední školu a mít úspěšnou kariéru. Důležité pro některé děti bylo i založení rodiny. Životní ambice užších skupinek dětí pak byly spjaty s cestováním a touhou žít v zahraničí či mít svatbu. Další informanty a informantky pak lákala možnost pracovat ve velké firmě či pracovat v zahraničí. Pouze jedna z informantek má za svůj životní cíl studium vysoké školy a další informant by si pak dle své výpovědi rád založil vlastní firmu.

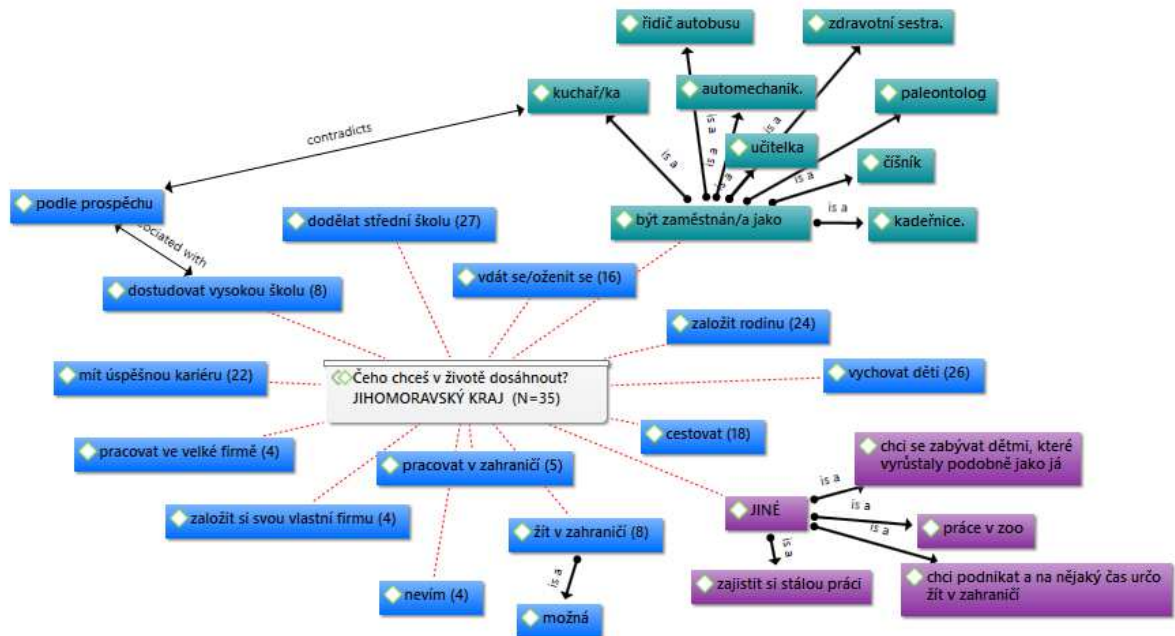
Vysněná povolání u dětí se opět dotýkaly profesí jako je „cukrářka“, „kuchař/ka“ a dále pak třeba „sklář“, „ajťák“, „záchranář“ či touha pracovat jako zaměstnankyně v Delfináriu.

Dalšími touhami dětí pak bylo „hrát hokej“, „být šťastnej“ nebo „cestovat a vidět delfíny, je to můj sen už od 8 let“.

4.1.6.10 Jihomoravský kraj

Výsledky v Jihomoravském kraji shrnuje schéma č.67.

Schéma č.67 – Životní ambice – Jihomoravský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Jihomoravském kraji je dle výpovědí hlavním cílem informantů a informantek zdárné ukončení studia na střední škole. Důležitým životním cílem je pak pro ně ale i výchova dětí a založení vlastní rodiny. Významnou ambicí do budoucího života je pak pro mnoho dětí i úspěšná kariéra a někteří z informantů a informantek by se taktéž v budoucnu chtěli oženit či se vdát. Studium na vysoké škole je pak cílem pro užší skupinu dětí, k čemuž jedna z informantek uvedla, že „*chci na vysokou, ale uvidim podle prospěchu, jinak chci bejt kuchařka*“, což je spolu v celkem velkém kontrastu. Další informanté by pak rádi žili v zahraničí a někteří z nich by si tam i rádi našli práci. Nejméně informantů a informantek se pak ve své výpovědi dotklo možnosti pracovat ve velké firmě nebo nějakou firmu založit.

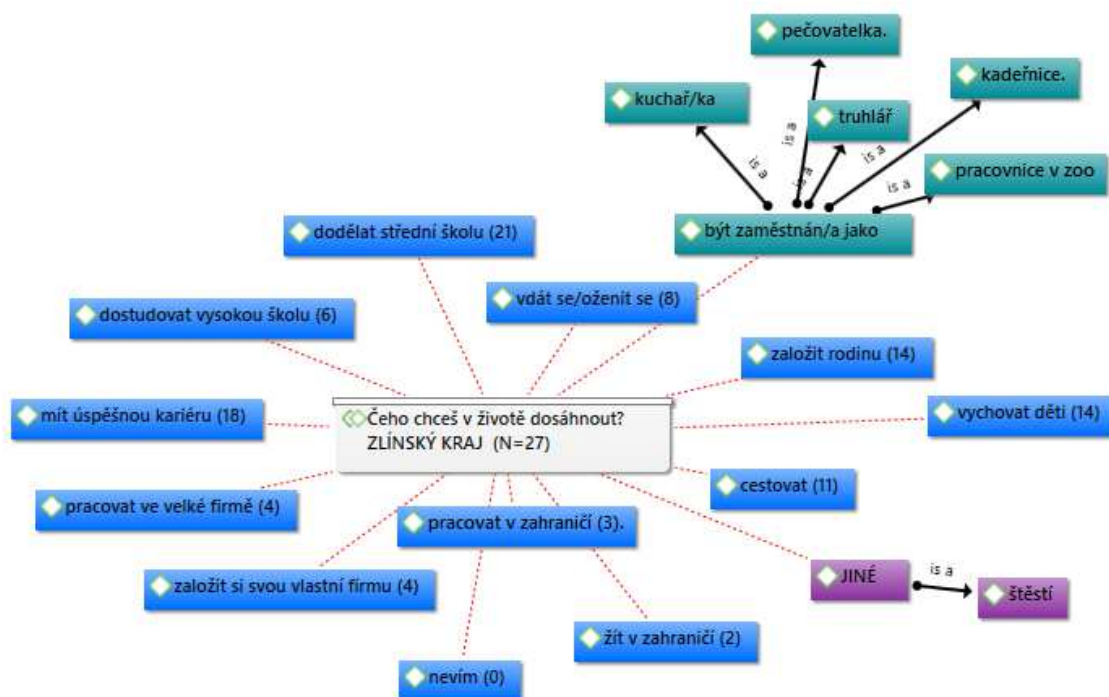
Co se týče vysněných povolání lze konstatovat, že děti opět uváděly oblíbené profese „*kadeřnice*“, „*kuchař/ka*“, „*automechanik*“ či „*čišník*“. Další informanté by pak rádi využili vyššího vzdělání nebo jiného výcviku a vykonávali profesi učitelky, paleontologa, zdravotní sestry či řidiče autobusu.

Další cíle, které někteří informanté ve svých výpovědích uváděli, se pak dotýkaly potřeby práce a vyšších morálních cílů, což dokládají následující odpovědi: „zajistit si stálou práci“, „práce v zoo“, „chci podnikat a nějaký čas určo žít v zahraničí“ nebo „chci se zabývat dětmi, které vyrůstaly podobně jako já“.

4.1.6.11 Zlínský kraj

Schéma č.68 se věnuje výsledkům výzkumu ve Zlínském kraji

Schéma č.68 – Životní ambice – Zlínský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Hlavní a nejčastěji zmiňovanou oblastí odpovědí informantů a informantek ve Zlínském kraji byla touha dokončit středoškolské vzdělání a následně mít úspěšnou kariéru. Důležitým životním cílem pro téměř každého druhého informanta či informantku, pokud na data pohlédneme ze statistického pohledu, pak bylo založení rodiny a výchova dětí. Pro další děti pak dle výpovědí bylo důležité i cestování. Jen úzké skupinky dětí chtěly vystudovat vysokou školu či si založit svou vlastní firmu. Práce a život v zahraničí pak lákala dle výpovědí jen minimum informantů a informantek.

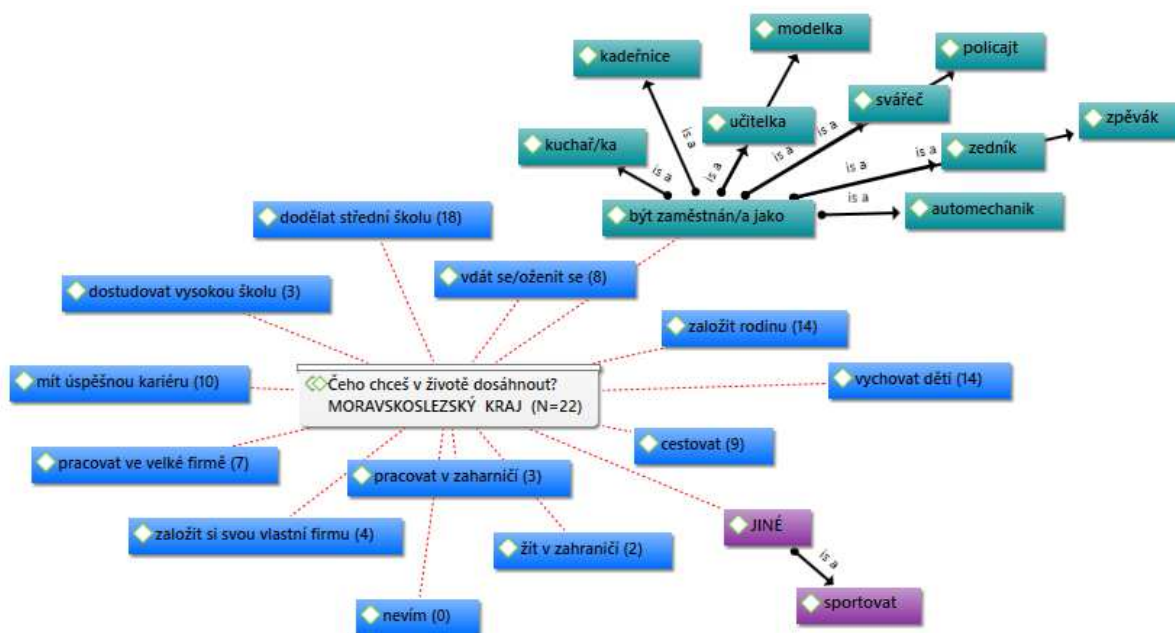
Z hlediska zaměstnání děti jako vysněné profese uváděly profesi kadeřnice, kuchaře či kuchařky, truhláře, pečovatelky či pracovníce v zoologické zahradě.

V dalších cílech, kterých by informanté rádi dosáhli, jedna z informantek uvedla třeba „šťěstí“.

4.1.6.12 Moravskoslezský kraj

Životními ambicemi v Moravskoslezském kraji se zabývá schéma č. 69.

Schéma č.69 – Životní ambice – Moravskoslezský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Největším cílem pro děti v Moravskoslezském kraji bylo, dle jejich výpovědí, dokončení střední školy. Velmi důležitým životním cílem pak ale taktéž bylo založení rodiny a řádná výchova dětí. Významné bylo pro část informantů a informantek dosažení úspěšné kariéry a cestování či práce ve velké firmě. Někteří informanté za svůj životní cíl označili také svatbu. Méně dětí toužilo založit si vlastní firmu nebo vystudovat vysokou školu či pracovat v zahraničí. Život v zahraničí pak děti v tomto kraji moc nelákal. Touhu žít v cizině vyslovili dva informanté, přičemž jeden z nich dodal, že jeho snem je žít ve Španělsku a založit tam i svou rodinu.

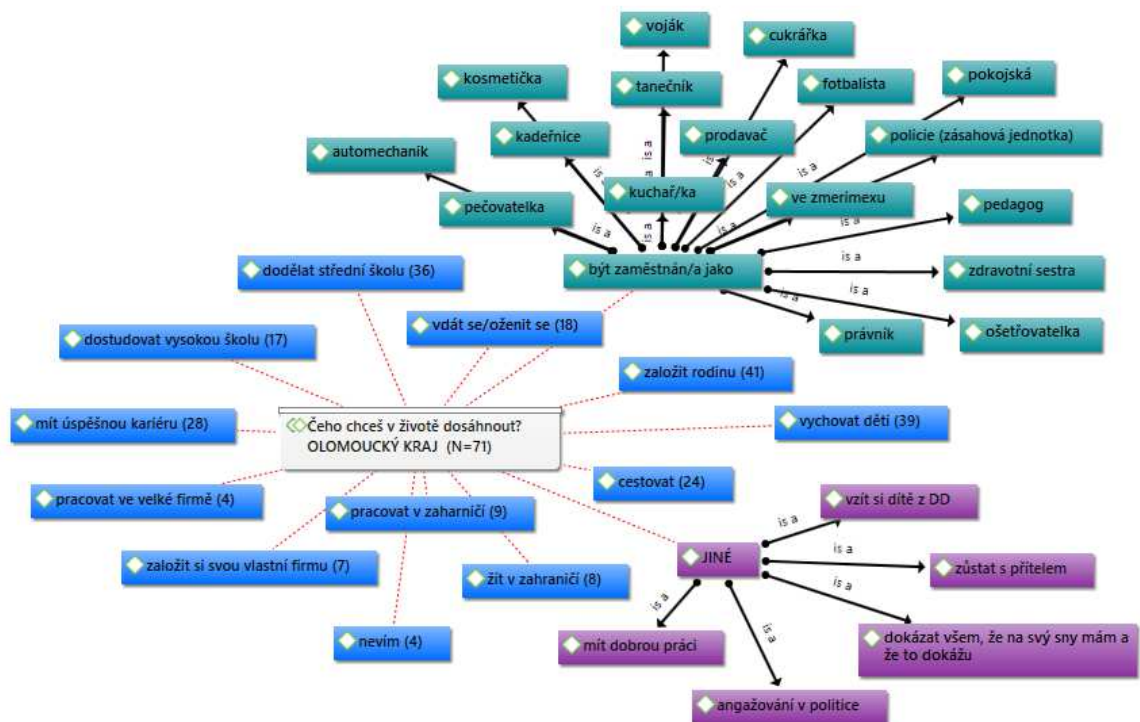
Co se týče zaměstnání, informanté uváděly, stejně jako v ostatních krajích některá oblíbená povolání, pro jejichž výkon je nutný výuční list – „kuchař/ka“, „kadeřnice“, „svářeč“, „zedník“, „automechanik“. Objevily se však i profese, které vyžadují zvláštní talent, jako je například povolání modelky či zpěváka. Z hlediska dalšího vzdělání či

speciálního výcviku pak jedna z informantek uvedla, že by se chtěla stát učitelkou a jiný informant příslušníkem policejního sboru České republiky.

4.1.6.13 Olomoucký kraj

Výsledky výzkumu v Olomouckém kraji shrnuje schéma č.70.

Schéma č.70 – Životní ambice – Olomoucký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Informanté v Olomouckém kraji ve svých výpovědích nejčastěji zmiňovali oblast založení rodiny a následně výchovy dětí. Ze statistického pohledu pak pro každého druhého informanta či informantku bylo důležitým cílem v životě dodělat střední školu. V návaznosti na vzdělání dětí uváděly touhu po dobrém pracovním zařazení a úspěšné kariéře, avšak taktéž cestování bylo hojně zmiňovanou odpovědí. Menší skupinky dětí toužily po svatbě či studium na vysoké škole. Cílem některých dalších informantů a informantek pak byla práce a život v zahraničí či touha založit si svou vlastní firmu. Práce ve velké firmě dle výpovědí lákala jen úzký okruh dětí.

Co se týče profesí, kterým by se děti v budoucnu rády věnovaly, byly zmiňovány jako již tradičně oblíbené profese spojené s výučním listem – „kuchař/ka“, „kadeřnice“, „cukrářka“, „automechanik“, „kosmetička“ nebo „prodavač“. Práce v dalších službách

Z hlediska celkového shrnutí jednotlivých vytvořených subkategorií i v rámci celkového souhrnu nejvíce dětí ve svých výpovědích vyjadřovalo cíl úspěšného dostudování střední školy. Mnoho informantů ve svých odpovědích však také reflektovalo touhu založit rodinu a vychovat v ní své děti. Z početního hlediska je mezi odpověďmi lehký rozdíl, který napovídá, že tyto dva cíle nemusí ve všech případech jít ruku v ruce. Významným cílem, který informanté v odpovědích zmiňovali je úspěšná kariéra a dále pak také cestování, které ze statistického hlediska ve své výpovědi zmínila více než třetina dotázaných informantů a informantek. Cílem v životě některých dětí je i svatba či studium vysoké školy. Užší skupinky informantů a informantek pak toužily po založení vlastní firmy či po práci a životě v zahraničí. Nejméně odpovědí se pak dotýkalo oblasti práce ve velké firmě. Pořadí těchto subkategorií by možná mohlo naznačovat hrubou hodnotovou orientaci dětí v dětských domovech, co se jejich životních cílů a ambic týče. Pokud by bylo toto tvrzení akceptováno, lze konstatovat, že hodnotová orientace dětí v dětských domovech je orientována směrem pro život a není zcela špatně vykonstruována.

Informanté ve svých výpovědích uváděli různá povolání, jimž by se chtěli v budoucnu věnovat. Jednalo se o profese ve službách i průmyslu a velmi často tato povolání vyžadovala určitou formu vzdělání. Pro výkon „vysněných“ profesí, které děti uváděly, se jednalo velmi často o výuční list. Snem mnoha informantů a informantek je stát se kadeřnicí, kuchařem či kuchařkou, kosmetičkou, automechanikem či třeba elektrikářem. Jiná povolání pak vyžadují středoškolské vzdělání s maturitou nebo dokonce vysokoškolské vzdělání. Příklady těchto profesí nebyly uváděny tak často, avšak vyskytovaly se. Jednalo se například zdravotní sestru, učitele či učitelku, právníka či vychovatele.

Pro výkon některých dalších vysněných prací pak je nutný talent, který umožní věnovat se herectví, zpěvu či například modelingu, a pro jiné je nutné absolvovat ještě speciální výcvik. Zmínit lze například profesi řidiče autobusu, policisty či pečovatelky, čímž byla nejčastěji myšlena pracovnice v sociálních službách. Důležité však je mít vůbec nějakou práci, jak podotkl jeden informant z Libereckého kraje: „*budu dělat cokoli, hlavně mít práci!*“

Další odpovědi, které děti uváděly, se dotýkaly touhy po štěstí a normálním životě. Značná část informantů má pak jako cíl ve svém životě plnění svých snů. S tím souvisí i

potvrzení vlastního potenciálu, kdy mají informanté potřebu svému okolí dokázat, že mají schopnosti dobře vést a řídit svůj život, a tím se odlišit od svých rodičů. Dle výpovědí děti často kladli důraz na rodinu, ať již na její založení, tak na svou vlastní, kdy někteří informanté uváděli, že po odchodu z dětského domova je jejich cílem výchova sourozenců. Značná část dětí ve svých odpovědích zmiňovala oblast profesního úspěchu, po kterém velmi touží. V neposlední řadě je pak životním cílem některých informantů a informantek pomoc druhým lidem, ať již se jedná o vlastní rodinu, jak bylo zmíněno výše, jiné děti z dětských domovů nebo pomoc zdravotně postiženým lidem a především dětem.

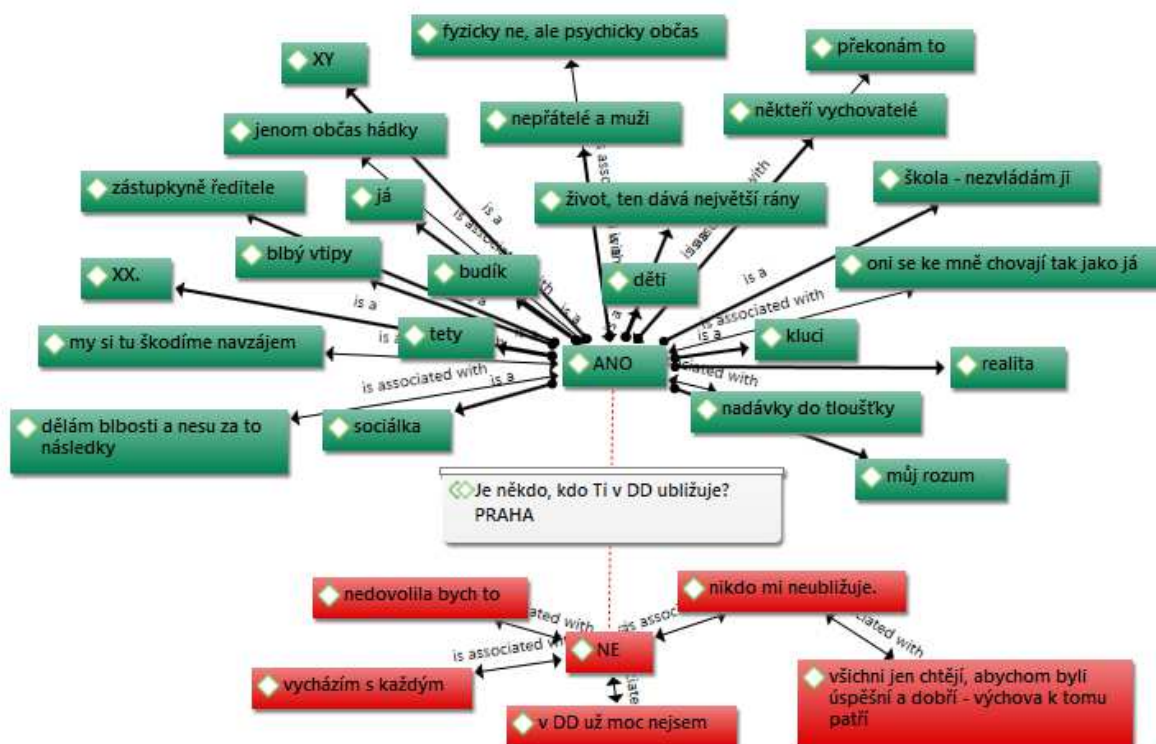
4.1.7 K7 – Ublíživání v dětském domově

Kategorie „Ublíživání v dětském domově“ se zaměřuje, zda mají děti v dětských domovech, pocit, že je jim ublížováno či ne a případně, kdo nebo co jim v dětském domově ubližuje.

4.1.7.1 Praha

Schéma č.72 se věnuje výsledkům v Praze.

Schéma č.72 – Ublíživání v dětském domově – Praha

Zdroj: Vlastní výzkum

Ačkoli se vizuálně zdá, že převažuje odpověď ano, není tomu tak, u odpovědi „ano“ se pouze vyskytovaly zajímavější důvody, proč děti mají pocit ublížování. Odpověď „ne“ byla totiž ve většině případů spjata s „nikdo mi neubližuje“.

V případech, kdy děti odpověděly, že jim něco nebo někdo v dětském domově ubližuje lze identifikovat, že se jedná o konkrétní osoby nebo chování některých osob. Mezi osoby pak patří „tety“, „zástupkyně ředitele“, „XX“, „XY“, „děti“, „kluci“, „někteří vychovatelé“ či „nepřátelé a muži“. Dle odpovědí však lze vysledovat, že existuje i skupina dětí, které si ubližují samy, přičemž se jedná spíše o ublížování myšlenkami než

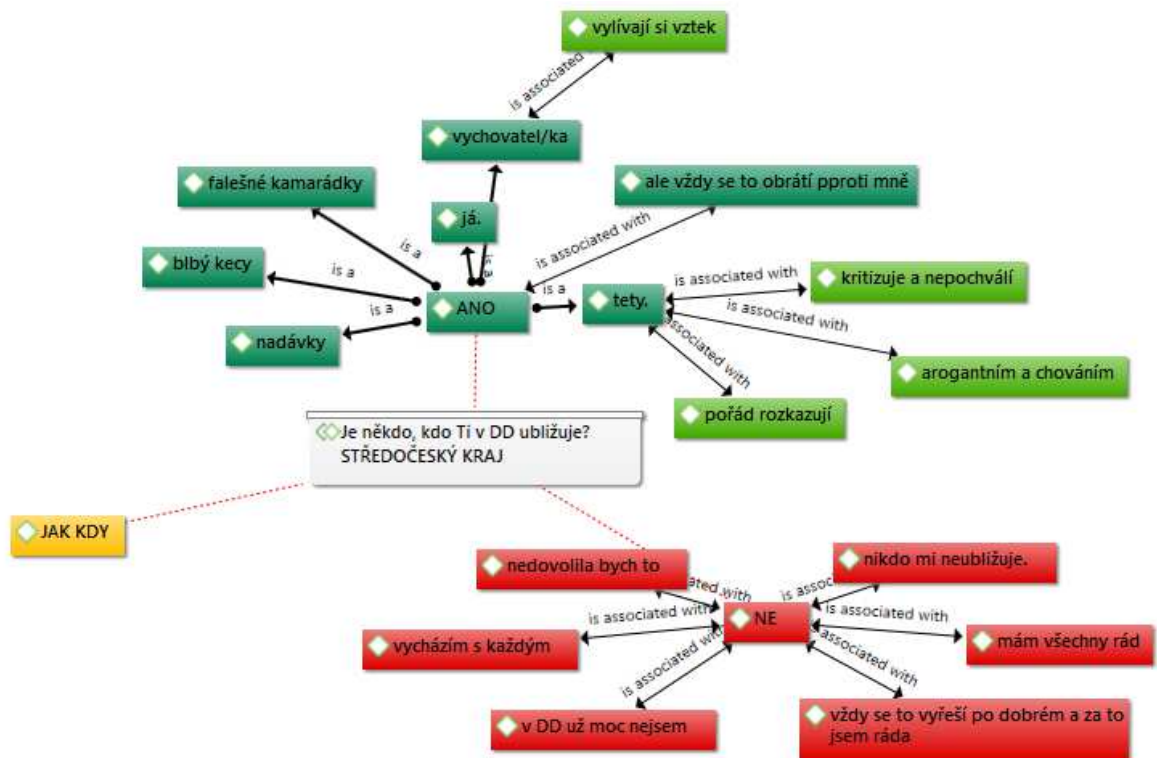
o klasickou formu sebepoškozování. Jako příklad lze uvést odpovědi: „*můj rozum*“, „*já*“ nebo „*dělám blbosti a nesu za to následky*“. Jako další, co dětem ubližuje, pak některé z nich označily vzájemné chování a konflikty – „*my si tu škodíme navzájem*“, „*oni se ke mně chovají tak, jako já*“ či „*jenom občas hádky*“. Některým informantů a informantkám pak ubližují dle jejich slov i instituce, jako je sociální odbor či škola, což informantka zdůvodnila tím, že ji nezvládá. Jiné informantce pro změnu ubližuje „*budík*“. Další informant uvedl, že v dětském domově mu ubližuje realita všedního dne a to, že v dětském domově musí pobývat, s čímž se ještě nesmířil. Co se týče formy ubližování, pak další informantka uvedla, že se jedná o občasné psychické ubližování, nikoliv tělesné násilí, což ovšem nic nemění na skutečnosti, že by se tento fakt či pocit měl odborně řešit. Další informanté pak uvedli, že jim ubližují „*blbé vtipy*“, „*nadávký do tloušťky*“ či „*život, ten dává největší rány*“. I přes vše, co dětem může v dětském domově vadit nebo ubližovat, se objevila touha se pře tyto problémy přenést, jak dokládá odpověď informantky: „*překonám to*“.

I přes značné množství věcí a osob, které dětem v dětských domovech v Praze ubližují, se častěji vyskytovala negativní odpověď, což vypovídá o tom, že dětem v dětském domově nikdo neubližuje. I k tomuto se však děti dále vyjadřovaly se zdůvodněními. Jedna z informantek by si ubližovat nenechala, neboť by to nedovolila. Jiný informant pak dle svých slov v dětském domově již moc není a další uvedl: „*vycházím s každým*“. Zajímavým zdůvodněním pak uvedla další informantka, jak ukazuje následující odpověď. „*Nikdo mi neubližuje, všichni jen chtějí, abychom byli úspěšní a dobří a výchova k tomu patří.*“ Tato odpověď ukazuje, že některé děti v dětském domově by mohly vnímat jako ubližování nastavený řád v dětském domově a pobyt v něm vůbec, neboť tato informantka s ním a s výchovou v dětském domově sice problém nemá, avšak to zřejmě vnímá ve svém okolí u ostatních dětí.

4.1.7.2 Středočeský kraj

Ubližování ve Středočeském kraji se věnuje schéma č.73.

Schéma č.73 – Ubližování v dětském domově – Středočeský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve Středočeském kraji byla taktéž nejčastější odpověď informantů „ne“ nebo „ne, nikdo mi neubližuje“. Odpověď „ano“, která svědčí pro to, že dětem v dětském domově někdo ubližuje se vyskytla pouze v některých odpovědích informantů a informantek i když to ve schématu vizuálně vypadá trochu jinak.

Informanté ve svých výpovědích uváděli, že jim ubližují konkrétní lidé, ale i slovní vyjádření ostatních lidí. Informanté uváděli jako zdroj ubližování tety, konkrétně jejich chování „kritizuje a nepochválí“, „pořád rozkazují“ či „arogantním chováním“. Další osobou, která některým informantům a informantkám v dětském domově ubližuje je vychovatel či vychovatelka, což dle výpovědi jednoho z informantů souvisí s tím, že – „vylívají si vztek na nás“. Další informantka pak uvedla, že jí ubližují „falešné kamarádky“. Jiný informant pak uvedl, že si ubližuje sám. Dle výpovědí však dokáže značně ublížit i slovní vyjádření, jak dokládají tyto odpovědi – „blbý kecy“ či „nadávky“. Jedna z informantek pak uvedla, že jí sice někdo ubližuje, avšak vždy se to

pak obrátí proti ní, ve chvíli, kdy si postěžuje či má snahu to řešit. Zde je otázkou, zda se jedná o kamarádské „pošťuchování“ mezi dětmi, které citlivější jedinci mohou nést hůře a okolí včetně dospělých to nechápe, či zda jde o závažnou formu ubližování či šikany... To by bylo bez pochyb nutné zjistit a především účinně řešit.

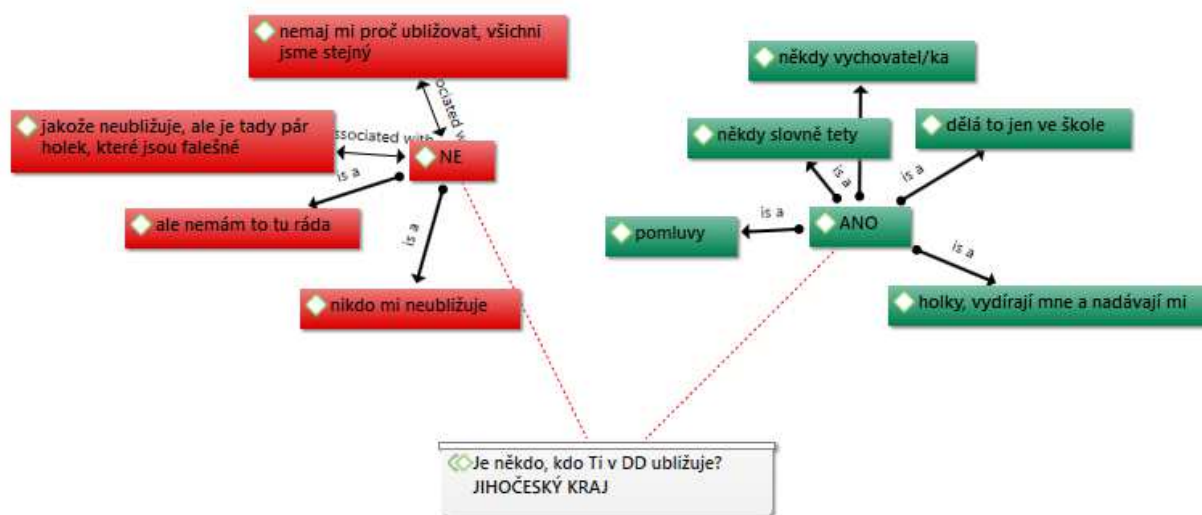
Někteří z informantů a informantek se pak vyjádřily ve smyslu, že jim někdo občas ubližuje, jindy ne, což může záviset i na osobním rozpoložení daného jedince a vnímavosti k chování druhých.

Negativní odpověď však i ve Středočeském kraji převládala. Mimo odpovědi „ne, nikdo mi neubližuje“ se objevovaly další důvody: „nedovolila bych to“, či opět motiv, kdy daná informantka v dětském domově již moc nepobývá. Dalším důvodem, proč mají děti pocit, že jim nikdo neubližuje jsou dle výpovědí dobré vztahy a snaha problém zdárně vyřešit. Příkladem mohou být odpovědi: „vycházím s každým“, „mám všechny rád“ či „vždy se to vyřeší po dobrém a za to jsem ráda“.

4.1.7.3 Jihočeský kraj

Výsledky v Jihočeském kraji naznačuje schéma č.74.

Schéma č.74 – Ubližování v dětském domově – Jihočeský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

I v Jihočeském kraji se objevily pozitivní i negativní odpovědi, avšak i zde byla negativních většina opět navzdory vizuálnímu dojmu ze schématu.

Děti, které odpověděly „ano“ za konkrétní osobu, která jim ubližuje označily personál dětského domova – „někdy vychovatelka“ či „někdy slovně tety“, lze se však domnívat, že se nejedná o formu klasického fyzického násilí, jako spíše možná o přehnanou snahu vychovávat či radit, případně některé slovní komentáře mohou u těchto dětí zasáhnout i nechtěně citlivé místo... Další informantka uvedla, že jí ubližují pomluvy. Jiní informanté se pak vyjádřili, že jim opravdu někdo cíleně ubližuje, avšak v jednom z případů se tak děje jen ve škole. Tento informant se však k dané situaci odmítl dále vyjádřit. Další informantka pak uvedla: „ano, holky, vydírají mne a nadávají mi“. Zde se však již evidentně jedná o případ šikany a je potřeba jej řešit.

Z hlediska negativních odpovědí se opět nejčastěji vyskytovala odpověď „ne, nikdo mi neubližuje“. Informanté se však vyjadřovali někdy i rozsáhleji – „nemaj mi proč ubližovat, všichni jsme stejný“, což svědčí o přesvědčení, že jsou si všichni v dětském domově rovni a nikdo se nad nikoho nepovyšuje. Další vyjádření k ubližování v dětském domově pak již nebyla tolik lichotivá: „ne, ale nemám to tu ráda“ nebo „jakože neubližuje, ale je tady pár holek, které jsou falešné“, což naopak vypovídá o tom, že dané informantky nemají s ostatními úplně dobré vztahy a prostředí pro ně taktéž není zcela ideální.

4.1.7.4 Plzeňský kraj

V Plzeňském kraji se výsledky zabývá schéma č.75.

Schéma č.75 – Ublíživání v dětském domově – Plzeňský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Opět navzdory prvnímu dojmu ze schématu i v Plzeňském kraji převládala odpověď, která svědčí pro to, že dětem v dětském domově nikdo neubližuje, avšak pozitivní odpovědi měly zajímavá zdůvodnění.

Děti za agresory, kteří jim ubližují označovaly konkrétní osoby z řad personálu dětského domova. Jednalo se o ředitele či ředitelku, sociální pracovníce či vychovatele a vychovatelky. Co se týče vychovatelů a vychovatelek pak informanté dodali, že jim ubližují „tím, co řeknou“ nebo jiná informantka dodala, že vychovatelka je na ní hnusná. Může jít o subjektivní pocit či o vzájemnou lidskou averzi... V odpovědích se však objevil i motiv toho, že ubližování v dětském domově vychází ze vzájemného chování, jak dokládají výpovědi informantů: „ano ubližují... tak skoro všichni, ale ubližuji i já“ či „jak ja na ně, oni budou taky na mě“. Další informantka uvedla, že si ubližuje sama, a to především chováním k sobě samé. Jiný informant uvedl, že mu někdo ubližuje, avšak nejedná se o nikoho v dětském domově. Jiný informant pak

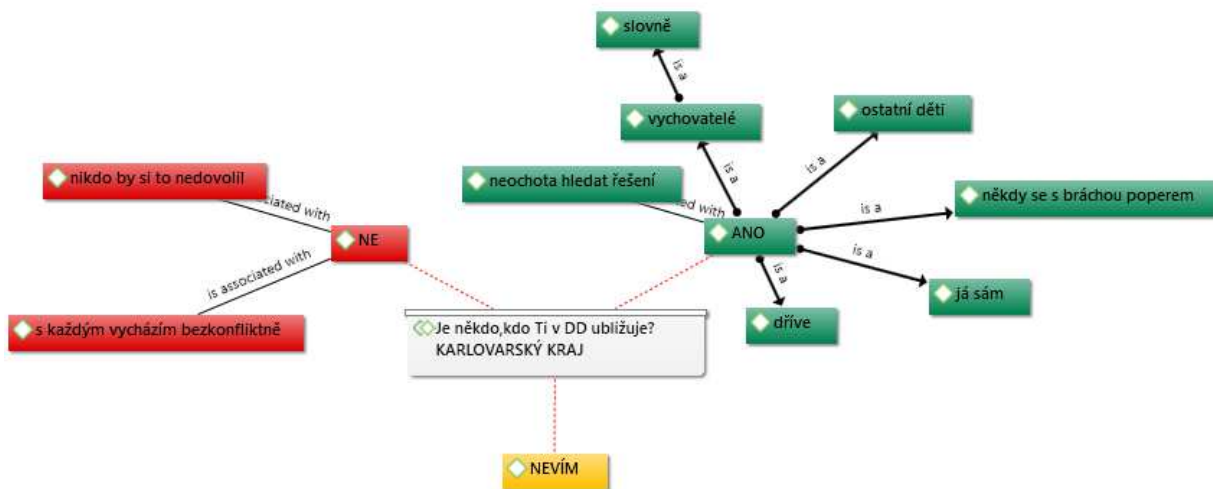
dodal, že mu ubližují především lidé, kteří jsou značně povýšení, což dokládá jeho odpověď: „*ty, co si myslím, že jsou prezident*“.

Negativní odpovědi byly v převaze, a to především odpověď: „*ne, nikdo mi neubližuje*“. Další odpovědi, kterými se informanté vyjadřovali k tomuto tématu se pak týkaly dobrých vztahů v dětském domově – „*máme se tu všichni rádi*“ či „*mám se tu dobře*“. Avšak i v případech, kdy děti nemají pocit, že by jim v dětském domově někdo ubližoval, pojmenovávaly skutečnosti, které jim kazí celkový dojem z dětského domova. Odpovědi: „*ne neubližuje, ale mrzí mě, že se ke mně kamarádky otočily zády*“, „*ne, ale nemám rád pomluvy*“ nebo „*ne, ale štve mě to, že si s námi nikdo nesedne a nepovídá si*“, to jenom dokládají. Poslední zmíněná výpověď by pak mohla být námětem pro nápravu, aby se děti v dětském domově cítily ještě lépe.

4.1.7.5 Karlovarský kraj

Výsledky výzkumu v Karlovarském kraji ilustruje schéma č.76.

Schéma č.76 – Ubližování v dětském domově – Karlovarský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

I v Karlovarském kraji se potvrzuje trend toho, že přes vizuální převahu pozitivních odpovědí ve schématu, informanté se povětšinou vyjadřovali v otázce ohledně ubližování: „*ne*“.

Z hlediska pozitivních odpovědí se pak jednalo o vychovatele, přičemž dle slov informantky se jedná o slovní ubližování. Dále pak byly zmíněny ostatní děti, k čemuž jiný informant dodal: „*někdy se s bráchou poperem*“, což však asi nelze vnímat jako

ubližování v pravém slova smyslu. Další informant pak uvedl, že ubližuje sám sobě, přičemž se jednalo o stresování vlastní osoby neodbytnými myšlenkami z minulosti. Jiná informantka pak uvedla, že jí dříve někdo v dětském domově ubližoval. Problémem pak je, že jedna z informantek uvedla, že jí někdo ubližuje, avšak je neochota hledat řešení, což je jistě špatně.

Jedna z informantek se pak vyjádřila, že neví, jestli jí někdo ubližuje... To může být způsobeno nejistotou toho, co vlastně již je ubližování a co třeba nevinná legrace.

Negativní odpověď „ne“ naštěstí opět převládala i v Karlovarském kraji. Další zdůvodnění se pak týkala toho, že by si nikdo dané informantce nedovolil ubližovat a další pak uvedla: „ne, s každým vycházím bezkonfliktně“.

4.1.7.6 Liberecký + Ústecký kraj

Ubližování ve sloučeném Libereckém a Ústeckém kraji mapuje schéma č.77.

Schéma č.77 – Ubližování v dětském domově – Liberecký + Ústecký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve sloučených krajích – Libereckém a Ústeckém, se taktéž častěji vyskytovala odpověď „ne“, avšak k pozitivní odpovědi „ano“ měly děti větší potřebu se vyjádřit.

Dětem v Libereckém a Ústeckém kraji ubližují dle jejich výpovědí pomluvy vychovatelek. Dále informanté uvedli, že se jedná o občasnou psychickou újmu bez použití fyzického násilí. Jeden z informantů uvedl, že mu někdy ubližují děti, jindy tety. S tím pak souvisela i odpověď další informantky, která uvedla: „moje chování se odráží od ostatních“. To naznačuje, že vzájemné vztahy a chování v dětském domově mohou ovlivňovat i některé přechodné neshody.

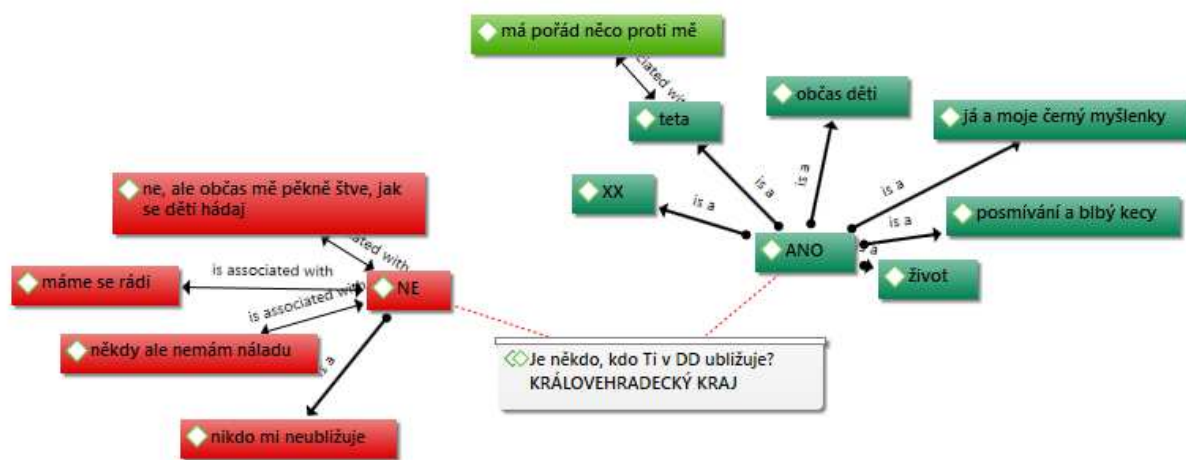
Negativní odpověď „ne“ byla naštěstí v převaze, avšak i k tomu měly některé děti potřebu se dále vyjádřit. „Ne, nikdo si to nedovolí“, tato odpověď se objevuje napříč

kraji a svědčí pro to, že daný informant či informantka má ve skupině zřejmě výsadní postavení. Jiný doplněk pak použila informantka, která glosovala, že jí sice nikdo v dětském domově neublíží, avšak některé holky jsou jí nesympatické a v domově je taktéž její bývalý přítel, se kterým se rozešla.

4.1.7.7 Královehradecký kraj

Schéma č.78 se věnuje výsledkům v Královehradeckém kraji.

Schéma č.78 – Ublížování v dětském domově – Královehradecký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Královehradeckém kraji převládaly negativní odpovědi, ačkoli se zdá, že schéma ukazuje něco jiného.

Informanté uváděli, že jim ubližují konkrétní osoby, ať již z řad dětí nebo v jenom případě z řad vychovatelů. Informantka uvedla: „*jo, ubližuje mi teta, má pořád něco proti mně*“. V tomto případě se může jednat o nesympatie a mohla by to vyřešit otevřenější komunikace. Další informantka pak vyjádřila, že si ubližuje sama, a to konkrétně svými černými myšlenkami, které vychází z jejich minulých zážitků. Ublížovat ale může i sám život, jak podotkl jeden z informantů. Ublížit dokážou ale i posměšky a nemístné poznámky, jak se vyjádřila jiná informantka.

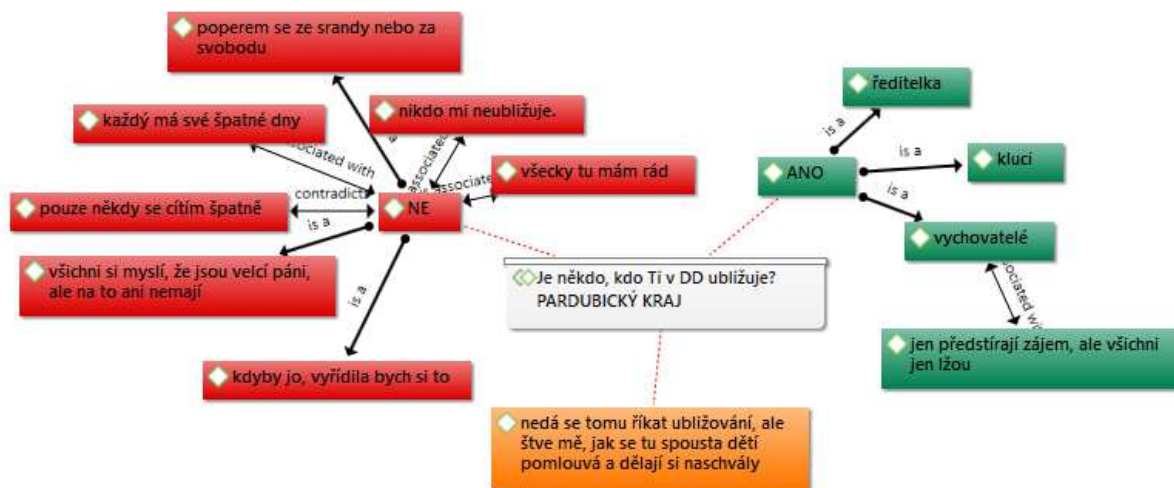
Nejčastější negativní odpovědí bylo „*ne, nikdo mi neublíží*“, což je pozitivní. To, že dětem nikdo neublíží však dle výpovědí informantů neznámá, že je něco neštvě nebo že se občas necítí pod psa – „*ne, ale občas mě pěkně štve, jak se děti hádaj*“ nebo „*někdy ale nemám náladu*“. Dalším důvodem, proč informanté měli pocit, že jim nikdo

neubližuje mohou být i dobré vztahy v dětském domově, kdy se děti i vychovatelé mají navzájem rádi.

4.1.7.8 Pardubický kraj

Ubližování v Pardubickém kraji doprovází schéma č.79.

Schéma č.79 – Ubližování v dětském domově – Pardubický kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Pardubickém kraji i schéma kopíruje skutečnost, že nejvíce bylo negativních odpovědí, tedy, že informantů a informantkám nikdo neubližuje.

Informanté ve svých výpovědích označily konkrétní osoby, které jim v dětském domově ubližují. Jednalo se o ředitelku, kluky v dětském domově a vychovatele, přičemž k tomu jedna z informantek dodala: „jen předstírají zájem, ale všichni jen lžou“.

Jiná z informantek byla na pochybách, zda se jedná o ubližování, každopádně měla značné výhrady k chování některých dětí: „asi se tomu nedá říkat ubližování, ale štve mě, jak se tu spousta dětí pomlouvá a dělají si naschvály“.

Negativní odpovědi byly v převaze i v tomto kraji, přičemž se jednalo především o odpověď: „ne, nikdo mi neubližuje“. Další vyjádření se pak týkaly toho, proč informanté nemají pocit, že by jim někdo ubližoval. Jedna z informantek uvedla, že v případě ubližování by situaci vyřešila, jiný informant pak zmínil, že má v dětském domově všechny rád. Informanté se pak také dále vyjádřili ke svým pocitům, kdy jedna informantka uvedla: „ne, pouze někdy se cítím špatně“. Jiná naopak nepovažuje chování

ostatních za ubližování proto, že: „každý má své špatné dny“. Další informant se pak vyjádřil ve smyslu toho, že se sice s někým někdy poperou, avšak nejedná se o cílené ubližování, ale o legraci či boj za svobodu, jak dokládá jeho výpověď: „*poperem se ze srandy nebo za svobodu*“. Padla však i odpověď, kdy se informant, přesto, že mu nikdo neubližuje, vyjadřoval ke značné namyšlenosti ostatních dětí – „*všichni si myslí, že jsou velcí páni, ale na to ani nemají.*“

4.1.7.9 Vysočina

Schéma č.80 znázorňuje výsledky výzkumu v kraji Vysočina.

Schéma č.80 – Ubližování v dětském domově – Vysočina

Zdroj: Vlastní výzkum

V kraji Vysočina taktéž převažovaly negativní odpovědi, které vyjadřovaly pozitivní skutečnost, že v dětském domově dětem nikdo neubližuje.

Jediná pozitivní odpověď se týkala toho, že jedna z informantek uvedla, že jí ubližují vychovatelky, které jí dle jejích slov neberou vážně.

Jiný z informantů se pak k celé záležitosti odmítl vyjádřit, což by mohlo naznačovat, že má v tomto ohledu nějaký problém, který skrývá nebo se za něj stydí.

Převážná většina informantů se však vyjádřila: „*ne, nikdo mi neubližuje*“. Další informant k tomu pak dodal, že o ničem takovém neví.

4.1.7.10 Jihomoravský kraj

Výsledky výzkumu v Jihomoravském kraji vyobrazuje schéma č.81.

Schéma č.81 – Ublíživání v dětském domově – Jihomoravský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Taktěž v Jihomoravském kraji naštěstí převládaly negativní odpovědi, kdy dětem v dětském domově nikdo neubližuje.

Pozitivní odpovědi se objevily v souvislosti s konkrétními osobami. Jednalo se o „XX“ a jednu z tet. Jednomu informantovi pak ubližuje „*konec wifi*“, tedy vypínání routeru, který tento signál přenáší, na noc.

Jedna z informantek pak vypověděla, že jí v dětském domově ubližovalo jen to, že se o ní rodiče nedokázali či nechtěli postarat, avšak přímo v dětském domově jí nikdo a nic neubližovalo... Odpověď je tedy tak trochu na pomezí ano i ne.

Z hlediska negativních odpovědí se opět nejčastěji objevovalo, že dětem naštěstí nikdo neubližuje. Dále se stejně jako v některých jiných krajích objevil motiv toho, že danému informantovi nikdo neubližuje, protože, jak sám uvedl: „*všichni se mě bojí, jsem tu jak zlý policajt*“. Jak již bylo dříve poznamenáno, mohlo by to znamenat, že daná osoba má v kolektivu výsadní postavení. Další informantka pak ocenila, že jí v dětském domově nikdo neubližuje, neboť mají celkově dobré vztahy. Jiný informant pak dodal: „*ne, dá se to tu přežít*“.

4.1.7.11 Zlínský kraj

Ubližování ve Zlínském kraji se věnuje schéma č.82.

Schéma č.82 – Ubližování v dětském domově – Zlínský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

I ve Zlínském kraji převažovaly negativní odpovědi.

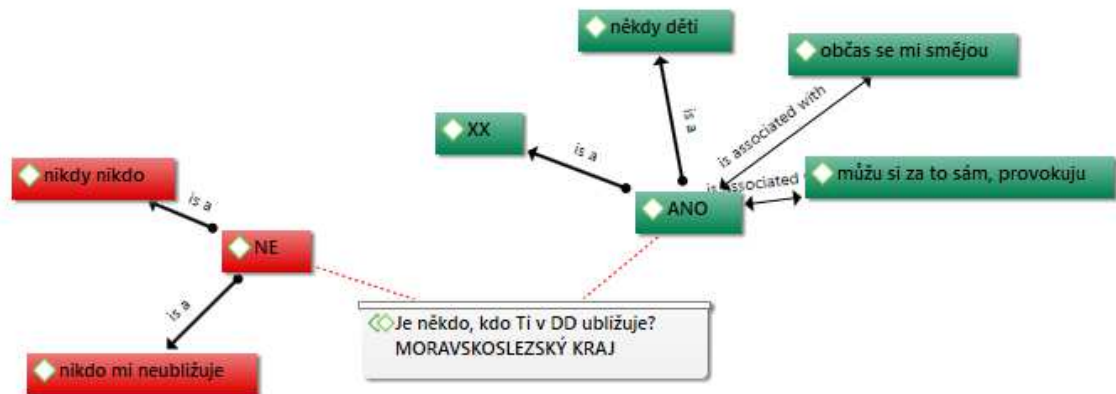
Informanté ve Zlínském kraji uvedli, že jim ubližují „dětí“ a další informant se pak vyjádřil, že mu sice někdo ubližuje, ale bylo by to na dlouho a více se k tomuto tématu odmítl vyjádřit. Stejně jako jiná informantka, která uvedla: „to je moje věc“.

Z hlediska negativních odpovědí bylo nejčastěji uváděno, že dětem nikdo neubližuje. Další informantka se k tomu pak vyjádřila takto: „ne, protože se všema si snažím rozumět“.

4.1.7.12 Moravskoslezský kraj

Schéma č.83 se zabývá výsledky výzkumu v Moravskoslezském kraji.

Schéma č.83 – Ublíživání v dětském domově – Moravskoslezský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Toto schéma opět vyjadřuje vizuální nekorespondenci s výsledky výzkumu, neboť vizuálně převažují pozitivní odpovědi, avšak více dětí ve své výpovědi vyjádřilo odpověď negativní.

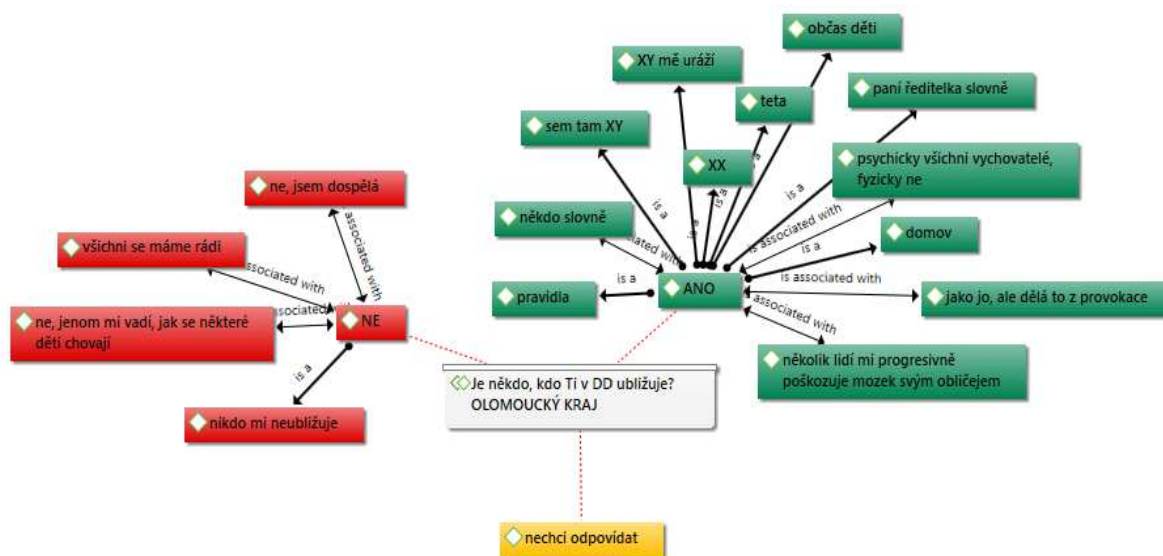
Pozitivní odpovědi vyjadřovaly, že informantům a informantkám někdy ubližují ostatní děti či konkrétní osoba „XX“. Co se týče formy ubližování, pak byly zmíněny posměšky – „*občas se mi smějou*“, avšak jiný informant k tomu dodal, že si za ubližování může sám, neboť rád provokuje.

Mnoho dětí však ve svých výpovědích naštěstí odpovědělo: „*ne, nikdo mi neubližuje*“. Jedna z informantek dále podotkla, že jí nikdy nikdo neubližuje.

4.1.7.13 Olomoucký kraj

Výsledky v Olomouckém kraji se zabývá schéma č.84.

Schéma č.84 – Ublíživání v dětském domově – Olomoucký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

I Olomoucký kraj kopíruje trend, kdy schéma sice naznačuje, že více bylo pozitivních odpovědí, avšak reálně tomu tak není. Důvodem je opět to, že informané se více a podrobněji vyjadřovali k pozitivním odpovědím, zatím, co negativní byla „odbyta“ pouhým – „ne, nikdo mi neublíží“.

Pozitivní odpověď byla vyjadřována hlavně ve spojitosti s konkrétními osobami. Byl uveden „XY“, k čemuž jedna z informantek dodala, že ji uráží. Dále pak informané uvedli „XX“, konkrétní tetu, někdy ostatní děti či slovní ataky paní ředitelky. Další informant pak uvedl, že mu ubližuje dětský domov jako takový a jiný pak zmínil pravidla, která mu dle jeho slov značně ubližují. Další informané pak uvedli, že se jedná hlavně o slovní ubližování, k čemuž jeden z informantů podotkl, že mu psychicky ubližují všichni vychovatelé, fyzicky však nikdo. Jedna informantka se pak vyjádřila k ubližování v dětském domově takto: „jako jo, ale dělá to z provokace“. Další informant pak vyjádřil svůj názor k tomuto tématu trochu jiným způsobem: „několik lidí mi progresivně poškozují mozek svým obličejem“. Z tohoto vyjádření jasně plyne, že se nedá brát zcela vážně a tomuto informantovi jsou někteří lidé značně nesympatičtí nebo jeho vyjádření bylo snahou o pobavení.

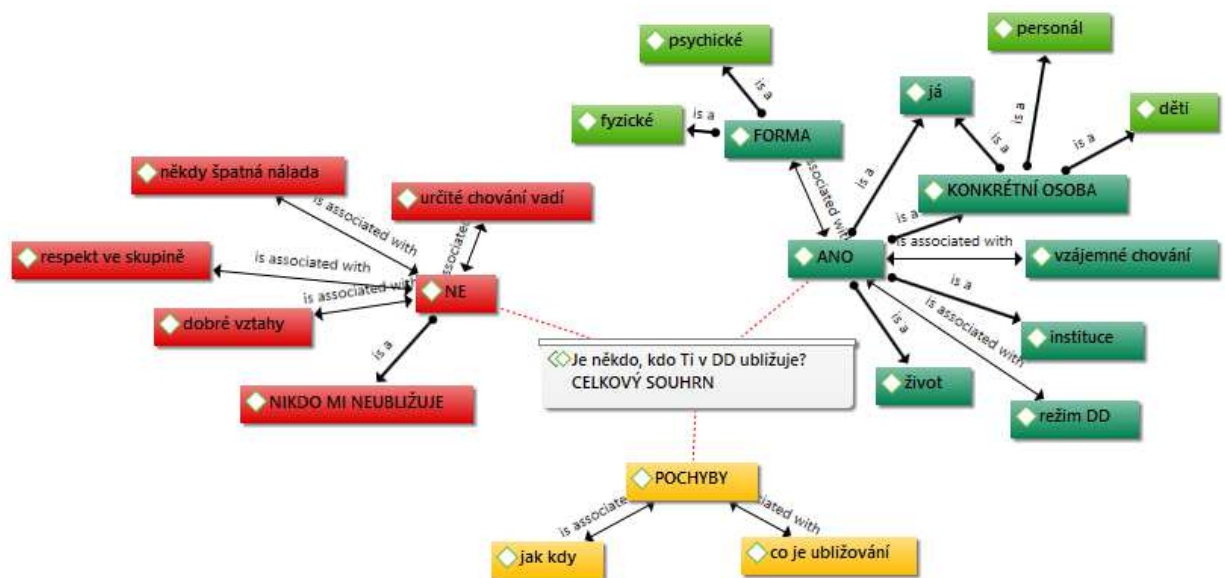
Také v tomto kraji se objevila informantka, která na dané téma nechtěla odpovídat, což je hodné zvýšené pozornosti, neboť by mohla skrývat závažnější problém, jakým je například šikana.

Nejčastější odpovědí bylo i zde „ne, nikdo mi neubližuje“. Další informanté se k tomu pak vyjádřili dalšími postřehy – „ne, jsem dospělá“ či „ne, všichni se máme rádi“. Jedna z informantek však také podotkla, že jí sice nikdo neubližuje, ale jí že vadí chování některých dětí.

4.1.7.14 Celorepublikový souhrn kategorie K7

Souhrnné výsledky kategorie K7 – Ubližování v dětském domově zobrazuje zobecněné schéma č.85.

Schéma č.85 – Ubližování v dětském domově – Celkový souhrn

Zdroj: Vlastní výzkum

Ačkoli i v celkovém schématu se zdá, že převládá pozitivní odpověď, kdy děti vyjádřily, že jim někdo nebo něco ubližuje, není tomu tak. V případě negativní odpovědi se totiž informanté často spokojili pouze s odpovědí: „ne“ nebo „nikdo mi neubližuje“, které velmi dominovaly. Další důvody, proč děti nemají pocit, že by jim někdo v dětském domově ubližoval, pak vztahovaly především k dobrým vztahům. Jiní informanté vyjadřovali, že by si jim nikdo ublížit nedovolil, případně by to oni sami nedopustili. Tato tvrzení pak svědčí o tom, že mají ve skupině silné postavení a hrají v ní významnou roli. Pocit, že dětem není ubližováno však není zcela propojen se

spokojeností, protože, jak uváděli někteří informanté, určité chování jim vadí, byť jim neubližuje. Jednalo se například o hádky, posmívání a podobné půtky mezi dětmi či pomluvy vychovatelů. Dále informanté také připustili, že jim sice nikdo neubližuje, avšak občas mají špatnou náladu, což je však zcela normální.

Z hlediska pochyb, které byly vyjadřovány hlavně odpovědí „nevím“, pak děti zmiňovaly, že pocit ublížení je přepadá jen někdy. Vyskytla se však i odpověď, která filozofovala nad tím, co to vlastně ubližování je.

Pozitivní odpovědi, které vyjadřovaly souhlas s tím, že dětem někdo ubližuje, reflektovaly především téma konkrétní osoby, která dle výpovědí může pocházet z řad dětí i personálu dětského domova. V některých výpovědích se objevilo i že si děti ubližují samy. Nejednalo se však o sebedestrukční sklony, jak by se nabízelo, ale spíše buď o špatné chování informanta či informantky, které jim ve výsledku škodí neb za něj musí nést následky nebo rozrušování se minulými zážitky. Ubližování tohoto typu svědčí o tom, že děti svá traumata leckdy nemají zpracována a nesou si je s sebou po celý svůj další život.

Jako další „zdroje ubližování“ pak informanté označili život, jež se jim někdy zdá značně nespravedlivý, či režim dětského domova, který musí dodržovat a který jim dle jejich vyjádření ubližuje a brání jim ve vlastním rozvoji. Je však také známo, že děti pro svůj zdárný vývoj potřebují řád, takže tyto odpovědi nelze brát za zcela relevantní. Stejně tak lze přistupovat i k odpovědím, které reflektují, že dětem ubližují některé instituce. Konkrétně tím byla v odpovědích míněna škola, která dané informantce činí značné potíže, dětský domov, kde se informantovi nelíbí. To však může souviset i s nevyrovnáním se s odchodem z domácího prostředí.

Ubližování v dětském domově dle výpovědí však souvisí i se vzájemným chováním, kdy informanté uváděli, že si ubližují navzájem nebo si své chování alespoň oplácejí. Příkladem může být odpověď z Plzeňského kraje: „*jak já na ně, oni budou taky na mě*“.

Z hlediska formy lze ve výpovědích dětí rozlišit fyzické a psychické ubližování. Pod psychické ubližování pak děti řadily různé nadávky, posměšky či nemístné poznámky z řad personálu i dětí. Avšak vyskytlo se i podezření na šikanu, kdy informantka je jinými vydírána a bylo by dobré tuto situaci řešit. Fyzická forma ubližování se v odpovědích naštěstí vyskytovala jen velmi zřídka a vesměs se jednalo o různé rvačky a principiální konflikty či trochu přehnané pošťuchování. K přímému fyzickému násilí

se žádný z informantů ani informantek nepřiznal. Několik z nich se však k danému tématu odmítlo vyjádřit, což může, ale také nemusí, znamenat skrývání nějakého problému.

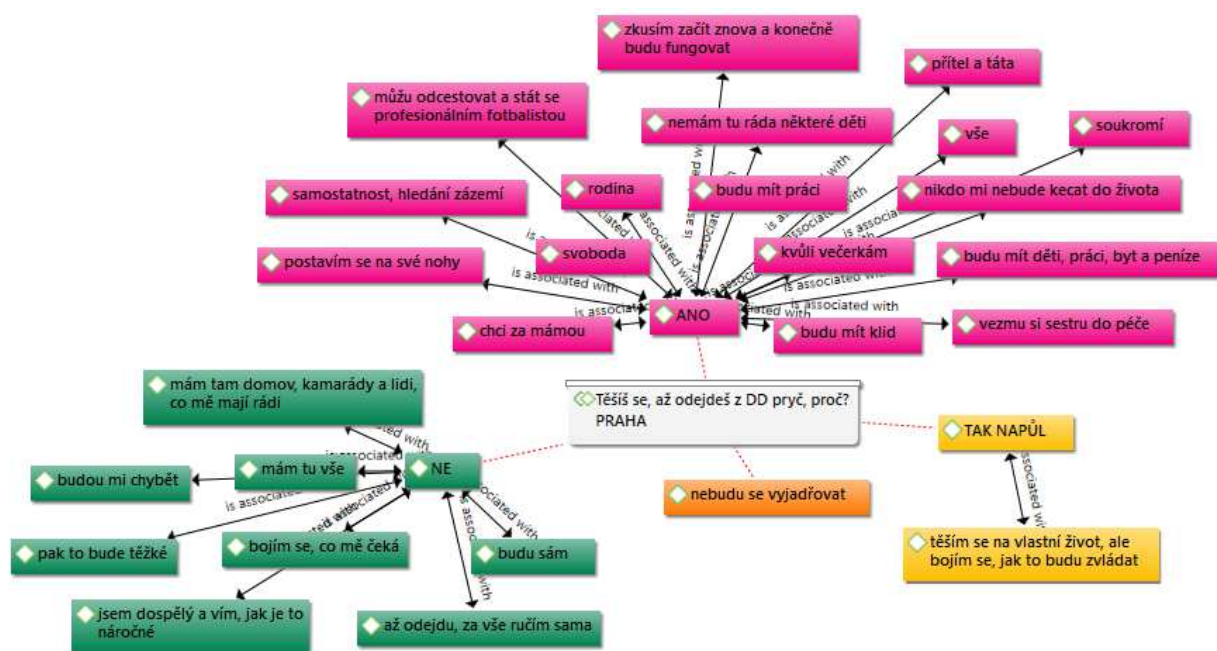
4.1.8 K8 – Odchod z dětského domova

Kategorie „Odchod z dětského domova“ se zabývá otázkou, zda se děti těší na odchod z dětského domova a jaké je k tomu vedou důvody.

4.1.8.1 Praha

Výsledky výzkumu v Praze znázorňuje schéma č.86.

Schéma č.86 – Odchod z dětského domova – Praha

Zdroj: Vlastní výzkum

V Praze se více dětí na odchod z dětského domova těší a to z rozličných důvodů. Mezi hlavními důvody lze uvést touhu po svobodě a samostatnosti, kdy informané touží jednat jen sami za sebe či touhu navrátit se zpět do své vlastní rodiny. Dokazují to například tyto odpovědi: „samostatnost, hledání svého zázemí“, „postavím se na své nohy“ či „chci za mámou“ a „přítel a táta na mě čekají“. Někteří informané pak uváděli, že na odchod z dětského domova se těší především kvůli tomu, že si budou svůj život řídit sami a nebudou muset dodržovat řád dětského domova, což dokládají některé jejich výpovědi – „nikdo mi nebude kecat do života“, „budu mít klid“ či „kvůli večerkám“. Další informanti a informantky pak značně touží po „soukromí“, ale třeba se také těší na to, že budou mít práci. Taktéž další pak informantka vyjádřila, že se těší, až bude mít své děti, práci, byt a peníze. Významným motivem dle výpovědí dětí však byla i touha začít nový život a zařídit si ho zcela po svém, což dokládají odpovědi: „zkusím

začít znova a konečně budu fungovat“ nebo *„můžu odcestovat a stát se profesionálním fotbalistou“*. Jedna z informantek měla pro své těšení i další důvod, a to je touha *„vzít si sestru do péče“* a vychovat ji tak v rodinném prostředí mimo dětský domov.

I neshody a špatné vztahy v dětském domově však také byly důvodem pro těšení se na odchod, neboť jedna z informantek nemá některé děti v dětském domově ráda a jejich společnost jí vadí. Jeden z informantů pak vyjádřil, že se těší pryč z dětského domova, protože se těší úplně na vše, co ho čeká.

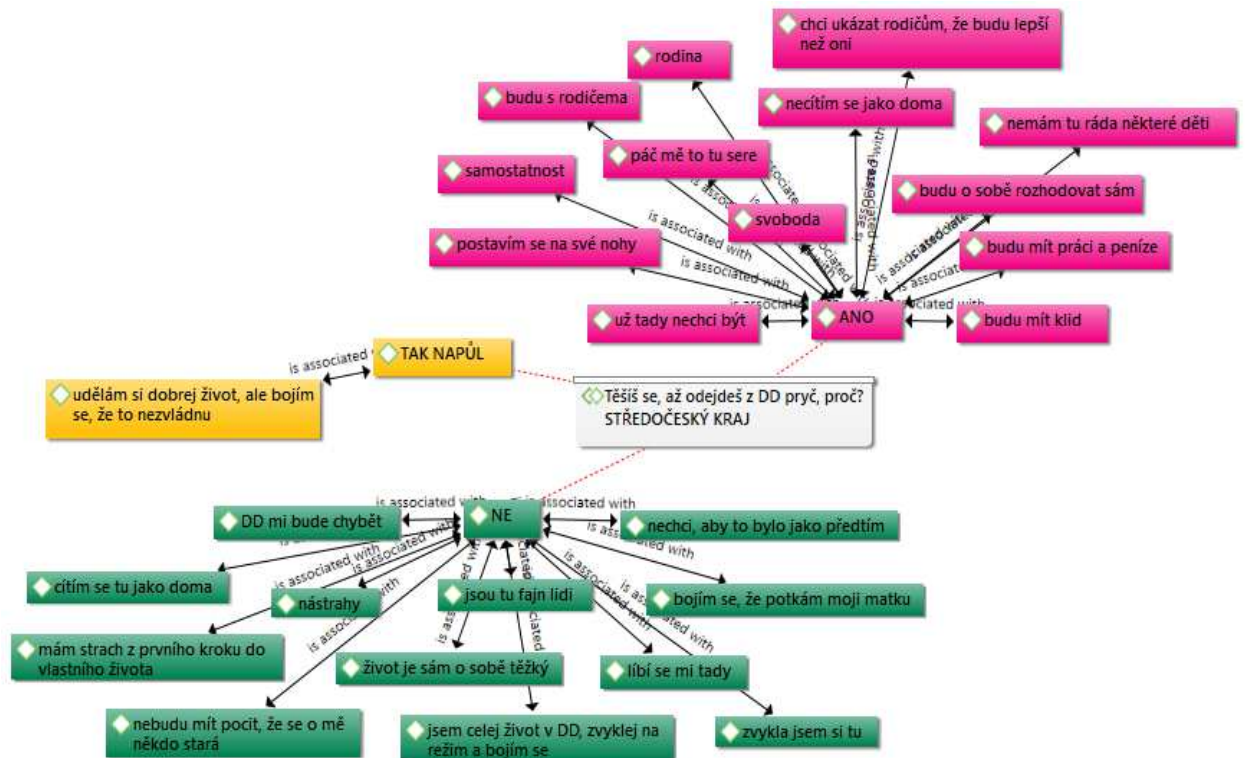
Jedna z informantek se k danému tématu odmítla vyjádřit a někteří další informanté pak vyjadřovali nerozhodnost, protože se zároveň těší i netěší, jeden z nich k tomu uvedl: *„těším se na vlastní život, ale bojím se, jak to budu zvládat“*. Zde je uvedeno zvláštní vyjádření – *„vlastní život“*, což může znamenat, že děti v dětském domově dětství a dospívání v něm nepokládají za život svůj, který by mohli nějak ovlivnit. Může se jednat o náhodné vyjádření, avšak objevilo se ve vícero krajích.

Negativní odpovědi, které svědčí pro to, že se děti netěší na odchod z dětského domova pak byly v tomto kraji méně zastoupeny, avšak důvody byly neméně závažné. Informanté vyjadřovali strach z toho, co bude po odchodu z dětského domova následovat – *„bojím se, co mě čeká“*, *„pak to bude těžké“* nebo *„až odejdu, za vše ručím sama“*. Jiní informanté pak vyjadřovali, že po odchodu se budou cítit sami nebo, že jim bude dětský domov chybět díky lidem, kteří v něm zůstávají, ať již z řad personálu, tak dalších dětí. Příkladem mohou být odpovědi: *„budu sám“*, *„budou mi chybět“*, nebo *„mám tam domov, kamarády a lidi, co mě mají rádi“*. Jedna z informantek nechce z dětského domova odejít, protože tam má vše, co potřebuje. Jiný informant, který již dosáhl věku zletilosti se odchodu spíše obává, neboť si uvědomuje, jak bude těžké se bez pomoci stabilizovat mimo prostředí dětského domova. Jeho výpověď zní: *„ne, netěším, jsem dospělý a vím, jak je to náročné“*.

4.1.8.2 Středočeský kraj

Těšení se na odchod z dětského domova ve Středočeském kraji mapuje schéma č.87.

Schéma č.87 – Odchod z dětského domova – Středočeský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve Středočeském kraji informané jako důvod pro těšení se na odchod z dětského domova uváděli také různé důvody. Významným motivem byla touha po samostatnosti a svobodě, s čímž souvisí i odpověď informantky: „*postavím se na své nohy*“. Jako další motiv, který podněcuje těšení se na odchod z dětského domova lze identifikovat touhu po rodině, jak uvedl jeden z informantů – „*budu s rodičema*“. Avšak rodina dokáže motivovat k touze po odchodu z dětského domova i trochu jinak, neboť, jak uvedla informantka: „*ano, těším, chci ukázat rodičům, že budu lepší než oni*“. Děti se na odchod těší ale i z důvodu toho, že nebudou muset dodržovat řád dětského domova, budou o sobě rozhodovat sami a jak podotkl informant: „*budu mít klid*“. Práce a peníze jsou pak také důvodem pro to, aby se informané těšili na odchod. Tak trochu v negativním slova smyslu je pak touha po odchodu zapříčiněná neshodami mezi dětmi, neboť ne všechny děti se mezi sebou mají rády. Nevyhovující prostředí pak ve svých

výpovědích informanté identifikovali takto: „*těším se, necítím se tu jako doma*“, avšak i trochu pejorativněji „*páč mě to tu sere*“.

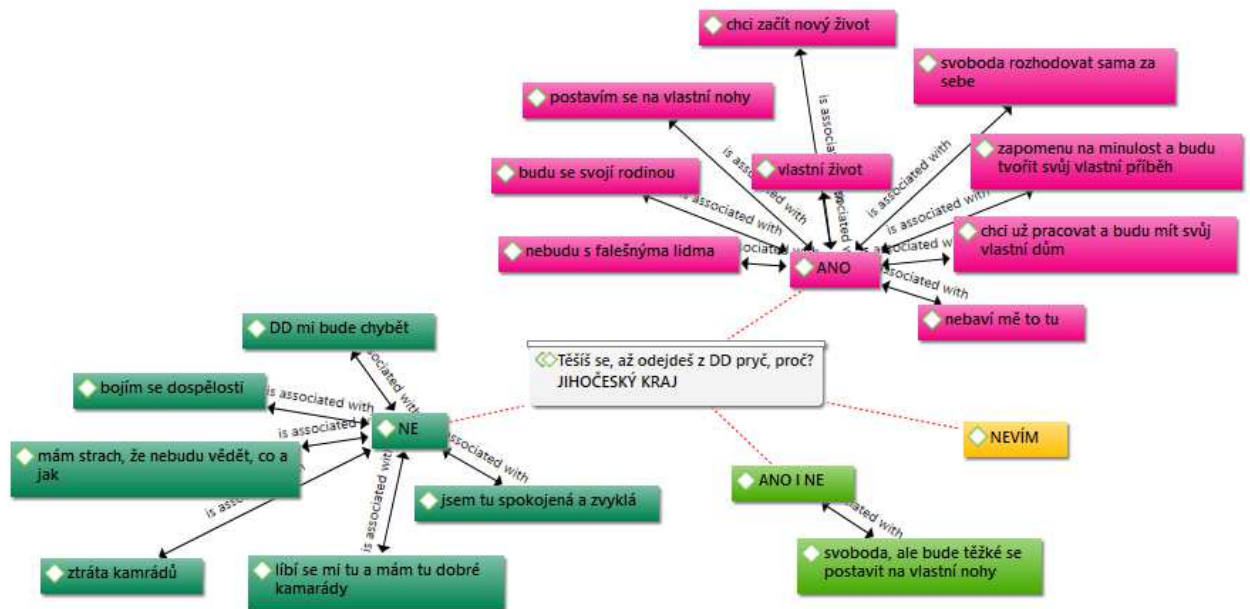
Nerozhodnost, pak někteří informanté vyjádřili slovy „*tak napůl*“, kdy se těší, ale zároveň bojí odchodu. Jeden z informantů k tomu dodal: „*udělám si dobrej život, ale bojím se, že to nezvládnou*“.

Mezi dětmi se však našlo i poměrně dost informantů, kteří se na odchod z dětského domova rozhodně netěší. Jako důvod uváděly prostředí dětského domova a přivyknutí na jeho řád: „*cítím se tu jako doma*“, „*zvykla jsem si tu*“ nebo „*líbí se mi tady*“. Strach ze života bez pevných pravidel pak vyjadřoval jiný informant: „*jsem celej život v DD, zvyklej na režim a bojím se*“. Obavy z různých věcí a nástrah byly pak dalším motivem pro to, proč se informanté na odchod netěšili. Odpovědi: „*mám strach z prvního kroku do vlastního života*“ či „*bojím se, že potkám moji matku*“ jsou toho důkazem. Spokojenost se životem v dětském domově pak někteří informanté v této oblasti vyjadřovali tím, že se jim po dětském domově bude stýskat, neboť, jak podotkla jedna z informantek: „*jsou tu fajn lidi*“. Motivem pro netěšení se na odchod však mohou být i jiné pohnutky či pocity. Informantka ve své výpovědi třeba vyjádřila, že se na odchod netěší, protože nechce, aby to bylo jako dřív a další informantka k tomu dodala: „*nebudu mít pocit, že se o mě někdo stará*“.

4.1.8.3 Jihočeský kraj

Výsledky výzkumu v Jihočeském kraji vyjadřuje schéma č.88.

Schéma č.88 – Odchod z dětského domova – Jihočeský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Informanté v Jihočeském kraji jako důvod, proč se těší na odchod z dětského domova uváděli například touhu oprostít se od minulosti a začít nový, vlastní život. Lze to doložit odpověďmi: „zapomenou na minulost a budu tvořit svůj vlastní příběh“, „chci začít nový život“ nebo „ano, budu mít vlastní život“. Tento motiv se opakuje poměrně často a vyjadřuje zřejmě touhu dětí udělat odchodem z dětského domova tlustou čáru za prožitými zážitky. Snaha změnit svůj život je vidět i v odpovědi jiného informanta: „chci už pracovat a budu mít svůj vlastní dům“. Dalším motivem pro těšení se na odchod je pak očekávání svobody a vlastního rozhodování, což značně napomůže tomu, aby se informanté postavili na vlastní nohy. I v tomto kraji se vyskytl motiv rodiny, za kterou se informantka po odchodu vydá. Důvodem pro těšení se na odchod ale mohou být i problémy v dětském domově, a to jak ve vztazích, tak s prostředím – „nebudu se falešnými lidma“ či „nebaví mě to tu“.

Nerozhodnost někteří informanté pak vyjádřili buď slovem „nevím“ nebo „ano i ne“, což signalizuje jejich váhání a zvažování pro a proti odchodu z dětského domova. Kladem může být dle výpovědi informanta svoboda, avšak značným záporem to, že může být značně těžké se postavit na vlastní nohy.

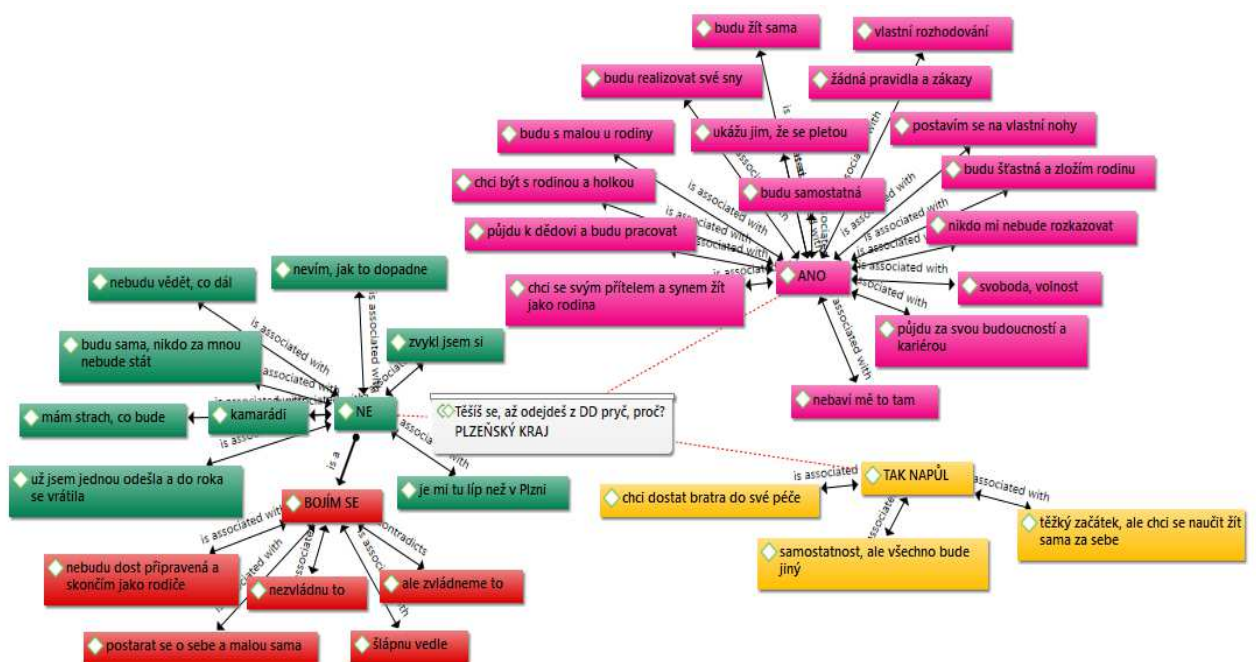
Motivem pro negativní odpověď pak v Jihočeském kraji byl strach či kamarádi a přivyknutí prostředí. Informanté se báli dospělosti, ale jeden z nich také uvedl: „*mám strach, že nebudu vědět, co dál*“. Ztráta kamarádů a obvyklého prostředí pak byla důvodem, proč se netěšit u dalších informantů. Jedna z informantek uvedla: „*líbí se mi tu a mám tu dobré kamarády*“, další pak: „*jsem tu spokojená a zvyklá*“. Informant k tomu dodal: „*DD mi bude chybět*“.

4.1.8.4 Plzeňský kraj

Těšením se na odchod z dětského domova v Plzeňském kraji se zabývá schéma č.89.

Schéma č.89 – Odchod z dětského domova – Plzeňský kraj

-

Zdroj: Vlastní výzkum

Informanté v Plzeňském kraji se na odchod z dětského domova těší z rozličných důvodů. Jedním z nich je touha po normálním rodinném životě, ať již vlastním či návratu do rodiny, ze které informanté pocházejí. Důkazem mohou být odpovědi: „*chci se svým přítelem a synem žít jako rodina*“, „*chci být s rodinou a svou holkou*“, „*budu s malou u rodiny*“, „*půjdu k dědovi a budu pracovat*“ či „*budu šťastná a založím rodinu*“. Dalším motivem pro to, aby se děti těšily na odchod z dětského domova byla samostatnost, svoboda a touha po vlastním rozhodování. Informanté dále zmínili, že se těší až nebudou muset dodržovat řád dětského domova a budou si moci rozhodovat o

svém čase sami – „žádný pravidla a zákazy“ nebo „nikdo mi nebude rozkazovat“. Další vyjádření se týkala vizí do budoucna a možnosti dokázat, jaký potenciál v dětech je. Příkladem mohou být odpovědi: „budu realizovat své sny“, „půjdu za svou budoucností a kariérou“ či „ukážu jim, že se pletou“. Jeden z informantů pak dále uvedl, že se na odchod těší z důvodu toho, že se mu v dětském domově nelíbí – „nebaví mě to tam“.

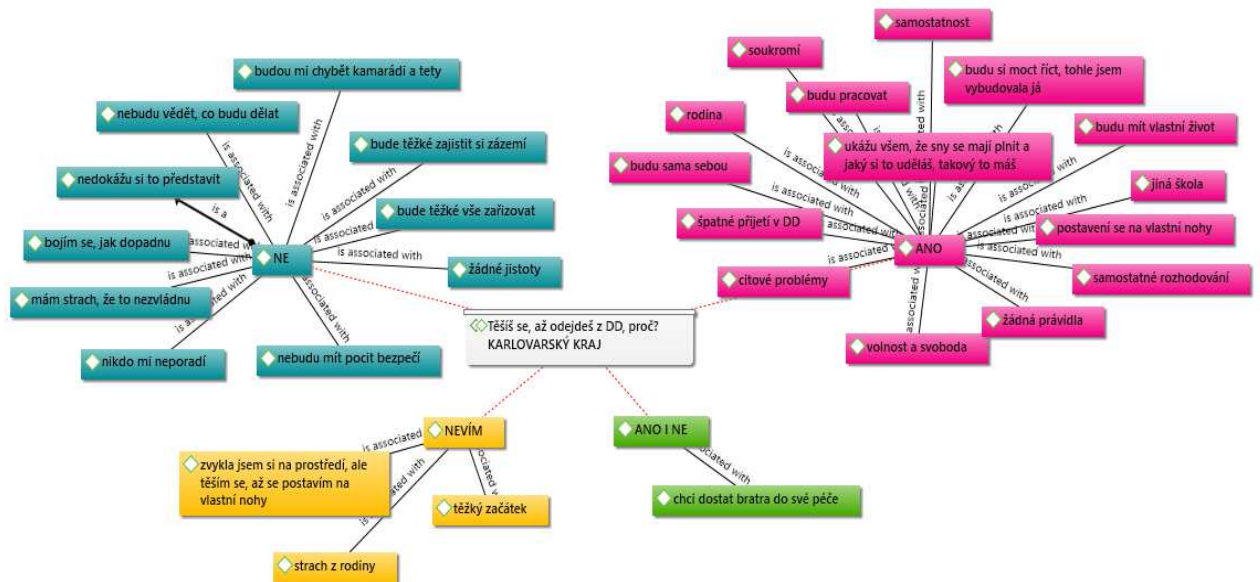
Někteří informanti a informantky se vyjádřili, že váhají, zda se mají těšit na odchod z dětského domova nebo ne. Jejich odpověď byla „tak napůl“ a zdůvodňovali ji například tím, že se sice těší na samostatnost, ale jejich život se od základů změní či jak uvedla jedna z informantek: „těžký začátek, ale chci se naučit žít sama za sebe“. Jiná informantka pak uvedla, že důvodem je touha dostat bratra do své péče, ale jinak je prý na vážkách.

Důvody proč se děti netěšily na odchod z dětského domova pak byly taktéž značně rozličné. Stěžejním důvodem byl ale strach z různých věcí. Strach měli informanté především ze vstupu do života, který by nemuseli zvládnout – „nezvládnou to“ či „šlápnu vedle“. Jiný informant se sice také bál, avšak zaujal ke svému strachu opačný postoj – „bojím se, ale zvládneme to“. Další informantka pak měla obavy, zda se bez cizí pomoci zvládne postarat o sebe a svou malou dceru. Obavy se však týkaly i toho, aby informantka nenásledovala vzor svých rodičů – „bojím se, protože nebudu dost připravená a skončím jako rodiče“. Další obavy pak informanté vyjadřovali ze samoty a nulové opory, což je vedlo k nejistotě, jak by mohli v životě skončit. Důkazem mohou být tyto odpovědi: „budu sama, nikdo za mnou nebude stát“, „nebudu vědět, co dál“, „nevím, jak to dopadne“ či „mám strach, co bude“. Jiní informanté dle svých slov nechtějí z dětského domova odejít kvůli kamarádům či kvůli tomu, že si na prostředí již přivykli a leckdy prošli i několika dětskými domovy, než našli ten „svůj“ – „ne, netěším, je mi tu líp, než v Plzni“. Důvodem, proč se netěšit na odchod z dětského domova ale může být i již prožitá zkušenost, neboť, jak uvedla informantka: „už jsem jednou odešla a do roka se vrátila“. V tomto případě se jednalo o již zletilou informantku, která po odchodu začala dále studovat a mohla se tedy do dětského domova dle zákona vrátit.

4.1.8.5 Karlovarský kraj

Schéma č.90 se zabývá výsledky výzkumu v Karlovarském kraji.

Schéma č.90 – Odchod z dětského domova – Karlovarský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Taktéž v Karlovarském kraji hrála důležitou roli v tom, proč se těšit na odchod z dětského domova, svoboda, volnost a samostatnost. Lze to ukázat na příkladu výpovědí informantů – „volnost a svoboda“, „samostatné rozhodování“, „samostatnost“. I v tomto kraji se objevil fenomén toho, že po odchodu z dětského domova děti touží po „vlastním životě“, pod což spadá i možnost postavit se na vlastní nohy, možnost být sama sebou či, jak podotkla jedna z informantek „budu si moct říct, tohle jsem vybudovala já“. Motivem pro těšení se na odchod je ale samozřejmě i rodina a soukromí. Děti se dále těšily na to, že nebudou muset dodržovat pravidla a řád dětského domova, avšak také na práci a možnost vystudovat jinou školu. Důvodem pro vyhlášení odchodu z dětského domova v tomto kraji však byly i problémy, které s prostředím dětského domova souvisely – „špatný přijetí v DD“ nebo „citové problémy“. V neposlední řadě to pak byla touha splnit si sny a ukázat okolí, že vše záleží na vlastním rozhodnutí, jak dokazuje výpověď informanta: „ukážu všem, že sny se mají plnit a jaký si to uděláš, takový to máš“.

Vyskytla se však i neutrální odpověď neví, která ladírovala s více okolnostmi, neboť odchod z dětského domova může znamenat těžký začátek. Jiná informantka pak měla

strach z rodiny a další k tomu dodala: „zvykla jsem si na prostředí, ale těším se, až se postavím na vlastní nohy“.

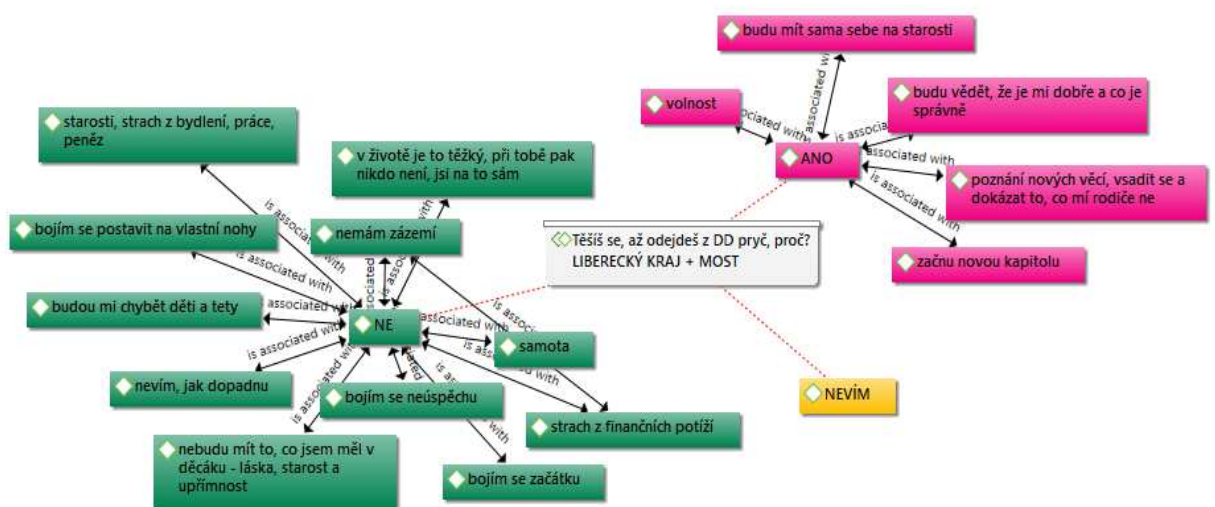
Váhavá odpověď „ano i ne“ pak vyjadřovala rozpoložení informanta, který chce usilovat o svěření bratra do péče, avšak je si vědom rizik samostatného života.

Děti však vyjadřovaly i důvody, proč se na odchod z dětského domova rozhodně netěší. Jedním z těch zásadnějších důvodů byl opět strach, kdy se děti obávaly, co se po odchodu z dětského domova s nimi stane – „nebudu vědět, co budu dělat“, „bojím se, jak dopadnu“ či „mám strach, že to nezvládnu“. Další obava, kterou informanté vyjádřily se pak týkala nového začátku a těžkostí s ním – „bude těžké zajistit si zázemí“, „bude těžké vše zařízovat“. Jiná informantka vyjádřila obavu z neznáma, neboť si nedovede představit, jak bude její život po odchodu z dětského domova vypadat. Motivem, který děti odrazuje od toho, aby se na odchod z dětského domova těšily, je pak ztráta jistot, opory a bezpečí. Příkladem mohou být tyto odpovědi: „žádné jistoty“, „nebudu mít pocit bezpečí“ či „nikdo mi neporadí“. Další informant pak vyjádřil, že se mu bude stýskat po tetách a kamarádech.

4.1.8.6 Liberecký + Ústecký kraj

Výsledky výzkumu ve sloučených krajích – Libereckém a Ústeckém mapuje schéma č.91.

Schéma č.91 – Odchod z dětského domova – Liberecký + Ústecký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve sloučených krajích Libereckém a Ústeckém převažovaly spíše důvody netěšení se na odchod z dětského domova. Co se týče důvodů pro to, aby se děti na odchod z dětského domova těšily, byla zmíněna volnost a touha starat se sám či sama o sebe dle svých nejlepších možností. Informanté se vyjadřovali například takto: „*budu mít sama sebe na starosti*“ či „*budu vědět, že je mi dobře a co je správně*“. Motivací pro to, aby se děti na odchod z dětského domova těšily, pak byla také snaha změnit svůj život a odklonit se od vzoru svých rodičů – „*začnu novou kapitolu*“ nebo „*poznání nových věcí, vsadit se a dokázat to, co mí rodiče ne*“.

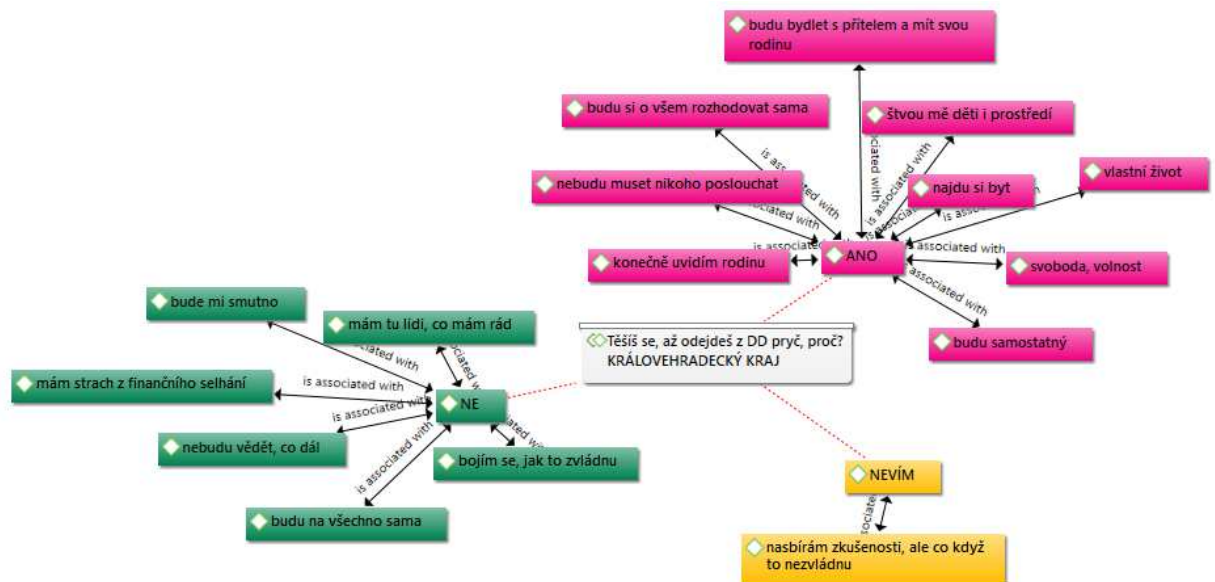
Ve výpovědích se vyskytla i neutrální odpověď „*nevím*“, která vyjadřuje rozpaky dětí a vážky nad tím, zda se ne odchod těšit či ne.

Dominantním důvodem pro to, aby se děti netěšily na odchod z dětského domova pak byl opět strach a různé obavy. Odpovědi: „*nevím, jak dopadnu*“, „*bojím se neúspěchu*“, „*bojím se začátku*“ nebo „*bojím se postavit na vlastní nohy*“, jsou toho důkazem. Jeden z informantů dále uvedl, že má obavu z finančních potíží, stejně jako jiná informantka komplexněji uvedla, že se obává starostí, konkrétně tedy bydlení, práce a finance. Komentář jiného informanta pak celou situaci dokládá z trochu jiného úhlu – „*v životě je to těžký, při tobě pak nikdo není a jsi na to sám*“. Samoty se pak obávali i jiní informanté. Další oblast, které se děti ve svých výpovědích, proč se na odchod z dětského domova netěší, dotkly, byla oblast zázemí, které nemají a oblast citového vztahu k dětskému domovu jako takovému i osobám v něm, ať již z řad dětí či personálu. Příkladem mohou být tyto odpovědi: „*nebudu mít to, co jsem měl v děcáku – láska, starost a upřímnost*“ či „*budou mi chybět děti a tety*“.

4.1.8.7 Královehradecký kraj

V Královehradeckém kraji výsledky shrnuje schéma č.92.

Schéma č.92 – Odchod z dětského domova – Královehradecký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Královehradeckém kraji informanté ve svých výpovědích jako motiv těšení se na odchod z dětského domova zmiňovali svobodu a volnost či touhu po samostatnosti a vlastním rozhodování. Informantka uvedla: „ano, těším, budu si o všem rozhodovat sama“. I v tomto kraji informanté zmínili, že se těší na „vlastní život“, což svědčí o tom, že odchod z dětského domova považují za začátek životní změny, která jim pomůže na dosavadní problémy zapomenout a zařídit si „nový“ život zcela po svém. S tím souvisí i další výpověď, kdy se informant těšil na pořízení vlastního bydlení. Důvodem, který děti vede k tomu, aby se těšily na odchod z dětského domova je pak i rodina, a to jak rodina již existující, tak ta, kterou se teprve chystají založit. Odpovědi: „konečně uvidím rodinu“ a „budu bydlet s přítelem a mít svou rodinu“ jsou toho důkazem. Touha po odchodu z dětského domova však může pramenit i s nespokojeností s režimem dětského domova či prostředím a dětmi, které v něm taktéž žijí. Informant uvedl: „konečně nebudu muset nikoho poslouchat“. Jiná informantka k tomu pak dodala: „štvou mě děti i prostředí“.

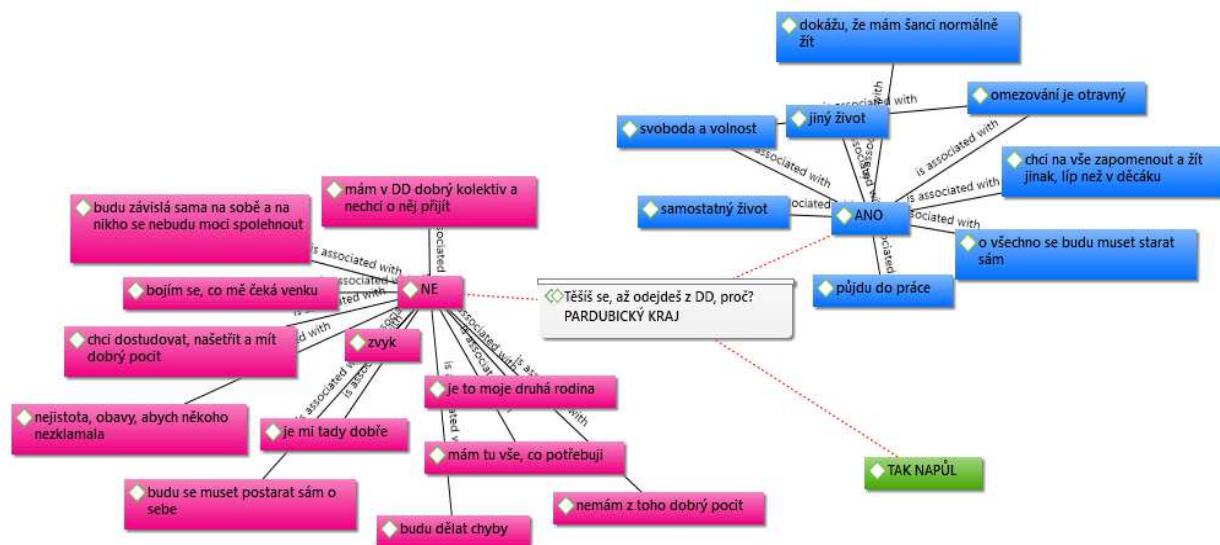
Pochyby, zda se těšit či netěšit na odchod z dětského domova, pak v tomto kraji pramenily z obav i touhy informantky poznat nové věci – „*nasbírám zkušenosti, ale co když to nezvládnou...*“.

Negativní odpovědi se pak dotýkaly především tématu strachu a obav. Informanté vyjadřovali strach z nového začátku, financí i ze samoty. Příkladem mohou být odpovědi: „*bojím se, jak to zvládnou*“, „*nebudu vědět, co dál*“, „*budu na všechno sama*“ či „*mám strach z finančního selhání*“. Je vidět, že i informanté si uvědomují těžkost začátku a velmi snadné sklouznutí na scestí vzhledem k tomu, že jejich finanční zajištění po odchodu z dětského domova ve většině případů nebude valné. Další děti pak ve svých výpovědích vyjádřily, že se jim z dětského domova odcházet nechce vzhledem k tomu, že tam mají zázemí, kamarády i vychovatele, po kterých jim bude smutno.

4.1.8.8 Pardubický kraj

Výsledky výzkumu v Pardubickém kraji ilustruje schéma č.93.

Schéma č.93 – Odchod z dětského domova – Pardubický kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

I v Pardubickém kraji děti nacházely spíše důvody pro to, aby se na odchod z dětského domova netěšily. Z hlediska důvodů, proč se těšit, pak uváděly touhu po svobodě a vlastním rozhodování, přičemž jeden z informantů se k tomu vyjádřil takto: „*omezování je otravný*“. Jiným důvodem pak byla touha vést samostatný život a pracovat.

Významným motivem pro těšení se na odchod bylo i přání vést „jiný život“, což dokazují i další výpovědi informantů – „*chci na vše zapomenout a žít jinak, líp než v děcáku*“ či „*dokážu, že mám šanci normálně žít*“.

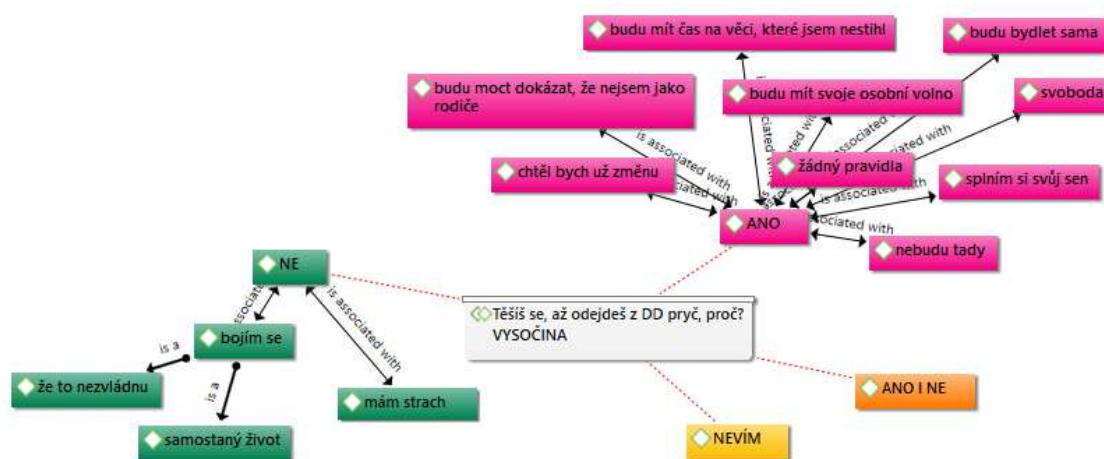
Někteří informanté však stejně jako i v jiných krajích byli na vážkách, zda se těšit či ne, přičemž tyto svoje pochyby vyjádřili neutrální odpovědí „*nevím*“.

Co se týče důvodů, proč se na odchod z dětského domova netěšit, lze zmínit opět strach a obavy z různých věcí. Někteří informanté uvedli: „*bojím se, co mě čeká venku*“, „*nejistota, obavy, abych někoho nezklamala*“. Obavy se pak týkaly i samostatnosti v tom smyslu, že informanté si budou muset s určitými situacemi poradit sami bez opory – „*budu závislá sama na sobě a na nikoho se nebudu moci spolehnout*“, „*budu se muset postarat sám o sebe*“. S tím souvisí i obava z chyb, které by mohly plynout ze samostatného rozhodování. Někteří informanté v souvislosti s odchodem z dětského domova nemají příjemný pocit a na odchod se chtějí nejdříve pečlivě připravit, jak plyne z výpovědí: „*nemám z toho dobrý pocit*“ a „*chci dostudovat, našetřit si a mít tak z odchodu dobrý pocit*“. Významným motivem, proč se děti netěšily na odchod z dětského domova pak bylo prostředí a zázemí, které jim dětský domov poskytuje. Někteří informanté dětský domov vnímají jako svoji druhou rodinu. Příkladem mohou být výpovědi informantů – „*mám v DD dobrý kolektiv a nechci o něj přijít*“, „*je mi tady dobře*“, „*mám tu vše, co potřebuji*“ či „*je to moje druhá rodina*“. Další informant pak uvedl, že je v dětském domově prostě zvyklý a nechce se mu měnit prostředí.

4.1.8.9 Vysočina

Schéma č.94 se zabývá výsledky v kraji Vysočina.

Schéma č.94 – Odchod z dětského domova – Vysočina

Zdroj: Vlastní výzkum

V kraji Vysočina naopak převládaly spíše důvody, které děti vedou k tomu, aby se na odchod z dětského domova těšily. Hlavním důvodem byla opět především svoboda, volnost a touha zařídit si život po svém. Jedna informantka uvedla, že se těší, až bude mít své osobní volno, jiný informant pak dodal: „budu mít čas na věci, které jsem nestihl“. Někteří informanté se pak vyjádřili, že se těší, až nebudou muset dodržovat pravidla dětského domova a na své samostatné bydlení. Prostředí dětského domova je pro jednu z informantek deprimující, a proto se těší, až z domova odejde – „těším se, protože nebudu tady“. Další informant pak touží po změně. „Splním si svůj sen“ pak ve své výpovědi uvedla jiná informantka. Důvodem, proč se těšit na odchod z dětského domova pak může být i touha dokázat svůj potenciál – „budu moci dokázat, že nejsem jako rodiče“.

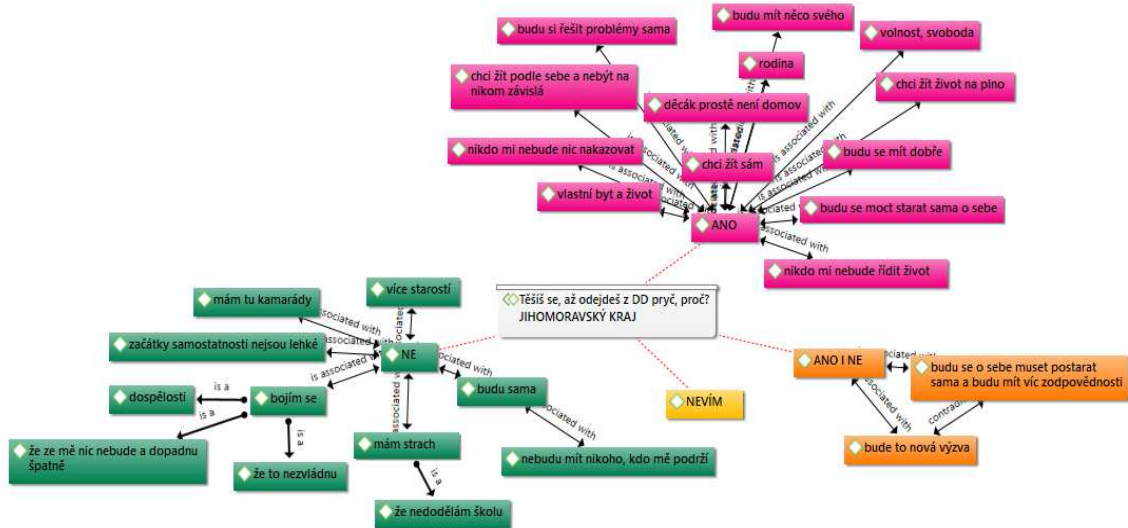
Pochyby, zda se těšit na odchod z dětského domova či ne, pak děti vyjadřovaly dvěma odpověďmi – „nevím“ a „ano i ne“, což svědčí o jejich rozpolcenosti vzhledem k tomuto tématu.

Negativní odpověď, která vyjadřuje důvod, proč se děti na odchod z dětského domova netěšily, se pak zabývá motivem strachu a obav. Informanté vyjádřili obavy: „ne, bojím se, že to nezvládnou“ či „bojím se samostatného života“.

4.1.8.10 Jihomoravský kraj

V Jihomoravském kraji výsledky výzkumu vyobrazuje schéma č.95.

Schéma č.95 – Odchod z dětského domova – Jihomoravský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Hlavním motivem, proč se těšit na odchod z dětského domova byla v Jihomoravském kraji svoboda a touha zařízovat si věci podle sebe, tedy touha po vlastním rozhodování. Odpovědi: „*volnost, svoboda*“, „*budu se moct starat sama o sebe*“, „*budu si řešit problémy sama*“ či „*chci žít podle sebe a nebýt na nikom závislá*“ jsou toho důkazem. Informanté pak dále zmiňovali, že se těší, až jim nebude nikdo nic nakazovat a nebude jim nikdo řídit život. Jiní informanti a informantky se pak dle svých výpovědí těší na život v osamění – „*chci žít sám*“ nebo na vlastnictví osobního majetku, ale taktéž jako v jiných krajích i na vlastní život – „*budu mít něco svého*“, „*vlastní byt a vlastní život*“. Dalším motivem pak byla stejně jako v jiných krajích rodina, protože „*děčák prostě není domov*“, ale také touha žít život naplno a mít se dobře.

Taktéž v tomto kraji se vyskytlo váhání, zda se těšit na odchod z dětského domova či ne. Informanté jej vyjadřovali odpověďmi „*nevím*“ nebo „*ano i ne*“, přičemž důvodem pochyb bylo například: „*budu se muset postarat sama o sebe a budu mít víc zodpovědnosti*“, avšak jak dodala jiná informantka: „*bude to výzva*“.

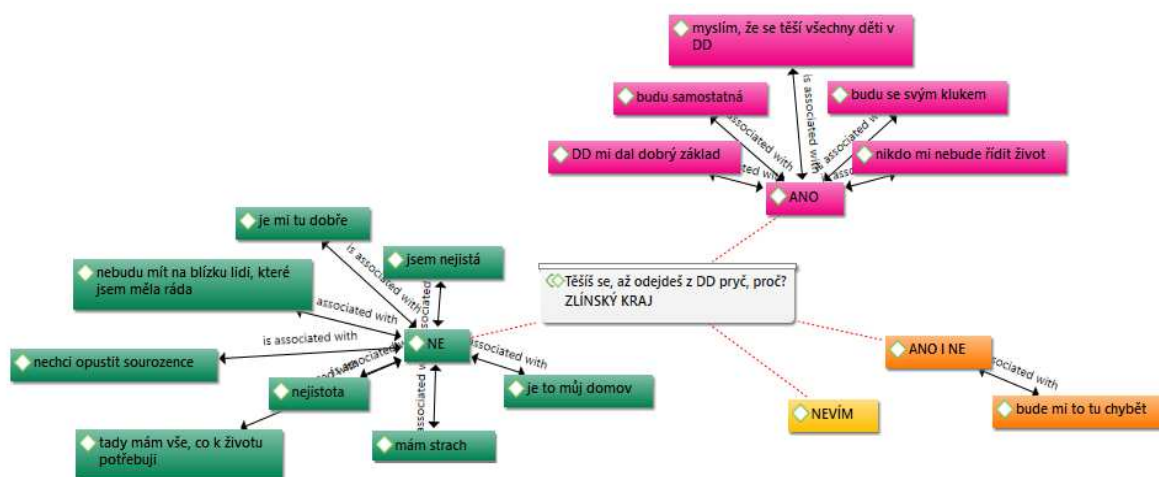
Hlavním důvodem, proč se na odchod z dětského domova netěšit, pak byly opět obavy a strach. Informanté se báli dospělosti, nezvládnutí samostatného života či špatných konců. „*Dospělosti se bojím, bojím se, že ze mě nic nebude, že dopadnu špatně*“, uvedla

například jedna z informantek a dodala také, že má strach, zda dodělá školu. Obavy v některých informantech vzbuzovala i samota, přičemž informantka k tomu dodala: „*nebudu mít nikoho, kdo mě podrží*“. Další informant pak podotkl, že začátky samostatného života jistě nebudou lehké. Další informanté pak jako důvod, proč se na odchod z dětského domova netěší, uvedli „*více starostí*“ a také to, že mají v dětském domově kamarády.

4.1.8.11 Zlínský kraj

Výsledky výzkumu ve Zlínském kraji zobrazuje schéma č.96.

Schéma č.96 – Odchod z dětského domova – Zlínský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve Zlínském kraji spíše převládaly důvody proti těšení se na odchod z dětského domova. Z hlediska důvodů, proč se těšit, pak lze uvést touhu po samostatnosti, bydlení s přítelem či vlastní rozhodování, kdy jedna informantka uvedla: „*nikdo mi nebude řídit život*“. Jiná informantka k tématu podotkla: „*myslím, že se těší všechny děti v DD*“, což je tak trochu diskutabilní názor vzhledem k dosavadním výsledkům výzkumu, avšak jedná se o subjektivní pohled informantky. Jeden z informantů pak zmínil, že se na odchod těší, protože dětský domov mu poskytl dobrý základ do života, což je jistě pozitivní vyjádření.

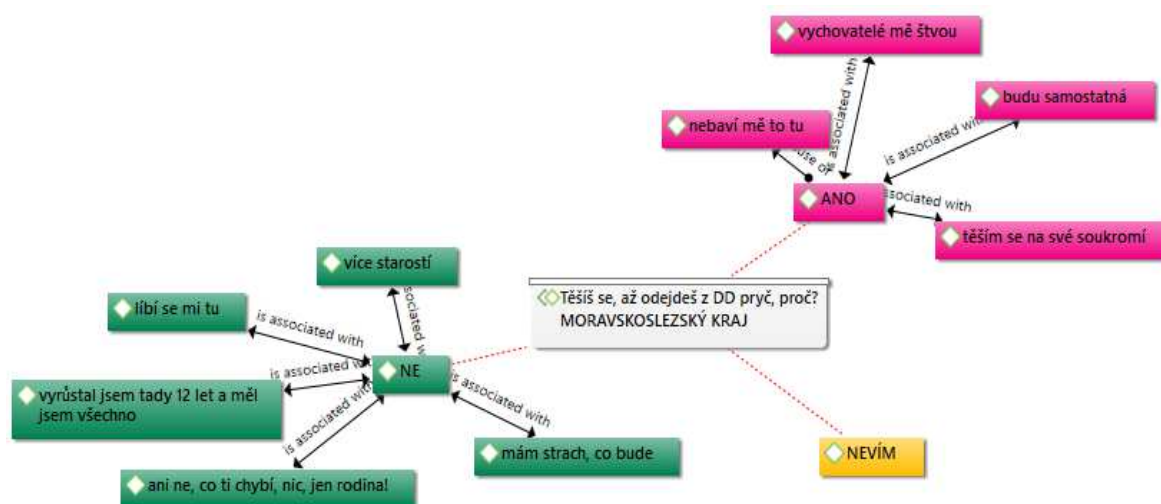
Pochyby děti vyjadřovaly i v tomto kraji, přičemž se opět jednalo o odpovědi „*nevím*“ a „*ano i ne*“. Důvod pro své pochyby pak jeden z informantů uvedl následující: „*bude mi to tu chybět*“.

Jako důvody, proč se na odchod z dětského domova netěšit, pak informané uváděli strach a nejistotu. Dalším motivem pak byla spokojenost s prostředím a přítomnost blízkých lidí – „je mi tu dobře“, „tady mám vše, co k životu potřebuji“ nebo „nebudu mít na blízku lidi, které jsem měla ráda“. Další informant pak dodal, že dětský domov považuje za svůj opravdový domov. Neméně důležitým důvodem, který informantku vedl k tomu, že se na odchod z dětského domova netěší, byla nutnost opustit sourozence a zpřetrhat tak zbývající rodinné vazby.

4.1.8.12 Moravskoslezský kraj

Schéma č.97 se zabývá výsledky výzkumu v Moravskoslezském kraji.

Schéma č.97 – Odchod z dětského domova – Moravskoslezský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Důvody, které děti v Moravskoslezském kraji vedly k tomu, aby se na odchod z dětského domova těšily, vyjadřovaly touhu po samostatnosti a soukromí. Dle dalších vyjádření informantů a informantek je někteří vychovatelé štvou, avšak taktéž prostředí se některým z nich nelíbí. Informant uvedl: „nebaví mě to tu“.

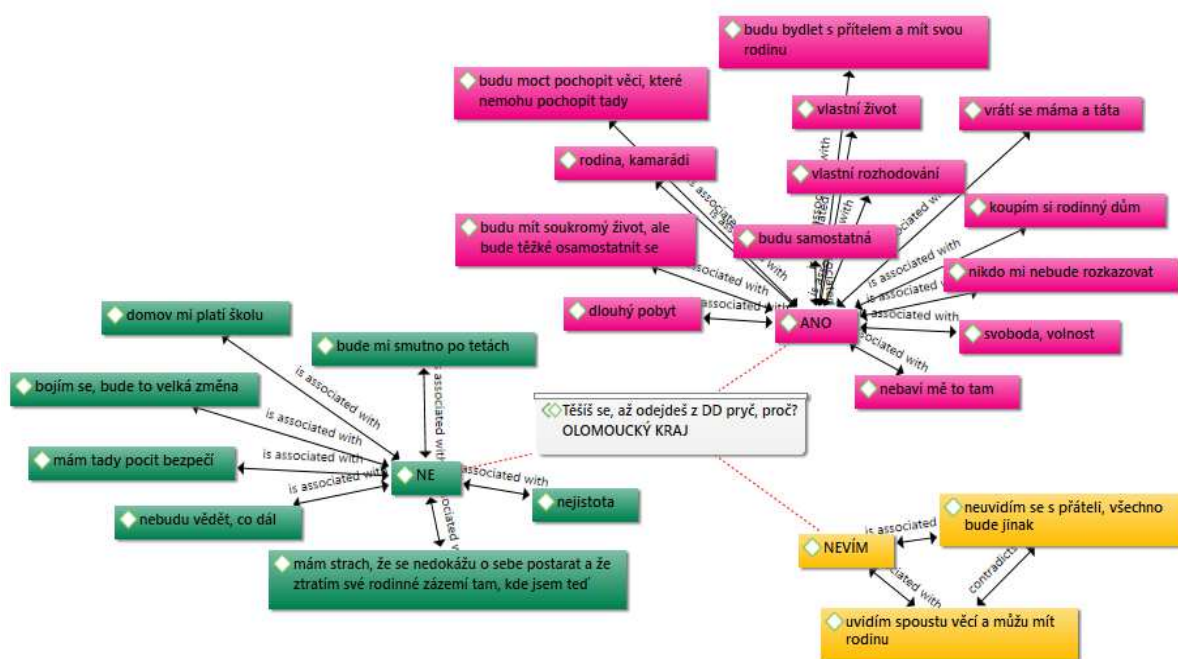
Váhání, zda se těšit či netěšit na odchod z dětského domova, se projevilo i v tomto kraji a informané jej vyjádřili odpovědí „nevím“. Jako důvod pak informant uvedl, že je v dětském domově již zvyklý, ale že se těší na dovolenou ve Španělsku, na kterou odjede, až z dětského domova odejde, k čemuž mu dle jeho slov poslouží příspěvek 25 000 Kč.

Důvodem, proč se na odchod z dětského domova netěšit, pak byly obavy z budoucnosti a také to, že informanty čeká více starostí. Významným motivem pak byla spokojenost s prostředím, ve kterém nic nechybí. Toto dokládají odpovědi: „*líbí se mi tu*“, „*vyrůstal jsem tady 12 let a měl jsem všechno*“ či „*ani ne, co ti chybí, nic, jen rodina!*“.

4.1.8.13 Olomoucký kraj

Výsledky výzkumu v Olomouckém kraji znázorňuje schéma č.98.

Schéma č.98 – Odchod z dětského domova – Olomoucký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Olomouckém kraji převažovaly spíše důvody pro těšení se na odchod z dětského domova. Mezi hlavní motivy patřila svoboda a samostatnost, rodina a opět fenomén vlastního života a rozhodování. Co se týče rodiny, jednalo se jak o rodinu orientační, tak prokreační, informanté zmiňovali – „*vrátí se máma a táta*“, „*budu bydlet s přítelem a mít svou rodinu*“ či „*rodina a kamarádi*“. Zmíněna byla i délka pobytu a s tím související touha po změně, neboť, jak podotkla jedna informantka, „*nebaví mě to tam*“. K tomu, aby se na odchod těšila, vedla jednu informantku i touha koupit si rodinný dům. Jeden z informantů pak dále zmínil: „*ano, těším se, budu moci pochopit věci, které nemohou pochopit tady*“, což evidentně odkazuje na určité věci z jeho minulosti. Tak trochu váhavě, avšak nakonec s pozitivní odpovědí, další informantka uvedla, že se těší na svůj soukromý život, ale taktéž si uvědomovala, že osamostatnit se, bude těžké.

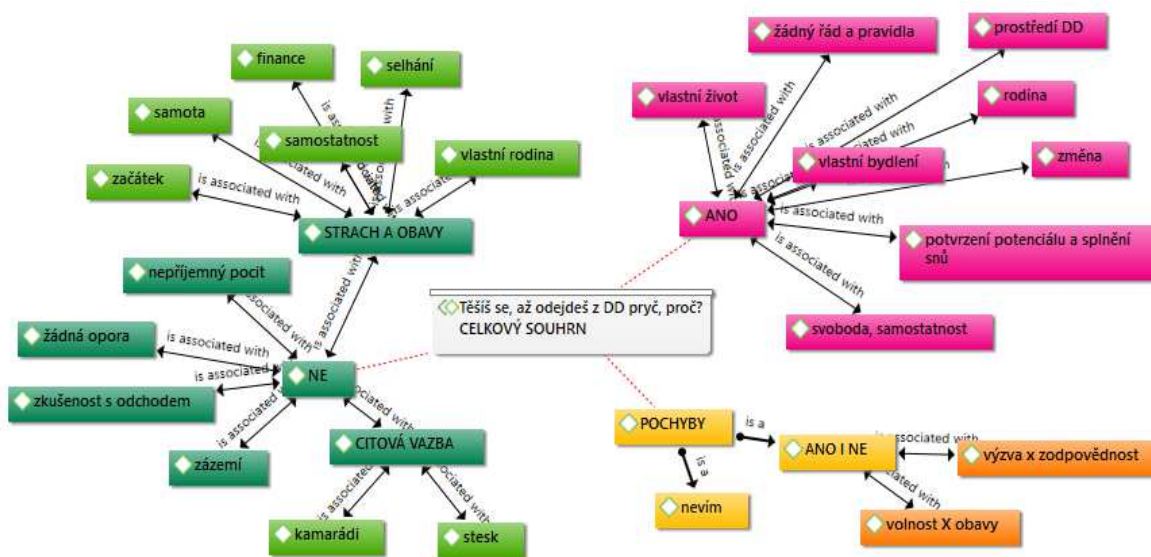
Pochyby informanté vyjadřovali odpovědí „nevím“, přičemž zde je jeden z důvodů: „nevidím se s přáteli, všechno bude jinak, ale uvidím zase spoustu věcí a můžu mít rodinu“.

Co se týče negativních odpovědí, převládá důvod strachu a obav – „bojím se, bude to velká změna“, „bojím se, protože nebudu vědět, co dál“ či „mám strach, že se nedokážu o sebe postarat a že ztratím své rodinné zázemí tam, kde je teď“. Další informanté pak vyjadřovali nejistotu a jedna z informantek uvedla: „ne, mám tady pocit bezpečí“. Dalším důvodem, který jiného informanta vedl k netěšení se na odchod z dětského domova pak byl stesk po tetách, který jistě přijde. Trochu z jiného úhlu pak na situaci nahlížel informant, který uvedl: „ne, rozhodně netěším, domov mi platí školu“.

4.1.8.14 Celorepublikový souhrn kategorie K8

Souhrnné výsledky kategorie K7 – Ublíživání v dětském domově zobrazuje zobrazené schéma č.99.

Schéma č.99 – Odchod z dětského domova – Celkový souhrn

Zdroj: Vlastní výzkum

Celkový souhrn důvodů, proč se děti z dětských domovů těší nebo naopak netěší na svůj odchod, naznačuje, že celkově se našlo spíše více důvodů proti odchodu, avšak důvody pro odchod se častěji opakovaly. Celkově lze taktéž podotknout, že na odchod se těší spíše mladší děti než starší, což je s největší pravděpodobností zapříčiněno tím, že starší děti nebo adolescenti si již uvědomují rizika spojená s odchodem, vzhledem

k délce pobytu bývají na dětský domov silněji navázáni nebo případně již mají s odchodem zkušenost nebo má zkušenost někdo z jejich přátel a oni si tak dokáží snáze představit, co je po odchodu z dětského domova čeká.

Mezi hlavní důvody, proč se informanté těšili na odchod z dětského domova patří touha po svobodě, volnosti a samostatnosti. Dle vyjádření informantů je stěžejním důvodem pro těšení se na odchod i rodina, a to jak rodina vlastní, již existující, tak rodina, kterou si teprve se svými partnery chystají založit. Dalším velmi významným důvodem je pak touha potvrdit si svou vlastní hodnotu a potenciál. Informanté ve svých výpovědích často zmiňovali, že se těší, až okolí a vůbec všem ukážou, že to zvládnou a že jsou jiní než jejich rodiče. Taktéž splnění snů je velmi významnou motivací, která děti vede k tomu, aby se na odchod z dětského domova těšily. K takovým snům se dají řadit i touhy po vlastním bydlení, které si zařídí po svém. I to však lze označit za důvod, který děti motivuje k těšení se na odchod.

Pozitivní odpověď na otázku, která směřovala k tématu těšení se na odchod u informantů však ovlivňoval v některých případech i sám dětský domov a jeho prostředí, které některým dotázaným dětem nevyhovovalo třeba i z důvodu vztahů. Kromě prostředí informanté taktéž dle výpovědí nemají rádi řád a režim v dětském domově a vidina jejich absence je motivuje k tomu, aby se těšili, až z dětského domova odejdou. Odpovědi tohoto typu se často dotýkaly touhy zařídit si život po svém, aniž by dětem někdo něco nařizoval. Odchod z dětského domova bude asi pro všechny informanty bez pochyby změnou, na kterou se však někteří z nich velmi těší.

Velkým tématem byl v této části výzkumu fenomén „vlastního života“, který informanté často zmiňovali. Z jejich vyjádření lze usuzovat, že dosavadní život považují za tak trochu „přechodný“ a život po odchodu pro ně znamená velkou šanci, kterou nechtějí promarnit, a především se těší, až o svém životě budou smět rozhodovat sami bez zásahu cizích osob. Výsledky výzkumu naznačují, že dětství tyto děti berou jako spíše horší období, které neměly šanci jakkoli ovlivnit ku svému prospěchu.

Pochyby byly celkově vyjadřovány hlavně odpověďmi „nevím“ nebo „ano i ne“, kdy informanté na odchodu z dětského domova spatřovali značná pozitiva i negativa a nedokázali se rozhodnout, co převažuje. Častým příkladem byla touha po volnosti, ale zároveň strach z mnoha věcí, které po odchodu z dětského domova nastanou. Za jiný příklad lze označit těšení se na život jako takový, který je pro některé informanty a

informantky výzvou, avšak obava z převzetí vlastní odpovědnosti. Jindy pak děti vyjadřovaly touhu po odchodu z důvodu možnosti postarat se o mladšího sourozence, avšak taktéž je svazovaly obavy ze samostatného života a odpovědnosti nejen za sebe, ale i mladšího bratra či sestru.

Hlavním důvodem, proč se dle výpovědí informanté na odchod z dětského domova netěší je strach a obavy z mnoha věcí. Obavy z nového začátku svazovaly mnoho dětí, neboť dle svých vyjádření měly strach, zda a jak vše zvládnou či že nebudou vědět, co si dál počít. Další obavy pak pramenily ze samoty a nulové opory v okolí, ale v některých případech i ze setkání s vlastní rodinou. Informanté taktéž vyjadřovali strach ze selhání a to nejen ve finanční oblasti, kde by mohli spadnout například do dluhové pasti. Velkým strašákem dle výsledků výzkumu byla i samostatnost a nutnost spolehnout se pouze sám či sama na sebe. Je tak trochu paradoxní, že samostatnost figuruje jako důvod v pozitivních i negativních odpovědích informantů. Některé děti se na ni velmi těší, jiné z ní naopak mají strach. Jak již bylo řečeno výše, rozdíl je zapříčiněn i věkem informantů.

Dalším důležitým důvodem, který děti vede k tomu, že se na odchod z dětského domova netěšily pak byla citová vazba na dětský domov, pod kterou se skrývá nejenom zázemí dětského domova a jeho obyvatelé, tedy kamarádi a personál, ale i stesk, který následuje po tom, co informanté dětský domov opustí. Některé děti pak vyjadřovali, že jsou v dětském domově zvyklí a odchodem ztratí jediné dosavadní zázemí.

Mezi další důvody, které někteří uváděly, pak lze zařadit špatný pocit při pomyšlení na odchod z dětského domova, vědomí nulové opory či již proběhlou zkušenost s odchodem. Jedna z informantek v Plzeňském kraji si takovou zkušenost již zažila a odchod pro ni byl tak těžký, že se do dětského domova v rámci dalšího studia vrátila.

4.1.9 K9 – Rada vychovatelům

Kategorie „Rada vychovatelům“ se zabývá tím, co by měli vychovatelé udělat, aby jim děti více věřily, byly spokojené a oni si tak získali jejich plnou důvěru.

4.1.9.1 Praha

Výsledky výzkumu v Praze mapuje schéma č.100.

Schéma č.100 – Rada vychovatelům – Praha

Zdroj: Vlastní výzkum

Informanté v Praze uvedli mnoho rad a tipů pro to, aby měli k vychovatelům více důvěry a celkově se tak jejich vztahy zlepšily. Jednalo se především o rady ohledně chování. Neměli by lhát, řvát, ale naopak by měli dětem naslouchat, být k nim upřímní, trpěliví a snažit se o porozumění. Dle výpovědí by dále neměli být namyšlení a zmíněna byla i přísnost, přičemž jeden z informantů uvedl, že by vychovatelé na něj měli být více přísní, a naopak jiná informantka by si přála, aby byli více otevření a méně přísní. Co se týče dalšího chování k dětem, pak informanté uváděli například: „*měli by udělat něco pro mě*“, „*podporovat nás*“, „*aby se s námi více smáli a hráli si*“, „*chovat se hezky a trochu empatie*“ nebo „*aby byli sami sebou*“.

Další rady se dotýkaly oblasti důvěry, kdy děti podotýkaly, že potřebují vychovatele znát a pro důvěru je taktéž nutné, aby byla oboustranná a nebyla zklamána. Příkladem jsou tyto odpovědi: „*když se svěřím, aby nezradili*“, „*věřím pouze lidem, které znám*“.

dýl“, „znát vychovatele a prověřit si je“, „důvěřovat mi“. Ohledně důvěry se vyjádřila i další informantka, která podotkla, že pro důvěru je pro ni důležité znát i životní příběh vychovatele. Pro dalšího informanta pak byla důležitá opora – „musím vědět, že budou stát za mnou“. Přáním jiného informanta pak bylo zvyšování kapesného a pochvala i za špatné známky.

V neposlední řadě pak jedna informantka zmínila, že by ji potěšilo, aby vychovatelé nebrali dětský domov pouze jako svou práci.

Informanté se však vyjadřovali i ve smyslu toho, že neví, co by vychovatelé mohli udělat pro zlepšení vztahu a důvěry, ale také v negativním slova smyslu, kdy uváděli, že jejich důvěru si získat nemohou. Informantka uvedla: „mě si nezíská cizí člověk“ a další informant k tomu dodal: „na to musí přijít sami“. Dále byla uvedena i odpověď „nic“, která však měla negativní i pozitivní konotaci... V negativním slova smyslu se informanté vyjadřovali, že vychovatelům ke zlepšení vztahu nic nepomůže a v pozitivním slova smyslu pak, že vychovatelé nemusí dělat nic, protože vzájemný vztah je na dobré úrovni.

4.1.9.2 Středočeský kraj

Schéma č.101 se věnuje výsledkům výzkumu ve Středočeském kraji.

Schéma č.101 – Rada vychovatelům – Středočeský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve Středočeském kraji se taktéž objevila řada rozličných rad vychovatelům. Některé z nich se týkají jejich chování, jiné jejich osobnostních předpokladů. Informanté radili například, aby vychovatelé byli hodnější, spravedliví, upřímní, aby neřvali a nelhali. Dle výpovědí informantů je taktéž důležité, aby vychovatelé dětem naslouchali, podporovali je, nerozčilovali je, snažili se jim porozumět a důvěřovali jim. Důvěry obecně se týkaly další rady, kdy informanté uváděli například: „*když se svěřím, aby nezradili*“. Důvěra by měla být vzájemná, a proto některé děti chtěly, aby jim vychovatelé taktéž řekli svůj životní příběh.

Taktéž komunikace je dle výpovědí důležitá, jak dokládá odpověď jednoho z informantů: „*mluvit se mnou jako s velkým a ne jako s malým dítětem*“. Další rada se pak týkala omezování dětí, které by dle názoru informanta mělo být menší. Jiná informantka by pak pro zlepšení vztahu k vychovatelům potřebovala důkaz, že ji mají rádi. V dalším vyjádření pak informantka uvedla: „*musela bych je dobře a dlouhou dobu znát*“. Jiný informant by ocenil, aby se vychovatelé chovali stejně, jako on k nim.

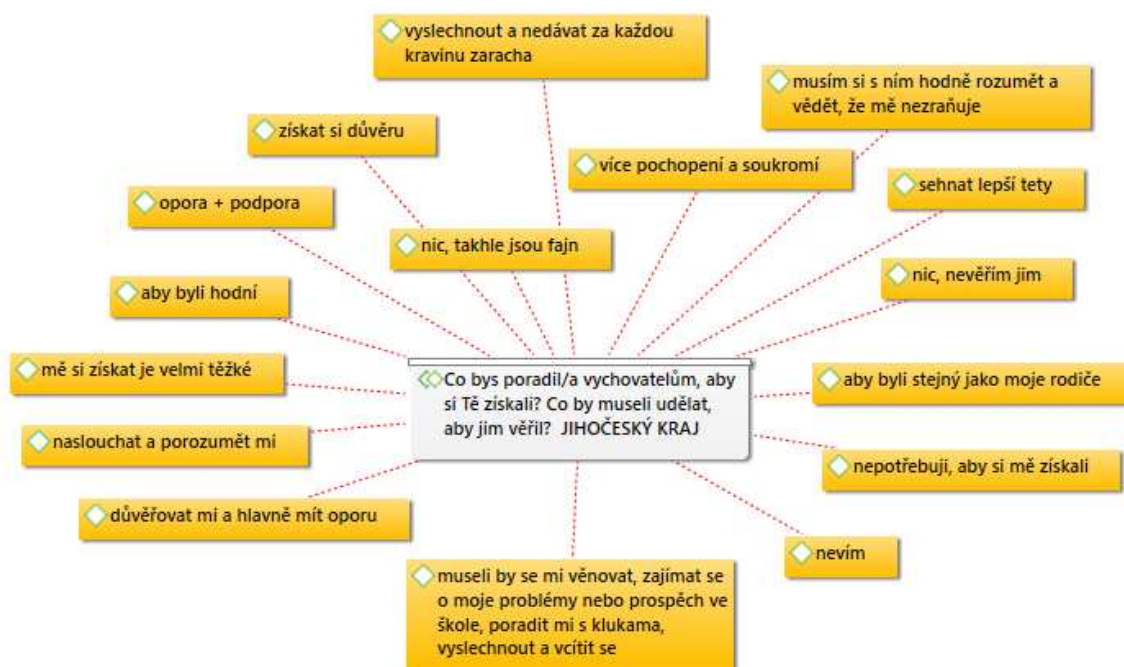
I v tomto kraji se pak objevilo, že pro zlepšení vztahu by vychovatelé neměli brát dětský domov jako práci.

Někteří informanté pak nevěděli, co by měli vychovatelé udělat pro zlepšení vzájemného vztahu, jiní naopak zlepšení odmítali a nechtěli o tom ani moc přemýšlet. Odpověď: „*nic*“ se i v tomto kraji vyskytla v pozitivní i negativním slova smyslu. Pozitivní konotaci pak dokládá výpověď: „*nic, získali si mě přístupem, jakým se mnou jednají*“.

4.1.9.3 Jihočeský kraj

V Jihočeském kraji se výsledky výzkumu zabývá schéma č.102.

Schéma č.102 – Rada vychovatelům – Jihočeský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Jihočeském kraji informané zmiňovali hlavně rady ohledně důvěry a podpory. Informanti a informantky uváděli: „*získat si důvěru*“, „*opora a podpora*“, „*důvěřovat mi, a hlavně mít oporu*“. Dle výpovědí je pro děti v tomto kraji dále hodně důležité i pochopení a taktéž to, aby jim vychovatelé řádně naslouchali. Příkladem mohou být tyto odpovědi: „*vyslechnout a nedávat za každou kravinu zaracha*“, „*naslouchat a porozumět mi*“, „*víc pochopení a soukromí*“. Další informantka svou radu pojala komplexněji a dodala: „*museli by se mi věnovat, zajímat se o moje problémy nebo prospěch ve škole, poradit mi s klukama, vyslechnout a vcítit se*“.

Informané se ve svých odpovědích dále věnovali i osobnostní vlastnostem – „*aby byli hodní*“. Další informantka pak uvedla, že pro zlepšení vztahu by vychovatelé museli být stejní jako její rodiče. Další vyjádření pak uvádělo: „*musím si s ním hodně rozumět a vědět, že mě nezraňuje*“.

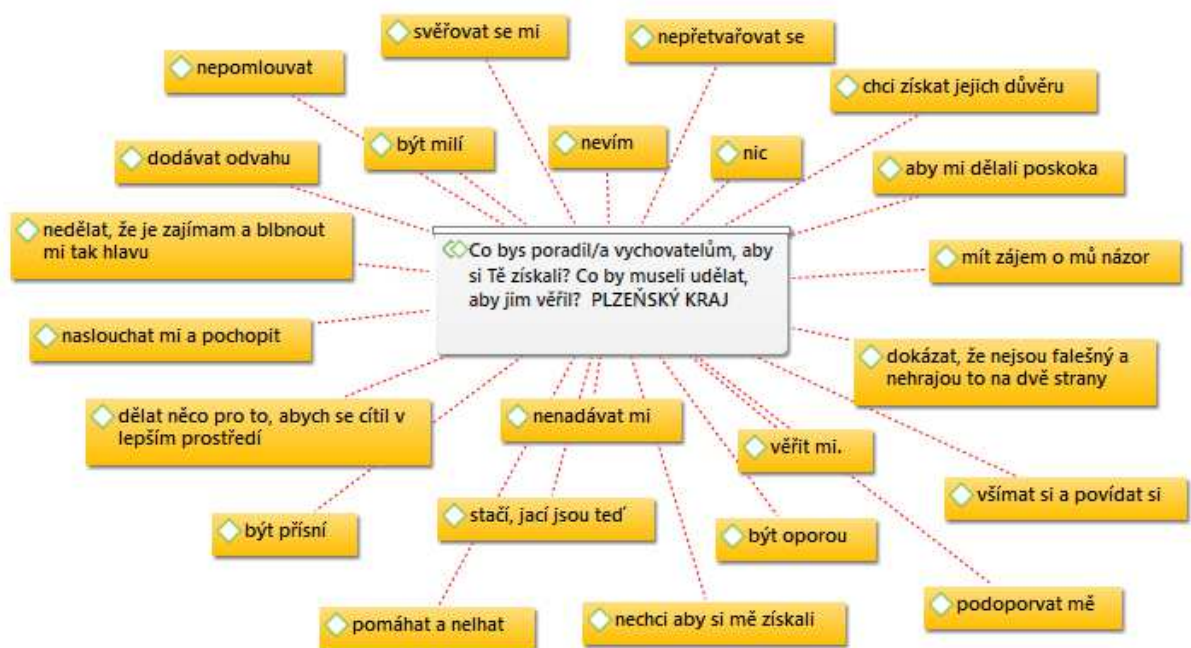
Objevilo se však i poměrně dost odpovědí, které zmiňovaly, že děti nechtěly svůj vztah s vychovatelem zlepšovat, případně nevěděly, co by jim měly poradit. V odpovědích se

vyskytlo například: „*mě si získat je velmi těžké*“ nebo „*nepotřebuji, aby si mě získali*“. Opět se objevila odpověď „*nic*“ v negativním významu – „*nic, nevěřím jim*“, avšak i ve významu pozitivním – „*nic, takhle jsou fajn*“. Další radou pak přispěl informant, který jako řešení vidí personální přeobsazení – „*sehnat lepší tety*“.

4.1.9.4 Plzeňský kraj

Schéma č.103 ukazuje výsledky výzkumu v Plzeňském kraji.

Schéma č.103 – Rada vychovatelům – Plzeňský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Informanté v Plzeňském kraji vztahovali své rady k různým tématům. Jedním z významných motivů jejich rad pak byl apel na jejich kongruenci neboli opravdovost, jak dokládají následující odpovědi: „*nepřetvařovat se*“, „*nedělat, že je zajímavá a blbnout mi tak hlavu*“, „*dokázat, že nejsou falešný a nehrajou to na dvě strany*“. Dále pak děti zmiňovaly určité chování, které by u vychovatelů ocenily nebo naopak které jim vadí – „*nepomlouvat*“, „*pomáhat a nelhat*“, „*naslouchat mi a pochopit*“, „*být přísní*“, „*nenadávat mi*“, „*všímat si a povídat si*“. Důležitá je pro informanty a informantky také podpora a důvěra, kterou si lze různými kroky získat. Jedním z nich je například svěřením vlastního tajemství. Jiný informant pak podotkl, že by si rád získal důvěru svých vychovatelů.

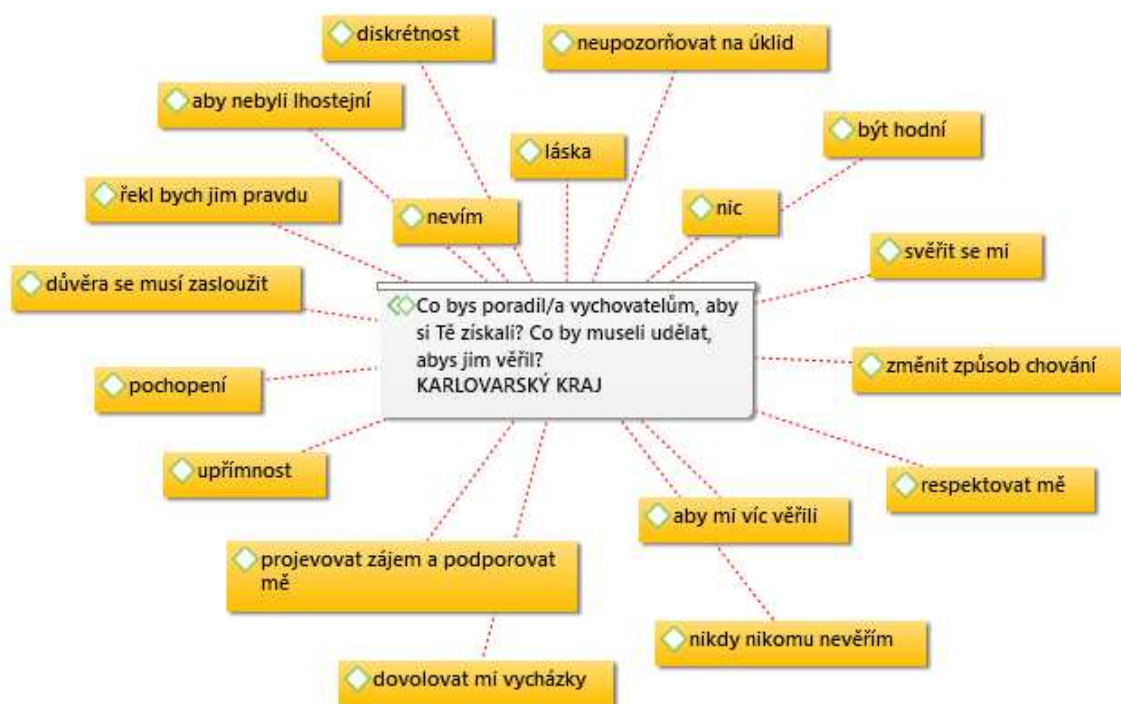
Další rady se pak věnovaly různým oblastem a zněly například takto: „*dodávat odvahu*“, „*být milý*“, „*dělat něco pro to, abych se cítil v lepším prostředí*“, „*mít zájem o můj názor*“ či „*aby mi dělali poskoka*“. Jak je vidět, rady dětí vychovatelům jsou značně různorodé a některé z nich asi nelze brát úplně doslovně.

Objevily se i negativní odpovědi ve smyslu toho, že děti neměly zájem o prohloubení vztahu s vychovatelem, případně nevěděly, co by vychovatelé měli udělat. Odpověď: „*nechci, aby si mě získali*“ je toho důkazem. Objevilo se i obligátní „*nic*“ a to opět v negativní i pozitivní konotaci. Pozitivní pohled ukazuje odpověď – „*nic, stačí jací jsou teď*“.

4.1.9.5 Karlovarský kraj

V Karlovarském kraji výsledky znázorňuje schéma č.104.

Schéma č.104 – Rada vychovatelům – Karlovarský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Karlovarském kraji informanté kladli důraz na chování a důvěru vychovatelů. Co se týče chování, pak rady dětí směřovaly ke způsobu chování, který by měli vychovatelé prý změnit, dále by měli děti respektovat, neupozorňovat na úklid, být diskrétní, nebýt lhostejní, měli by mít pochopení, měli by být upřímní a měli by projevovat zájem a podporu. Z hlediska důvěry pak informanté uváděli: „*důvěra se musí zasloužit*“, „*svěřit*

se mi“, „aby mi víc věřili“. Jeden informant pak dodal v negativním slova smyslu, že však „nikdy nikomu nevěř“.

Dle dalších výpovědí by měli být vychovatelé na děti hodní, měli by jim projevovat lásku a dovolovat jim vycházky. Jeden z informantů se vyjádřil, že ohledně rady by řekl pravdu jen vychovatelům.

I v Karlovarském kraji však někteří informanté nevěděli, co poradit, případně nechtěli radit a užili odpověď „nic“.

4.1.9.6 Liberecký + Ústecký kraj

Ve sloučených krajích – Libereckém a Ústeckém výsledky výzkumu vyjadřuje schéma č.105.

Schéma č.105 – Rada vychovatelům – Liberecký + Ústecký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve sloučených krajích Libereckém a Ústeckém informanté vyjadřovali rozličné rady svým vychovatelům. Jejich rady se týkaly důvěry – „důvěřovat mi“ či „když se svěřím, nechat si to pro sebe“, ale i jejich chování. Dle výpovědí informantů a informantek by děti ocenily, kdyby vychovatelé byli upřímní, mluvili otevřeně a pravdu, podporovali děti v jejich činnostech, povídali si s nimi a snažili se o porozumění. Jedna z informantek by dále poradila, aby jí vychovatelé dávali najevo, že jsou v dětském

domově pro ni a jiný informant k tomu dodal: „*měli by si hledět svých dětí a trochu se dostat do jejich situace*“, přičemž termínem „svých dětí“ jsou myšleny děti, které má vychovatel na starost ve své skupince. Další informantka by byla ráda, kdyby ji vychovatelé tolik nehlídali.

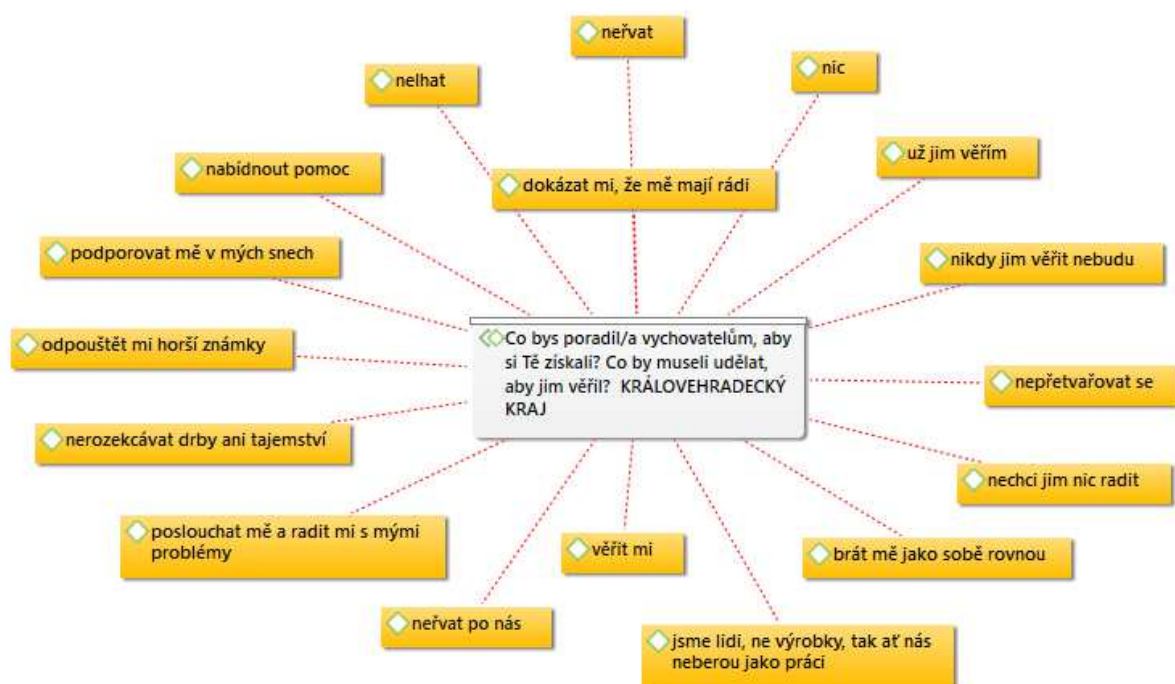
Dle dalších výpovědí by děti vychovatelům poradili: „*nepomlouvat děti s ostatníma tetama*“ a dále ctít soukromí a nešířit nepravdivé klepy.

Někteří informanté pak nevěděli, co by měli vychovatelům poradit a jiní neradili „*nic*“ vzhledem k tomu, že buď nechtěli jakkoli zlepšovat vztah s vychovatelem nebo nic radit nepotřebovali, protože jsou spokojení, jak dokládá výpověď informantky: „*nic, věřím jim*“.

4.1.9.7 Královehradecký kraj

Schéma č.106 ukazuje výsledky v Královehradeckém kraji.

Schéma č.106 – Rada vychovatelům – Královehradecký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

V Královehradeckém kraji děti svým vychovatelům radily především změny v chování i přístupu k dětem. Doporučení zněla například takto: „*nelhat*“, „*neřvat*“, „*odpouštět mi hroší známky*“, „*brát mě jako sobě rovnou*“ či „*nepřetvařovat se*“. Další oblastí, které se

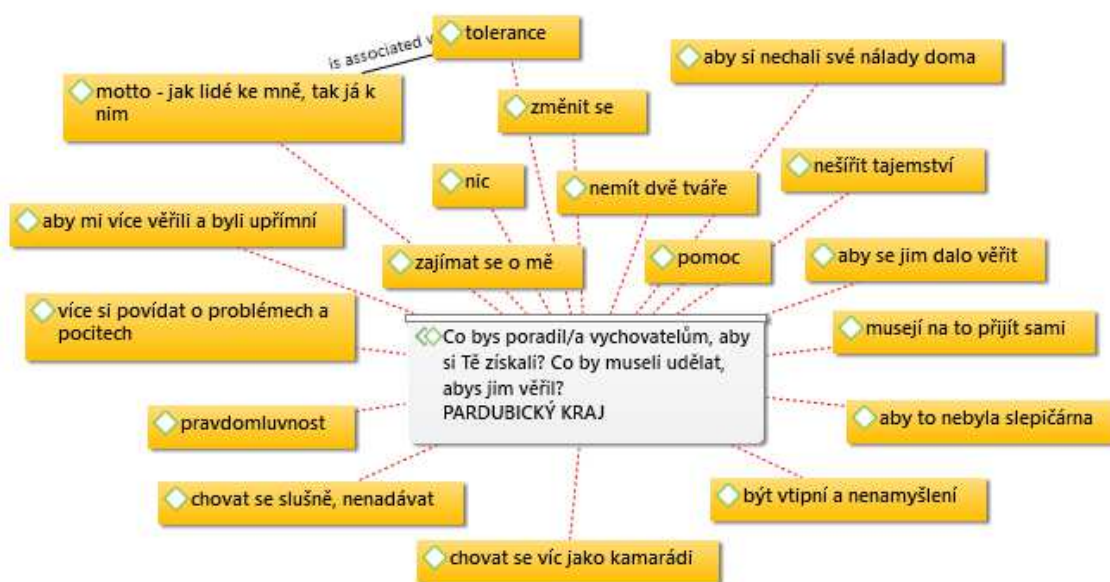
jednotlivé rady informantů týkaly, byla oblast důvěry, kdy by si informanté přáli, aby jim vychovatelé věřili. Jeden z informantů k tématu důvěry poznamenal: „*nerozkecávat drby ani tajemství*“. Mezi další rady pak patřila touha po podpoře ve snech a pomoci. Další informantka pak ve svém doporučení rozebírala nutnost naslouchání – „*poslouchat mě a radit mi s mými problémy*“. Jiná z informantek by pak pro zlepšení vztahu s vychovatelem potřebovala důkaz jejich lásky – „*dokázat mi, že mě mají rádi*“. V neposlední řadě se i v tomto kraji objevila rada, která se dotýká přístupu k profesi a pocitu dětí, že jsou pouhým nástrojem výdělku finančních prostředků, jak dokládá výpověď informanta: „*jsme lidi, ne výrobky, tak at' nás neberou jako práci*“.

Objevily se však i rady v negativním a neutrálním významu, kdy informanté vychovatelům nic radit nechtěli nebo naopak nemají důvod jim cokoli radit. Odpověď „*nic*“ se objevila opět v pozitivním i negativním kontextu. Pro pozitivní svědčí odpověď: „*nic, už jim věřím*“ a pro negativní pak: „*nic, nikdy jim věřit nebudu*“.

4.1.9.8 Pardubický kraj

Výsledky výzkumu v Pardubickém kraji ilustruje schéma č.107.

Schéma č.107 – Rada vychovatelům – Pardubický kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Informanté v Pardubickém kraji ve svých výpovědích vyjadřovali, že by ocenili, aby vychovatelé změnili některé své chování a přístup. Jako příklad lze uvést: „*chovat se víc*“

jako kamarádi“, „chovat se slušně, nenadávat“, „nemít dvě tváře“, „být vtipní a nenamyšlení“ či „změnit se“. Se změnou pak souvisela i další výpověď informanta, který uvedl, že aby se vztah s vychovatelem vylepšil, museli by si nechat své různorodé nálady doma. Dalším motivem, který se ve výpovědích dětí objevoval, byla důvěra a věci s ní související. Důkazy lze hledat v odpovědích: „aby mi více věřili a byli upřímní“, „aby se jim dalo věřit“ nebo „nešířit tajemství“. S tím souvisí i další výpověď informantky, která uvedla: „aby to nebyla slepičárna“, tedy aby se po dětském domově neroznášely klepy.

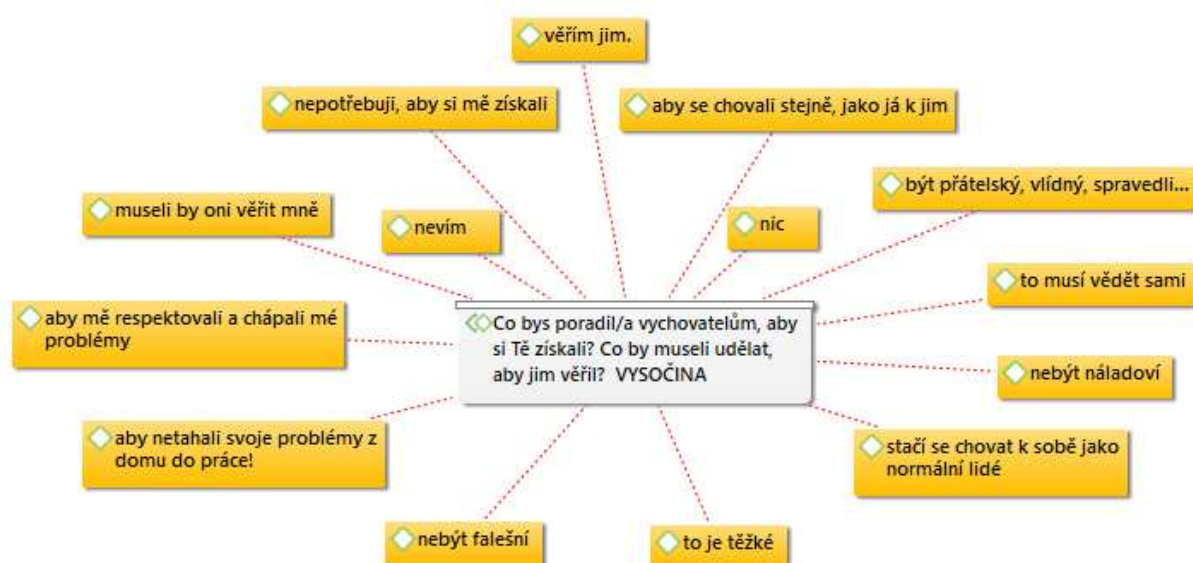
Jiní informanté pak zmiňovali komunikaci, kdy by si chtěli více povídat o problémech a pocitech, avšak taktéž by ocenili pravdomlupnost vychovatelů, jejich pomoc a taktéž větší zájem, jak uvedla jedna z informantek. Zajímavé motto pak uvedl informant, který řekl: „jak lidé ke mně, tak já k nim“ a v souvislosti s tím zmínil i toleranci.

I v tomto kraji se však vyskytly i spíše negativní odpovědi, kdy se informanté vyjadřovali ve smyslu toho, že „nic“ by vychovatelům nepomohlo k získání jejich větší důvěry a taktéž jedna informantka vyjádřila: „na to musí přijít sami“ a poradit tak odmítla.

4.1.9.9 Vysočina

V kraji Vysočina se výsledky výzkumu zabývá schéma č.108.

Schéma č.108 – Rada vychovatelům – Vysočina

Zdroj: Vlastní výzkum

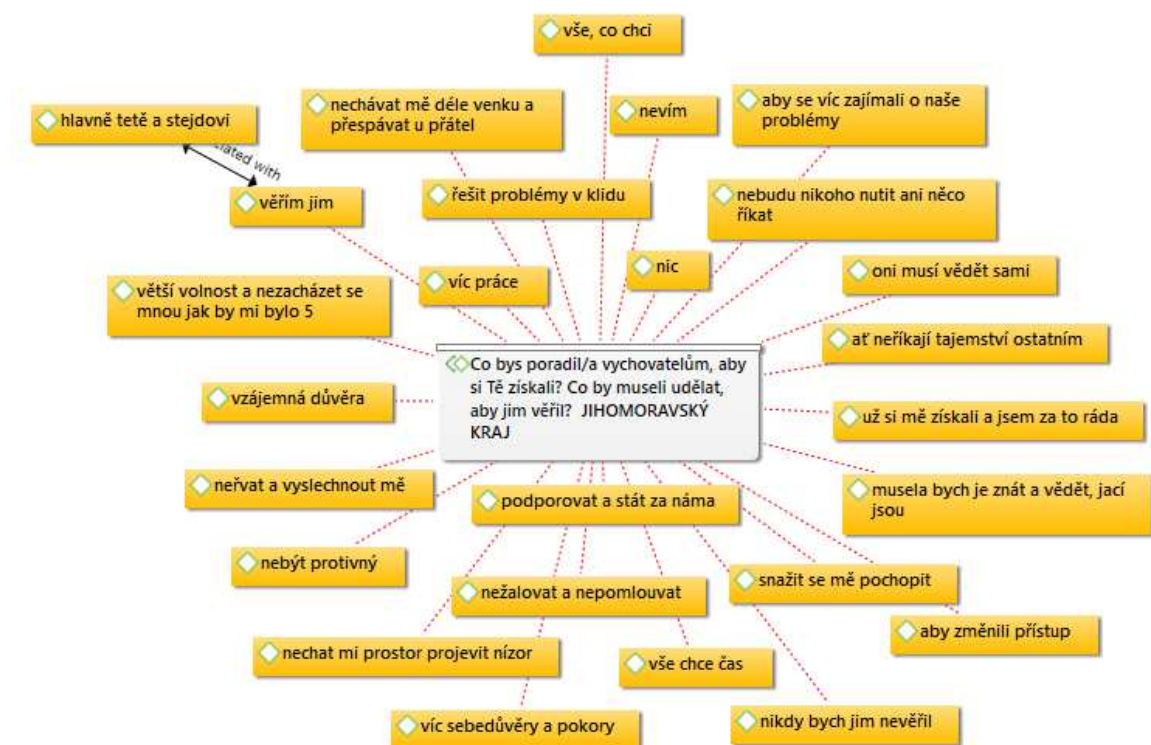
V kraji Vysočina se v radách informantů objevoval taktéž motiv změny chování a důvěry. Co se týče změn v chování vychovatelů, informanté uváděli různé tipy, například: „*aby se chovali stejně jako já k nim*“, „*stačí se chovat k sobě jako normální lidé*“, „*být přátelský, vlídný, spravedlivý*“, „*nebýt náladoví*“, „*nebýt falešní*“ či „*aby mě respektovali a chápali mé problémy*“. Další informant pak ve své výpovědi uvedl, že by byl rád, aby se vychovatelé v práci věnovali dětem a neřešili své osobní problémy, což je zajímavý postřeh. Pro některé informanty byla velmi důležitá důvěra, kdy radili například: „*museli by oni věřit mně*“ nebo naopak, že svým vychovatelům již věří.

Několik informantů pak ve svých výpovědích poradit odmítlo, případně nevěděli, co poradit. Odpovědi: „*to musí vědět sami*“, „*nevím*“ či „*to je těžké*“ jsou toho důkazem. Jiná informantka pak podotkla: „*nepotřebuji, aby si mě získali*“. Stejně jako v jiných krajích se objevila odpověď „*nic*“ a to jak v pozitivním, tak negativním kontextu, kdy vychovatelé buď nemají dělat nic, protože jim dotyčný informant věří nebo naopak nic nepomůže k tomu, aby věřit začal.

4.1.9.10 Jihomoravský kraj

Schéma č.109 se věnuje výsledkům v Jihomoravském kraji.

Schéma č.109 – Rada vychovatelům – Jihomoravský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Informanté v Jihomoravském kraji své rady směřovali především ke změně chování a přístupu k nim. Jako návrhy, co by vychovatelé mohli udělat jinak, uváděli: „*aby změnil přístup*“, „*snažit se mě pochopit*“, „*nežalovat a stát za náma*“, „*nechat mi prostor projevit názor*“, „*nebýt protivný*“, „*neřvat a vyslechnout mě*“ nebo „*řešit problémy v klidu*“. Další rady vychovatelům se pak týkaly vzájemné důvěry a také doporučení, že se nevyplácí prozrazovat tajemství ostatním. Získání důvěry je však dlouhodobý proces, a jak podotkla jedna z informantek, „*vše chce čas*“. Jiná odpověď směřující k tomuto tématu pak zmiňovala fakt, že k vytvoření důvěry je nutné druhého dobře znát – „*musela bych je znát a vědět, jací jsou*“. Motiv důvěry z trochu jiného pohledu pak zmínil informant, který by doporučil, aby měli vychovatelé více sebedůvěry, avšak aby také byli pokornější. Jiné odpovědi se pak zabývaly nutností podpory a opory či informant přál vychovatelům „*víc práce*“.

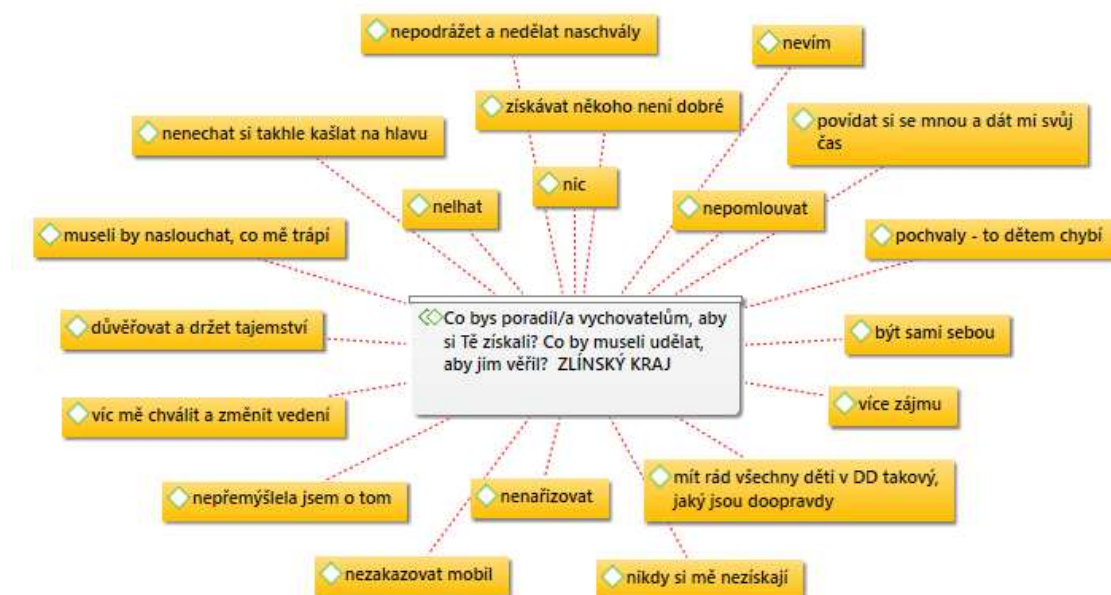
Někteří informanté pak zmínili, že pro zlepšení vztahu s vychovateli by vychovatelé museli být benevolentnější a dovolit jim například delší čas vycházek či přespání u přátel. Jiná informantka by pak ocenila větší volnost a taktéž jednání jako se sobě rovnou – „*nezacházet se mnou jak by mi bylo 5*“. Další informant pak uvedl, že by vychovatelé museli udělat vše, co chce.

I v Jihomoravském kraji však některé děti neporadily vychovatelům „*nic*“. Pozitivní konotaci skrývají odpovědi – „*nic, věřím jim, hlavně tetě a strejdovi teda*“ nebo „*už si mě získali a jsem za to ráda*“. Negativní kontext pak vyjadřuje například odpověď: „*nic, nikdy bych jim nevěřil*“. Další informanté pak někdy nevěděli, co poradit, což vyjádřili odpovědí „*nevím*“, „*oni musí vědět sami*“ nebo „*nebudu nikoho nutit ani nic říkat*“.

4.1.9.11 Zlínský kraj

Výsledky výzkumu ve Zlínském kraji zobrazuje schéma č.110.

Schéma č.110 – Rada vychovatelům – Zlínský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve Zlínském kraji se informanté vyjadřovali opět především ve smyslu změny chování a věnovali se tomu, co by vychovatelé dělat měli a co naopak ne. Vychovatelé by neměli lhát, pomlouvát, podrážet a dělat naschvály, nenařizovat a nezakazovat mobilní telefon. Naopak by dle výpovědí měli děti více chválit, protože, jak vyjádřila informantka: „*pochvaly, to dětem chybí*“, další informant pak uvedl ve stejném duchu: „*víc mě chválit a změnit vedení*“. Dále by měli „*být sami sebou*“, měli by se více zajímat o děti a přijímat je takové, jaké jsou – „*mít rád všechny děti v DD takový, jaký jsou doopravdy*“.

Dalším motivem pak v odpovědích byla důvěra a zlepšení komunikace s dětmi. Vychovatelé by dle rad měli „*důvěřovat a držet tajemství*“, dále by měli naslouchat problémům svých svěřenců a snažit se o lepší a častější komunikaci, jak uvádí informantka: „*povídat si se mnou a dát mi svůj čas*“. Čas je relativní a „*poměrně drahá*“ veličina, které si děti v dětském domově asi velmi váží, neboť jsou v tu chvíli ve středu pozornosti a mají prostor se projevit. Dle názoru jiného informanta je pak také důležité, aby se však vychovatelé také dokázali ohradit ve chvíli, kdy se jim nějaké chování nelíbí – „*nenechat si takhle kašlat na hlavu*“ zněla výpověď informanta.

Někteří informané však také radit nic nechtěli, případně si nevěděli rady, co vychovatelům poradit. Dle názoru informantky „získávat někoho není dobré“. Jiná informantka nikdy nepřemýšlela o tom, co by její vztah k vychovatelům mohlo zlepšit. Odpověď „nic“ byla i v tomto kraji vyjádřena v pozitivním i negativním významu. Pro negativní význam pak svědčí odpověď – „nic, nikdy si mě totiž nezískají“.

4.1.9.12 Moravskoslezský kraj

Schéma č.111 znázorňuje výsledky v Moravskoslezském kraji.

Schéma č.111 – Rada vychovatelům – Moravskoslezský kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

Dle vyjádření informantů v Moravskoslezském kraji se rady vůči vychovatelům dotýkaly jejich chování a dále taktéž důvěry. Změna chování byla vyjádřena například následujícími odpověďmi: „*aby mě brali vážně a pořád stejně*“, „*zbytečně neřvat*“ či „*aby mě nebrali v daných situacích jako malou nebo skoro dospělou*“. Jiná informantka pak zmínila i osobnostní předpoklad vychovatelů – „*hodný bejt*“. Z hlediska důvěry se pak informané vyjadřovali takto: „*naslouchat a nevyzradit tajemství*“, „*věřit mi*“ či jedna z informantek uvedla, že by potřebovala dodat důvěru, tedy zřejmě podpořit ve věcech, ve kterých si sama ne zcela úplně věří.

Tak trochu zvláštní radu pak vyjádřili informané, kteří by chtěli, aby jim vychovatelé kupovali cigarety, což by dle jejich vyjádření vedlo ke zlepšení vztahu s nimi. Evidentně se jedná o tak trochu irelevantní přání, za prvé z principu škodlivosti

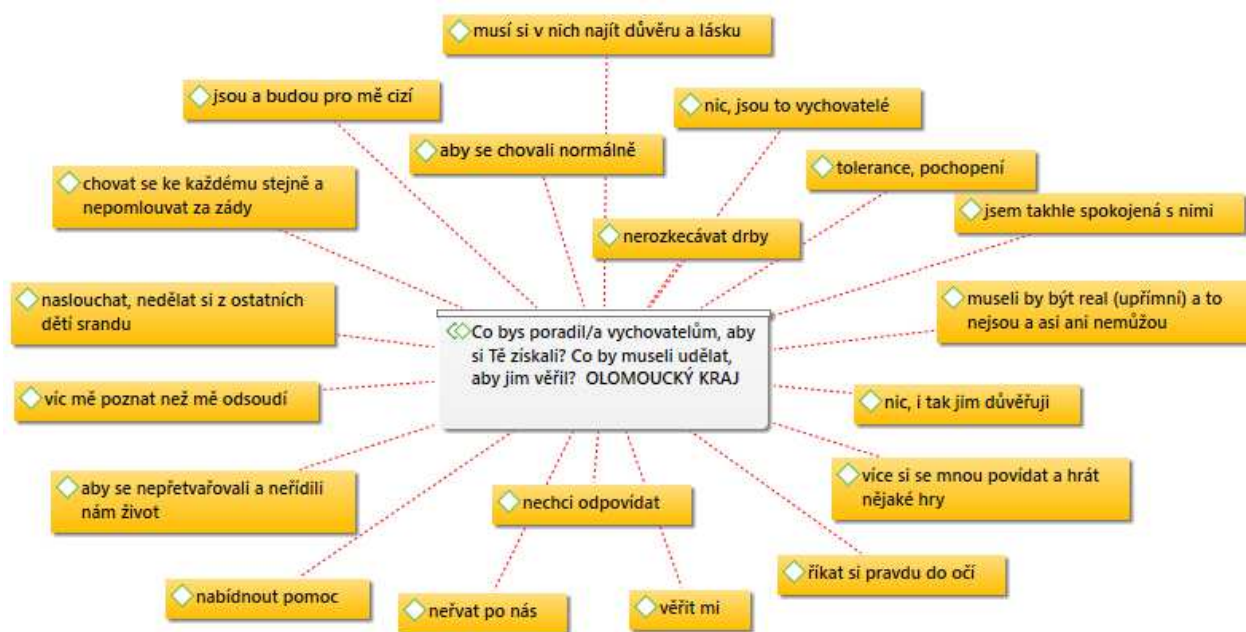
návykových látek a za druhé vzhledem k nezletilosti daných informantů, kterým bylo v době provádění výzkumu 12 a 13 let.

Taktéž v Moravskoslezském kraji někteří informanté vyjádřili, že radit vychovatelům buď nechtěli anebo nevěděli, co poradit. Odpověď „*nic*“ se opět vyskytla v obou kontextech. Pozitivní vyjádření informanta znělo: „*nic, všechno, co potřebuji, mám*“ a negativní pak vyjádřila informantka takto: „*nemám potřebu, aby si mě získali*“. V tak trochu neutrálním významu byla odpověď „*nic*“ zaznamenána takto: „*nic, to já si k nim musím najít cestu*“.

4.1.9.13 Olomoucký kraj

Výsledky výzkumu v Olomouckém kraji vyjadřuje schéma č.112.

Schéma č.112 – Rada vychovatelům – Olomoucký kraj

Zdroj: Vlastní výzkum

I v Olomouckém kraji se vícero rad týkalo chování vychovatelů a možností, jak jej změnit. Dle výpovědí by pomohlo, aby se vychovatelé chovali ke každému stejně a nepomlouvali děti za jejich zády, aby se nepřetvařovali a nesnažili se dětem řídit život či dle vyjádření informantky: „*nerozkecávat drby*“. Chování se týkaly i další výpovědi informantů a informantek: „*aby se chovali normálně*“, „*nabídnout pomoc*“ či „*neřvat po nás*“. Pro děti byla dle vyjádření důležitá i komunikace a způsob, jakým vychovatelé s dětmi komunikují. Informanté nabízeli třeba tato zlepšení: „*naslouchat a nedělat si*

z ostatních dětí srandu“, „*víc mě poznat, než mě odsoudí“*, „*více si se mnou povídat a hrát nějaké hry“*. Dále byla zmíněna pravdomlupnost, a to především z očí do očí. Další informant uvedl tak trochu negativní postoj v tomto směru: „*museli by být real (upřímní), a to nejsou a asi ani nemůžou“*. Je pak otázkou, zda se jedná pouze o jeho názor a nesoulad s vychovateli či zda je za jeho nedůvěrou nějaký hlubší problém či psychický blok.

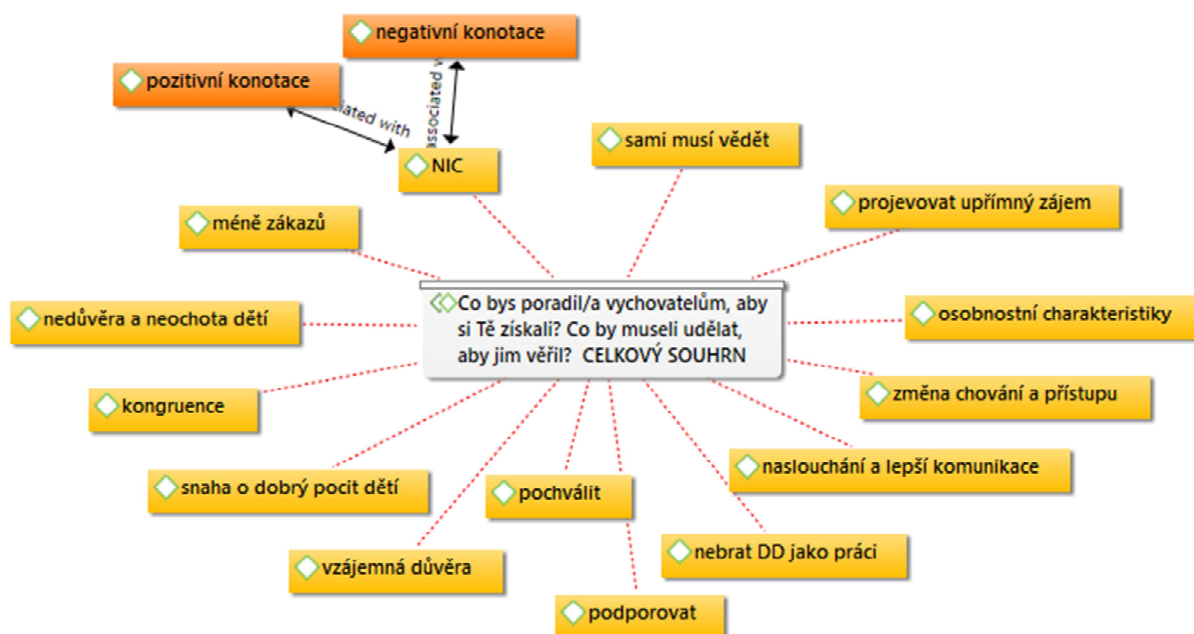
Informanté dále vyjadřovali, že pro zlepšení vztahu s vychovateli by potřebovali více pochopení a tolerance, avšak také důvěru a citový vztah. Dokládají to tyto odpovědi: „*věřit mi“* či „*musím si v nich najít důvěru a lásku“*.

Negativní postoj byl vyjádřen i Olomouckém kraji, kde jedna z informantek nechtěla odpovídat. Jiní informanté pro vyjádření svého názoru použili odpověď „*nic“* a to opět v pozitivním i negativním kontextu. Informantka uvedla, že vychovatelé nemusí udělat nic, protože je s nimi takto spokojená, avšak další informanté vyjádřili například toto: „*nic, furt jsou to vychovatelé“* a informant je tedy evidentně nepovažuje za osoby blízké. Další vyjádření se pak dotýkalo toho, že vychovatelé jsou a budou pro informanta cizími lidmi.

4.1.9.14 Celorepublikový souhrn kategorie K9

Souhrnné výsledky kategorie K7 – Ublíživání v dětském domově zobrazuje zobecněné schéma č.113.

Schéma č.113 – Rada vychovatelům – Celkový souhrn

Zdroj: Vlastní výzkum

Z hlediska celkového souhrnu lze konstatovat, že informané radili svým vychovatelům mnoho rozličných věcí, které by mohli napomoci ke zlepšení vzájemného vztahu. Jednalo se především o rady ohledně změny chování a přístupu k dětem, ať již ve smyslu otevřenější komunikace či snahy jednat v klidu a na rovinu a tedy nelhat. Rady informantů reflektovaly i vzájemnou důvěru, která by mohla být vybudována ve chvíli, kdy by vychovatelé své svěřence nepomlouvali a oni se tak mohli spolehnout na to, že svěřené tajemství zůstane i nadále tajemstvím. Z hlediska důvěry pak děti zmiňovaly i přání, aby vychovatelé věřili jim.

Pro zlepšení vztahu k vychovatelům by pak mnoho informantů ocenilo i méně zákazů, což již reflektovaly celkové výsledky v kategorii K4 – Vady dětského domova.

Další rady se dotýkaly osobnostních charakteristik a toho, jací by vychovatelé měli být – hodní, upřímní, otevření, přátelští, spravedliví... Jeden z informantů v Jihočeském kraji však v tomto směru již rezignoval a jako řešení uvedl, že by bylo lepší sehnat lepší tety. Pro děti je dle výpovědí velmi důležité, aby vychovatelé projevovali upřímný

zájem, podporovali je v jejich snech, ale taktéž je pochválili pokud možno vždy, kdy to lze. Nutnost pochval zmínila například informantka ve Zlínském kraji, která tvrdí, že pochvaly jsou to, co dětem chybí nejvíce. Výsledky celkového výzkumu v kategorii K4 tento výsledek však nepřinesly. Na nedostatek pochval si stěžovalo poměrně málo informantů a informantek.

Pro zlepšení vztahu s vychovateli je pak důležité i důkladné naslouchání a zlepšení stylu komunikace tak, aby se zlepšila i vzájemná důvěra. Kongruence a neautenticita je pak další oblastí, které se děti ve svých výpovědích věnovaly. Dle jejich názoru se někteří vychovatelé přetvařují a jednají i mluví jinak, než si myslí, což části informantů značně vadí. Mezi dalšími radami vychovatelům se pak objevovalo i to, že by se vychovatelé měli snažit pro děti něco dělat tak, aby děti měly dobrý pocit, byly spokojené a pokud možno se cítily i milované.

V několika krajích se ve výpovědích informantů objevil motiv, kdy by si děti přály a i radily vychovatelům, aby dětský domov přestali brát pouze jako práci. Dětem pocit, že jsou jen nástrojem k vydělání finančních prostředků velmi vadí a některé z nich to i jasně vyjádřily. Je jasné, že se pak mohou cítit méněcenné, opuštěné a zrazené vzhledem k tomu, že, jak již bylo výše ve výzkumu napsáno, někteří informanté vychovatele berou za svou druhou či náhradní rodinu. Komentář k dané problematice uvedla například informantka ze Zlínského kraje, které značně vadí věta jedné z vychovatelek: „*kdybych pracovala do výše svého platu*“. Profese vychovatele v dětském domově je stejně jako další oblasti sociální práce posláním, avšak je značně psychicky náročná a velmi hrozí syndrom vyhoření. To však nic nemění na tom, že by to děti na přístupu svých vychovatelů ideálně neměly poznat. Vzhledem k tomu, že součástí profesní odpovědnosti je uvědomění si, kdy je čas z dané oblasti odejít a zaměřit se třeba na jinou problematiku. Každý vychovatel by měl mít dostatek prostředků, pomocí nichž je schopen profesní přetlak vyventilovat.

Některé děti však projevily i neochotu a nechuť vychovatelům cokoli radit, případně jejich nedůvěra k nim je tak velká, že žádná změna v chování a jednání ji nedokáže zlomit. Jak již bylo uvedeno v předchozích shrnutích, tato nedůvěra může být vůči jednotlivcům, avšak i všeobecně vůči všem vychovatelům vzhledem k tomu, že daný informant nedůvěřuje vůbec nikomu. Některé děti pak k tomuto tématu podotýkali, že vychovatelům nic radit nebudou a nechtějí, neboť na to, co mají dělat, musí přijít sami.

Odpověď „*nic*“ se téměř ve všech krajích objevila v pozitivní i negativní konotaci, kdy vychovatelé nemusí dělat nic, neboť ke zlepšení vztahu s nimi dojít nemůže, jak již bylo podotknuto výše. Pozitivní kontext této odpovědi naopak vyjadřuje absolutní důvěru a spokojenost s vychovateli, kdy informanté nemají potřebu jim cokoli radit, neboť vychovatelům již bezmezně věří a jejich vztah je ukázkový.

4.2 Konstrukce teorie

Hlavním výsledkem výzkumu jsou vztahy, jejich příčiny a následky, které v souhrnu tvoří konečnou teorii výzkumu. Zakotvenou teorií vznikly poznatky, jež i v rámci kvalitativního přístupu mají svou značnou hodnotu a jsou validní, přinejmenším v souboru dotázaných informantů a informantek. Vzniklé vztahy se navzájem ovlivňují, doplňují i podmiňují a dokazují tak vztah příčiny a následku.

4.2.1 Paradigmatický model

Pomocí axiálního kódování, které je užíváno ke třídění dat trochu jiným způsobem, vznikl paradigmatický model, který uvádí tabulka č.2. Leckdy je složité jednotlivé kategorie od sebe oddělit, protože vše vlastně souvisí se vším a vše se i navzájem ovlivňuje. Je tedy občas obtížné od sebe odlišit příčinu a kontext či strategii jednání a následek.

Axiální kódování je však pouhou pomůckou pro jiné uchopení dat a nalezení nových souvislostí. Nejedná se o závazný model, v rámci kterého by byly zkoumané jevy vykládány (Strauss, Corbinová, 1999).

Tabulka č.2 – Paradigmatický model

Příčinné podmínky	Jev	Kontext	Intervenující podmínky	Strategie jednání	Následky
špatné rodinné zázemí; dysfunkční či afunkční rodina; nemožnost starat se o dítě; chování dítěte	pobyt a prožívání dítěte v dětském domově	prostředí DD; kontakt s vlastní rodinou; režim DD; konkrétní situace; vady DD	vztahy v DD; konkrétní osoby v DD; pocit ubližování; délka pobytu v DD; minulé zkušenosti; pochyby; podobnost s rodiči	touha být lepší; přizpůsobení chování; všeobecná nedůvěra; hledání podpory a pomoci; hledání blízkých osob; strach a obavy; touha po změně; touha mít vlastní život	vytvoření emočního vztahu; obranné reakce; (ne)důvěra; (ne)těšení se na odchod z DD; návrat k rodině; opakování životního stylu rodičů; jiné názory na rodinu; vytvoření vlastních životních cílů

Zdroj: Vlastní výzkum

Jev označuje stěžejní myšlenku celého výzkumu, která se prolíná skrze jednotlivé kategorie. Téměř vše s ní nějakým způsobem souvisí, ať již jako příčina, kontext, intervenující podmínka, strategie jednání či jako její následek (Strauss, Corbinová, 1999).

V této diplomové práci se jedná o pobyt a prožívání dítěte v dětském domově.

Příčinné podmínky jsou takové skutečnosti, které vedou ke vzniku určitého jevu a jsou nebo mohou být tedy jeho přímou, případně nepřímou příčinou. Příčinné podmínky pak mohou ovlivňovat vznik i vývoj jevu a skládají se z příčin a jejich vlastností (Strauss, Corbinová, 1999).

Příčinou pobytu dítěte v dětském domově mohou být různé důvody, lze však konstatovat, že ve většině případů se jedná o jednu z těchto příčin. Důvodem pro umístění dítěte může být špatné až katastrofální zázemí dítěte či prostředí, ve kterém vyrůstá. S tím souvisí i neplnění funkcí, které by rodina naplňovat měla a jedná se tedy o dysfunkční či afunkční rodinu, kde nebylo možno dítě ponechat. Další možností, proč dítě skončilo v dětském domově, pak je nemožnost starat se o dítě z důvodu nedostatku kompetencí či smrti. V neposlední řadě pak příčinou umístění dítěte do dětského domova může být i jeho chování, avšak tento případ není v této diplomové práci zcela reflektován vzhledem k tomu, že se práce zabývá dětskými domovy, do kterých jsou umisťovány děti bez závažných poruch chování.

Kontext jsou konkrétní vlastnosti, které jev utvářejí a je to vlastně soubor podmínek, které společně s intervenujícími podmínkami vytvářejí interakce i strategie jednání (Strauss, Corbinová, 1999).

Jev – pobyt dítěte v dětském domově, je možný v určitém kontextu a za určitých podmínek. Kontextem tohoto jevu se v rámci mého výzkumného šetření ukázalo být prostředí dětského domova, kontakt s původní rodinou, režim v dětském domově, konkrétní situace i „vady“ dětského domova. Jednotlivé části kontextu tvoří pozadí jevu a dávají mu výsledný ráz a to i přes to, že složky kontextu lze někdy zaměnit s intervenujícími podmínkami a naopak.

Prostředí dětského domova na děti působí, ovlivňuje je a figuruje v jejich celkové spokojenosti se svým životem. Prostředí dětského domova může být dle výsledků výzkumu nejen důvodem, jež děti motivuje k tomu, aby z dětského domova odešly, ale

také naopak k tomu, aby se jim v něm líbilo. Dle výsledků výzkumu u některých dětí prostředí zapříčiňuje spolu s dalšími intervenujícími podmínkami důvěru i nedůvěru vůči vychovatelům. V neposlední řadě se pak může stát i tím, co dětem na dětském domově vadí, avšak to se ve výsledcích výzkumu vyskytovalo jen zřídka.

S prostředím dětského domova souvisí i jeho režim a řád, který někdy může být dětem takzvaně proti srsti, avšak bez režimu a pravidel není možné nejen spořádaně fungovat, ale ani vést děti ke správným návykům a chování, které si s sebou z rodiny neodnesly. Chod dětského domova a pobyt dítěte v něm nelze bez kontextu režimových opatření v dětském domově realizovat. Výsledky výzkumu ukázaly, že některá pravidla dětem vadí více, jiná méně, přičemž nutnost dodržovat režim a příkazy či rady vychovatelů mohou být pro některé děti motivací k tomu, aby se těšily na svůj odchod z dětského domova. Nejedná se však o velkou skupinu dětí, kterou by k tomu vedl tento motiv. Avšak i přesto se v návrzích, jak zlepšit vztah s vychovateli, objevovaly právě rady, které apelovaly na změnu či zmírnění některých režimových opatření a pravidel.

Pobyt dítěte v dětském domově však taktéž probíhá v kontextu s existencí původní rodiny, se kterou některé děti kontakt udržují a jiné naopak ne. To může vést v určitých případech k rozbrojům mezi dětmi a závidí, ale i k psychické nepohodě jednotlivců, kteří se „mučí“ minulými zážitky či myšlenkami, proč se o ně rodiče nemohli či nechtěli postarat, jak uvedla například informantka v Jihomoravském kraji. Rodina a kontakt s ní je ale v neposlední řadě také důvodem, pro který se děti těší na odchod z dětského domova. Dále lze i zmínit, že chování rodičů pak může mít vliv i na touhu potvrdit svůj potenciál a dokázat, že je daný jedinec lepší než jeho rodiče a dokáže svou vlastní prokreační rodinu vést tak, aby se vyvaroval jejich chyb.

Člověk je bytostí jedinečnou a individuální, stejně tak však lze nahlížet na konkrétní situace v určitém čase, místě, rozpoložení zúčastněných osob a podobně. Konkrétnost situace je taktéž kontextem pobytu dítěte v dětském domově, protože všechny možnosti dané situace ovlivňují chování a jednání osob, což může vést například k tomu, že děti v určitých situacích svým vychovatelům důvěřují a v určitých naopak ne. Stejně lze pohlížet i na jiné jevy, jako je například svěřením tajemství či na to, co dětem v dětském domově vadí.

Vady dětského domova jsou pak další součástí kontextu, ve kterém probíhá pobyt dítěte v dětském domově. Jako „vady“ lze pojmenovat věci, které informanté ve výzkumu

označovali jako věci, které je v dětském domově štvou. Dle výsledků lze konstatovat, že největší problém dětem dělaly zákazy a některá režimová opatření, jako je například čas večerky či budíčku. V neposlední řadě pak děti za vadu označovaly pocit nedostatku lásky, pochopení a tolerance, který ve své výpovědi ze statistického hlediska vyřkl téměř každý 4. informant či informantka. Je tak zřejmé, že vady dětského domova jistě ovlivňují průběh pobytu dítěte v dětském domově jako jeho kontext.

Intervenující podmínky jsou pak takové podmínky, které ve spolupráci s kontextem ovlivňují jev a podmiňují reagování na situace či strategie jednání, jak uvádí Strauss a Corbinová (1999): „*Usnadňují nebo naopak znesnadňují strategie, použité v určitém kontextu.*“ Hendl (2012) podotýká, že je často velmi složité odlišit kontext a intervenující podmínky vzhledem k tomu, že se tyto dvě kategorie velmi prolínají.

Z výzkumu vyplynulo hned několik intervenujících podmínek, o kterých lze říci, že značně ovlivňují podobu jevu. Jedná se o vztahy v dětském domově, konkrétní osoby v dětském domově, pocit ubližování, délku pobytu v dětském domově, minulé zkušenosti, pochyby i možnost podobnosti s rodiči.

Jednou z hlavních intervenujících podmínek jsou vztahy dětí v dětském domově. Vztahy jsou jedním ze stěžejních stavebních kamenů života každého člověka a mají značný vliv na jeho prožívání, jednání i chování. Intervenující podmínkou pro pobyt dětí v dětském domově jsou vztahy s ostatními dětmi i vychovateli, které samozřejmě ovlivňují jeho život v dětském domově. Vztahy mohou být kladné, což zapříčiňuje pocit bezpečí, zázemí, důvěry, emočního navázání, jistoty a především spokojenosti se životem. Existuje však i možnost, kdy vztahy dětí s okolím v dětském domově nejsou zrovna ideální. Ve výzkumu se to projevilo tak, že daný informant či informantka v dětském domově spokojený nebyl, a naopak se těšil na odchod, přičemž jako důvod uváděl právě vztahy v dětském domově. Špatné vztahy v dětském domově pak dle výsledků výzkumu mohou mít vliv i na pocit ubližování. To však funguje i naopak, protože, jak se ukázalo, děti neměly pocit, že je jim ubližováno, neboť v dětském domově mezi sebou měly dobré vztahy. Dle výsledků výzkumu se však naštěstí ukázalo, že dobré vztahy spíše převažují.

Pocit ubližování je další intervenující podmínkou, která má vliv na jev, tedy pobyt v dětském domově. Výsledky výzkumu naštěstí přinesly zjištění, že valné většině informantů nikdo neubližuje. Pocit ublížení však má dle výpovědí informantů vliv i na

jejich vzájemné chování, kdy se snaží ublížení oplácet. V situacích, kdy za zdroj ubližování děti označily konkrétní osobu, se jednalo většinou o neshody s dalšími dětmi ve formě posměšků, ale i nadávek a v ojedinělých případech i rvaček. Případné neshody s vychovatelem lze brát s největší pravděpodobností spíše jako vyjádření vzájemných nesympatií, některé děti to však braly jako cílené útoky na vlastní osobu, které jim ubližují, což bezesporu ovlivňuje jejich život v dětském domově a bylo by dobré u dotyčných jedinců na vzájemných vztazích zapracovat. Lze však také konstatovat, že se jednalo o případy jednotlivců. Šikana pak byla přímo označena naštěstí jen ve dvou případech a ty by bylo nutné okamžitě řešit. Je však také možné, že jsou ve výsledcích výzkumu další případy skryty vzhledem k tomu, že se o nich informanté odmítli bavit.

Konkrétní osoby jsou stejně jako vztahy v dětském domově jednou z velmi významných intervenujících podmínek vzhledem k tomu, že se vztahy právě k těmto konkrétním osobám vážou. Dobré vztahy a emoční navázání například na některého z vychovatelů či vychovatelek značně ovlivňuje prožívání života dětí v dětském domově z hlediska důvěry, pocitu bezpečí, možnosti se svěřit s tajemstvím či nechuti z dětského domova odejít. To však platí i naopak. K vytvoření velmi blízkého a důvěrného vztahu u dětí v mnoha případech nedojde u všech vychovatelů a vychovatelek, ale pouze u těch, kteří jsou jejich srdci nejbližší a získali si je svým chováním. Výsledky výzkumu ukázaly, že děti mají často potřebu nalézt si blízkou osobu v prostředí dětského domova a pokusit se tak nahradit ztracenou vazbu se svou rodinou. Konkrétní osoby a jejich chování jsou tak tedy značně důležitým intervenujícím prvkem, který ovlivňuje pobyt v dětském domově a jeho prožívání.

Taktéž délka pobytu má vliv na vnímání pobytu v dětském domově. Opět lze konstatovat, že tato intervenující podmínka může ovlivňovat v pozitivním i negativním směru. Někteří informanté vyjadřovali, že vzhledem k tomu, že jsou v dětském domově již velmi dlouho, znají jeho prostředí i konkrétní vychovatele, tak a vědí, co mohou čekat. To vede často nejen k navázání důvěry, ale právě i blízkého vztahu vzhledem k tomu, že jejich důvěra v průběhu let nebyla zrazena. Délka pobytu však může ovlivňovat i negativně, kdy znalost vychovatelů i prostředí může vést děti naopak k nedůvěře kvůli předchozímu zklamání. Délka pobytu pak dle výpovědí ovlivňuje i touhu po změně prostředí a tedy těšení se na odchod z dětského domova, avšak i vytvoření stabilního zázemí a pocitu domova.

Jak již bylo zmíněno v souvislosti s předcházející intervenující podmínkou, minulé zkušenosti dokáží ovlivnit vnímání aktuálního pobytu v dětském domově. Z tohoto hlediska je jedno, zda se jedná o zkušenosti a traumata dávno minulá ještě z dob pobytu v původní rodině nebo o téměř aktuální pocit zrady ze strany vychovatelů či dětí, kteří zradili důvěru informanta či informantky. Tyto minulé zkušenosti se pak dle výsledků výzkumu mohou odrazit na prožívání pobytu v dětském domově ve smyslu nedůvěry ať již ke konkrétním osobám či všem, tak na schopnosti svěřit své tajemství, či pocitu ublížení. Minulá zkušenost dle výpovědí dětí však dokáže ovlivnit i hodnotové postoje vůči rodině, kdy někteří informanté vzhledem ke zkušenosti z rodiny nechtějí mít děti. Odraz minulých zkušeností pak lze taktéž vnímat ve vytváření životních cílů a touze dokázat svůj potenciál, což by informanty mohlo od těchto událostí alespoň částečně odpoutat.

Pochyby jsou další důležitou intervenující podmínkou, která ovlivňuje prožívání pobytu v dětském domově. Pochybovat je přirozené, avšak u dětí z dětských domovů se pochyby objevují v hojnější míře. To může být zapříčiněno tím, že vzhledem k vytržení z rodinného prostředí o sobě víc pochybují a možná zpytují svědomí, zda mohly udělat něco jinak. Pochyby však pramení i ze špatných zkušeností, kdy informanté vyjadřovali, že neví, komu mohou důvěřovat a komu ne. Pochyby se taktéž hojně dotýkaly oblasti těšení se na odchod z dětského domova, kdy se informanté nedokázali rozhodnout, zda je to více láká nebo mají spíše strach. O pochybách o sobě samých pak svědčí výrazná touha mnoha informantů a informantek dokázat, že jsou lepšími než se zdají a potvrdit si tak svůj potenciál. Pochybovat je normální, avšak životní zkušenosti tyto děti často nutí o sobě pochybovat více, než je nutné, což jisto jistě ovlivňuje jejich pobyt v dětském domově.

S pochybami o sobě samých souvisí i další intervenující podmínka, kterou je podobnost s rodiči, která některé informanty strašila tak, že značně toužili své chování a život změnit tak, aby jim nebyli vůbec podobní. V jiných případech pak podobnost s rodiči přiměla informanty k rozhodnutí nemít děti, aby neopakovali stejné vzorce chování a chyby jako jejich rodiče.

Strategie jednání a interakce jsou postupy, které si osoba dotčená jevem musela stanovit nebo jinak vytvořit, aby byla schopna reagovat na situaci, jednat v normě a zastávat svou roli... a to vše v rámci podmínek a kontextu (Strauss, Corbinová, 1999).

Strategie jednání a interakce obsahují často záměrné čili cílené strategie a strategie, které jsou součástí vývoje.

Za strategie jednání a interakce lze dle výsledků výzkumu považovat přizpůsobení chování, hledání pomoci a podpory, hledání blízkých osob, všeobecnou nedůvěru, strach a obavy, touhu být lepší, touhu po změně či touhu mít vlastní život.

Přizpůsobení chování je jednou ze základních strategií, kterou lze použít jako reakci na určitý jev. Toto přizpůsobení může spočívat v adaptaci na nové podmínky i prostředí, ale také v jeho absolutním odmítání a následně vytvoření si různých obranných reakcí. Příkladem může být absolutní přizpůsobení životu v dětském domově, kdy někteří informanté dokonce vyjadřovali, že v dětském domově jim nic nechybí a ani jim tam nic nevádí, a naopak jiní informanté ke všemu chovali nedůvěru a jejich hlavním cílem bylo pobyt přežít a co možná nejrychleji dětský domov opustit. K tomu docházelo především v případech mladších dětí, které dle jejich názoru byly z rodiny odebrány neprávem.

Všeobecná nedůvěra je pak další strategií jednání, která souvisí s předcházející strategií. Nedůvěra nikomu a ničemu v prostředí dětského domova může být reakcí na dle názoru informanta neoprávněný pobyt v dětském domově, ale i reakcí na předchozí zkušenosti. Problémy v rodině, bití či opakované zrady rodičů nebo vychovatelů se objevovaly jako zásadní důvody, proč informanté všeobecně nikomu nevěřili a spolehnout se dokázali jen sami na sebe. Tato strategie je sice možná účinná proti dalšímu zklamání, avšak rozhodně neprospívá psychickému zdraví, jak podotkl jeden z informantů v Královehradeckém kraji – „*musím někomu důvěřovat, jinak by se zbláznil*“.

Každý člověk v určité chvíli svého života potřebuje podat pomocnou ruku či podpořit. Další strategií jednání, která se v případě problému vytváří je hledání pomoci a podpory. Pod tím se může skrývat nejen samotné hledání řešení určitého problému, ale někdy i jen pouhá podpora, vyslechnutí či nezaujatý názor a rada. I z tohoto hlediska je důležité vytvoření důvěry alespoň k nějakému člověku, který dokáže v případě problému podržet a povzbudit. Dle výsledků výzkumu většina dětí tuto pomoc hledá u některého ze svých vychovatelů a vychovatelek, kterým důvěřují nebo jsou jim ochotni se svěřit s tajemstvím či problémem.

Stejně jako je pro zdravé prožívání nutné mít v nějakém člověku oporu, je taktéž nutné najít osobu, která je člověku blízká a může s ní sdílet radosti i starosti. Hledání blízké

osoby je u dětí z dětských domovů velmi důležitou strategií, která jim může pomoci vyrovnat se s traumaty a překlenout těžké období. Pokud pomineme partnerské vztahy, informanté dle výzkumu svou blízkou osobu hledají taktéž mezi personálem dětského domova. Absence rodiny a rodičů je vede k tomu, aby někdy své vychovatele a vychovatelky brali jako své druhé rodiče či rodinu celkově. I zde se však může objevit zádrhel v podobě časté mělkosti navázaných vztahů, kdy i malicherný konflikt dokáže vazby dětí k vychovatelům zcela zpřetrhat.

Reakcí na neznámé věci nebo věci, které člověka již v minulosti potrápily, jsou obavy a strach. Děti v dětských domovech nejsou výjimkou. Strach a obavy se vytváří jako strategie jednání, které reagují na minulé problémy či na budoucnost. Výsledky výzkumu ukázaly, že někteří informanté se bojí odchodu z dětského domova a to především v návaznosti na to, že si uvědomují rizika a problémy, které by po odchodu mohly vzniknout. Další obavy pak informanté vyjadřovali i ve vztahu ke svému budoucímu životu, kdy se báli, aby neselhali a nepodobali se svým rodičům. Obavy však mohou doprovázet i důvěru, kdy hlavním motivem strachu může být obava z vyzrazení tajemství a zrady.

V reakci na budoucnost se pak vytvářejí různé strategie jednání, u dětí v dětských domovech to dle výsledků výzkumu je například touha být lepší než vlastní rodiče a vyvarovat se jejich chyb i vzorců chování. Jak již bylo několikrát zmíněno výše, souvisí s tím také touha potvrdit svůj potenciál.

Další strategií jednání do budoucnosti je touha po změně. Tato touha může být ve smyslu změnit svůj život odchodem z dětského domova a samostatným rozhodováním nebo třeba ve formě přání, aby vychovatelé změnili některé své chování. K tomu lze uvést, že kromě běžných požadavků na lepší chování vychovatelů, jako je rovný přístup, otevřenější komunikace je to pak i požadavek na kongruenci, tedy aby se vychovatelé nepřetvařovali a jednali s dětmi na rovinu dle toho, co si opravdu myslí. Z dalších požadavků na změnu pak lze uvést ale také to, že někteří informanté napříč kraji zmiňovali, že by si přáli, aby určití vychovatelé přestali k dětem v dětských domovech přistupovat pouze jako k prostředku na vydělání peněz. To jistě není zcela dobře a bylo by vhodné, aby se dotyční vychovatelé snažili změnit buď svůj přístup, nebo zaměstnání, neboť pokud popsané situace nejsou zveličené, pak tento přístup svědčí pro syndrom vyhoření.

Poslední identifikovanou strategií, která se taktéž orientuje do budoucnosti, je touha mít vlastní život. Toto přání informantů se opět vyskytovalo napříč kraji a zřejmě ukazuje na to, že někteří informanté se svým dosavadním stylem a způsobem života nebyli zcela spokojeni a touží si jej zařídit po svém. Strategie touhy mít vlastní život se tak trochu podobá metodě externalizace problému, kdy děti chtějí svůj bývalý život oddělit od své osobnosti a začít žít nový, který budou mít zcela pod kontrolou. Předěl je pro ně pak odchod z dětského domova, na který se těší a jako důvod uváděli právě toto přání, které jim zřejmě pomáhalo se s pobytem v dětském domově vyrovnat.

Následky jsou pak velmi často výsledkem strategií jednání, ale vliv na následek mohou mít bezesporu i ostatní kategorie (Strauss, Corbinová, 1999). Následky však svým způsobem mohou i zpětně ovlivňovat jev.

Z hlediska zhodnocení výzkumu lze mezi následky zařadit vytvoření emočního vztahu, obranné reakce dětí, důvěru i nedůvěru, schopnost svěřit se s tajemstvím či problémem, těšení nebo naopak netěšení se na odchod z dětského domova, opakování životního stylu svých rodičů či návrat do původní rodiny. Mezi další následky pak patří vytvoření názorů na rodinu a na to, co by v ní chtěli změnit a v neposlední řadě pak vytvoření vlastních životních cílů.

Jako následek jevu si děti v dětském domově vytváří například emoční vztah, který jim pomáhá udržovat se v psychické pohodě. Tento emoční vztah se týká dle výsledků výzkumu nejen personálu, tedy nejčastěji vychovatelů a vychovatelek, ale i celkově prostředí dětského domova, které někteří z nich v průběhu let začali považovat za své stabilní zázemí, což uváděli nejčastěji v případě netěšení se na odchod z dětského domova. Emoční vztah k vychovatelům je však následkem i z hlediska toho, že důvěra dětí nebyla zklamána a to třeba i vzhledem k poměrně dlouhé délce pobytu. Ve své podstatě se pak jedná o následek strategie hledání blízké osoby.

Dalším následkem je pak důvěra nebo naopak nedůvěra, která se vytváří v závislosti na konkrétních osobách, vztazích, situacích a v neposlední řadě v závislosti na minulých zkušenostech informantů. Tento následek je však především spjat se strategií hledání pomoci a podpory.

S důvěrou se pak jako další následek pojí schopnost svěřit se. Svěření tajemství nebo problému pak dle výsledků výzkumu souvisí opět konkrétními osobami a vztahem k nim, s konkrétními situacemi a především s důvěrou v rámci strategie hledání pomoci

a podpory. Výpovědi informantů reflektovaly, že svěřením tajemství je možné vzhledem k tomu, že děti svým vychovatelům důvěřují, mají je rádi, avšak jsou i situace, kdy se svěřit nemohou.

Následkem je však i vytvoření obranných reakcí, které reagují na strategii strachu a obav či všeobecné nedůvěry. Za obrannou reakci pak lze považovat například odmítání prostředí dětského domova, či snahu spoléhat se pouze sám či sama na sebe, jak uváděli někteří informanté. Další obrannou reakcí je pak například nechut' vůbec přemýšlet nad možnostmi odchodu z dětského domova a na to, co daného informanta poté čeká.

Těšení nebo naopak netěšení se na odchod z dětského domova je následkem hned několika strategií jednání a má rozličné důvody, které byly v této práci již několikrát zmíněny. Jedná se například o touhu mít vlastní život, samostatné rozhodování či o návrat nebo vytvoření vlastní rodiny. Z hlediska negativního pojetí této oblasti je netěšení se na odchod z dětského domova především následkem strachu a obav z nového začátku. Jako další důvod pak lze uvést i ztrátu zázemí a citových vazeb.

Opakování životního stylu rodičů je následkem nepovedené strategie touhy po změně či touhy být lepší než rodiče. Podobnost s rodiči a genetická výbava může mít v některých případech za následek i nevědomé následování vzorců chování, jež je naučili jejich rodiče, což vede k opakování jejich životního stylu a často i chyb. Někteří informanté si to dokáží i sami uvědomovat, o čemž svědčí například výpověď informantky z Ústeckého kraje, která se z důvodu podobnosti s matkou rozhodla nemít děti.

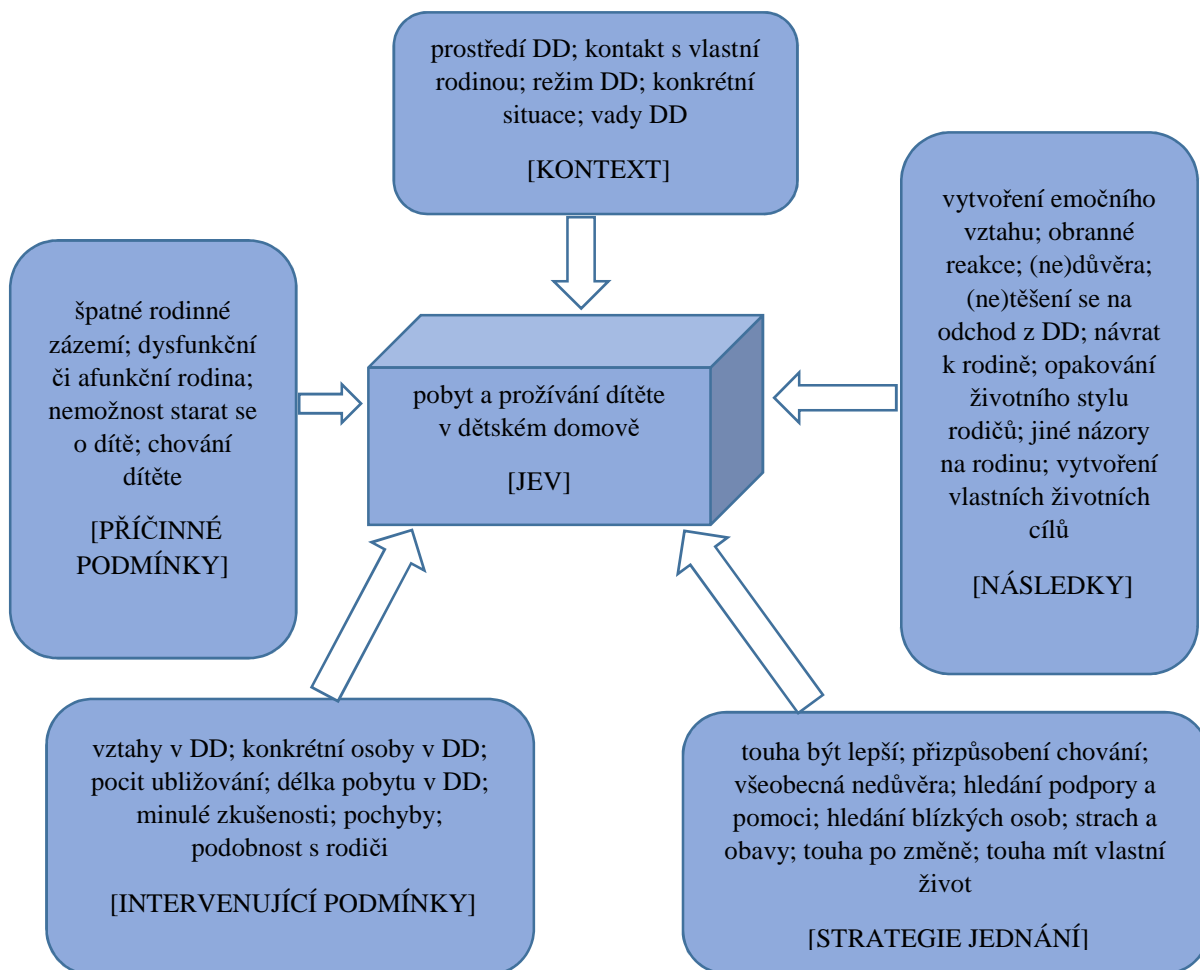
Za následek pobytu v dětském domově a také touhy být lepší než rodiče či touhy po změně lze považovat i názory, které si na fungování rodiny děti vytvářejí. Dle výsledků výzkumu mnoho z nich klade důraz na to, aby jejich děti nikdy nemuseli zažít to, co oni. Dále pak samozřejmě reflektují potřebu správné péče o dítě, s čímž souvisí i zabránění umístění do dětského domova a v neposlední řadě taktéž dostatek lásky a pochopení.

Následkem však může být i návrat do původního rodinného prostředí po opuštění dětského domova, což je například v reakci na strategii touhy po změně. Toto přání někteří informanté vyjadřovali hlavně v souvislosti s tím, že mají pocit, že jim toho v rodině moc nechybělo. Je pak otázkou, zda návrat do rodiny pro ně nebude znamenat přiklonění se spíše k závadovému stylu života.

V neposlední řadě je následkem i vytvoření vlastních životních cílů, kterých by chtěli děti v budoucnosti dosáhnout. Je to následek strategie mít svůj vlastní život a touhy být lepší než rodiče. Životní ambice informantů byly leckdy vysoké a touha plnit si sny značná. Obecně lze konstatovat, že hlavním cílem informantů a informantek bylo především dokončení střední školy, založení rodiny a případná výchova dětí, ale taktéž úspěšná kariéra. Dle dalších vyjádření pak velkou životní ambicí dětí v dětských domovech je mít štěstí a normální život.

Paradigmatický model má schopnost poměrně přehledně vystihnout souvislosti a může pomoci mezi sebou vzájemně provázat jednotlivé kategorie (schéma č.114). Výsledkem je tak vlastně „centrální model“, neboť všechny kategorie souvisí s jevem i se sebou navzájem a velmi se ovlivňují, neboť to, co je na jedné straně příčinou se v určitých situacích může jevit i následkem.

Schéma č.114 – Model

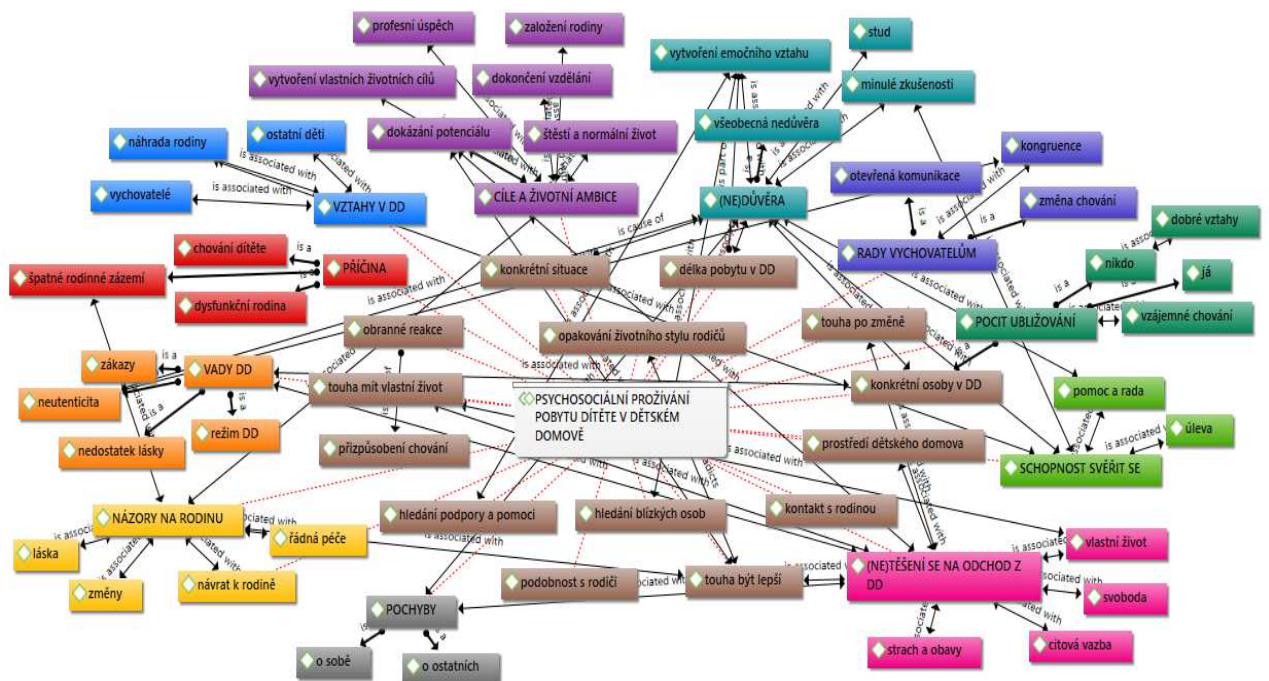
Zdroj: Vlastní výzkum

4.2.2 Klíčová kategorie výzkumu

Hlavní kategorií se na základě výzkumu a analýzy dat selektivním kódováním stala kategorie, která se skrývala již v samotném názvu této diplomové práce. Postupná analýza dat a snaha vytvořit validní teorii výzkumu mne dovedla k centrální kategorii, která nese název „Psychosociální prožívání pobytu dítěte v dětském domově“ (Schéma č.115).

Psychosociální prožívání života dětí, které pobývají v dětském domově, je ústředním tématem všech stanovených kategorií, se kterými velmi úzce souvisí. Kategorie K1 – identifikační údaje pak reflektuje především počty a údaje o informantech a informantkách v jednotlivých krajích, čímž v podstatě tvoří pozadí zkoumané centrální kategorie. Všechny jednotlivé kategorie mají mezi sebou závislostní vztahy a vzájemně se ovlivňují. V centru všeho však stojí psychosociální prožívání života dětí v souvislosti s jejich pobytem v dětském domově, neboť všechny kategorie se k němu vztahují. Tato hlavní kategorie mění souvislosti, je následkem dějů, ale z jiného úhlu pohledu i jejich příčinou či intervenující podmínkou.

Schéma č.115 – Psychosociální prožívání pobytu dítěte v dětském domově – centrální kategorie

Zdroj: Vlastní výzkum

4.3 Formulace zakotvených teorií

Analýzou výsledků výzkumu vyplynula teoretická tvrzení, která vyjadřují výsledky z hlediska psychosociálního prožívání života dětí, které pobývají v dětském domově a to včetně jejich náhledu na budoucí život. Tato tvrzení shrnují možné souvislosti mezi příčinami a následky jevů, které se v rámci výzkumu psychosociálního prožívání pobytu v dětském domově mezi dětmi objevily.

Závěrečná zakotvená tvrzení jsou posledním krokem této kvalitativní analýzy a lze je považovat v podstatě za hlavní výstup celého výzkumu i zkoumané problematiky.

Zakotvená tvrzení:

- ❖ **Pro svěření tajemství je stěžejní důvěra vychovatelům a emocionální vztah k nim**
- ❖ **Ochota svěřit tajemství automaticky neznamena důvěru vychovatelům**
- ❖ **Důvěra vychovatelům je zakotvena především v emocionálním vztahu, chování konkrétních osob a vzájemnosti důvěry**
- ❖ **Nedůvěra dětí v dětských domovech pramení hlavně z minulých zkušeností, neautenticity vychovatelů a všeobecné nedůvěry**
- ❖ **Děti v dětských domovech svým vychovatelům spíše důvěřují, než nedůvěřují**
- ❖ **Dětem v dětském domově vadí zákazy, některá režimová opatření a některé děti mají pocit nedostatku lásky**
- ❖ **Prostředí dětského domova dětem vyhovuje, nemají pocit nedostatku zastání ani nedostatku pochval**
- ❖ **Děti v dětských domovech mají touhu chovat se jinak než jejich rodiče**
- ❖ **Stěžejní změnou, kterou chtějí děti v dětských domovech realizovat ve vlastní rodině oproti svým rodičům, je řádná péče o děti a podniknutí takových opatření, aby nemusely být umístěny v dětském domově**
- ❖ **Minulé rodinné zkušenosti vedou některé děti v dětských domovech k nechuti mít děti**
- ❖ **Některé děti v dětském domově vnímají rozdíl mezi založením rodiny a výchovou dětí**
- ❖ **Nalezení dobrého partnera je pro děti z dětských domovů méně důležité než finance**

- ❖ Hlavním cílem dětí v dětských domovech je dokončení střední školy a založení rodiny
- ❖ Děti v dětských domovech touží po úspěšné kariéře, štěstí a normálním životě
- ❖ Děti v dětských domovech mají vesměs hodnotovou orientaci v normě
- ❖ Vysněná povolání dětí z dětských domovů jsou především ve službách s potřebou výučního listu, avšak profesní cíle těchto dětí se pohybují napříč stupni vzdělání a talentem i potřebou speciálního výcviku
- ❖ Většinu dětí v dětském domově nikdo neublíží
- ❖ V dětských domovech panují vesměs dobré vztahy
- ❖ Ublížování ve formě šikany se v dětských domovech vyskytuje naštěstí jen velmi ojediněle
- ❖ Pocit ublížování je navázán na konkrétní osoby či vzájemnost chování
- ❖ Motivem pro těšení se na odchod z dětského domova je touha po svobodě, rodině a možnosti dokázat všem svůj potenciál
- ❖ Nespokojenost se vztahy a prostředím dětského domova může taktéž motivovat těšení se na odchod z dětského domova
- ❖ Velkou touhou dětí v dětském domově je touha mít vlastní život a zrealizovat v něm mnoho změn a snů
- ❖ Starší děti a adolescenti se na odchod z dětského domova těší méně než děti mladšího a staršího školního věku vzhledem k tomu, že si více uvědomují rizika samostatného života a náročnost života bez vytvořeného stabilního zázemí mimo dětský domov
- ❖ Pochyby dětí v dětském domově ohledně těšení a netěšení se na odchod z dětského domova tkví ve zvažování výhod a rizik
- ❖ Netěšení se na odchod z dětského domova spočívá ve strachu a obavách i v silné citové vazbě na dětský domov a jeho prostředí i personál
- ❖ Psychickou pohodu dětí narušuje neautenticita vychovatelů a pocit, že jsou prostředkem k zajištění finančních prostředků vychovatelů
- ❖ Pro zlepšení vztahu s vychovateli děti v dětských domovech radí změnu chování vychovatelů, kongruenci a lepší komunikaci.
- ❖ Děti v dětských domovech většinou netrpí výraznou formou citové deprivace

Za jeden hlavní výsledek celého značně rozsáhlého výzkumu lze považovat toto zakotvené tvrzení:

- ❖ **Přesto, že dětem v dětském domově některé věci vadí a ovlivňují je i minulé zkušenosti, pobyt v dětském domově pro ně není až na výjimky zcela stresující a většina z nich je alespoň relativně spokojená, byť je stále dostatek prostoru pro zlepšení, což je výzvou pro pracovníky dětských domovů**

5 DISKUZE

Tato diplomová práce se zabývá psychosociálním prožíváním života dětí, které žijí v dětských domovech. Hlavním cílem práce bylo zjistit, jaké vztahy mají děti v dětských domovech s vychovateli, případně se svými vrstevníky. Důležitým cílem této práce bylo taktéž zjistit, jaké pocity děti v dětských domovech prožívají, co jim v těchto zařízeních vadí či zda mají pocit, že jim někdo ubližuje. V neposlední řadě pak bylo cílem také zjistit, jaké životní cíle tyto děti mají, ať již v oblasti rodinného života či života obecně.

Těchto cílů jsem se snažila dosáhnout hledáním odpovědí na předem určené výzkumné otázky:

- ❖ Jaké mají děti v dětských domovech vztahy s vychovateli?
- ❖ Jaké pocity děti v dětských domovech zažívají?
- ❖ Jak se chtějí děti z dětských domovů vyvarovat chyb svých rodičů?

Proces hledání odpovědí na výzkumné otázky probíhal formou kvalitativního výzkumu, jehož předností je soustředěnost na hloubkovou studii případů, jejich vzájemné porovnání a sledování jejich vývoje (Hendl, 2012). Kvalitativním výzkumem lze dle autora získat informace, které by jinak mohly zůstat skryty, protože tento typ výzkumu reflektuje data i z hlediska individuality jedince a jeho pohledu na danou problematiku, přičemž bere v úvahu i prostředí a kontext života tohoto jedince. Jako technika byla zvolena zakotvená teorie. Získaná data byla podrobena třístupňovému kódování, na jehož základě postupně vznikaly konečné výsledky této práce. Po otevřeném kódování dat byla data zařazena do jednotlivých kategorií. Následovalo kódování axiální, v rámci kterého byl vytvořen specifický paradigmatický model, který ukazuje, že na data se dá pohlížet i trochu jiným způsobem a vidět v nich tak jiné souvislosti. Selektivním kódováním byla ustanovena centrální kategorie. Hlavními výsledky celého výzkumu jsou však zakotvená tvrzení, která byla formulována výše. Získaná data byla vyhodnocena a posléze i graficky zpracována v softwarovém programu ATLAS.ti 8.

Výzkumu se zúčastnilo celkem 577 informantů a informantek, kteří pobývali v době provádění výzkumu v dětském domově a zúčastnili se přednášky v rámci projektu „Nový start s Veronikou“, kterou pořádal Nadační fond Veroniky Kašákové. Záměrným výběrem na základě dostupnosti bylo celkem získáno 319 informantek a 258 informantů.

Důvěra vychovatelům a schopnost svěřit tajemství

Děti v dětských domovech vesměs neměly potíže se svěřováním tajemství svým vychovatelům. Ve většině případů uváděly jako hlavní důvod důvěru vychovatelům, která pramenila z rozličných okolností, které vedly k vybudování značně důvěryhodného vztahu. Důležitým důvodem, proč byly děti ochotné se svěřovat se svým tajemstvím, pak byla i úleva a možnost sdílet s někým své radosti i trápení, avšak také možnost pomoci. V neposlední řadě to pak byl i vznik značného emocionálního pouta mezi vychovatelem a konkrétním informantem či informantkou.

Přes to, že ne ve všech případech schopnost svěřit tajemství korelovala s důvěrou vychovatelům, jedná se o značně provázané téma, které má mnoho společného. Důvěra vychovatelům byla dle výsledků výzkumu zapříčiněna vznikem emocionálního vztahu, jedinečností osoby vychovatele a jeho osobních charakteristik i hledání pomoci a podpory v případě problémů, což pomáhá vybudovat vzájemně důvěrný vztah.

Důvěra je nedílnou součástí našeho života a nejinak je tomu i u dětí v dětských domovech, které často velmi touží někomu důvěřovat, jak podotýká i Kubíčková (2011). Informanté ve svých výpovědích velmi často vyjadřovali, že důvěru chovají pouze k určitému vychovateli či vychovatelce vzhledem k jeho jedinečnosti a chování, kterým zatím nebyli zklamáni. Právě zklamání, jež značná část z nich zažila ve svém dětství, pak naopak vedla k tomu, že děti uváděly, že si svá tajemství nechávají pro sebe, protože vychovatelům nedůvěřují. Na toto upozorňují i autorky Kubíčková (2011) a Šraibová (©2020), které zmiňují, že zkušenost se zklamáním v dětství vede mnohé jedince k neschopnosti navázat později důvěrný vztah. V některých případech se jednalo právě o tento fakt, který autorky zmiňují, jindy naopak děti své tajemství odmítaly svěřit kvůli špatné zkušenosti s konkrétním vychovatelem, který však taktéž zklamal jejich důvěru například tím, že svěřené tajemství vyzradil.

Možnost sdílení radosti a trápení svěřením se bylo ve výsledcích výzkumu taktéž velmi často zmiňováno. Děti v dětských domovech často nemají mimo dětský domov blízkou osobu, které by mohly bezmezně důvěřovat a podělit se s ní o svá tajemství a prokázat jí tak svou důvěru. Využívají k tomu tedy právě osoby, které mají nejbližší, a to jsou velmi často právě vychovatelé, kterým bezmezně důvěřují, vytváří si k nim emocionální vztah a žádají od nich i pomoc či radu. Vytvoření vztahového pouta k vychovateli pak vychází nejenom z dostatečné důvěry, ale i z potřeby cítit k někomu blízký vztah. Jak uvádí

Běhounková (2012), u dětí v dětských domovech je častým problémem nedostatek objektů, rodinná atmosféra a nepřítomnost stálé pečující osoby. Vzhledem k tomu, že tyto děti nemají prostor potřebu lásky saturovat jinde, často se upínají na své vychovatele a vytvářejí si k nim velmi blízký citově zabarvený vztah, což potvrzují i další výzkumy, například výzkum Doležalové (2018). Problémem však může být určitá nestálost a povrchnost těchto citů vzhledem k tomu, že děti kvůli svým předchozím zkušenostem nejsou schopné navázat kvalitní vztah (Matoušek, 1999). Naopak další problém lze spatřovat v překročení hranice pracovníka a chovance, jak podotýká Škoviera (2007). Velmi často bylo ve výsledcích výzkumu zmiňováno totiž taktéž to, že děti své vychovatele považují za své druhé rodiče a chovají k nim bezmeznou důvěru, což je sice částečně pozitivní, avšak přílišné navázání taktéž není úplně zdravé a pro další život dítěte prospěšné. Saturace potřeby blízkého vztahu je důležitá a nutná, ale vyvstává s tím velké etické dilema, protože vychovatel či vychovatelka by nikdy neměl/a suplovat rodiče (Škoviera, 2007). Dle výzkumu Doležalové (2018) na tento problém nemají jasně vyhraněný názor ani samy vychovatelé, neboť někteří by byli ochotni na sebe převzít veškerá rodičovská práva ve vztahu k dítěti, jiní naopak ne.

Z trochu jiného hlediska je pak také nutné říci, že vychovatelé jsou pro dítě v ideálním případě vzorem, který je učí nalézat vhodné vzorce chování a i jim pomáhá utvářet vlastní já, jak uvedly výsledky výzkumu i jak uvádějí Langmaier, Matějček (2011) a Dunovský (1999). Oblast citového navázání a vytvoření blízkého emocionálního vztahu je stěžejní z hlediska důvěry i schopnosti svěřit se se svým tajemstvím, byť, jak ukázaly výsledky výzkumu, ne vždy schopnost svěřit tajemství zcela koreluje s důvěrou vychovatelům.

Vytvoření důvěrného emocionálního vztahu pak souvisí také s délkou pobytu, kdy děti vědí, co od svých vychovatelů mohou očekávat, vědí, jak se zřejmě zachovají a na základě zkušeností pak předpokládají, že je nezklamou a nezradí, jak napovídají výsledky výzkumu. Délka pobytu je tedy jedním ze stěžejních důvodů důvěry a vytvoření blízkého vztahu nebo naopak i neochoty důvěřovat vzhledem ke znalosti poměrů, což připouští i Běhounková (2012). Ta pak v negativních zkušenostech s vychovatelem v souvislosti s délkou pobytu spatřuje riziko horších následků deprivace. Oláh (2016) k tomu pak dodává, že tyto děti, potažmo později dospělí lidé, častěji selhávají v navazování osobních vztahů a vazeb, s čímž obvykle souvisí i neschopnost lásku dát, ale i přijmout a často je jejich problémem obtížná socializace do společnosti.

Děti v dětských domovech mají trochu odlišná specifika prožívání a ty je nutné respektovat, již vzhledem k tomu, že mají za sebou leckdy různá traumata (Kubíčková, 2011). V tomto ohledu se s názorem autorky shodují i výpovědi některých informantů a informantek, kteří uváděli, že důvěřovat svým vychovatelům mohou vzhledem k tomu, že se je snaží pochopit a respektují je i jejich někdy emocím přizpůsobené chování.

Důvěra je stěžejní oblastí v životě člověka a pomáhá mu vytvářet zdravé vztahy založené na pocitech a intuici a to i přes to, že nikdy nelze dopředu předvídat, jak daný vztah dopadne (Šreibová, ©2020). Pozitivním zjištěním tohoto výzkumu je, že děti v dětských domovech ke svým vychovatelům chovají spíše důvěrný vztah a jsou tedy ve většině případů i schopné se jim svěřit se svými tajemstvími. Trochu jiný názor, který může samozřejmě souviset s odlišnými konkrétními zkušenostmi či nějakou chybou v prostředí, vyjádřil autor v časopise Zámeček (2014), který je vydáván právě dětmi z dětských domovů. Je zde zmíněna lítost nad tím, že děti svým vychovatelům v dětských domovech nevěří. Můj výzkum ukázal trochu jiné výsledky, což je jistě dobře, i když je pravdou, že důvody, které autor uvádí, se v případě nedůvěry shodují s mým výzkumem.

Závažným důvodem, proč děti svým vychovatelům nevěří je totiž zklamání související s vyražením tajemství, minulá zkušenost, ale především lhostejnost a neautenticita, kdy mají děti pocit, že jsou pro své vychovatele pouze prostředkem k vydělání peněz. Tento důvod je trochu alarmující a byl sice vyjádřen napříč kraji, nikoliv však v tak hojném množství, jak zmiňuje autor článku v časopise Zámeček (2014). Prevencí neautenticity a lhostejnosti, se kterou souvisí i malé množství podnětů, je třeba se vyvarovat významnému riziku ústavní výchovy, jímž je dle Langmeiera a Matějčka (2011) deprivace syndrom. Situaci stejně vidí i Dunovský (1999). Matoušek však na druhou stranu na obhajobu vychovatelů podotýká, že odstup je profesně nutný, navíc se opravdu jedná pouze o zaměstnání, neboť citové zázemí mají pracovníci jinde. Běhounková (2012) však dodává, emoční odstup může u dětí vyvolat problémy s vlastním sebevědomím a následně pak i s budoucím osamostatněním.

Myslím si, že je nutná určitá míra empatie a navázání k průběhu vzájemně obohacujícího vztahu vychovatele a svěřence. Kvalitní vztah, který nezasahuje do určitých až intimních hranic, dokáže obohatit obě strany a dítěti dodá pocit bezpečí. Ve výzkumu se stížnosti na neautenticitu a lhostejnost objevovaly pravidelně, avšak ne ve

velké míře. Dle mého názoru se ve zmíněných případech mohlo jednat o selhání jednotlivých konkrétních vychovatelů například vlivem syndromu vyhoření nebo o přecitlivělost dotázaných informantů. Nesporné však je, že by se měla přizpůsobit komunikace tak, aby děti tento pocit neměly a mohly začít svým vychovatelům důvěřovat.

Z hlediska nedůvěry a neschopnosti svěřit se vychovatelům s tajemstvím pak lze konstatovat, že mimo výše uvedené důvody výzkum ukázal, že děti se nesvěřují nebo případně nevěří proto, že mají ve svém okolí jinou osobu, které bezmezně důvěřují a vztahem s ní si saturují potřebu blízkého vztahu. Jednalo se například o kamarády a kamarádky, přítele a přítelkyně či rodiče, se kterými daní informanté přes všechny problémy měli dobré vztahy. Tyto možnosti reflektuje i Škoviera et. al (2017).

Dle mého názoru jsou výsledky výzkumu vcelku pozitivní a vesměs korelují i s dříve zjištěnými teoretickými poznatky. Důvěra je v pro každého z nás velmi důležitá a je dobře, že děti si i ve své velmi složité životní situaci vesměs dokážou najít blízký vztah k člověku, který jim nahrazuje péči, byť je to pouze jeho profesí. Jak již bylo zmíněno dříve, v tom může na druhou stranu tak trochu i číhat nebezpečí, pokud vychovatel nedostatečně pečuje o sebe a svou psychiku, hrozí mu syndrom vyhoření, což děti mohou začít vnímat jako nedostatečný zájem o ně. Nebezpečí syndromu vyhoření u vychovatelů totiž ukázal i výzkum Berkové (2015).

Pobyt v dětském domově je dle mého názoru sice velmi nepříjemnou zkušeností, avšak lze jej dětem relativně zpříjemnit tak, aby netrpěly moc velkým pocitem deprivace, především ve chvílích, kdy je plně respektováno jejich odlišné prožívání a je k nim zvolen respektující výchovný přístup. To se až na výjimky dle mého názoru celkem daří, jak naznačuje výzkum. Důvěra a možnost svěřit se jsou pro každého člověka velmi důležité a je dobře, že většina dětí v dětských domovech tu možnost má a využívá ji. Co se týká důvodů k nedůvěře, pak nezbyvá než doufat, že se jedná o selhání jednotlivců, které je možné napravit jiným přístupem k dětem tak, aby pobyt v dětském domově pro ně mohl být příjemnější.

Vady dětského domova

Výsledky výzkumu ukázaly, že dětem v dětských domovech nejvíce vadí zákazy, brzký čas večerky a některé děti taktéž mají pocit, že se jim v dětském domově nedostává lásky, pochopení a tolerance. Tento pocit nepochopení nebyl nejvýraznějším

problémem, který děti v dětském domově identifikovaly, přesto byl poměrně významně zastoupen. Specifické prožívání dětí v dětských domovech a konkrétně touhu po pochopení některých projevů chování zmiňuje i Běhouňková (2012). Nespokojenost s režimem a řádem dětského domova byla mimo čas večeře vyjádřena i nespokojeností s časem budíčku či s vycházkami. Jednalo se především o režimová opatření, která jsou nezbytně nutná pro strukturu dne i života, avšak, jak podotýká Matoušek (1999) je třeba dávat pozor, aby nedocházelo k přílišné stereotypizaci, která by dětem mohla spíše škodit.

Taktéž by se dle některých dětí mohla zlepšit i kvalita stravy, což uváděl i Jedlička (2004).

Zřídka si děti stěžovaly na prostředí dětského domova, což mě vede k přesvědčení, že s prostředím nemají problémy a jsou v něm v rámci možností spokojené. Nespokojenost naopak vyjadřovaly s různými konflikty mezi dětmi či vychovateli a dále s některým chováním. Záměrné vyvolávání konfliktů, posměšky, agresivita nebo naopak velmi pasivní děti, to vše se ve výpovědích objevilo. Podrobnou analýzou jednotlivých vyjádření informantů a informantek lze konstatovat, že se mezi dětmi vyskytují různé typy reakcí na možnou deprivaci vzhledem k ústavní výchově, jak je popisuje Langmeier a Matějček (2011).

Je však velmi příznivé, že děti si pouze ve velmi ojedinělých případech stěžovaly na vzájemné fyzické násilí nebo šikanu.

Dle mého názoru děti prostředí dětského domova a dětský domov hodnotí vcelku pozitivně. Zažívají spíše pocit spokojenosti, což může být způsobeno klidným a bezpečným prostředím, které v dětském domově mají, avšak taky dobrými vztahy, které v dětských domovech vesměs panují. Myslím si, že lze sice některé věci ještě i nadále zlepšovat, ale děti dětský domov jako instituci nehodnotí zcela negativně, což je dobře.

Postoj k rodinnému životu

Výzkum ukázal, že informanté se z hlediska rodinného života zaměřují především na řádnou péči o dítě, s čímž souvisí i snahy jednat tak, aby jejich děti nezažily stejný osud, a tedy se nedostaly do dětského domova. Důležitost hodnoty rodiny ve svém výzkumu uvádí i Konečná (2019).

Důraz však děti kladly i na vytvoření zázemí a finanční zabezpečení, s čímž souvisí i dokončení školní docházky a získání dobré práce. Nejméně podstatný, dle výpovědí, je pro informanty a informantky výběr správného partnera, což je tak trochu zarážející, neboť právě špatné partnerství či jeho absence je často jedním z důvodů, proč děti mohou končit v dětských domovech. Je však také pravdou, že absence rodinných vzorů a dále také dětský domov se na osobnosti dítěte může podepsat, jak naznačuje Klimeš (©2020). Nemožnost trvalé citové fixace totiž dle autora může mít za následek snílkovství a promiskuitu u dívek a deviantní sexuální i vztahové chování u chlapců. Problémy v naplňování rodičovské a partnerské role pak uvádí i Lagmeier a Matějček (2011), kteří vyzdvihují především návaznost na prožitou deprivaci.

Ke svým rodičům pak děti často chovají ambivalentní vztah (Vodáčková et al., 2012). Dle Myškové (2014) děti v dětských domovech své rodiče vnímají často zkresleně a vyhraněně, přičemž si je spíše idealizují. Zkušenosti z rodiny a obava z přejímání vzorců však u některých informantů a informantek vyvolávala přesvědčení, že nikdy mít děti nechtějí, čímž by se rádi vyvarovali toho, aby jejich děti skončily v dětském domově. Významnou roli traumat vzhledem k postojům k budoucí rodině zmiňuje i Vávrová et al. (2016). Postoje k rodičovství se formují především ve školním věku a částečně v pubertě, které děti povětšinou tráví v dětském domově. To dle autorů Matouška (2013) a Langmeiera s Krejčířovou (2006) může vyvolávat touhu co možná nejvíce se v chování k rodině od svých rodičů odlišit, avšak bohužel ne vždy se to podaří.

Odlíšné chování než rodiče ve svých výpovědích zmiňovalo mnoho informantů, kteří z hlediska svých rodičovských postojů toužili dát svým dětem lásku a podporu a všeobecně usilovat o dobrý vztah bez násilí. Dobré podmínky a příkladné řešení nastalých problémů svépomocí nebo se zapojením dalších osob a institucí pak vede k vytvoření dobrého prostředí pro dítě, a tedy i možnost žít spořádaný rodinný život, který oni sami neměli (Matoušek, 2013). To potvrzuje i Kubíčková (2011). Naopak výzkum Konečné (2019) ukázal, že na citové potřeby budoucích dětí informanté neberou moc zřetel. Rozpor mezi výsledky výzkumu Konečné a mým může být způsoben výběrem informantů a informantek či jejich momentálním rozpoložením.

Je však otázkou, zda přesvědčení, která děti vyjadřují, v budoucnosti beze zbytku naplní. Matějček (2006) uvádí, že kvalita dětství má značný vliv na plnění budoucí

rodičovské role, což může být jednou z příčin generování pobytů v dětských domovech u dětí, jejichž rodiče si taktéž prošli ústavní výchovou. Také dle mého názoru jsou postoje dětí a chování k rodině značně formovány v rodině, ve které často buď vzory pro život nejsou, nebo jsou špatné. Pozitivní je, že děti si uvědomují problém ve své rodině a do budoucna se chtějí zařídit po svém, avšak myslím si, že se bohužel může stát, že jejich představy nebudou úspěšně naplněny a některé z nich po vzoru svých rodičů taktéž selžou. Samozřejmě však existují i příklady dobré praxe, kdy se socializace dětí do běžné společnosti úspěšně podařila a stali se tak z nich dobří, poctiví lidé i rodiče (Křížová, 2019).

Životní ambice

Z hlediska cílů, které si děti stanovovaly do budoucna lze konstatovat, že ačkoliv Matějček (1994) tvrdí, že děti v dětských domovech nemají moc cílů a přání, můj výzkum ukázal, že někteří informanté naopak mají nemalé ambice.

Hlavním životním cílem je pro mnoho dětí dokončení střední školy, s čímž souvisí i touha po úspěšné kariéře, kterou děti často zmiňovaly. Z hlediska vysněných zaměstnání se pak často objevovala povolání, pro jejichž výkon je nutný výuční list. Nejčastěji děti chtěly pracovat ve službách či průmyslu. Převaha povolání, pro jejichž výkon je nutný výuční list sice koreluje s vyjádřením Kubičkové (2011), avšak nelze říci, že by děti v dětských domovech neměly o vyšší vzdělání vůbec zájem. Pro některé z nich je naopak životním cílem i vystudování vysoké školy. Další profese se pak objevovaly napříč spektrem pracovního trhu i stupni vzdělání. Značně byla zmiňována i touha vykonávat povolání, pro jejichž výkon je třeba určitého talentu nebo speciální výcvik. Zjištěné výsledky vesměs korelují s výsledky podobně zaměřeného výzkumu, jež realizoval Klusáček (2014) nebo Ciglerová (2013).

Významným cílem pro děti v dětských domovech je i založení rodiny a výchova dětí, což částečně koreluje i s již zmíněnými rodičovskými postoji. Podobné výsledky ve svém výzkumu deklaruje i Bláhová (2012). Ne pro všechny děti je však s pojmem založení rodiny spjata i výchova dětí, což může svědčit o rozdílných názorech na to, co je rodina a zda je nutné ji v životě zakládat. Podobně na problematiku hodnotové orientace vzhledem k rodině nahlíží i Minuchin (2013), který upozorňuje na přejímání hodnot a pokřivení žebříčku hodnot vzhledem k učení nápodobou v původní rodině.

Dále pak lze zmínit, že o svatbu moc dětí nestojí, což opět v podstatě koreluje s tím, že finanční zajištění je pro většinu dětí důležitější než volba partnera.

Pozitivní však je, že až na výjimečné případy lze konstatovat, že děti, které se výzkumu zúčastnily, měly hodnotový žebříček relativně v pořádku, i když některé hodnoty mohou být konstruovány trochu odlišně, jak uvádí Pěnkava (2011). Podobných výsledků výzkumu dosáhla i Horňáčková (2014)

Mezi další cíle a ambice, které děti vyjadřovaly, patří touha plnit si sny a žít normální život. Tímto souslovím byla nejčastěji míněna koexistence dobré práce, kvalitního rodinného života a vůbec celkové spokojenosti se životem. Je však opět otázkou, jak moc jsou děti schopné vytvořit si své vzorce chování bez ohledu na předchozí zkušenosti a traumata. Velmi podobně na to nahlíží i Minuchin (2013), který uvádí existenci učení nápodobou a faktor dědičnosti.

Dle mého názoru je velmi sympatické, že děti v dětských domovech mají vzhledem ke své budoucnosti nemalé cíle. Všem z nich bych přála, aby se jim jejich touhy a sny splnily, avšak s trochou skepse se obávám, že ne všem se to vzhledem k předchozím zkušenostem povede.

Ubližování v dětském domově

Zásadním a hlavním výsledkem v této oblasti je, že většině dětí v dětských domovech dle jejich slov nikdo neubližuje.

Vyjádření, která obsahovala pozitivní výsledek, pak naznačovala, že děti za ubližování považují především slovní formu různých poznámek, narážek či posměšků, které leckdy mohou být míněny možná i vcelku nevinně. Fyzické násilí se vyskytlo pouze v ojedinělých případech, přičemž šikanu napřímo označili jen dva informanté. Ačkoliv se šikana vyskytla a je ji bez pochyby třeba urychleně řešit, v celkovém počtu se jedná o velmi malé, téměř zanedbatelné procento případů, což v dětských domovech dle vyjádření Matouška (1999) není úplně samozřejmostí.

Z hlediska osob, které se dle výsledů výzkumu na ubližování v dětských domovech podílejí, se jedná o ostatní děti a jejich vzájemné chování. Komplikovanost vzájemných vztahů s vrstevníky vyzdvihuje také Vodáčková et al. (2012). Dále se pak jedná o některé vychovatele. Zde je však možné, že se jedná o projev vzájemných nesympatií nebo opět o projev trochu jiného prožívání dětí v dětských domovech a jejich možnou

částečnou přecitlivělost, jak uvádí například Kubíčková (2011) nebo Škoviera (2007). Pokud by se však jednalo o skutečné ubližování, byť třeba formou psychického týrání, je nutné situaci urychleně řešit.

Informanté však uváděli taktéž to, že si ubližují sami a to především svými černými myšlenkami nebo chováním, za které musí nést následky. Ve výsledcích výzkumu se nevyskytlo, že by některé z dětí přiznalo formu sebepoškozování, přes to, že i to může být určitá forma vyrovnání se s prožitým traumatem, nízkým sebevědomím či deprivací, jak uvádí Wacker (2017). K závažnosti prožitých traumat a jejich vlivu na další prožívání se dále vyjadřuje hned několik autorů – Filippielli et al. (2017), Dunovský (1999) i Langmeier a Matějček (2011).

Některé děti pak dále vyjadřovaly, že jim ubližuje režim dětského domova, k čemuž již byl výše poskytnut komentář. Vadí jim především strukturovanost dne i nutnost pravidel.

Jako zdroj pocitu ubližování informanté taktéž uvedli život a různé instituce. Jednalo se o dětský domov, školu či sociální odbor. Myslím si, že jsou tyto odpovědi značně ovlivněny tím, že daní informanté se se svým pobytem v dětském domově nesmířili, jeho prostředí nepřijali a pobyt v něm vnímají jako velkou nespravedlnost, což může být následek prožitého traumatu, které si však zcela nepřipouštějí. Jak již bylo několikrát zmíněno, v takových případech je třeba identifikovat a snažit se odstranit traumata i psychické bloky, jak podotýkají autoři Dunovský (1999) nebo Langmeier a Matějček (2011). Pro další zdravý vývoj je to nezbytné, což potvrzuje i Lupu (2011). Opět je však nutný značný respekt k citlivějšímu prožívání těchto dětí, jak vyjadřuje Kubíčková (2011) či Škoviera (2007).

Ve vyjádřeních, která deklarovala, že dětem v dětském domově nikdo neubližuje, se vyskytlo i další vysvětlení, proč tomu tak je. Informanté vyjadřovali, že by si nikdo nedovolil jim ubližovat, případně, že by to oni nedovolili. Tato vyjádření svědčí o významném postavení dítěte ve skupině a různých rolích i přizpůsobení se v rámci kolektivu, jak popisují také Langmeier a Matějček (2011).

Dle mého názoru je velmi dobře, že děti mají v dětských domovech relativně pohodové vztahy nebo alespoň ve většině nemají pocit, že by jim někdo ubližoval. Myslím si, že to může svědčit o jejich relativní spokojenosti v dětském domově a bylo by dobré tento trend udržet.

Odchod z dětského domova

Výzkum se zabýval otázkou, zda se děti na odchod z dětského domova těší či nikoli. Výsledky napovídají, že se našlo spíše více důvodů proti odchodu, ale důvody, které svědčily pro těšení se na odchod, se častěji opakovaly. Taktéž lze uvést, že těšení či netěšení se na odchod z dětského domova souviselo s věkem informantů, přičemž starší děti či adolescenti vyjadřovali spíše důvody, které svědčily proti těšení se na odchod. Stejných výsledků ve svém výzkumu dosáhl i Klusáček (2014). Myslím si, že je to především zapříčiněno tím, že vzhledem k postupným přípravám na odchod z dětského domova, jak popisuje (Folda et al., 2009), jsou si více vědomi toho, co je po odchodu čeká a jaké má samostatný život rizika. Běhounková (2011) i Folda et al. (2009) však dodávají, že přípravy na samostatný život jsou leckdy nedostatečné, přičemž dle Foldy et al. (2009) je připravenost lepší, pokud děti dále studují a dětský domov tak opouštějí až ve vyšším věku. Nepřipravenost na odchod z dětského domova částečně potvrdil i výzkum Klusáčka (2014), který uvádí, že téměř třetina dětí v dětských domovech se na odchod nijak nepřipravuje nebo má pocit, že je ještě dostatek času.

Co se týče konkrétních výsledků výzkumu, některé děti se na odchod těší vzhledem k tomu, že mimo dětský domov mají zázemí nebo jej za zázemí alespoň považují a chtějí se navrátit zpět do původní rodiny či případně založit svou vlastní. Před návratem do původního rodinného prostředí však varuje Běhounková (2012), neboť podmínky v něm často neprošly saturací. I proto je na druhou stranu nutné, aby se po dobu pobytu v dětském domově pracovalo s celou rodinou, pokud je to možné, aby nedošlo k úplnému rozvolnění rodinných vazeb, ale naopak k nápravě problémů (Matoušek, Pazlarová, 2014). Myšková (2014) pak v této souvislosti uvádí, že problémem po návratu do původní rodiny může být idealizace vlastní rodiny, jež se ve srovnání s realitou může projevit jako příčina dalšího sociálního selhání.

Touha po svobodě, volnosti či vlastním soukromí a samostatnosti je pak další motivací, která děti vede k tomu, že se na odchod z dětského domova těší. V tom spatřuje Běhounková (2012) opět riziko, neboť dle jejího vyjádření většina dětí v dětských domovech není samostatná a odchod z dětského domova nemusí zvládnout. Folda et al. (2009) pak také dále upozorňuje, že mnoho dětí pak končí v některé ze sociálních služeb, přičemž hlavním důvodem pak bývají finanční potíže. Dle mého názoru je značný problém především v očekávání dětí, které mají někdy i tak trochu nerealistické

představy o tom, jak bude jejich život po odchodu z dětského domova vypadat. S tím souvisí totiž i další z rizik ústavní výchovy – efekt zlaté klece, jak ho popisuje Pěnkava (2011), kdy je jedinec navyknut na určitý materiální standard, kterého po odchodu z dětského domova jen těžko dosahuje. Podobně se ve své práci vyjadřuje i Žďárská (2018).

Taktéž touha po změně velmi motivuje děti, aby se těšily na odchod z dětského domova. Tuto touhu lze také označit termínem, který se ve výsledcích výzkumu velmi hojně vyskytoval, touha mít vlastní život. Tento termín naznačuje, že děti svůj dosavadní život nevnímají jako „svůj“, neboť mají ve většině případů pocit, že jej nemohly nijak ovlivnit. Stejně na to nahlíží i Březinová (2007). Odchod z dětského domova se tak pro děti stává jakýmsi pomyslným mezníkem, který jim pomůže změnit život a zařídit si jej po svém. Touha po změně života souvisí s potřebou otevřené budoucnosti, jak ji popisuje Dunovský (1999) i Lagmeier a Matějček (2011), a je jednou ze základních psychosociálních potřeb těchto dětí.

Sny a touha potvrdit svůj vlastní potenciál a dokázat tak okolí, že jsou děti jiné než rodiče a mají na to, aby byly úspěšné, jsou další významnou motivací, která děti vede k tomu, aby se na odchod z dětského domova těšily. Myslím si, že touha potvrdit svůj vlastní potenciál může vycházet z leckdy nižšího sebevědomí, které je způsobeno proběhlými traumaty nebo některými zaostalejšími projevy, které pramení z deprivace. Tento jev potvrzuje i Vágnerová (2014) a Matoušek (2013). Je důležité, aby si děti vážily samy sebe a byly si vědomy své hodnoty, čehož lze v patologických případech dosáhnout většinou jen cílenou terapií prováděnou s velkým respektem k nim. To v podstatě uvádí i Langmeier a Matějček (2011), Kubíčková (2011) a Škoviera (2007).

Motivací pro těšení se na odchod pak dle výsledků výzkumu byla i nespokojenost s dětmi či konkrétním prostředím dětského domova. Jednalo se však o jedince, ne nijak významnou početní skupinu. To může být způsobeno různými důvody, ať již neshodami v dětském domově, nesmířením se s prostředím či přizpůsobením a reakcemi na prostředí dětského domova, jak je popisuje Langmeier a Matějček (2011).

Vyjádření pochyb, zda se na odchod z dětského domova těšit či netěšit, případně identifikace pozitiv a negativ obou variant, je taktéž jedním ze zjištění této práce. Tyto rozporuplné pocity jsou však dle Foldy et al. (2009) zcela normální a potvrdil to i podobně zaměřený výzkum Klusáčka (2014).

Naopak netěšení se na odchod z dětského domova je spjato s všemožnými obavami a citovým navázáním na prostředí dětského domova, ať již z hlediska prostředí či konkrétních osob. To může tkvět i v délce pobytu, kdy některé děti v dětském domově stráví téměř celé dětství a dospívání a považují jej tak za svůj domov. Problémem však může dle Běhounkové (2012) být takzvaný „skleníkový efekt“, kdy přílišné navyknutí může nejen komplikovat odchod, ale především zapříčiňuje neorientaci v okolním prostředí. Matoušek (1999) to označuje jako hospitalizmus. Odchod z dětského domova pak pro takové děti často znamená nulovou oporu, zázemí a „vztahové i existenční vakuum“, jak uvádí Matoušek (1999). Vávrová et al. (2016) s tím pak jen souhlasí a upozorňuje na přílišnou závislost jedince na dětském domově. Dle mého názoru je to sice problém, který může značně ztěžovat hladký odchod z dětského domova, avšak také chápu, že děti potřebují mít nějakou jistotu a mít prostředí, které považují za svůj pravý domov a dojde tak ke vzniku silné citové vazby.

Obavy dětí, které děti mají vzhledem k budoucímu odchodu z dětského domova, se týkají především budoucnosti, ve smyslu toho, že se bojí, že nebudou vědět, co mají dělat či jak se zachovat. Některé děti se však dle svých slov také bojí samostatnosti a dospělosti. Na to upozorňuje i Běhounková (2012). Dalším strašákem je pak finanční zajištění, neboť některé děti neumí s penězi řádně hospodařit a panuje strach z dluhových pastí. Strach z finančního selhání v souvislosti s efektem zlaté klece pak zmiňuje i Žďarská (2018). Řešením může být příprava a cílená pomoc. Výzkum Diraditsileho a Nyadzyho (2018) ukázal, že 90% dětí by ocenilo, aby jim dětský domov před odchodem pomohl sehnat práci, což by zlepšilo finanční zajištění do budoucna.

Možnost selhání je velkým zdrojem obav dětí z budoucnosti. Ve stejném duchu na tento problém ale upozorňují i někteří autoři, kteří vyjadřují nedostatek návazných služeb, které by dětem byly schopné adekvátně podat pomocnou ruku, aby se vyhnuli špatným vlivům prostředí i vrstevnických skupin (Staněk, 2008, Matoušek, Pazlarová, 2014). Neochota začít počínající problém včas řešit a vyhledat odbornou pomoc je pak dle Běhounkové (2012) další příčinou, jež vede k selhání. Cerqueirová (2019) jako návrh návazné pomoci uvádí vybudování propracovaného systému sociálního bydlení.

Odchod z dětského domova je pro děti vždy těžkou životní zkouškou, ať již se na ni těšily nebo naopak ne. Myslím si, že by bylo dobré dětem toto složité období co možná nejvíce usnadnit pomocí dostupných možností či případně vytvořením dalšího systému

návazné péče tak, aby opravdu mohly začít ten dle jejich slov „svůj vlastní život“. Je však evidentní, že vzhledem k tomu, že značná část dětí se na odchod z dětského domova netěší, že prostředí dětského domova pro ně není nutně nepříjemné a stresující.

Rady vychovatelům

Co se týče možností, jak zlepšit vztah s vychovateli, děti uváděly různé možnosti, které reflektovaly především apel na změnu chování vychovatelů a přístupu k dětem. Jiní informanté pak vyjadřovali touhu po důvěře a zachování tajemství. Důvěra je pro dobrý život potřebná i dle Šreibové (©2020). Děti vyjadřovaly i potřebu bližšího vztahu s vychovateli, což však dle Škoviery (2007) může být někdy z hlediska profesního vztahu rizikové. Profesní odstup lze někdy zaměnit s lhostejností a neautenticitou, to však dětem značně vadí a vnímají to jako problém, jehož řešení by přispělo ke zlepšení vztahů, neboť potřebu blízkého autentického vztahu uvádí i Kubíčková (2011). Dle mého názoru by se v případě neautenticity mohlo jednat i o syndrom vyhoření, kterému by se vychovatelé měli vlastní psychohygienou snažit předcházet.

Méně zákazů, otevřená komunikace či nutnost existence určitých osobnostních charakteristik vychovatelů se mezi radami taktéž objevily. Dobré osobnostní charakteristiky a předpoklady jsou pro výkon profese vychovatele nezbytné i dle Bendla (2015) či Sekery (2009) a Hájka et al. (2011).

Objevily se však i výpovědi, které vyjadřovaly, že ať by se vychovatelé začali chovat jakkoli, ke zlepšení vztahu s dětmi nedojde. Důvodem pak byla většinou všeobecná nedůvěra, jež pramení z prožitých traumat a obavy z dalšího zklamání. Na to upozorňují i Kubíčková (2011) či Langmeier a Matějček (2011), kdy podotýkají, že přizpůsobení se dětskému domovu může probíhat různými způsoby, přičemž jedním z nich je i pasivita a všeobecná nedůvěra.

Naopak jiní informanté svůj vztah s vychovateli zlepšovat nepotřebují, neboť na něm již není co zlepšovat. To svědčí o velmi blízkém vztahu s vychovateli a emočním navázáním na ně i prostředí dětského domova. Jak již bylo podotknuto výše, může to být do budoucnosti i zdrojem problémů, avšak dětem je v dětském domově nejspíš dobře, cítí se bezpečně a považují jej za svůj domov. Osobně si myslím, že vzhledem k tomu, co mají některé děti za sebou, je dobře, že vnímají svůj pobyt v dětském domově pozitivně a berou ho jako svou jistotu. Je pak však cílem a výzvou do budoucnosti snažit se vymyslet systém návazné podpory tak, aby i odchod z dětského

domova nebyl pro děti traumatizující a ony tak mohly započít další etapu plnohodnotného, již samostatného, života.

Dle mého názoru výzkum přinesl zjištění, že přesto, že dětem v dětském domově některé věci vadí a ovlivňují je i minulé zkušenosti, pobyt v dětském domově pro ně není až na výjimky zcela stresující a většina z nich je alespoň relativně spokojená. Stále je však dostatek prostoru pro zlepšení, k čemuž by mohly přispět i výsledky této práce. To je výzvou především pro pracovníky dětských domovů, avšak i pro odbornou veřejnost a různé pracovní skupiny, které by se mohly zabývat možnostmi zlepšení návazné podpory pro děti z dětských domovů.

Ve výše uvedené diskuzi je možné nalézt odpovědi na výzkumné otázky:

Jaké mají děti v dětských domovech vztahy s vychovateli?

Děti mají se svými vychovateli vesměs dobré vztahy a považují je za své blízké osoby, kterým se mohou svěřit nebo jim důvěřovat. Blízký emoční vztah vychází především z toho, že vychovatelé dětem nepřipravili zklamání, v případě pomoci jim jsou schopni pomoci a taktéž mají takové osobnostní charakteristiky, které dětem vyhovují a za které si je mohou vážit. Nedůvěra či ne zcela vřelý vztah k vychovatelům pak většinou pramení ze všeobecné nedůvěry některých dětí v dětském domově, vzájemných nesympatií či z určitého konkrétního chování, kterým vychovatelé dítě v minulosti zklamali, neboť minulé zkušenosti u dětí v dětských domovech značně ovlivňují emoce vůči vychovatelům.

Jaké pocity děti v dětských domovech zažívají?

Lze konstatovat, že děti v dětských domovech prožívají pozitivní i negativní pocity, avšak pozitivní pocity jsou jistě v převaze. Přesto, že dětem v dětských domovech některé věci vadí a mají výhrady třeba k chování některých vychovatelů či k režimu dětského domova, jsou v něm relativně spokojené, některé zde zažívají opravdový pocit domova a cítí se bezpečně. Pobyt v dětském domově pro ně tedy není až na výjimky zcela stresující, ani zdrojem psychických potíží. Lze samozřejmě identifikovat i celou řadu věcí, které by se mohly zlepšit, aby se děti v dětských domovech cítily ještě lépe, to je však již výzvou pro pracovníky dětských domovů a odbornou veřejnost.

Jak se chtějí děti z dětských domovů vyvarovat chyb svých rodičů?

Vyvarování se chyb vlastních rodičů je u dětí v dětských domovech jedním ze stěžejních cílů, který by si chtěly v budoucnu splnit. Konkrétně se jedná o touhu založit stabilní rodinu s dobrým zázemím, ve kterém se budou řádně starat o své děti. Tím by rády docílily toho, aby jejich děti nemusely být umístěny do dětského domova. Další změny se pak dotýkají rodičovské role, kdy děti z dětských domovů chtějí mít se svými dětmi láskyplný vztah bez násilí, kdy budou moci být svým dětem náležitým vzorem. Zajištění finančního zázemí pro chod rodiny i úspěšná kariéra jsou pak dalšími cíli, které si děti vytyčují oproti svým rodičům, neboť nechtějí připustit, aby v některé oblasti života selhali tak jako oni. V neposlední řadě je pak cílem těchto dětí dokázat okolí i vlastním rodičům svůj potenciál a ukázat tak, že mají na to, vést dobrý, spořádaný a úspěšný život, čehož chtějí dosáhnout především úspěšným dokončením střední školy a nalezením dobré práce. Tyto cíle, které by měly sloužit k překonání genetické zátěže i vzorců chování naučených nápodobou, jsou tak jistě podpory hodné a nezbyvá než dětem v těchto jejich snech držet palce...

Psychosociální prožívání pobytu dítěte v dětském domově

Hlavním výsledkem této diplomové práce je pak ale zjištění, které se dotýká samotného prožívání pobytu v dětském domově. Přesto, že dětem v dětském domově některé věci vadí a ovlivňují je i minulé zkušenosti, pobyt v dětském domově pro ně není až na výjimky zcela stresující a většina z nich je alespoň relativně spokojená. Samozřejmě je však stále možné provést změny, které povedou k celkovému zlepšení, což je výzvou pro pracovníky dětských domovů.

6 ZÁVĚR

Pobyt dítěte v dětském domově znamená vždy velkou změnu v jeho dosavadním životě, která se jisto jistě promítá do jeho prožívání a hodnocení života. Pobyt v dětském domově ovlivňuje psychickou i sociální stránku prožívání dětí a to v některých případech pozitivně, v jiných naopak negativně. Důvody lze hledat předchozích zkušenostech z vlastních rodin i ve schopnosti přizpůsobit se novému prostředí.

Výsledky výzkumu přinesly zjištění, že děti vyjadřují určitou nespokojenost s režimem či zákazy v dětském domově. Některé další věci jim vadí a ovlivňují je i jejich minulé zkušenosti. Pobyt v dětském domově pro ně však není až na výjimky zcela stresující a většina z nich je alespoň relativně spokojená. Přesto je určitě dále možné, a i nutné, podmínky v dětských domovech zlepšovat, což je výzvou především pro personál dětského domova. Výzkum dále ukázal, že vztahy s vychovateli mají děti vesměs dobré a založené na vzájemné důvěře i přes občasné neshody. Dalším zjištěním jsou pak budoucí cíle a ambice dětí v dětských domovech dotýkající se změn v jejich budoucím rodinném životě, které povedou k dobrému vztahu s vlastními dětmi a umožní jim řádnou osobní péči o ně. Z hlediska dalších cílů by si děti rády plnily sny, dokončily vzdělání, založily rodinu, měly štěstí a „normální“ život.

Cílem práce bylo zjistit, jaké je psychosociální prožívání života dětí v dětských domovech, v rámci kterého jsem si stanovila ještě další výzkumné otázky. Zvolenou metodologií jsem se snažila nalézt odpovědi na tyto otázky a vytvořit tak zakotvenou teorii, která bude mít vypovídající hodnotu o psychosociálním prožívání života dětí a jejich pobytu v dětském domově.

V rámci této diplomové práce jsem se s velkou zodpovědností a ze všech sil snažila odpovědět na všechny stanovené výzkumné otázky a dosáhnout i stanovených cílů. Jsem si však také vědoma i omezení, která souvisí se zvolenou metodikou i svých chyb a omezení, kterých jsem se jako výzkumník mohla dopustit v rámci výzkumu. Výzkum byl prováděn kvalitativní metodou pomocí krátkých strukturovaných zapsaných rozhovorů s 577 informanty. Výsledky výzkumu nelze považovat za všeobecně platná fakta, a to především vzhledem ke zvolené strategii výzkumu. Jsou však platným svědectvím o prožívání a názorech informantů a informantek, se kterými byl výzkum proveden.

Téma práce je opravdu značně rozsáhlé, především díky tomu, že se zaměřuje na celou Českou republiku. Obsahuje v sobě však i další zajímavá témata, které by bylo možno rozpracovat podrobněji jako samostatná témata dalších výzkumných prací. Myslím si, že by bylo možné se více soustředit například na téma důvěry vychovatelům a důvěry obecně i v kontextu minulých zkušeností dětí. Zajímavý by však mohl být i výzkum provedený podobnou formou, avšak podrobněji, pouze v některém z krajů, kde by však byly osloveny všechny děti v dětských domovech.

Jistě by se však i toto téma dalo celkově uchopit ještě hlouběji a podrobněji s dotázaním ještě většího počtu informantů a informantek. Vzhledem k počtu dětí v dětských domovech a počtu dotázaných dětí by bylo možné výzkum ještě rozšířit.

Doporučení:

- ❖ Tato diplomová práce by mohla být přínosem pro osvětu a popularizaci tématu prožívání dětí v dětských domovech.
- ❖ Výsledky výzkumu by se mohly uplatnit v rámci vzdělání vychovatelů a dalších pracovníků jako návodný materiál, aby lépe pochopili prožívání dětí v dětských domovech a dále také pro úpravu podmínek v dětských domovech tak, aby se děti v nich cítily ještě lépe.
- ❖ Práce by mohla být inspirací pro provedení ještě rozsáhlejšího výzkumného šetření na větším počtu informantů a informantek, díky čemuž by mohlo dojít k potvrzení teorií stanovených v této diplomové práci či ke stanovení jiných, možná i zcela odlišných teorií.
- ❖ Práce by mohla být inspirací pro vznik další výzkumných prací a užší rozpracování jednotlivých témat této diplomové práce.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- 1) ANONYM, ZÁMEČEK ADMINISTRÁTOR, 2014. Klesá důvěra v DD? Děti prý nevěří vychovatelům. *Zamecek.net* [on-line]. [cit. 2020-2-9]. Dostupné z: <https://www.zamecek.net/cs/clanky/zpravy-z-dd/redakce-1/redakce/klesa-duvera-v-dd-deti-pry-neveri-svym-vychovatelum/detail>
- 2) ASOCIACE NÁHRADNÍ VÝCHOVY. ©2020. Vize 2030. *Asociace náhradní výchovy.cz*. [on-line]. [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <http://www.asociacenahradnivychovy.cz/vize.htm>
- 3) BARNARDOVÁ, M., 2011. *Drogová závislost a rodina*. Praha: Triton. 208 s. ISBN 9788073873868.
- 4) BĚHOUNKOVÁ, L., 2012. *Fenomén odchodu do samostatného života dítěte vyrůstajícího v náhradní výchovné péči*. Praha: Togga. 208 s. ISBN 978-80-7476-020-4.
- 5) BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M., 2011. *Sanace rodiny*. 2. vyd. Praha: Portál. 152 s. ISBN 978-80-262-0031-4.
- 6) BENDL, S., 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada. 312 s. ISBN 978-80-247-4248-9.
- 7) BERKOVÁ, L., 2015. *Vychovatel/ka v dětském domově a jeho/její role v naplňování citových potřeb svěřených dětí*. České Budějovice. Bakalářská práce. TF JU.
- 8) BLÁHOVÁ, V., 2012. *Kvalita života u dětí v domovech pro děti ve věku od 10 – 18 let v Jihočeském kraji*. České Budějovice. Bakalářská práce. PF JU.
- 9) BRANJE, S., 2018. Development of Parent-Adolescent Relationships: Conflict Interactions as a Mechanism of Change. *Child Development Perspectives*. 12(3), 171-76. ISSN: 1750-8606.
- 10) BRISCH, K., H., 2012. *Bezpečná výchova*. Praha: Portál. 157 s. ISBN 978-80-262-0063-5.
- 11) BŘEZINOVÁ, T., 2007. *Marika píše Vincimu: Osudy a příběhy dětí vyrůstajících v dětských domovech*. Praha: Návrat domů. 129 s. ISBN 978-80-7255-168-2.
- 12) ČAKIRPALOGLU, P., 2004. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia s.r.o. 428 s. ISBN 80-7220-195-6.

- 13) CERQUEIROVÁ, A., 2019. Vstup dospívajícího dítěte do samostatného života je těžký. Z dětského domova dvojnásobně. *Sancedetem.cz* [on-line]. [cit. 2020-2-10]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/vstup-dospivajiciho-ditete-do-samostatneho-zivota-je-tezky-z-detskeho-domova-dvojnásobne-183.html>
- 14) CIGLEROVÁ, D., 2013. *Vize a sny do budoucna u preadolescentů žijících v dětském domově*. České Budějovice. Bakalářská práce. ZSF JU.
- 15) ČÁP, J., MAREŠ, J., 2007. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál. 655 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
- 16) ČECH, O., et al., 2011. *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice: Theia. 137 s. ISBN 978-80-904854-0-2.
- 17) ČECHOVÁ, V. et al., 2010. *Psychologie a pedagogika 2*. 2. vyd. Praha: Informatorium. 160 s. ISBN 978-80-7333-028-6.
- 18) DAWIDOV, J. Y., et al., 2018. Adolescent Development of Value-Guided Goal Pursuit. *Trends in Cognitive Sciences*. 22(8), 725-36. ISSN: 1364-6613.
- 19) DIDEROT, D., 1996. *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*. Praha: Nakladatelský dům OP. 717 s. ISBN 80-85841-31-2.
- 20) DIRADITSILE, K., NYADZA, M., 2018. Life after institutional care: Implications for research and practice. *Child and Family Social Work*. 23 (3), 451-57. ISSN: 1365-2206.
- 21) DISMAN, M., 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 4. vyd. Praha: Karolinum. 374 s. ISBN 9788024619668.
- 22) DOLEŽALOVÁ, E., 2018. *Osobnost vychovatele v dětském domově*. Zlín. Bakalářská práce. FHS UTB.
- 23) DRAPELA, V., J., 2011. *Přehled teorií osobnosti*. 6. vyd. Praha: Portál. 176 s. ISBN 978-80-262-0040-6.
- 24) DUNOVSKÝ, J. et al., 1999. *Sociální pediatrie (vybrané kapitoly)*. Praha: Grada. 284 s. ISBN 80-7169-254-9.
- 25) DUNOVSKÝ, J., 2005. Týrané, zneužívané a zanedbávané děti – možnosti socializačního působení jako prevence nežádoucího vývoje. *Prevence úrazů, otrav a násilí*. 1(2), s. 105-112. ISSN 1804-7858.
- 26) DUNOVSKÝ, J., et al., 1995. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada. 245 s. ISBN 80-7169-192-5.

- 27) EZZY, D., 2002. *Qualitative Analysis: practic and inovation*. London:Routledge. 190 p. ISBN 0415281261.
- 28) FEDERACE DĚTSKÝCH DOMOVŮ ČR (FICE). 2014. Aktuální seznam členských zařízení. *FDDČR (FICE)*. [on-line]. [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <http://www.fddcr.cz/seznam>
- 29) FILIPPELLI, J., et al., 2017. Infants and the decision to provide ongoing child welfare services. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*. 11 (24), 2. doi:10.1186/s13034-017-0162-7.
- 30) FOLDA, J. et al., 2009. *Systém náhradní péče o děti a mladistvé & následné péče o mladé lidi odcházející z náhradní péče v České republice*. Praha: Sdružení SOS dětských vesniček. 136 s. ISBN 978-80-254-4799-4.
- 31) FRIESE, S., 2019. *Qualitative Data Analysis with ATLAS.ti*. 2. edition. London: Sage Publications. 307 p. ISBN 978-1-5264-4623-7.
- 32) HÁJEK, B. et al., 2011. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. 2. vyd. Praha: Portál. 240 s. ISBN 978-80-262-0030-7.
- 33) HARTL, P., HARTLOVÁ, H., 2015. *Psychologický slovník*. 3. vyd. Praha: Portál. 776 s. ISBN 978-80-262-0873-0.
- 34) HELUS, Z., 2004. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál. 228 s. ISBN 8071788880.
- 35) HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum*. 4. vyd. Praha: Portál. 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
- 36) HORŇÁČKOVÁ, M., 2014. *Hodnotový žebříček dětí v Dětském domově v Radeníně*. České Budějovice. Diplomová práce. ZSF JU.
- 37) HRDLIČKOVÁ, V., PÁVKOVÁ, J., 1987. *Výchovně vzdělávací práce v dětských domovech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 219 s. ISBN neuvedeno.
- 38) HUNT, J., 2014. *Dysfunctional Family: Making Peace with Your Past*. California: Rose Publishing. 96 s. ISBN 1596369361.
- 39) JANEBOVÁ, R., 2014. *Teorie a metody sociální práce – reflexivní přístup*. Hradec Králové: Gaudeamus. 117 s. ISBN 978-80-7435-374-1.
- 40) JEDLIČKA, R., et al., 2004. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis. 478 s. ISBN 80-7312-0-38-0.

- 41) KALÁTOVÁ, D., SEDLÁKOVÁ, G., et al., 2010. *Vybrané ošetřovatelské modely a týrané dítě*. Praha: Triton. 144 s. ISBN 9788073874124.
- 42) KAUFMANNOVÁ-HUBEROVÁ, G., 1998. *Děti potřebují rituály*. Praha: Portál. 94 s. ISBN 80-7178-203-3.
- 43) KELNAROVÁ, J., MATĚJKOVÁ, E., 2010. *Psychologie 1. díl, pro studenty zdravotnických oborů*. Praha: Grada. 184 s. ISBN 978-80-247-3270-1.
- 44) KIM, J., et al., 2019. Advancing the innovation of family meeting models: The role of teamwork and parent engagement in improving permanency. *Children and Youth Services Review*. 100(1), 147-55. ISSN: 0190-7409.
- 45) *Klasifikace potřeb*. [on-line]. ©2020. Aktugram turbo.cdv.tul.cz [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://turbo.cdv.tul.cz/mod/book/view.php?id=5965&chapterid=6245>
- 46) KLIMEŠ, J., ©2020. Dopad ústavní výchovy na dítě. *Klimes.mysteria.cz* [on-line]. [cit. 2020-01-28]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/prechodna_pp_recenze.html
- 47) KLUSÁČEK, J., 2014. Výsledky průzkumu mezi mladými lidmi z dětských domovů, kteří se zúčastnili festivalu Out of home. Lumos. *Vterinapote.cz* [on-line]. [cit. 2020-2-7]. Dostupné z: [http://www.vterinapote.cz/static/useruploads/files/pruzkum-mladi-dd-vterinapote-lumos_\(1\)_1.pdf](http://www.vterinapote.cz/static/useruploads/files/pruzkum-mladi-dd-vterinapote-lumos_(1)_1.pdf)
- 48) KNIHOVNA NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. ©2020. Počet dětí žijících mimo svou biologickou rodinu. *KnihovnaNRP.cz*. [on-line]. [cit. 2020-01-04]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/aktualni-statistiky/pocet-deti-zijicich-mimo-svou-biologickou-rodinu/>
- 49) KONEČNÁ, L., 2019. *Rodina očima dětí z dětského domova*. České Budějovice. Bakalářská práce. PF JU.
- 50) KONOPÁSEK, Z., 2005. Aby myšlení bylo dobře vidět: nad novou verzí programu Atlas.ti. *Biograf*. 12(37), s. 89-109. ISSN: 1211-5770.
- 51) KOPŘIVA, K., 2016. *Lidský vztah jako součást profese*. 8. vyd. Praha: Portál. 152 s. ISBN 978-80-262-1147-1.
- 52) KRAUS, P., 2014. *Základy sociální pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Portál. 216 s. ISBN 978-80-262-0643-9.

- 53) KREJČÍ, M., 1998. *Uplatnění jógy v resocializačním procesu dětí a mládeže*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. 205 s. ISBN 80-7040-311-X.
- 54) KŘÍŽANOVÁ, B., KLUSÁČEK, J., 2018. Dětské domovy pro děti do 3 let věku. Lumos. *KnihovnaNRP.cz* [on-line]. [cit. 2019-12-07]. Dostupné z: http://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2018/10/DD3roky_FINALNI_lumos_.pdf
- 55) KŘÍŽOVÁ, S., 2019. Sociální začleňování dětí z ústavní výchovy do společnosti. In: MYŠKOVÁ, L. (eds). *Sborník z konference: Možnosti práce s dětmi s poruchami (v) chování v ústavní výchově*. Praha: NÚV, s. 61-65. ISBN 978-80-7481-247-7.
- 56) KUBÍČKOVÁ, H., 2011. *Dítě-rodina-instituce, aneb jak neztratit budoucnost*. Ostrava: Ostravská univerzita. 116 s. ISBN 978-80-7464-017-9.
- 57) KULHÁNEK, J., KRTIČKOVÁ, K., 2019. Dítě nemocného rodiče. *Sancedetem.cz* [on-line]. [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/psychicke-problemy-v-rodine/dite-nemocneho-rodice.shtml>
- 58) LANGER, S., 2008. *Mládež problémová, její typy a možnosti uplatnění*. 2. vyd. Hradec Králové: Kotva. 450 s. ISBN 978-80-902210-0-0.
- 59) LANGMEIER, J., KŇOURKOVÁ, M., 1984. *Psychologie č.1. Úvod do do obecné a sociální psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 103 s. ISBN neuvedeno.
- 60) LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2007. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada. 352 s. ISBN 80-247-1284-9.
- 61) LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z., 2011. *Psychická deprivace v dětství*. 4. vyd. Praha: Karolinum. 577 s. ISBN 978-80-246-1983-5.
- 62) LEWIS-BECK, M., et al., 2004. *The Sage Encyclopedia of Social Science Research Methods*. London: Sage Publications. 1305 s. ISBN 97880761923633.
- 63) LUPU, E., 2011. Motric balance – A reflection of emotional balance for the institutionalized children. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 12, 448-56, ISSN: 1877-0428.
- 64) MACEK, P., 2003. *Adolescence*. Praha: Portál. 144 s. ISBN 80-7178-747-7.
- 65) MATĚJČEK, Z., 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál. 98 s. ISBN 80-85282-83-6.

- 66) MATĚJČEK, Z., 2006. *Výbor z díla*. Praha: Karolinum. 448 s. ISBN 80-246-1056-6.
- 67) MATĚJČEK, Z., 2013. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 6. vyd. Praha: Portál. 144 s. ISBN 978-80-262-0519-7.
- 68) MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., 1994. *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén. 214 s. ISBN 80-85824-06-X.
- 69) MATOUŠEK, O. et al., 2013. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál. 400 s. ISBN 978-80-262-0213-4.
- 70) MATOUŠEK, O., 1999. *Ústavní péče*. 2. rozšiř. vyd. Praha: SLON. 159 s. ISBN 80-85850-76-1.
- 71) MATOUŠEK, O., 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: SLON. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
- 72) MATOUŠEK, O., 2016. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál. 270 s. ISBN 9788026211549.
- 73) MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A., 2011. rozšiř. vyd. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál. 344 s. ISBN 978-80-7367-825-8.
- 74) MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., 2014. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. 2. vyd. Praha: Portál. 216 s. ISBN 978-80-262-0522-7.
- 75) MEEUS, W., 2016. Adolescent psychosocial development: A review of longitudinal models and research. *Developmental Psychology*, 52(12), 1969–93. ISSN: 1939-0599.
- 76) MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2007. Hodnocení systému péče o ohrožené děti: Informace k problematice svěřenců jednotlivých typů zařízení pro výkon ústavní, respektive ochranné výchovy. *Mvcr.cz* [on-line]. [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-systemu-pece-o-ohrozene-deti.aspx>
- 77) MINUCHIN, S., 2013. *Rodina a rodinná terapie*. Praha: Portál. 232 s. ISBN 978-80-262-0371-1.
- 78) MYŠKOVÁ, L., 2014. *Mentální reprezentace rodiče u dětí umístěných v ústavní výchově*. Praha. Disertační práce. PF UK.
- 79) NAKONEČNÝ, M., 1999. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. rozšiř. vyd. Praha: Santal Academia. 442 s. ISBN 80-200-0625-7.
- 80) OLÁH, M. et al., 2016. *Sociálna práca vpraxi: (najčastejšie problémy praktickej sociálnej práce)*. Bratislava: Iris. 398 s. ISBN 978-80-89726-58-5.

- 81) PACNEROVÁ, H. et al., 2015. *Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. 57 s. ISBN 978-80-7481-138-8.
- 82) PĚNKAVA, P., 2011. Návazné služby pro mladé lidi odcházející z náhradní péče: Návazné služby pro mladé lidi z pohledu sociálního kurátora. *Cijedite.cz* [on-line]. [cit. 2020-2-4]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/archiv/navazne-sluzby-pro-mlade-lidi.html&comment=38>
- 83) PÖTHE, P., 1999. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G. 186 s. ISBN 80-901896-5-2.
- 84) PRŮCHA, J. et al., 2013. *Pedagogický slovník*. 7. vyd. Praha: Portál. 400 s. ISBN 978-80-2620-403-9.
- 85) ROMAN, 2012. Vedení lidí a motivace. *Univerzita-online.cz* [on-line]. [cit. 2020-2-4]. Dostupné z: <http://www.univerzita-online.cz/mng/zaklady-managementu/vedeni-lidi-a-motivace/>
- 86) ŘEZNÍČEK, I., 2000. *Metody sociální práce*. Praha: SLON. 80 s. ISBN 80-85850-00-1.
- 87) ŘÍČAN, P., 2010. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6. vyd. Praha: Grada. 208 s. ISBN 978-80-247-3133-9.
- 88) ŘÍČAN, P., 2014. *Cesta životem: Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál. 390 s. ISBN 978-80-262-0772-6
- 89) Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů), 1991. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 22, s. 502-20. ISSN 1211-1244.
- 90) SEDLÁČKOVÁ, D., 2009. *Rozvoj zdravého sebevědomí žáka*. Praha: Grada. 128 s. ISBN 978-80-247-2685-4.
- 91) SEKERA, O., 2009. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. Ostrava: Ostravská univerzita. 197 s. ISBN 978-80-7368-728-1.
- 92) SKASKOVÁ, P., 2012. Systém náhradní péče. *Sancedetem.cz* [on-line]. [cit. 2020-1-9]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/system-nahradni-pece.shtml>

- 93) SMÉKAL, V., 2002. *Pozvání do psychologie osobnosti*. 3. vyd. Brno: Barrister & Principal. 517 s. ISBN 978-80-87029-62-6.
- 94) STANĚK, M., 2008. Monitoring problematiky ohrožených dětí v České republice. Praha: Median. *Nadacesirius.cz* [on-line]. [cit. 2020-2-7]. Dostupné z: http://www.nadacesirius.cz/soubory/Brozura_Sirius_A5_nahled.pdf
- 95) STARÁ, J., et al., 2006. *Léta plná překvapení*. Praha: Nadační fond Lions Quest. ISBN 80-903794-0-0.
- 96) STRÁNSKÁ, H., 2006. Kdo vychovává děti v dětských domovech. *Ucitelskenoviny.cz* [on-line]. 109(05) [cit. 2020-01-25]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=2933&PHPSESSID=59c4d074ef42d499dcb75429e2719e2>. ISSN: 0139-5718.
- 97) STRAUSS, A., CORBIN, J., 1999. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert. 200 s. ISBN 80-85834-60-X.
- 98) ŠKOVIERA, A., 2007. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál. 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5.
- 99) ŠKOVIERA, A., et al., 2017. *Kvalita života dětí a mladých lidí v ústavnej starostlivosti*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis. 154 s. ISBN 9788056800775.
- 100) ŠRAIBOVÁ, N., ©2020. Věc důvěry. *Psychologie.cz* [on-line]. [cit. 2020-2-9]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/vec-duvery/>
- 101) ŠVAŘÍČEK, R., 2005. Je zakotvená teorie teorií? SPFFBU. *Studia Paedagogika*. 53(10), 135-45. ISSN: 1803-7437.
- 102) *Úmluva o právech dítěte*. [on-line]. 1989. Uoou.cz [cit. 2020-01-24]. Dostupné z: https://www.uoou.cz/assets/File.ashx?id_org=200144&id_dokumenty=3015
- 103) URBAN, L., et al., 2012. *Sociální deviace*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. 232 s. ISBN 978-80-7380-397-1.
- 104) VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Vývojová psychologie, dětství, dospívání*. 2. vyd. Praha: Karolinum. 536 s. ISBN 978-80-246-2153-1.
- 105) VÁGNEROVÁ, M., 2014. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. 816 s. ISBN 978-80-262-0696-5.
- 106) VAVREČKOVÁ, V., et al., 2018. Substitute Child Care As a Current Problem of Social Care in the Czech Republic. *DANUBE: Law, Economics and Social Issues Review*. 8(4), 237-48. ISSN: 1804-8285.

- 107) VÁVROVÁ, S., et al., 2016. *Porozumění procesu autoregulace u dětí a mladistvých v institucionální péči*. 2. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. 132 s. ISBN 978-80-7454-149-0.
- 108) VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV OMBUDSMAN. 2012. Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy 2011. *Kancelář veřejného ochránce práv*. [on-line]. [cit. 2020-01-05]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2012/2012_skolska-zarizeni.pdf
- 109) VODÁČKOVÁ, K., et al., 2012. *Krizová intervence*. 3. vyd. Praha: Portál. 544 s. ISBN 978-80-262-0212-7.
- 110) VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I., 1998. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál. 383 s. ISBN 80-7178-269-6.
- 111) VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I., et al., 2003. *Aplikovaná sociální psychologie II*. Praha: Grada. 260 s. ISBN 8024700425.
- 112) VYSKOČIL, F., 2019. Dítě v ústavu. *Sancedetem.cz* [on-line]. [cit. 2020-1-9]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemovye-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/dite-v-ustavu.shtml>
- 113) WACKER, D. P., et al., 2017. The Long-Term Effects of Functional Communication Training Conducted in Young Children's Home Settings. *Education and Treatment of Children*. 40(1), 43-56. ISSN: 1934-8924.
- 114) YAKUBOVA, G. A., 2016. Features of Display Emotional Deprivation in Interpersonal Relations at Children of Preschool Age. *Science and Modernity: Challenges of Globalization*. 106-10. Available from: http://www.cnp.org.ua/files/Archive/Kiev_june_part_2.pdf#page=106
- 115) Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (zákon o sociálních službách), 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1257-89. ISSN 1211-1244.
- 116) Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (zákon o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů), 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1257-89. ISSN 1211-1244.

- 117) Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů), 2002. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 48, s. 2978-91. ISSN 1211-1244.
- 118) Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů), 1999. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 111, s. 7662-81. ISSN 1211-1244.
- 119) Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně dalších zákonů (zákon o pedagogických pracovnících a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů), 2004. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 190, s. 10333-49. ISSN 1211-1244.
- 120) Zákon č. 89/2012 Sb., o nový občanský zákoník (zákon občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů), 2012. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 1026-1369. ISSN 1211-1244.
- 121) ZELENÁ, M., KLÉGROVÁ, A., 2006. *Podpora rodiny*. 2. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. 32 s. ISBN 80-86991-67-9.
- 122) ZELINKOVÁ, O., 2011. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 3. vyd. Praha: Portál. 208 s. ISBN 978-80-262-0044-4.
- 123) ŽDÁRSKÁ, K., 2018. *Vliv dlouhodobého pobytu v dětském domově na vstup do samostatného života a možnosti následné pomoci*. Brno. Diplomová práce. FSS MUNI.
- 124) ŽUFNÍČEK, J. et al., 2012. *Vybraná témata vychovatelské praxe: inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. 136 s. ISBN 9788087652596.

8 SEZNAM SCHÉMAT A TABULEK

8.1 SCHÉMA

Schéma č.1 – Identifikační údaje

Schéma č.2 – Schopnost svěřit tajemství – Praha

Schéma č.3 – Schopnost svěřit tajemství – Středočeský kraj

Schéma č.4 – Schopnost svěřit tajemství – Jihočeský kraj

Schéma č.5 – Schopnost svěřit tajemství – Plzeňský kraj

Schéma č.6 – Schopnost svěřit tajemství – Karlovarský kraj

Schéma č.7 – Schopnost svěřit tajemství – Liberecký + Ústecký kraj

Schéma č.8 – Schopnost svěřit tajemství – Královehradecký kraj

Schéma č.9 – Schopnost svěřit tajemství – Pardubický kraj

Schéma č.10 – Schopnost svěřit tajemství – Vysočina

Schéma č.11 – Schopnost svěřit tajemství – Jihomoravský kraj

Schéma č.12 – Schopnost svěřit tajemství – Zlínský kraj

Schéma č.13 – Schopnost svěřit tajemství – Moravskoslezský kraj

Schéma č.14 – Schopnost svěřit tajemství – Olomoucký kraj

Schéma č.15 – Schopnost svěřit tajemství – Celkový souhrn

Schéma č.16 – Důvěra vychovatelům – Praha

Schéma č.17 – Důvěra vychovatelům – Středočeský kraj

Schéma č.18 – Důvěra vychovatelům – Jihočeský kraj

Schéma č.19 – Důvěra vychovatelům – Plzeňský kraj

Schéma č.20 – Důvěra vychovatelům – Karlovarský kraj

Schéma č.21 – Důvěra vychovatelům – Liberecký + Ústecký kraj

Schéma č.22 – Důvěra vychovatelům – Královehradecký kraj

- Schéma č.23 – Důvěra vychovatelům – Pardubický kraj
- Schéma č.24 – Důvěra vychovatelům – Vysočina
- Schéma č.25 – Důvěra vychovatelům – Jihomoravský kraj
- Schéma č.26 – Důvěra vychovatelům – Zlínský kraj
- Schéma č.27 – Důvěra vychovatelům – Moravskoslezský kraj
- Schéma č.28 – Důvěra vychovatelům – Olomoucký kraj
- Schéma č.29 – Důvěra vychovatelům – Celkový souhrn
- Schéma č.30 – Vady dětského domova – Praha
- Schéma č.31 – Vady dětského domova – Středočeský kraj
- Schéma č.32 – Vady dětského domova – Jihočeský kraj
- Schéma č.33 – Vady dětského domova – Plzeňský kraj
- Schéma č.34 – Vady dětského domova – Karlovarský kraj
- Schéma č.35 – Vady dětského domova – Liberecký + Ústecký kraj
- Schéma č.36 – Vady dětského domova – Královehradecký kraj
- Schéma č.37 – Vady dětského domova – Pardubický kraj
- Schéma č.38 – Vady dětského domova – Vysočina
- Schéma č.39 – Vady dětského domova – Jihomoravský kraj
- Schéma č.40 – Vady dětského domova – Zlínský kraj
- Schéma č.41 – Vady dětského domova – Moravskoslezský kraj
- Schéma č.42 – Vady dětského domova – Olomoucký kraj
- Schéma č.43 – Vady dětského domova – Celkový souhrn
- Schéma č.44 – Postoj k rodinnému životu – Praha
- Schéma č.45 – Postoj k rodinnému životu – Středočeský kraj
- Schéma č.46 – Postoj k rodinnému životu – Jihočeský kraj

Schéma č.47 – Postoj k rodinnému životu – Plzeňský kraj

Schéma č.48 – Postoj k rodinnému životu – Karlovarský kraj

Schéma č.49 – Postoj k rodinnému životu – Liberecký + Ústecký kraj

Schéma č.50 – Postoj k rodinnému životu – Královehradecký kraj

Schéma č.51 – Postoj k rodinnému životu – Pardubický kraj

Schéma č.52 – Postoj k rodinnému životu – Vysočina

Schéma č.53 – Postoj k rodinnému životu – Jihomoravský kraj

Schéma č.54 – Postoj k rodinnému životu – Zlínský kraj

Schéma č.55 – Postoj k rodinnému životu – Moravskoslezský kraj

Schéma č.56 – Postoj k rodinnému životu – Olomoucký kraj

Schéma č.57 – Postoj k rodinnému životu – Celkový souhrn

Schéma č.58 – Životní ambice – Praha

Schéma č.59 – Životní ambice – Středočeský kraj

Schéma č.60 – Životní ambice – Jihočeský kraj

Schéma č.61 – Životní ambice – Plzeňský kraj

Schéma č.62 – Životní ambice – Karlovarský kraj

Schéma č.63 – Životní ambice – Liberecký + Ústecký kraj

Schéma č.64 – Životní ambice – Královehradecký kraj

Schéma č.65 – Životní ambice – Pardubický kraj

Schéma č.66 – Životní ambice – Vysočina

Schéma č.67 – Životní ambice – Jihomoravský kraj

Schéma č.68 – Životní ambice – Zlínský kraj

Schéma č.69 – Životní ambice – Moravskoslezský kraj

Schéma č.70 – Životní ambice – Olomoucký kraj

Schéma č.71 – Životní ambice – Celkový souhrn

Schéma č.72 – Ubližování v dětském domově – Praha

Schéma č.73 – Ubližování v dětském domově – Středočeský kraj

Schéma č.74 – Ubližování v dětském domově – Jihočeský kraj

Schéma č.75 – Ubližování v dětském domově – Plzeňský kraj

Schéma č.76 – Ubližování v dětském domově – Karlovarský kraj

Schéma č.77 – Ubližování v dětském domově – Liberecký + Ústecký kraj

Schéma č.78 – Ubližování v dětském domově – Královeshradecký kraj

Schéma č.79 – Ubližování v dětském domově – Pardubický kraj

Schéma č.80 – Ubližování v dětském domově – Vysočina

Schéma č.81 – Ubližování v dětském domově – Jihomoravský kraj

Schéma č.82 – Ubližování v dětském domově – Zlínský kraj

Schéma č.83 – Ubližování v dětském domově – Moravskoslezský kraj

Schéma č.84 – Ubližování v dětském domově – Olomoucký kraj

Schéma č.85 – Ubližování v dětském domově – Celkový souhrn

Schéma č.86 – Odchod z dětského domova – Praha

Schéma č.87 – Odchod z dětského domova – Středočeský kraj

Schéma č.88 – Odchod z dětského domova – Jihočeský kraj

Schéma č.89 – Odchod z dětského domova – Plzeňský kraj

Schéma č.90 – Odchod z dětského domova – Karlovarský kraj

Schéma č.91 – Odchod z dětského domova – Liberecký + Ústecký kraj

Schéma č.92 – Odchod z dětského domova – Královeshradecký kraj

Schéma č.93 – Odchod z dětského domova – Pardubický kraj

Schéma č.94 – Odchod z dětského domova – Vysočina

- Schéma č.95 – Odchod z dětského domova – Jihomoravský kraj
- Schéma č.96 – Odchod z dětského domova – Zlínský kraj
- Schéma č.97 – Odchod z dětského domova – Moravskoslezský kraj
- Schéma č.98 – Odchod z dětského domova – Olomoucký kraj
- Schéma č.99 – Odchod z dětského domova – Celkový souhrn
- Schéma č.100 – Rada vychovatelům – Praha
- Schéma č.101 – Rada vychovatelům – Středočeský kraj
- Schéma č.102 – Rada vychovatelům – Jihočeský kraj
- Schéma č.103 – Rada vychovatelům – Plzeňský kraj
- Schéma č.104 – Rada vychovatelům – Karlovarský kraj
- Schéma č.105 – Rada vychovatelům – Liberecký + Ústecký kraj
- Schéma č.106 – Rada vychovatelům – Královehradecký kraj
- Schéma č.107 – Rada vychovatelům – Pardubický kraj
- Schéma č.108 – Rada vychovatelům – Vysočina
- Schéma č.109 – Rada vychovatelům – Jihomoravský kraj
- Schéma č.110 – Rada vychovatelům – Zlínský kraj
- Schéma č.111 – Rada vychovatelům – Moravskoslezský kraj
- Schéma č.112 – Rada vychovatelům – Olomoucký kraj
- Schéma č.113 – Rada vychovatelům – Celkový souhrn
- Schéma č.114 – Model
- Schéma č.115 – Centrální kategorie – Psychosociální prožívání pobytu dítěte v dětském domově

8.2 TABULKA

Tabulka č.1 – Počty dětských domovů v krajích a jejich kapacita

Tabulka č.2 – Paradigmatický model

9 PŘÍLOHY

9.1 Příklad osnovy a zaznamenaných dat

ŽENA – 14 LET – JIHOMORAVSKÝ KRAJ

1) Svěřila bys své tajemství některé z tet nebo strejdovi? A proč?

„Ano, ale jen dvoum tetám, u kterých opravdu vím, že mi pomůžou a můžu jim věřit. A taky protože nikomu jinému bych se nesvěřila.“

2) Důvěřuješ vychovatelům?

„Ano, ale zase jen některým, protože u většiny tet nemám důvěru žádnou a ani o ní nestojím“.

3) Čím Tě děcák nejvíc štve?

„Musím si uklízet svůj pokoj, někdy mám plný zuby vychovatelek i ředitelky, mohly by kuchařky líp vařit. Ale nejvíc mě asi štve zákazy, je to docela nespravedlivý a taky to prostředí tady není nic moc. Jo a taky bysme mohli dostávat lepší dárky k narozeninám“

4) Až budeš mít děti, co uděláš jinak než Tví rodiče, prarodiče nebo jiní vychovatelé?

„No hlavně nechci, aby dopadly jako já a museli do děcáku, to nedovolím. Budu se o ně pořádně starat, najdu si dobrýho přítele, kterej mě bude mít rád a vytvoříme jim domov. Taky bych chtěla dodělat školu a najít si dobrou práci, abych měla dost peněz. A taky se budu snažit, aby z mých dětí něco bylo, jako ve škole a tak. Budu se snažit být tou nejlepší matkou a ukázat jim svět ze všech stránek, těch dobrých i zlých. Tím, že vyrůstám tady a neznám pocit rodiny, vím, že tu svou si utvořím sama, jak budu chtít a hlavně, budu se snažit.“

5) Čeho chceš v životě dosáhnout?

Chtěla bych samozřejmě mít svoji rodinu a mít děti, který pořádně vychovám. Abych jim mohla dát zázemí, tak ale asi budu potřebovat dobrou práci. Chtěla bych vystudovat střední školu a bejt třeba vychovatelka v děcáku nebo tak něco. Chtěla bych ale i pracovat ve velkí firmě, tak zatím nevím no... Chci hodně cestovat, tak možná i chvíli žít někde jinde než jen tady a najít si tam třeba i práci, v tom nemám ještě úplně jasno. Ale

asi bych fakt nejvíc chtěla se zabývat dětmi, které vyrůstaly podobně jako já... Snažit se je pochopit a pomoci jim.“

6) Je někdo, kdo Ti v dětském domově ubližuje?

„Ne, to asi ne, nikdo mi neubližuje“

7) Těšíš se, až odejdeš z dětského domova? A proč?

„Ne, to fakt netěším. Dospělosti se bojím, bojím se, že ze mě nic nebude, že dopadnu špatně... Bojím se toho, že až vyjdu odtud a nejednou budu sama. Mám i strach, že nedodělám školu a pak ze mě nic nebude. Že nebudu mít nikoho, kdo mě podrží. Chci se snažit, ale bojím se, že to nezvládnou.“

8) Co bys poradila vychovatelům, aby si Tě získali? Nebo co by museli udělat, abys jim věřila?

„Aby změnili přístup. Když se něco děje, aby hned neřvaly a vyslechly mě. Aby problémy řešily v klidu a bez řvaní a ponižování. Tím se ještě víc uzavřu a víc si k nim pěstuju nenávisť a odpor vůbec k tomu je poslouchat nebo se s nimi bavit. Jo a asi ještě, aby se víc zajímaly o naše problémy, ale i jiné věci, úspěchy, radost z něčeho a tak... Taky by nás mohli víc podporovat a věřit nám a stát za námi, když je tu nějaký problém. A hlavně aby mě hned nevyřvaly, když řeknu nahlas svůj názor.“